

JANI MERIKIVI
SAMI MYLLYNIEMI
MIKKO SALASUO (TOIM.)

MEDIA HANSKASSA

LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2016 MEDIASTA JA LIIKUNNASTA

JANI MERIKIVI &
SAMI MYLLYNIEMI & MIKKO SALASUO (TOIM.)

MEDIA HANSKASSA

LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2016
MEDIASTA JA LIIKUNNASTA

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo (toim.)

Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Valtion liikuntaneuvosto
Nuorisosiain neuvottelukunta
Nuorisotutkimusverkosto

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti
Kansikuva: Bertta Österman
Kustannustoimitus: Sonja Pyykkö
Taitto: Ari Korhonen
Tiivistelmän käännökset: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

© Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto,
Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura ja tekijät

ISBN 978-952-7175-16-3 (nid.)
ISBN 978-952-7175-17-0 (PDF)

Valtion nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 1455-268X (painettu), nro 55
Valtion nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 55

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 184, *Kenttä*
Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 104, *Kenttä*

Paino: Painotalo Varteva

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	5
<i>Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo</i>	
MEDIA HANSKASSA. LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2016 MEDIASTA JA LIKUNNASTA	9
KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUAJAT	11
Kohderyhmä, otos ja tiedonkeruun kulku	11
Käsitteet ja taustamuuttujat	12
MEDIA-AKTIIVISUUS	17
Vapaa-ajan medialaitteet	17
Eri medioiden käyttö	21
Nettiaktiviteetit	25
Nettipäätteet	31
Näkemyk omasta ja muiden nuorten median käytöstä	33
Mikä median käytössä on tärkeää	37
Televisio-ohjelmien ja elokuvien katselu	39
Mediankäyttö ja perheen aikuiset	46
VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET	51
Vapaa-ajan määrä	51
Työn ja vapaa-ajan rajat	52
Ainakin jokin harrastus	56
Media harrastusten tukena	57
Järjestökiinnittyneisyys	66
SOSIAALINEN ELÄMÄ	69
Yhteydenpito median avulla	69
Ystävien tapaaminen	70
Ystävien määrä	72
Netissä tavatut ystävät	74
Kuuluminen nettiyhteisöön	74

LIKKUMINEN	75
Liikunnan harrastaminen	75
Kuntoliikunnan säännöllisyys	78
Liikkumattomuuden syyt	81
Seuraliikunta	84
Harrastetut liikuntalajit	89
Liikkumisen tavat	94
Liikuntaharrastusten hinta	100
TYTYVÄISYYS	107
Tyytyväisyys vapaa-aikaan	107
Tyytyväisyys vapaa-ajanviettoon median parissa	110
Tyytyväisyys elämään	112
VIITTEET	115
LÄHTEET	117
 <i>Heta Mulari ja Fanny Vilmiä</i>	
MEDIOITUNUTTA VAPAA-AIKAA – NÄKÖKULMIA VUOROVAIKUTUKSEEN JA	
MEDIAHARRASTUKSIIN	125
 <i>Lauri Palsa</i>	
MEDIALUKUTAITO TUKEE KASVUA JA OSALLISTUMISTA YHTEISKUNTAAN – MITEN	
TAATAAN TASA-ARVOISET MAHDOLLISUUDET MEDIAKASVATUKSEEN?	137
LIITTEET	149
KIRJOITTAJAT	165
TIIVISTELMÄ	167
REFERAT	169
SUMMARY	171

Tässä tutkimuksessa käsitellään Suomessa asuvien 7–29-vuotiaiden vapaa-aikaa. Tutkimus on jatkoa aiemmin Nuorten vapaa-aikatutkimuksen nimellä kulkeneelle julkaisusarjalle, jonka nimi päivitettiin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimukseksi kohderyhmän alaikärajan laskemisen myötä.

Vapaa-aika tarkoittaa tutkimusaiheena sitä, että tutkimuksessa keskitytään ennen kaikkea koulun, työn ja muiden instituutioiden ulkopuolella tapahtuvaan elämään. Käynti- ja puhelinhaastattelut mahdollistavat tiedonkeruuvälineinä pureutumisen lasten ja nuorten omiin kokemuksiin ja näkemyksiin. Alle kouluikäisten kokemustieto on aiemmin jäänyt Suomessa katvealueelle, jota on vastaisuudessa syytä tarkastella entistä perusteellisemmin. Tästä syystä Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen kohderyhmän ikäjakaumaa on päätetty tulevissa kyselyissä laajentaa 6–29 vuoteen ottamalla mukaan myös esikouluikäiset.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus ilmestyy kahden vuoden välein. Toistuvien kysymysten lisäksi kunkin vuoden kyselyllä on vaihtuva pääteema. Vuonna 2013 keskityttiin liikuntaan, ja tällä kertaa vapaa-aikatutkimuksen pääteemana on media. Nämä kaksi aihepiiriä ovat vahvasti mukana myös tulevissa tutkimuksissa, koska niihin liittyvä yhteiskunnallinen kiinnostus on 2010-luvulla kasvanut.

Lasten ja nuorten mediasuhteen käsittely on tapana aloittaa korostamalla sitä, kuinka nopean muutoksen keskellä elämme. Uusien laitteiden, viestinten ja medioiden vyöry onkin tosiasia. Samalla on kuitenkin hyvä huomata, että jatkuvan muutoksen vaihetta on kestänyt jo pitkään. Esimerkiksi jo vuonna 1999 ilmestyneen *Lasten ja nuorten muuttuva mediakulttuuri* -tutkimuksen

johdannossa todetaan, että viimeiset 10–15 vuotta ovat olleet merkittävää uusien viestimien läpimurtokautta (Saanilahti 1999). Noiden lauseiden kirjoittamisesta on nyt kulunut yli 15 vuotta, joten median ja viestinnän murroksen voidaan näin laskettuna katsoa kestäneen jo ainakin kolme vuosikymmentä. Kyseisenä aikana CD-levyt, videot, paikallisradiot, kannettavat musiikkisoittimet, kotitietokoneet, tietokone- ja konsolipelit, älypuhelimet – ja tärkeimpänä tietysti internet – ovat tulleet osaksi lähes jokaisen ihmisen arkea, työtä ja vapaa-aikaa.

Median läpimurron voi niin halutessaan paikantaa vielä paljon digitalisaatiota kauemmas ajassa: elokuvaan ja radioon, sitä ennen valokuvaan, puhelimeen ja lennättimeen, vielä aiemmin kirjapainon tai kirjoituksen keksimiseen. Oleellisin pitkän aikavälin muutos on median vakiintuminen itsestään selväksi, jopa välttämättömäksi osaksi tavallisten ihmisten arkea.

Vaikka muutosta voidaan pitää vuosisatoja kestäneenä prosessina, on viime vuosien kehityksessä erityisiä piirteitä. Digitalisaation myötä median arkipäiväistyminen on tullut vaiheeseen, jossa internetin, pilvipalveluiden, mobiiliuden, striimauksen ja kaiken online-sisällön ansiosta yksittäiset laitteet ovat entistä monikäyttöisempiä. Pelikone, puhelin, tietokone, televisio, kamera ja musiikkisoitin ovat lyhyessä ajassa yhdistyneet taskussa kulkevaan älypuhelimeen. Erilaiset laitteet ovat muutenkin integroitumassa toisiinsa, ja netti on hiipimässä myös esineiden maailmaan. Tästä tutkimuksesta ilmenee, ettei lasten ja nuorten mediasuhde rajoitu enää yhteen välineeseen tai edes tekemiseen, vaan vahvasti verkottunut viestintäympäristö läpäisee koko elämys- ja kokemusmaailman.

Nopea muutos aiheuttaa sukupolvien välis-
tä hämmennystä ja väärinkäsityksiä. Esimerkiksi
mediaa käsittelevän kyselylomakkeen laatimi-
nen oli tutkijoille vaativa urakka, koska medi-
aa koskeva terminologia muuttuu sekin hyvin
nopeasti. Tästä kieli se, että nyt käsillä olevan
tutkimuksen kyselylomakkeessa olleista ohjeis-
tuksista huolimatta vastaajilla menivät sekaisin
medialaitteet, -sovellukset, -sisällöt, ja -ympä-
ristöt. Vanhemmille polville tähdelliset mediaa
kuvaavat käsitteet vaikuttavat olevan lapsille ja
nuorille vähemmän merkityksellisiä tai jopa vie-
raita. Lasten käyntihaastattelujen tekijöille suun-
nattu kysely paljasti myös sen, että sana media
on vieras lähes kaikille alle 10-vuotiaille. Tämä
havainto kertoo paljon nopeasta muutoksesta
sekä eri ikäryhmien tavasta ymmärtää sitä.

Uusien viestintäteknologioiden ja mediaym-
päristöjen nopeasta muutoksesta johtuen kyse-
lytutkimukset laahaavat aina väistämättä perässä.
Muutos on otettava huomioon silloinkin, kun se
ei edes ole tutkimuksen varsinaisena kohteena.
Esimerkiksi yhteydenpitotavat ovat teknologia-
vetoisen muutoksen kourissa, ja media vaikuttaa
2010-luvulla syvällisesti ihmisten sosiaaliseen
kanssakäymiseen. Nuorten ystävyys-suhteiden ja
tapaamisten säännöllisyyden seurannassa puhe-
limitse tapahtuva yhteydenpito lisättiin vuoden
1994 Pohjoismaiseen elinolututkimukseen, säh-
köpostiyhteydet Tilastokeskuksen vuoden 2002
vapaa-aikatutkimukseen ja vasta vuoden 2009
Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa alettiin säh-
köpostin sijaan puhua nettiyhteyksistä yleensä.
Vielä nykyisinkin kyselytutkimuksissa puhelin-
ja nettiyhteydenpito erotetaan toisistaan, vaika
tämä erottelu on käymässä auttamattoman
keinotekoiseksi. Edes kasvokkain tapaamisen
merkitys ei enää ole lapsille ja nuorille itsestään
selvä.

Nykynuoria pidetään uuden teknologian
käytön ja hyödyntämisen ennakkoluulottomina
edelläkävijöinä, digipioneereina ja -natiiveina.
Nuorisotutkimuksessa on usein tausta-ajatuk-
sena se, että nuoria tutkimalla tavoitetaan aa-
vistus tulevaisuudesta. Tämä pätee erityisesti
muutokselle herkimmillä yhteiskunnan alueilla,

joista uudet mediat ja niihin liittyvät kulttuurit
ovat malliesimerkki. Tässä ajattelumallissa nuo-
ret liikkuvat tietotekniikan kasvavassa määrin
läpäisemässä mediaympäristössä kuin kalat ve-
dessä, ja ottavat ensimmäisenä haltuun uusia
tekniikoita, sovelluksia ja tekemisen muotoja.
Kun aikuiset vielä höristelevät korviaan kuul-
lessaan uusimmista sosiaalisen median sovelluk-
sista, hyödyntävät nuoret niitä jo täyttä höyryä.
Pienemmät puolestaan sukkuloivat taulutieto-
koneiden verkkokalvoille heijastamien kuvaoh-
jelmien maailmoissa ennen kuin osaavat edes
lukea.

Keskustelussa on myös soraääniä. Ajatusta
diginatiiveista pidetään korkeintaan osatotuute-
na jos totuutena ensinkään. Ymmärrys mediasta
ei siirry äidinmaidossa – jos siirtyisi, eri suku-
polvet olisivat tältä osin varmasti lähempänä
toisiaan. Lapset ja nuoret eivät siis lähtökohtai-
sesti ole ylivertaisia median superkäyttäjiä. He
kyllä käyttävät mediaa vapaa-ajallaan monipuoli-
sesti – huomio, joka toistuu myös tässä tutki-
muksessa – mutta silläkin on rajansa. Kovasti
suitsutettu tietotekninen osaaminen tarkoittaa
monilla vain musiikin ja kuvaohjelmien suora-
toistopalveluiden hallintaa sekä uusia teknisiä
tapoja olla yhteydessä kavereihin. Suomalaisista
kouluista kantautuu tietoja, joiden mukaan teks-
tinkäsittelyn ja muiden työelämässä tarvittavien
perusohjelmien hallinta on monilta hukassa.
Nuoret siis nähdään edelläkävijöinä, mutta sa-
malla kannetaan huolta siitä, millaisia digitaalisia
pääomia nuoret omaksuvat ja mikä niiden käyt-
töarvo on myöhemmässä elämässä.

Uhkien ja mahdollisuuksien sävyttämä kah-
tiajakautunut keskusteluilmapiiri on tuttu ilmiö
silloin, kun nuoriso omaksuu uusia tapoja ja
tottumuksia. Toisen maailmansodan jälkeisenä
aikana nuoruutta ovat uhanneet esimerkiksi El-
vis, televisio, heavy-musiikki ja tietokonepelit.
Tutkimuksessa, varsinkin kyselytutkimukses-
sa, ei ole tarpeen ottaa kantaa median hyvyt-
teen tai pahuuteen. Tässä tutkimuksessa on
kuitenkin tehty linjanveto, että aihepiireissä ei
keskitytä niinkään mediankäytön uhkakuviiin.
Asiaa koskevaa huolipuhetta riittää ilman-
kin

sen kertaamista, että älylaitteet heikentävät unta, rasittavat tukirankaa ja aiheuttavat riippuvuutta. Työnjako on järkevää myös tutkimuskentän kokonaisuuden kannalta.

Jos käsillä olevan julkaisun painopiste ei ole lasten ja nuorten mediankäytön uhkakuvissa eikä määrällisessä mittaamisessa, niin missä se sitten on? Lasten ja nuorten mediasuhteita lähestytään toki laitteiden kautta, mutta tietämystä pyritään avartamaan erityisesti mediankäyttöön liittyvistä kokemusmaailmoista, viestinten käyttötavoista ja näiden yhteyksistä muihin elämäntilanteisiin.

Tutkimus valottaa esimerkiksi internetin arkipäiväisyyttä lasten ja nuorten elämässä. Vastauksista on nähtävissä, että vain viidennes lapsista ja nuorista määrittelee median käyttöönsä ensisijaisesti internetin kautta, näin huolimatta siitä, kuinka äärimmäisen merkityksellinen osa internet on heidän vapaa-aikaansa. Lapset ja nuoret puhuvat mieluummin sosiaalisesta mediasta ja sen eri sovelluksista – siis palveluista, joiden käytön netti mahdollistaa. Puhetapa on luonnollinen, sillä puhuvathan aikuisetkin television sijaan TV-ohjelmista.

Lapset ja nuoret puhuvat nettiä useammin myös älypuhelimesta. Lähes jokaisella lapsella ja nuorella on älypuhelin päivittäisessä käytössä, ja se on myös ylivoimaisesti suosituin nettipäätte. Nettiyhteys lienee syy myös siihen, miksi älypuhelin on niin monelle nuorelle merkittävä osa vapaa-ajan viettoa. Aina mukana kulkeva nettipäätte tarkoittaa sitä, ettei nettiin enää ”mennä”, vaan internet on tullut nuorten luokse. Internetin ”luoksettuminen” näkyy erityisesti tyttöjen netinkäytössä – älypuhelimella pidetään yhteyttä kavereihin, ja sosiaalisuus on erityisen tärkeää tyttöjen median käytössä.

Jos digitaalinen media uusiutuu ja muuttuu nopeasti, ravistelevat muutoksen tuulet myös lasten ja nuorten liikuntaa ja urheiluseuraharrastamista. Intuitiivisesti nämä ilmiöt selittävät toisiaan: lasten ja nuorten vapaa-ajan lisääntynyt mediankäyttö vähentää liikumista. Yhteys ei kuitenkaan ole niin suoraviivainen kuin usein kuvitellaan. Tutkimuksen toisena aihepiirinä

käsitelläänkin liikuntaan liittyviä kysymyksiä. Aihe on varsin ajankohtainen, sillä huoli lasten ja nuorten vähäisestä liikkumisesta on julkisuudessa esillä lähes päivittäin. Viime vuosina paljon keskustelua ovat herättäneet myös lasten ja nuorten urheiluseuraharrastamisen kasvaneet kustannukset, liikunnan polarisoituminen sosioekonomisen aseman mukaan ja arkiliikunnan väheneminen.

Tämä tutkimus tarjoaa kiinnostavaa uutta tietoa lasten liikkumisesta tapahtuneista muutoksista. Julkisessa keskustelussa toistuva huoli näyttää aktivoineen vanhemmat kiinnittämään entistä enemmän huomiota lastensa liikkumiseen, mutta samanaikaisesti harrastamisen kustannukset ja kilpailullisuuden lisääntyminen vaikuttavat nakertavan pohjan siltä myönteiseltä kehitykseltä, joka vanhempien aktivoitumisesta on seurannut. Tähän kahteen eri suuntaan vetävään ilmiöön perehdytään tutkimuksen liikuntaa käsittelevässä osassa.

Lasten ja nuorten liikkumistavoissa on tapahtunut muutoksia sitten vuoden 2012 kyselyn. Tulosten perusteella on kuitenkin vielä vaikea tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä kyse saattaa myös olla liikunnan käsitteen laajenemisesta. Joka tapauksessa perinteiset liikuntamuodot ovat hiljalleen menettämässä asemansa suomalaisnuorten vapaa-ajan harrastuksina, ja niiden tilalle on nousemassa uusia tanssimuotoja, trampoliinilla hyppimistä, skeittaamista ja potkulautailua. Samalla yli 18-vuotiaiden keskuudessa jatkuu kehitys, jossa painottuvat halvat, helposti harrastettavat ja ulkonäköpainotteiset liikuntamuodot.

Kaikkiaan liikuntaa käsittelevistä vastauksista löytyy paljon yhtäläisyyksiä vuoden 2012 kyselyyn ja muihin aiempiin tutkimuksiin, mutta esille nousee myös täysin uusia, niin myönteisiä kuin kielteisiä signaaleja. Näiltä osin tutkimustulokset tarjoavat liikunnan edistäjille uusia mahdollisuuksia ja suomalaiselle urheiluliikkeelle isoja haasteita. Tulosten perusteella näyttää vahvasti siltä, että lasten ja nuorten liikunnasta käyty julkinen keskustelu on virittänyt sekä lapset ja nuoret että heidän vanhempansa näkemään

liikunnan aiempaa laajempaan elämäntilanteeseen. Asennemuutokset eivät kuitenkaan automaattisesti muutu toiminnaksi, eli lisääntyneeksi liikumiseksi. Nopean modernisaation aiheuttama fyysisen aktiivisuuden väheneminen on jo itsessään huomattava muutos suomalaisnuorten elämäntavoissa. Sen kompensoiminen vapaa-ajan liikunnalla on niin valtava ponnistus, että siitä pitäisi tehdä kansallinen ja kaikki hallinnonalat läpäisevä projekti.

* * *

Tutkimusraportissa keskeisimmät tulokset esitetään kuvioilla. Niiden avulla päätulokset löytyvät nopeasti ja trendien havaitseminen on helppoa. Kolmesta tekijästä Jani Merikivi on keskittynyt ennen kaikkea mediaan, Mikko Salasuo liikuntaan ja Sami Myllyniemen roolina on ollut vähemmän täsmennetysti toimittaa enemmän tai vähemmän kaikkea kyselytutkimuksen läpivientiin kuuluvaa.

Tutkimusosion lisäksi mediateemaa tarkastellaan eri näkökulmista kahdessa artikkelissa: Heta Mulari ja Fanny Vilmilä keskittyvät lasten ja nuorten mediankäytöstä saatuihin avoimiin vastauksiin (s. 125–36) ja Lauri Palsa kirjoittaa medialukutaidosta ja mediakasvatuksesta (s. 137–45).

* * *

Tämä ja muut Nuorten vapaa-aikatutkimukset ovat ilmaiseksi luettavissa Nuorisosiain neuvottelukunnan sivuilla:

www.tietoanuorista.fi

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen ja sen edeltäjän Nuorten järjestökiinnittelytutkimuksen aineistot vuodesta 1987 alkaen ovat maksutta tilattavissa tutkimuskäyttöön Yhteiskunnallisesta tietoaarkistosta:

www.fsd.uta.fi

Lisäksi kaikki tässä kyselyssä saadut lasten ja nuorten avoimet vastaukset löytyvät iän ja sukupuolen mukaan ryhmiteltynä osoitteesta:

www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016

* * *

Jani Merikivi
Tutkija, Aalto-yliopisto

Sami Myllyniemi
Tilastotutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Mikko Salasuo
Talous- ja sosiaalishistorian dosentti, vastaava tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

MEDIA HANSKASSA. LASTEN JA NUORTEN
VAPAA-AIKATUTKIMUS 2016 MEDIASTA JA LIIKUNNASTA

Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo

KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUJAT

KOHDERYHMÄ, OTOS JA TIEDONKERUUN KULKU

Tutkimuksen perusjoukkona ovat 7–29-vuotiaat Suomessa asuvat lapset ja nuoret. Ahvenanmaa ei kuulunut otokseen. Haastattelukielenä käytettiin suomea ja ruotsia, mikä käytännössä rajaa tutkittavien joukkoa varsinkin maahanmuuttajataustaisten nuorten osalta. Kaikkiaan 1 205 haastattelusta 57, eli noin 5 prosenttia, tehtiin ruotsiksi, mikä vastaa ruotsinkielisten osuutta tässä ikäryhmässä.

Otos tehtiin Väestörekisterikeskuksessa satunnaisotantana, ja tiedonkeruun toteutti Feelback Group Oy. 10–29-vuotiaat haastatettiin puhelimitse, 7–9-vuotiaat henkilökohtaisin haastatteluin. 15–29-vuotiaissa tavoiteltiin suoraan nuorta, alle 15-vuotiaissa puolestaan tavoiteltiin vastaajan vanhempaa haastatteluluvan saamiseksi ja haastatteluajan sopimiseksi.

Henkilökohtaiset haastattelut ja ruotsinkieliset puhelinhaastattelut toteutti Norstat Finland Oy.

Puhelinhaastattelujen keskimääräinen kesto oli noin 28 minuuttia.

Puhelinhaastatteluja varten 10–29-vuotiaiden ikäryhmässä väestötietojärjestelmästä poimittiin näyte, josta puhelinnumero yhdistettiin 11 680 henkilöön. Puhelujen määrä eri numeroihin oli 8 256. Näistä 3 628 ei tavoitettu ja 87 tapauksessa numero ei toiminut. Puhelimitse tavoitettiin yhteensä noin 4 541 henkilöä, joista 3 496 (77 %) kieltäytyi haastattelusta ja 1 045 (23 %) antoi haastattelun.

Ilman tapauksessa kaikki haastattelut tehtiin samalla tavoin, mutta kaikkein nuorimpien haastatteleminen puhelimitse on osoittautunut vaikeaksi, ellei mahdolliseksi tehtäväksi. Koska alle 10-vuotiaat kuitenkin haluttiin mukaan

otokseen, päätettiin heitä haastatella henkilökohtaisin haastatteluin. Jokainen haastattelu tehtiin vanhemman luvalla ja läsnä ollessa. Kaikki kotitalouteen ja vanhempien taustatietoihin liittyvät tiedot on kerätty vanhemmilta. Haastattelijoita ohjeistettiin pyytämään vanhemmilta apua myös joihinkin muuten vaikeiksi koettuihin kysymyksiin. Sen sijaan varsinaisiin lapsen vapaa-aikaan ja arvostuksiin liittyviin kysymyksiin vanhemmat eivät saaneet puuttua.

Aiempien kokemusten perusteella (ks. Myllyniemi & Berg 2013) nuorimman ikäryhmän osalta kyselyä sekä lyhennettiin että muutenkin helpotettiin. Kaikista kysymyksistä ei siis nuorimpien vastaajien osalta saatu tietoa. Lisäksi osassa kysymyksistä moniportainen vastausasteikko yksinkertaistettiin alle 10-vuotiaille kaksiluokkaiseksi.

Kokemuksia lasten haastattelemisesta

Lapsiin kohdistuvan tiedonkeruun metodologian kehittämiseksi tehtiin alle 10-vuotiaita haastatelleille henkilöille pieni kysely, jossa he kertoivat tuoreeltaan omia kokemuksiaan haastattelutilanteista ja kyselyn toimivuudesta.

Pääosin lasten koettiin osallistuneen tutkimukseen innokkaasti ja uteliaasti. Haastattelijat tulkitsivat heidän ymmärtäneen kysymykset ja osallistumisen vapaaehtoisuuden hyvin. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet sen sijaan olivat osin vaikeita. Alle 10-vuotiaille piti avata esimerkiksi sitä, mitä tarkoitetaan medially ja vapaa-ajalla, ja mitä eroa on sisällä ja laitteella.

Tiedonkeruun anonymiteetti sen sijaan ei lapsia juuri tuntunut kiinnostavan, toisin kuin vanhempia. Vanhemman läsnäolo ja tuttu kotiympäristö haastattelupaikkana koettiin toimivaksi. Samalla kotona voi nähdä konkreettisesti

esimerkiksi lapsen liikuntaan ja mediaan liittyviä tottumuksia kuten trampoliini, älypuhelin kädessä, tabletti pöydällä ja niin edelleen. Muutamissa kysymyksissä lapset saattoivat tosin hieman epäröidä vastaustaan vanhempien läsnäolon vuoksi ja joissain tapauksissa vanhempi yritti suoranaisesti vaikuttaa lasten vastauksiin. Toisaalta vanhemman läsnäolo vaikutti positiivisesti siten, että lapsi uskalsi paremmin puhua vieraalle haastattelijalle.

Kaikkein nuorimpiin haastateltaviin liittyy epävarmuutta siitä, ymmärtävätkö he kyselyn luonteen ja sen eron esimerkiksi koulun kokeisiin. Niinpä haastattelijoilta kysyttiin, käsittivätkö lapset heidän mielestään, että kyselyllä selvitetään nimenomaan lasten omia näkemyksiä ja tekemisiä, ja ettei oikeita vastauksia ole olemassa. Tämäkin asia riippuu varmasti haastattelijan osaamisesta, mutta valtaosan mielestä lapset ymmärsivät kyselyn luonteen hyvin. Jotkut lapset toisaalta ikään kuin etsivät tukea vastauksiinsa vanhemmilta, ja haastattelijan oli hyvä tuoda asia useamman kerran haastattelun aikana esille, jotta lapset osasivat ajatella kysymyksiä omasta näkökulmastaan.

Kaiken kaikkiaan lapsiin kohdistuvan tiedonkeruun onnistumisen kannalta ratkaisevan tärkeiksi nousivat helposti ymmärrettävät ja selkeästi esitetyt lapsen ikätasolle kieleltään ja sanavalinnoiltaan suunnitellut kysymykset. Vastaamista tukivat oma tuttu kotiympäristö ja vanhempien tai vanhemman läsnäolo. Vastaajan iällä on suuri merkitys, 9-vuotiaalta vastaaminen sujui monesti huomattavasti helpommin kuin 7-vuotiaalta.

Tärkeää ja ehkä vähän yllättävääkin on se, että parhaiten toimivat strukturoidut kysymykset. Kaikkein helpoimmin vastattavia olivat kysymykset, joihin oli vain kaksi vastausvaihtoehtoa, kuten kyllä tai ei, tyytyväinen tai tyytymätön. Avointen kysymysten edellyttämä omien näkemysten ilmaiseminen saattoi paikoitellen tuottaa lapsille vaikeuksia, ja heidän saattoi olla vaikeaa ilmaista mielipiteitään lyhyessä ajassa vieraalle ihmiselle. Tutkimuksen teemakin vaikuttaa toki asiaan: läpimedioituneessa maailmassa voi median läsnäoloa olla usein vaikeaa

pukea sanoiksi (ks. Mularin ja Vilmilän avoimia vastauksia analysoiva teksti tässä julkaisussa, s. 125–36). Strukturoiduissa kysymyksissä on sekin hyvä puoli, että niissä haastattelijan tulokinnan rooli jää pienemmäksi. Tilanteet, joissa haastateltavilla on vaikeuksia ymmärtää kysymyksiä ja haastattelijat joutuvat neuvomaan ja kuvaamaan asiaa tarkemmin, ovat luonnollisesti aina riskialttiita tutkimuksen kannalta.

KÄSITTEET JA TAUSTAMUUTTUJAT

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen taustamuuttujista saadut tiedot ovat ikää, sukupuolta, äidinkieltä ja asuinkuntaa lukuun ottamatta peräisin vastaajilta itseltään. Niitä ei siis ole haettu rekisteristä, vaan ne kertovat tutkimusta varten haastattelun nuoren oman käsityksen asiasta. Niinpä esimerkiksi pääasiallinen toiminta ei välttämättä ole sama kuin viranomaisen papereissa. Nuori, joka käy työssä ja opiskelee, saattaa sanoa pääasialliseksi toiminnakseen kumman hyvänsä. Sitä, että taustatiedot on pääsääntöisesti saatu kysymällä, ei tarvitse pitää virhelähteenä, mutta on hyvä pitää mielessä, että ne kertovat ensisijaisesti nuoren omasta kokemuksesta tilanteestaan.

Tässä esitellään lyhyesti joitain keskeisimpiä taustamuuttujia. Lisäksi liitteessä 2 on yhteenveto kyselyyn vastanneista erilaisten taustatekijöiden mukaan.

Ikä

Vastaajat on ryhmitelty pääosin viiteen ikäluokkaan: 7–9-, 10–14-, 15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaisiin. Edellä kohderyhmästä, otoksesta ja tiedonkeruun kulusta kertovassa luvussa kerrotaan eri ikäryhmien erilaisista tiedonkeruun tavoista. Tekstissä nimityksiä lapsi tai nuori käytetään ilman tarkasti määriteltyä ikärajaa.

Sukupuoli

Vaikka sukupuolen saisi rekisteritiedoista, se kysyttiin 15–29-vuotiailta vastaajilta itseltään, sillä nuorille on haluttu antaa mahdollisuus itse kertoa, kuinka he sukupuolensa kokevat. Tytön/naisen ja pojan/miehen ohella vastaajilla

oli mahdollisuus valita ”muu” tai ”en halua kertoa”.

Ikäjakautaman ollessa niinkin laaja kuin 7–29 vuotta, on suomen kielestä vaikea löytää sanoja, jotka kuvaisivat hyvin koko joukkoa. Vaikuttaa oudolta kutsua 7-vuotiaita naisiksi ja miehiksi, tai lähes kolmekymppisiä tytöiksi ja pojiksi. Yksi ratkaisu olisi käyttää kautta linjan ilmaisua tytöt/naiset ja pojat/miehet, mutta koska se olisi kömpelöä, käytetään tässä koko ikäryhmästä sanoja tyttö ja poika toivoen niiden kuulostavan lukijan korvaan kyllin neutraaleilta tai ainakin tasa-arvoisilta.

Aluemuuttujat

Vastaajat on ryhmitelty aineistoon asuinkunnan ja maakunnan perusteella. Kunta- ja maakuntatason tilastollisesti mielekkääseen vertailuun vastaajia ei kuitenkaan yleensä ole tarpeeksi. Kuntatiedon lisäksi vastaajia pyydettiin myös arvioimaan asuinpaikkaansa sen mukaan, asuvatko he 1) ison kaupungin keskustassa, 2) ison kaupungin lähiössä tai muulla laita-alueella, 3) pikkukylän tai pikkukaupungin keskustassa, 4) pikkukylän tai pikkukaupungin harvaan asutulla laita-alueella vai 5) maaseutuympäristössä. Näin haluttiin selvittää nuorten kokemusta välittömästä asuinympäristöstään, mikä voi olla kuntaa tärkeämpi tieto esimerkiksi siinä, kuinka pitkiä etäisyydet eri palveluihin ovat. Tämä onkin usein parempi selittäjä tutkituille muuttujille kuin esimerkiksi tilastollinen kuntaluokitus. Kuntaliitosten yleistyessä kokemustiedon merkitys asuinympäristössä korostuu entisestään.

Perhe- ja asumismuoto

Perhe- ja asumismuotoja selvitettiin yksityiskohtaisesti kysymällä ketkä kaikki asuvat haastateltavan kanssa samassa kotitaloudessa, sekä mahdollisten siskojen tai siskopuolien, veljen tai velipuolien ja omien tai puolison lasten iät. Tarvittaessa kotitalous määriteltiin tarkoittamaan henkilöitä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä.

Vaikka kysymysmuoto sinänsä mahdollistaa hyvin tarkan tiedon siitä, keitä haastateltavan perheeseen (tai perheisiin) kuuluu, tässä tutkimuksessa käytetty perhemuotoja ja asumismuotoja yhdistelevä luokittelu on tehty karkeammalla kuusiportaisella asteikolla: asuu vanhemman tai vanhempien kanssa (58 prosenttia); asuu yksin (16 prosenttia); asuu avio- tai avopuolison tai rekisteröidyn puolison kanssa, ei lapsia (15 prosenttia); asuu avio- tai avopuolison tai rekisteröidyn puolison ja omien tai puolison lapsien kanssa (6 prosenttia); asuu soluasunnossa tai kämppiksen kanssa (5 prosenttia); jokin muu (2 prosenttia).

Ryhmä ”muu” on niin pieni (n=9), ettei sen pilkkominen ainakaan tilastotarkastelua varten ole mielekästä. Tässä joukossa on kolme sisarustensa kanssa asuvaa, yksi nuorisokodissa asuva sekä neljä yksinhuoltajaksi tulkittavaa, joiden kotitalouteen ei haastateltavan lisäksi kuulu muita aikuisia. Lisäksi ryhmässä ”muu” on yksi kavereiden luona asuva, joka ei luokitellut itseään kämppiksen kanssa asuvaksi. Näiden lisäksi aineistossa on muutamia vaikeammin luokiteltavia tapauksia, kuten kaksi solu- tai kimppakämpässä asuvaa, jotka kuitenkin kokevat asuvansa yksin (luokiteltu solu- tai kimppakämpässä asuviksi). Oman puolisonsa kanssa asuvista kuudella asui samassa kodissa myös sisarus ja neljällä näistä tapauksista oli jo omia lapsia. Yhden vastaajan ja hänen vanhempiansa kodissa asui lisäksi au pair. Tapauksia, jossa samassa taloudessa asuu kolme sukupolvea, on aineistossa vain kaksi, yksi vanhempiansa ja isoäitinsä kanssa asuva, yksi vanhempiansa ja oman lapsensa kanssa asuva (molemmat tapaukset luokiteltu vanhempien luona asuviksi).

Sisarukset

Kaikista kyselyn vastaajista 45 prosentilla asuu samassa kotitaloudessa sisarus tai sisarusia. Sisarusten kanssa asuvien osuudet vaikuttavat pieniltä etenkin yli 20-vuotiaiden ikäryhmissä, mikä johtuu siitä, että tässä oltiin kiinnostuneita ainoastaan samassa taloudessa asuvista sisaruksista. Kuva on aivan erilainen, jos tarkastellaan

vanhempiensa kanssa asuvia, sillä heistä 76 prosentilla on sisarusia samassa kotitaloudessa. Yksi sisarus on 38 prosentilla, kaksi sisarusta 23 prosentilla, kolme sisarusta 9 prosentilla, neljä sisarusta 2 prosentilla ja viisi tai useampi 3 prosentilla lapsuudenkodissa asuvista vastaajista. Väestötilastojen mukaan vain noin joka kymmenes lapsi jää perheensä ainoaksi. Sisarusten kanssa asuvien osuuden pienuutta selittää se, että osan sisarukset ovat jo muuttaneet omilleen, osalle vastaajista on vielä tulossa pikkuveljiä tai -siskoja. Itse asiassa alle 10-vuotiaista vastaajista peräti 92 prosentilla asuu sisarusia samassa kodissa. Siitä vanhempiin ikäryhmiin mentäessä osuus pienenee, sillä vanhemmat sisarukset asuvat jo omillaan. Tästä syystä vastaajan ikään on syytä kiinnittää huomiota, kun sisarusten määrää käytetään selittäjänä.

Koulutus

Koulutustasoa suoraan mittaavia muuttujia oli kyselyssä kaksi: korkein suoritettu tutkinto ja haastatteluhetken opiskelupaikka. Näiden lisäksi selvitettiin vanhempien koulutustaso. Koulutustaso on nuorten ikäryhmässä jatkuvassa muutoksessa ja mittaa usein suunnilleen samaa asiaa kuin ikä. Koska valtaosalla nuorista koulutus on yhä kesken, hukataan tutkintomuuttujien tarkastelussa suuri osa vastaajista, mikäli tutkintoa parhaillaan suorittavat jätetään analyyseistä pois. Kattavampi koulutusmuuttuja saadaankin yhdistämällä tiedot suoritetuista tutkinnoista ja opiskelupaikasta.

Koulutusmuuttujat ovat siten yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa (n=154), ammatikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa (n=148), ammatillinen perustutkinto tai sitä suorittamassa (n=262), ylioppilas tai lukiossa (n=168) sekä ei tutkintoja, ei opiskele (n=22). Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat ylioppilaat on sijoitettu ammatillisen perustutkinnon luokkaan. Vastaavasti ammatillisen perustutkinnon suorittaneet lukiolaiset on sijoitettu lukiolaisten luokkaan. Aineistossa oli myös muutamia ammatillisia tutkintoja suorittamattomia nuoria, jotka kertoivat haastatteluhetkellä olevansa oppisopimuskoulutuksessa, avoimessa

yliopistossa, aikuiskoulutuksessa, kansalaisopistossa, parhaillaan hakemassa koulutukseen tai odottamassa pääsykokeiden tuloksia. Nämä tapaukset (n=8) eivät luontevasti sopineet mihinkään käytetyistä luokista, joten ne jätettiin pois koulutusmuuttujasta. Myös ne, joilla peruskoulu on yhä kesken (n=443) on tästä muuttujasta jätetty pois, sillä peruskouluvaiheessa eri koulutuspolut eivät vielä ole eriytyneet.

Vanhempien koulutus

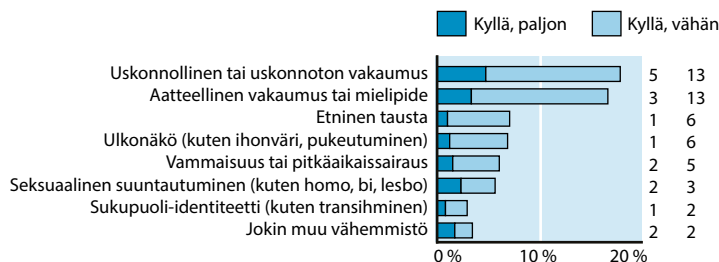
Alle 15-vuotiaiden haastatteluissa vanhempien koulutustaso kysyttiin huoltajalta, 15–29-vuotiaat vastasivat kysymykseen itse. Vastaus saattoi biologisen isän tai äidin sijaan kohdistua isä- tai äitipuoleen tai muihin huoltajiin, jos vastaaja koki heidät merkityksellisemmiksi. Tässä puhutaan yksinkertaisuuden vuoksi vanhemmista.¹

Vanhempien koulutuksista on yhdistetty eritasoisia koulutustasomuuttujia. 11 prosentissa tapauksista ainakin toisen vanhemman koulutustaso on tuntematon. Näitä tapauksia ei ole otettu mukaan muuttujiin. Tunnetuista tapauksista 24 prosentilla molemmat vanhemmat ja 31 prosentilla yksi vanhemmista on suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulututkintoon sisältyvät kaikki yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja muut korkeakoulututkinnot. 36 prosentilla molemmilla vanhemmista ja 8 prosentilla toisella vanhemmista ylin suoritettu tutkinto on keskiasteen tutkinto (amatillinen perustutkinto, ylioppilas- tai opistotutkinto). Vain 3 prosentilla kummallakaan vanhemmista ei ole toisen asteen tutkintoa, tämä luokka on nimetty perusasteeksi. Joskus riittää jako kahteen; niihin joiden ainakin toinen vanhempi on suorittanut korkeakoulututkinnon ja niihin joiden kummallakaan vanhemmalla ei ole korkeakoulututkintoa.

Vähemmistökokemukset

Vähintään 15-vuotiaiden vähemmistöön kuulumisen kokemuksia selvitettiin kysymällä heiltä: ”Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?” Kysyttyjä vähemmistökategorioita oli kahdeksan: etninen tausta, aatteellinen vakaumus tai mielipide, uskonnollinen tai uskonnoton vakaumus, seksuaa-

KUVIO 1. KOKEMUS VÄHEMMISTÖÖN KUULUMISESTA. (%)

linen suuntautuminen (kuten homo, bi, lesbo), sukupuoli-identiteetti (kuten transihminen), vammaisuus tai pitkäaikaissairaus, ulkonäkö (kuten ihonväri, pukeutuminen) sekä jokin muu vähemmistö.

Kuvioon 1 on koottu nuorten eri vähemmistöihin kuulumisen kokemuksia. Yleisimmät kokemukset liittyvät uskonnollisiin tai aatteellisiin vakaumuksiin, joiden suhteen ainakin vähän vähemmistöön kuulumisen kokemuksia on noin joka kuudennella nuorista. Etnisen taustan vuoksi vähemmistöön koki kuuluvansa 7 prosenttia, ja yhtä suurella osuudella oli vähemmistökokemuksia ulkonäön tai vammaisuuden ja pitkäaikaissairauden vuoksi. Vähemmistöön koki seksuaalisen suuntautumisen vuoksi kuuluvansa 5 prosenttia, sukupuoli-identiteetin vuoksi 3 prosenttia sekä muun syyn vuoksi 12 prosenttia nuorista.

Nuorisobarometreissa vähemmistökokemukset ovat olleet vasta vuodesta 2014 lähtien mukana säännöllisesti toistettavana kysymyssarjana. Erityisesti etnisen taustan takia koettu vähemmistöön kuuluminen on korostunut Nuorisobarometreissa (15 prosenttia) verrattuna nyt tehtyyn kyselyyn (7 prosenttia). Tämä johtuu siitä, että barometrin otannassa ovat mukana myös vieraskieliset nuoret, joista valtaosa on maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia. Vähemmistöön kuulumisen kokemuksen syinä etninen tausta linkittyy vahvasti ulkonäköön ja uskonnolliseen vakaumukseen, mikä selittää osin myös muiden kuin suoraan etnisyyteen liittyvien vähemmistökokemusten vähyyttä Nuorisobarometrin kyselyyn verrattuna.

Annettujen vähemmistökokemusten lisäksi vastaajille annettiin mahdollisuus valita ”muu”. Tämän vaihtoehdon valitsi noin 3 prosenttia. Kun vastaajat tarkensivat, mihin vähemmistöön he kokivat kuuluvansa, peräti puolet vastasi suomenruotsalaisuuden (30 avovastauksesta 15). Ruotsinkieliset (32 prosenttia) kokevat myös selvästi suomenkielisiä (16 prosenttia) useammin kuuluvansa vähemmistöön aatteellisen vakaumuksen tai mielipiteen takia. Muista avoimissa vastauksissa mainituista vähemmistökokemuksen syistä yleisin on kasvissyönnö (3 mainintaa).

Lienee syytä korostaa, ettei mitään näistä niin sanotuista vähemmistöistä voi pitää yhtenäisenä ryhmänä. Vähemmistön käsitteen käyttöä ylipäätään voi kritisoida siitä, että se saattaa vahvistaa käsitystä vähemmistöön kuuluvista erillisenä tai helposti erottavana ryhmänä. Vähemmistökysymyksistä puhuttaessa ei tulisi kaan unohtaa yhtenäisiksi ryhmiksi miellettyjen vähemmistöjen sisäistä moninaisuutta. On myös huomattava, että monet kuvion 1 piirteet ovat varsinkin nuorten ikäryhmässä yhä muutoksessa.

Tulokset herättävät jatkokysymyksen siitä, kuinka moneen eri vähemmistöön yksittäinen nuori kokee kuuluvansa. Jos käytetään väljää kriteeriä (eli kokemusta ainakin vähän kuulumisesta), ei 65 prosenttia nuorista koe kuuluvansa mihinkään vähemmistöön. Vastaavasti 35 prosentilla on ainakin jokin vähemmistökokemus. 19 prosentilla on kokemusta vähemmistöön kuulumisesta yhden asian suhteen, 9 prosentilla kahden ja 7 prosentilla ainakin kolmen asian suhteen.

MEDIA-AKTIIVISUUS

Koska käsillä on lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus, tässä esitetyt tulokset koskevat ainoastaan vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa median parissa. Kaikkia haastateltuja muistutettiin tästä rajauksesta, ja lisäksi tarkennettiin, että myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit kuuluvat vapaa-aikaan. Medialaitteet ja -sisällöt ovat kasvavassa määrin osa kouluopetusta ja opiskelua, ja monilla suuri osa työajasta kuluu tietokoneen ääressä. Osalle media on suoranainen ammatti. Niinpä keskittyminen yksin vapaa-ajan mediaaktiivisuuteen helpottaa paitsi vastaamista, on oleellista myös tulosten tulkinnan kannalta.

Koska kyselyn perusjoukon ikäjakama on niin laaja kuin 7–29 vuotta, oli vastaajien kehitystason huomioimisessa omat haasteensa niin haastattelijoilla kuin kyselyn laatijoilla. Haastattelijoiden kokemusten mukaan ei ”media” ole tuttu sana alle 10-vuotiaille. Osoittautui siis tarpeelliseksi, että kyselyn aluksi kaikille haastatelluille lapsille ja nuorille luettiin seuraava yleisluonteinen median määritelmä:

Medialla tarkoitetaan niin laitteita (kuten tietokone, televisio, kännykkä, kirja) kuin niillä käytettäviä, välitettäviä ja tuotettavia

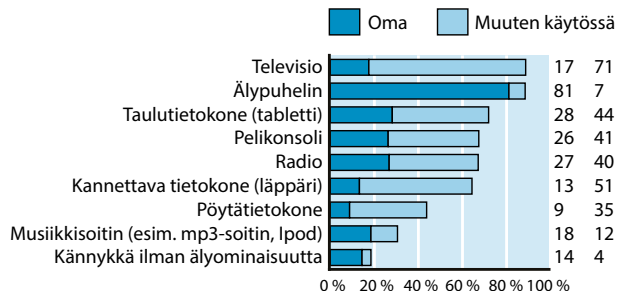
sisältöjäkin (kuten elokuvia, pelejä, sovelluksia). Mediaa ovat myös internet, verkkopalvelut ja sosiaalinen media.

Alle 10-vuotiaille kysymyksiä neuvottiin vielä tarpeen mukaan yksinkertaistamaan antamalla esimerkkejä laitteista ja sisällöistä. Myös lapsen vanhempaa kehoitettiin tarvittaessa auttamaan median määrittelyssä antamalla esimerkkejä lapsen käyttämistä medioista. Näistä valmisteluista huolimatta osalla lapsista oli vaikeuksia laitteiden ja sisältöjen erottelussa, mikä tulee hyvin ilmi avoimista vastauksista (ks. Mulari & Vilmilä tässä julkaisussa s. 125–36 ja avoimet vastaukset osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016>).

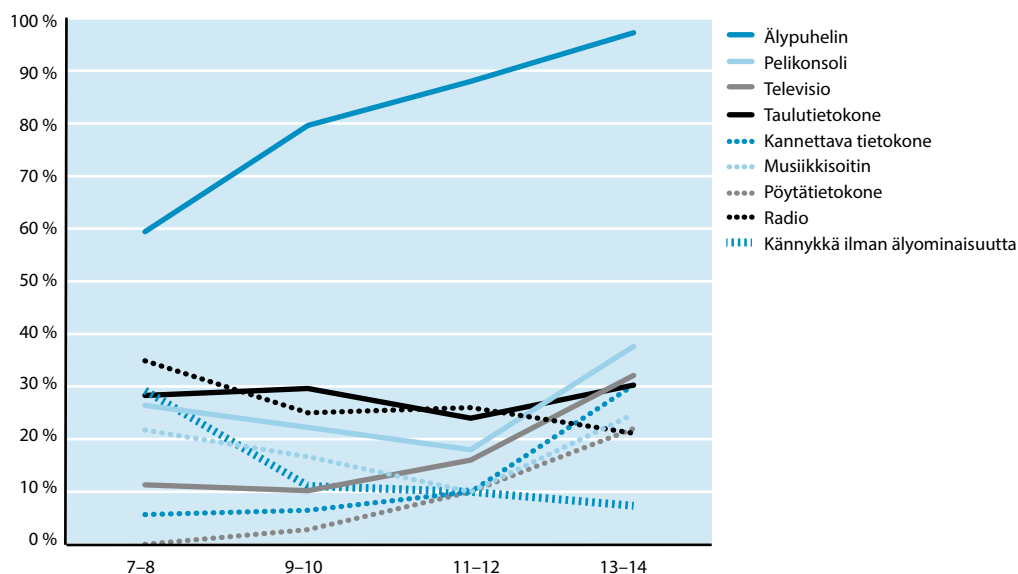
VAPAA-AJAN MEDIALAITTEET

Aluksi hahmotellaan kokonaiskuvaa siitä, mitä medialaitteita ja viestimiä lapsilla on. Kysymys esitettiin vain 7–14-vuotiaille, ja se jaettiin kahteen osaan: käytettävissä oloon ja omistukseen. Molemmat tiedot on koottu kuvioon 2, minkä lisäksi laitteiden omistamista tarkastellaan ikäryhmittäin kuviossa 3. Lisäksi selvitettiin

KUVIO 2. LAITTEET, JOTKA VASTAAJAT OMISTAVAT TAI HEILLÄ ON MUUTEN KÄYTÖSSÄ VAPAA-AJALLA. 7–14-VUOTIAAT.

KUVIO 3. LASTEN JA NUORTEN OMISTAMAT LAITTEET. 7–14-VUOTIAAT. (%)

laitteiden käyttöiheyttä (kuvio 5) sekä sitä, mitkä medialaitteista koetaan kaikkein tärkeimmiksi (ks. Mulari & Vilmä s. 125–36, avoimet vastaukset osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016>).

Selvästi yleisimmät 7–14-vuotiaiden käytössä olevat laitteet ovat televisio (89 %) ja älypuhelin (88 %). Muita tavallisimpia vapaa-ajalla käytössä olevia laitteita olivat taulutietokone (72 %), pelikonsoli (67 %), radio (67 %) ja kannettava tietokone (64 %).

Eri medialaitteiden omistamisen ja käytössä olemisen suhde on hyvin erilainen. Pääosa lapsista myös omistaa käytössään olevan älypuheliimen, toisin kuin television tai muun tavallisesti kotiin sijoitetun laitteen, kuten pöytätietokoneen. Mikäli vastaajalla on käytössään kännykkä ilman älyominaisuutta, myös se on mitä todennäköisimmin hänen omansa. Kaikkein nuorimmilla vastaajilla toisaalta myös en osaa sanoa -vastausten osuus on muita suurempi omistamiseen liittyvissä kysymyksissä. Perheen sisäiset omistussuhteet lienevät usein vähintään epäselviä ja epäolennaisiakin. Jos pelikonsolin on saanut joululahjaksi, se varmaankin tuntuu omalta. Mutta millä ehdoin esimerkiksi vanhemmilta

saatu käytetty puhelin tai vanhempien lapsen huoneeseen ostama radio koetaan omaksi? Tulostien luennassa on keskeistä se, että kysymys on lapsen omasta kokemuksesta.

Vuoden 1999 tutkimuksessa lasten ja nuorten mediakulttuureista (Saanahti 1999) viestintien saatavuudessa eroteltiin, missä määrin 7–14-vuotiailla oli eri laitteita yhtäältä kotonaan, toisaalta omassa huoneessaan tai omassa käytössään. Erottelu ei siis ole yhteismitallinen nyt käytetyn kanssa. Kuitenkin kotona olevien television (94 %), radion (94 %) ja musiikkisoittimen² (91 %) osuus oli tuolloin suurempi kuin nyt. Näitä ei välttämättä löydy kodeista erillisinä laitteina, vaan niiden toiminnot ovat siirtyneet verkkoon ja yhdistyneet älypuhelimiin ja muihin laitteisiin. Vuonna 1999 kodeissa oli nykyistä vähemmän pelikonsoleita (43 %), kännyköitä (69 %) ja etenkin nettiyhteyksiä (25 %). Tuolloisessa kyselyssä mukana olleista lähes tai kokonaan kadonneita laitteita ovat korvalappu-stereot, hakulaitteet, CD-ROM-asemat ja videonauhurit.

Tietokoneiden saatavilla olon selvittäminen on mutkikkaampaa. Vuoden 1999 kyselyssä tietokone oli kotona 69 prosentilla 7–15-vuotiaista,

kun nyt tehdyssä kyselyssä pöytäkone on käytettävissä vain 44 prosentilla ja kannettava tietokone 64 prosentilla samanikäisistä lapsista ja nuorista. Tietokoneiden saatavuus ei kuitenkaan ole laskussa, sillä 83 prosentilla on nyt vapaa-ajan käytössä joko pöytäkone tai kannettava tai molemmat. Jos mukaan lukuihin otetaan vielä taulutietokone eli tabletti, on osuus jo 96 prosenttia. Älypuhelinakin voi pitää pienenä tietokoneena, etenkin jos yrittää samastua vuoden 1999 kriteereihin. Uusien laitteiden kirjo aiheuttaa siis sen, että vaikka pikainen vilkaisu trendeihin voisi näyttää toista, on tietokoneiden saatavuus todellisuudessa kasvanut lähes sataan prosenttiin.

7–14-vuotiailla pojilla on tyttöjä todennäköisemmin käytössään pelikonsoli (kuvio 4). 83 prosenttia pojista ja 52 prosenttia tytöistä kertoi, että heillä on käytössään pelikonsoli. Ero on tilastollisesti merkitsevä jo 7–9-vuotiailla (tytöt 70 % / pojat 86 %), mutta kasvaa huomattavaksi 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä (tytöt 40 % / pojat 81 %). Sitä vastoin radioita ja kannettavia tietokoneita on useammin käytössä tytöillä kuin pojilla. Radio oli 74 prosentilla tytöistä ja 60 prosentilla pojista, kannettava tietokone puolestaan oli käytössään 69 prosentilla tytöistä ja 60 prosentilla pojista. Radion ja kannettavan tietokoneen osalta sukupuolten välinen ero tulee näkyväksi 10–14-vuotiaiden kohdalla.

Myös laitteiden omistaminen on osittain sukupuolittunutta. 7–14-vuotiaat pojat omistavat tyttöjä todennäköisemmin pelikonsolin, kannettavan tietokoneen ja television. Käytössä olevista pelikonsoleista pojat (40 %) omistavat

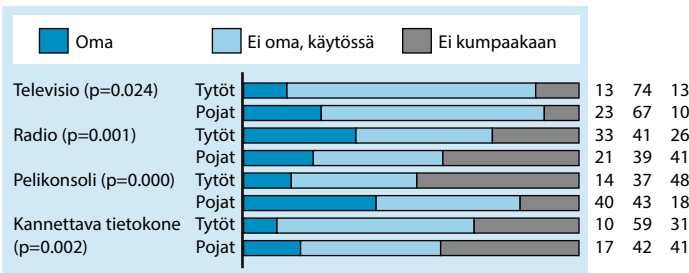
konsolin tyttöjä (14 %) todennäköisemmin. Tämä heijastelee sitä, että mikäli tytöillä on mahdollisuus käyttää vapaa-ajallaan pelikonsolia, se on pääasiallisesti yhteinen. Sukupuolten välinen ero omistajuuden suhteen näyttää kuitenkin tasoittuvan 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä.

Tarkasteltaessa erikseen kannettavaa tietokonetta näemme, että vaikka tytöillä sellainen on poikia todennäköisemmin käytössä, tytöt saavat kannettavan poikia harvemmin omaksi. Myös tämä ero tasoittuu 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä. Television omistajuus sen sijaan kehittyä päinvastaiseen suuntaan.

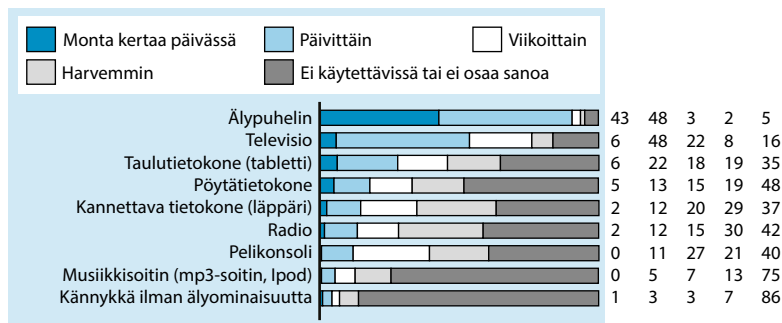
Käytön suhteen erot tyttöjen ja poikien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä pelkästään pelikonsolin osalta. (Tähän kysymykseen ovat vastanneet vain 10–14-vuotiaat.) Pojat alkoivat käyttää pelikonsolia tyttöjä useammin vasta 11–12 vuoden iässä. Pelikonsolin omistajuudella ei ole vaikutusta sen käyttöön: pojat käyttivät pelikonsolia tyttöjä useammin, omistivat he sen tai eivät.

Taloudellisella tilanteella on tilastollisesti merkitsevä vaikutus vain television ja musiikkisoittimen omistamiseen tai haltijuuteen. Vaikkeassa taloudellisessa tilanteessa ilman televisiota olevien vastaajien osuus oli noin viidennes (22 %). Hyvässä taloudellisessa asemassa olevien vastaajien vastaava osuus oli vain kahdeksan prosenttia. Musiikkisoittimen kohdalla omistamisen yhteys on yllättäen käänteinen: heikossa taloudellisessa tilanteessa laite on paremmin toimeentulevia useammin oma. Ehkä erillinen musiikkisoitin ei edes ole tarpeen, mikäli älypuhelimien äänenlaatu on kyllin

KUVIO 4. VAPAA-AJALLA KÄYTÖSSÄ OLEVAT JA OMAT LAITTEET SUKUPUOLEN PERUSTEELLA. 7–14-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 5. MEDIALAITTEIDEN KÄYTTÖ VAPAA-AJALLA. 10–14-VUOTIAAT. (%)

hyvä. Musiikkisoitinta ja älypuhelinia ylipäätään yhdistää se, että kumpikin laite on useimmiten vastaajan oma (ks. kuvio 2).

Samassa kotitaloudessa asuvien siskojen ja veljien määrällä on yhteys useimpien medialaitteiden omistamiseen, mutta ei muuten käytettävissä olemiseen. Tämän havainnon selittäisi luontevasti se, että lapsiluvun kasvaessa jokaiselle ei ole hankittu omaa medialaitetta, vaan sisarukset jakavat laitteiden käyttöä. Useimpien laitteiden tapauksessa tämä liittyy perheen sisäiseen jakamiseen. Tässäkin kännykkä on poikkeus, sillä se on lähes aina vastaajan oma riippumatta sisarusten lukumäärästä.

Televisio on oma erityistapauksensa, sillä sisarusten lukumäärän kasvaessa käy televisio harvinaisemmaksi. Jos samassa kodissa asuvilla vastaajilla on vähintään neljä sisarusta, on televisiottomia jo useampi kuin joka kolmas. Havainto saattaa liittyä perheiden uskonnolliseen vakaumukseen, mitä tukee monilapsisten perheiden yleisyys nimenomaan Pohjanmaalla.

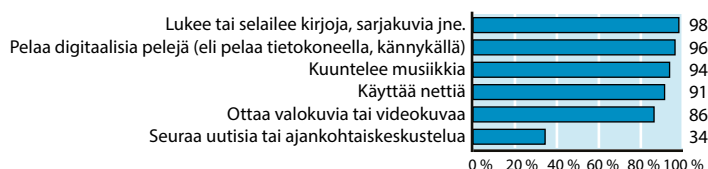
Älypuhelin halutaan usein hankkia lapselle tämän ollessa seitsemänvuotias, siis koulun kynnyksellä, ja usein ensisijaisesti siitä syystä, että vanhemmat ja lapset voisivat tavoittaa toisensa (DNA 2014). Koulunkäynnin myötä lapsi alkaa

liikkua lähiympäristössään ilman vanhempiaan. Tässä elämänmuutoksessa älypuhelin näyttääkin vahvistavan turvallisuuden tunnetta (Sintonen ym. 2013).

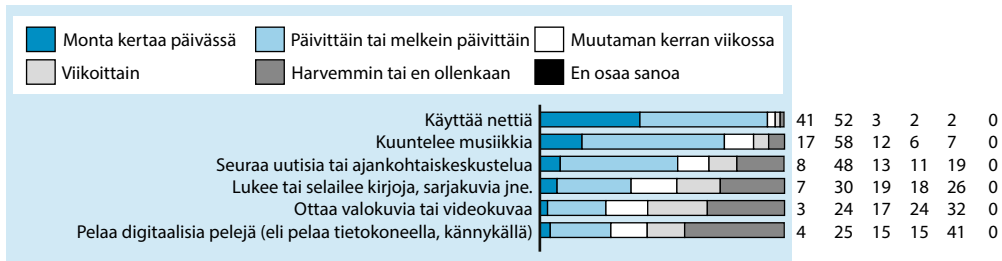
Tässä tutkimuksessa saadut vastaukset tukevat näkemystä: selvä enemmistö 7–8-vuotiaista vastaajista ilmoitti omistavansa älypuhelimien (kuvio 3). Yläasteelle siirryttäessä sellainen on miltei kaikilla vastaajilla, sekä tytöillä että pojilla. Sen sijaan älyominaisuuksia vailla olevat kännykät käyvät entistä harvinaisemmiksi. Tämä johtuu siitä, että älypuhelimet korvaavat älyominaisuuksia vailla olevat kännykät. Jostain syystä kännykät vailla älyominaisuuksia ovat iän lisääntyessä yhä useammin lapsen käytössä, mutta eivät tämän omia. Tässä ne poikkeavat kaikista muista selvitetystä medialaitteista, joiden omistaminen yleistyy iän myötä suhteessa muuten vain käytössä olemiseen. Kyselyaineistossa älypuhelimien omistaville on harvinaisempaa omistaa kännykkä ilman älyominaisuuksia, kuin että se olisi muuten vain käytössä. Kännykät ilman älyominaisuuksia vaikuttavat siis olevan usein varapuhelimia tai kakkospuhelimia, ehkä perheen yhteisiä tai muuten jaettuja.

Yhteydenpito lapsen ja vanhemman välillä puheluin ja tekstiviestein onnistuisi toki ilman

KUVIO 6. MEDIANKÄYTTÖTAVAT. 7–9-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 7. MEDIANKÄYTTÖTAVAT. 10–29-VUOTIAAT. (%)

älyominaisuuksiakin, mutta älypuhelimien tunnutaan päätyvän vaatimattomamman kännykän sijaan jo siksikin, että noin puolet lapsista perii lähipiirinsä tai perheensä jäsenen vanhan puhelimen. Lapsista toinen puoli saa uuden puhelimen, joka maksaa tavallisesti alle 100 euroa.³ Uusi puhelin on useimmiten lapsen itsensä valitsema, joskin valinta tapahtuu miltei aina vanhempien antamien rajojen puitteissa (DNA 2014).

Lapselle saatetaan tähdentää puhelimen saamisen yhteydessä, että siitä on pidettävä huolta. Tämä on aiheellista, sillä puhelin voi itsessään olla arvokas, ja lisäksi se saattaa myös sisältää henkilökohtaisia tietoja ja yksityisiä viestejä, joita lapsen vanhemmatkaan eivät saa rutiininomaisesti lukea. Puhelimen käyttö asettaa myös muita kasvatuksellisia odotuksia – erityisesti älyominaisuudet asettavat kasvatuksellisia vaatimuksia vanhemmille. Yhtäältä vanhempien on päätettävä ja osattava kertoa lapselleen, milloin ja kuinka usein puhelinta saa käyttää, mihin tarkoitukseen ja millä tavalla. Toisaalta heidän tulisi osata kuunnella lapsiaan ja heidän mieltymyksiään, sillä puhelimissa piilee myös mahdollisuus päästä paremmin perille lasten digitaalisesta mobiilimaailmasta ja sen kehitymisestä.⁴

Käyttötiheys

Kuvioon 5 on ryhmitelty tiedot 10–14-vuotiaiden medialaitteiden käyttötiheydestä useimmin käytetystä harvimmista käytettyyn.⁵ Peräti yli 90 prosenttia sanoi käyttävänsä älypuhelimia päivittäin. Televisiotakin katsoo päivittäin pieni enemmistö (54 %), mutta muiden laitteiden päi-

vittäinen vapaa-ajan käyttö on jo selvästi harvinaisempaa.

Verrattaessa älypuhelimien käyttöä älyominaisuuksia vailla olevan kännykän käyttöön, erot ovat ilmeisiä ja alleviivaavat erityisesti sitä, että lapset käyttävät älypuhelimiaan monipuolisesti, eivät vain soittaakseen puheluita tai kirjoittaakseen tekstiviestejä. Tarkempi tieto siitä, miten nuoret älypuhelimiaan sitten käyttävät, jää valitettavasti tämän selvityksen ulkopuolelle. Älypuhelimien suosio liittyy kuitenkin pitkälti internetiin; älypuhelin on koko vastaajajoukossa suosituin netin käytön väline (68 %) (ks. kuvio 14).

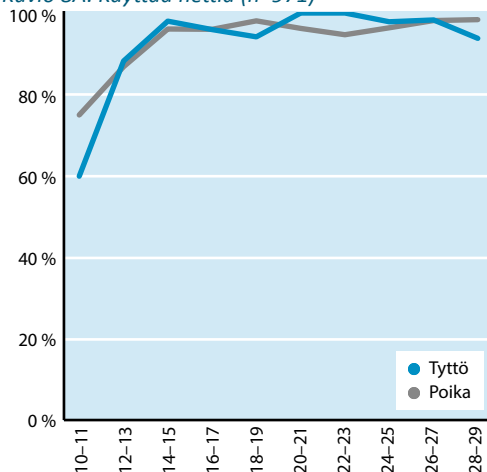
Älypuhelimien käyttö alkaa lapsillakin näyttää siltä, ettei niiden käyttöön välttämättä erikseen varata aikaa, vaan ennemminkin niihin ”pistäydytään” ja niitä käytetään tilanteen mukaan. Älypuhelimet ovat tästä näkökulmasta osa arkipäivän askareita, eivät erillisiä saarekkeitä. Kokemus ei siis välttämättä ole ensisijaisesti ”puhelimien käytöstä”, vaan ennemmin siitä, mitä laitteella tehdään – ollaan yhteydessä, katsotaan, kuunnellaan tai pelataan. Välillisiä viitteitä tästä saadaan kyselystäkin, sillä älypuhelin on nuorten pääasiallinen netinkäytön väline, ja netissä moni vastaajista katsoi videoita ja pelasi pelejä, molemmat tapoja uppoutua johonkin toimintaan.

ERI MEDIOIDEN KÄYTTÖ

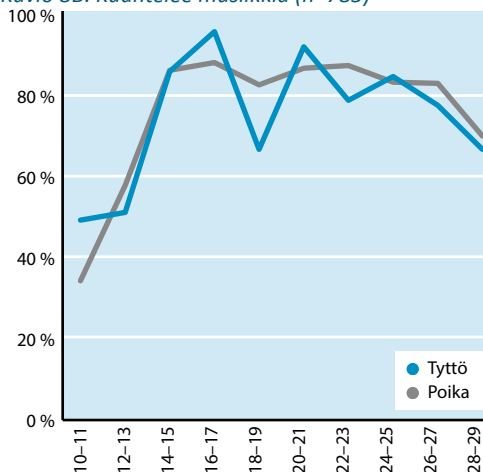
Medialaitteiden yleisyyden (kuvio 2) ja käytön (kuvio 5) ohella selvitettiin kuuden eri mediankäyttötavan yleisyyttä. 10–29-vuotiailta kysyttiin, kuinka usein he käyttävät mediaa mainittuihin

KUVIOT 8A–8F. PÄIVITTÄIN TAI MONTA KERTAA PÄIVÄSSÄ MEDIOITA KÄYTTÄVIEN OSUUS.
10–29-VUOTIAAT. (%)

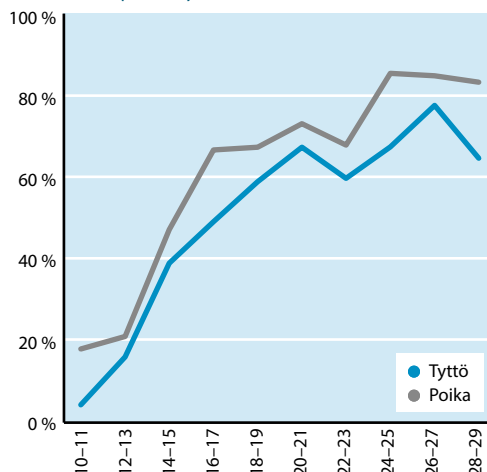
Kuvio 8A. Käyttää nettiä (n=971)

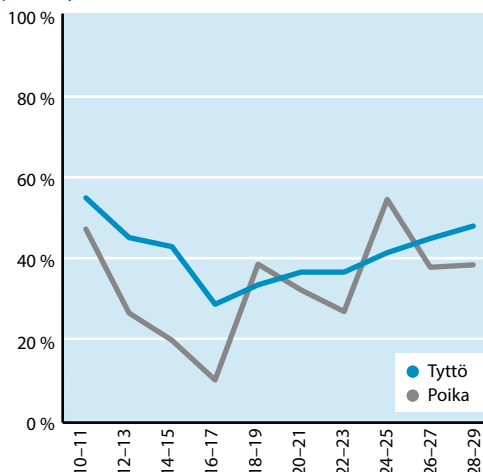
Kuvio 8B. Kuuntelee musiikkia (n=785)

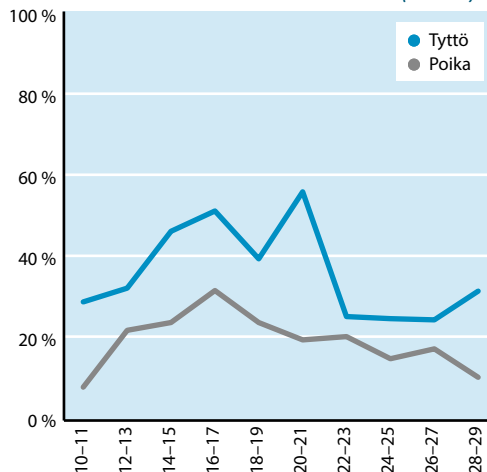
Kuvio 8C. Seuraa uutisia tai ajankohtais-
keskustelua (n=587)

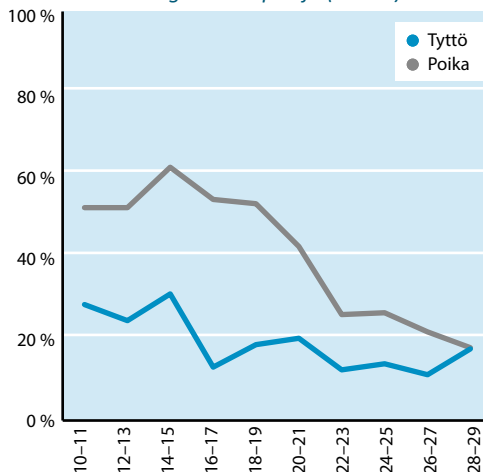
Kuvio 8D. Lukee tai selailee kirjoja, sarjakuvia jne.
(n=388)

Kuvio 8E. Ottaa valokuvia tai videokuvaa (n=279)

Kuvio 8F. Pelaa digitaalisia pelejä (n=382)

tarkoituksiin (kuvio 7), kun taas 7–9-vuotiailta selvitetiin samaa yksinkertaisemmin kysymällä, tekevätkö he joskus mainittuja asioita (kuvio 6). Yleishuomiona voi todeta digitaalisten kulttuurien yleistyneen niin, että ne ovat ohittamattomia puhuttaessa lasten ja nuorten kulttuureista.

7–9-vuotiaista valtaosan mediankäyttöön kuuluu lukemista (98 %), digitaalisten pelien pelaamista (96 %), musiikinkuuntelua (94 %) ja netissä surffaamista (91 %). Myös valokuvaaminen ja videoiminen (86 %) ovat suosittuja tapoja käyttää mediaa. Tarkastelluista käyttötavoista ainoastaan uutisten ja ajankohtaiskeskustelujen seuraaminen ei ollut kovin tavanomaista. Sitä sanoi tekevänsä 34 prosenttia vastaajista.

Erot sukupuolten välillä ovat tilastollisesti merkitseviä musiikin kuuntelemisen suhteen. Lähes kaikki 7–9-vuotiaat tytöt (98 %) kuuntelevat musiikkia joskus, pojistakin 90 prosenttia. Myös valokuvaus ja videoiminen kiinnostavat enemmän tyttöjä (92 %) kuin poikia (80 %). Digitaalisten pelien suhteen sukupuolella ei näytä olevan tilastollisesti merkitsevää vaikutusta.

10–29-vuotiaat nuoret käyttävät mediaa suhteellisen monipuolisesti (kuvio 7). Enemmistö kaikista 10–29-vuotiaista tekee vähintään viikoittain kaikkia kysytyjä asioita. Suosituin media on internet, jota käyttää päivittäin 93 prosenttia vastaajista. Musiikkia kuuntelee päivittäin 75 prosenttia vastaajista, uutisia tai ajankohtaisohjelmiakin seuraa enemmistö. Kirjoja ja sarjakuvia lukee tai selailee päivittäin reilu kolmannes (37 %). Yllättävää on kenties se, että usein puheenaiheena olevat digitaaliset pelit jäävät nyt häntäpäähän: niiden suosio on samalla tasolla valo- ja videokuvaamisen kanssa. Päivittäin tai useammin pelaa 29 prosenttia vastaajista (27 prosenttia vastaajista valo- tai videokuvaavapäivittäin). Kuvaavaa on, että vastaajista 41 prosenttia ilmoitti pelaavansa digitaalisia pelejä harvemmin tai ei ollenkaan.

Käyttötottumukset ovat jonkun verran sukupuolittuneita. Pojat pelaavat tyttöjä useammin digitaalisia pelejä. Myös uutisten ja ajankohtaiskeskustelujen seuraaminen kiinnostaa yleisemmin poikia. Tytöt puolestaan ottavat poikia todennäköisemmin valokuvia ja videoita.

Myös iällä on vaikutusta. Kirjojen ja sarjakuvien suosio notkahtaa 15–19 vuoden iässä, samoin pelaamisen suosio laskee kauttaaltaan. Sen sijaan netin käyttö ja uutisten ja ajankohtaiskeskustelujen seuraaminen yleistyvät iän myötä.

Median käyttötavat ja erilaisten medialaitteiden omistaminen ovat yhteydessä toisiinsa. Erityisesti digitaalisten laitteiden omistaminen näyttää liittyvän harvempaan kirjojen yms. lukemiseen. Tarkastelu jää kuitenkin siinä mielessä vaillinaiseksi, että laitteiden omistamista selvitettiin ainoastaan 10–14-vuotialta.

Ryhmittelyanalyysi (10–29-vuotiaat)

Edellä mainittujen kysymysten lisäksi tehtiin ryhmittelyanalyysi, jotta voidaan tarkastella eri tavoin mediaa käyttäviä ryhmiä (taulukot 1 ja 2). Mediankäyttötapojen perusteella erottui analyysissä kolme ryhmää: ne jotka käyttävät vain nettiä, ne jotka kuuntelevat lisäksi musiikkia ja seuraavat uutisia tai ajankohtaiskeskustelua sekä ne, jotka netin, musiikin ja uutisten seuraamisen lisäksi pelaavat pelejä. Huomionarvoista on näiden eri ryhmiä kuvaavien erityispiirteiden lisäksi sekin, että internetin käyttö yhdistää kaikkia kolmea ryhmää.

Ensimmäiseen, vain nettiä käyttävien ryhmään kuuluu 29 prosenttia vastaajista. Nämä vastaajat ovat melko nuoria koululaisia, enimmäkseen (57 %) 10–14-vuotiaita, ja heistä hienoinen enemmistö (53 %) on tyttöjä. Päivittäin tai lähes päivittäin internetiä käytetään useimmiten yksityisiin pikaviestikeskusteluihin ja muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen lukemiseen tai katseluun, minkä lisäksi tähän ryhmään kuuluvat kuuntelevat musiikkia ja pelaavat digitaalisia pelejä muutaman kerran viikossa. He eivät juuri seuraa uutisia tai ajankohtaiskeskusteluja (22 % tekee sitä netissä melkein päivittäin tai useammin). Mikään mediankäyttötavoista ei ole suurimmalle osalle heistä niin tärkeä, että he tekisivät sitä melkein aina, ja että se olisi merkittävä osa heidän vapaa-aikaansa (vrt. kuviot 15 ja 16).

Toinen, netin lisäksi myös musiikkia ja uutisia kuluttava ryhmä on vertailun suurin: siihen

TAULUKKO 1. MEDIANKÄYTTÖTAPOJEN PERUSTEELLA MUODOSTETUT RYHMÄT.* 10–29-VUOTIAAT

Kysymykset	Vain netti	Uutiset ja musiikki	Myös pelit
	(n=294)	(n=428)	(n=303)
Kuinka usein luet tai selailet kirjoja, sarjakuvia jne.?	2	3	3
Kuinka usein seuraat uutisia tai ajankohtaiskeskustelua?	1	4	4
Kuinka usein kuuntelet musiikkia?	3	4	4
Kuinka usein otat valokuvia tai videokuvaa?	2	3	3
Kuinka usein pelaat digitaalisia pelejä (eli pelaat tietokoneella, kännykällä tms.)?	3	1	4
Kuinka usein käytät nettiä?	4	4	4

* Luvut viittaavat arviointiasteikkoon, jossa 1 = harvemmin tai ei ollenkaan, 2 = viikoittain, 3 = muutaman kerran viikossa, 4 = päivittäin tai melkein päivittäin, 5 = monta kertaa päivässä.

TAULUKKO 2. MEDIANKÄYTTÖRYHMIEN TAUSTAMUUTTUJAT.

Ryhmä	Poika	Tyttö	10–14	15–19	20–24	25–29	Käytän mediaa monipuolisesti	Pidän mediaa harrastuksenani	Hyödynnän mediaa harrastuksessani
Vain netti (n=294)	47 %	53 %	57 %	16 %	17 %	10 %	24 %	36 %	55 %
Musiikki ja uutiset (n=428)	40 %	60 %	8 %	22 %	31 %	39 %	33 %	35 %	83 %
Myös pelit (n=303)	71 %	29 %	16 %	35 %	25 %	23 %	45 %	57 %	81 %
Kaikki (n=1023)	51 %	49 %	25 %	24 %	25 %	26 %	34 %	42 %	75 %

kuuluu vastaajista 42 prosenttia. Ryhmä koostuu pääasiassa (70 %) yli 20-vuotiaista opiskelusta ja työssäkäyvistä vastaajista. Myös tässä ryhmässä on enemmän tyttöjä (60 %) kuin poikia (40 %). Toinen ryhmä käyttää mediaa runsaasti ja monipuolisesti, mutta ensimmäisestä ryhmästä poiketen ei pelaa digitaalisia pelejä – nettipelejä päivittäin tai useammin pelaa vain yksi prosentti vastaajista. Media on heille tärkeä väline erityisesti ystävien kanssa viestintään ja tiedonsaantiin. Hienoinen enemmistö on sitä mieltä, ettei mikään median käyttötavoista ole merkittävä osa heidän vapaa-ajanviettoa, vaikka mediaa harrastuksissa hyödynnettäisiin.

Mediankäyttövaikeuksien kaikkiruokaisia on 30 prosenttia vastaajista. Heistä isoin yksittäinen ikäryhmä ovat 15–19-vuotiaat nuoret, ja he ovat enimmäkseen (71 %) poikia. Tässä ryhmässä myös digitaalisten pelien pelaaminen on suosittua – 43 prosenttia ryhmään kuuluvista pelaa nettipelejä päivittäin tai lähes päivittäin. Yhtä

usein mediaa käytetään tässä ryhmässä myös uutisten tai ajankohtaisten keskustelujen seuraamiseen ja musiikin kuunteluun. Median merkitys on kolmannen ryhmän jäsenille ylipäänsä suuri. 55 prosenttia ryhmästä pitää jotain median käyttötavoistaan on niin tärkeänä, että harrastaa sitä melkein aina. Ryhmän jäsenet paitsi hyödyntävät mediaa harrastuksissaan, myös pitävät mediaa harrastuksenaan (esim. bloggaaminen ja kuvaohjelmien katselu, musiikki).

Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että mediankäyttö monipuolistuu peruskoulun päättyessä. Tässä vaiheessa tyttöjä ja poikia erottaa se, että pojat pelaavat tyttöjä runsaammin. Edellä esitellyn ryhmäjakoon viitaten tytöt siirtyvät ensimmäisen ryhmän ”vain nettiä käyttävistä” koululaisista ”musiikki ja uutiset” -ryhmään, kun taas pojista tulee ”myös pelit” -ryhmän jäseniä. Pelaaminen tuntuu laittavan nuoret pohtimaan omaa median käyttötään laajemminkin. Ne vastaajat jotka pelaavat, kokevat mediankäyttönä muita monipuolisemmaksi. Pelejä pelaavat

kokevat muita useammin myös käyttävänsä mediaa liikaa, aivan kuin juuri pelaaminen olisi nuorille jonkinlainen mediankäytön vedenjakaja.

NETTIAKTIVITEETIT

Internet on osa nuorten arkea, ja on ollut sitä jo hyvän aikaa. Nuorten internetinkäyttöä on siis ehditty tutkia runsaasti (esim. Coogan & Kangas 2001) – jo niinkin varhain kuin kevään 1996 Nuorisobarometrissa oli internetiin liittyviä kysymyksiä (Nuorisosiain neuvottelukunta 1996). Tuolloin internet oli vielä harvinaisuus: vain promille haastatelluista kertoi seuraavansa Suomen ja maailman ajankohtaisia tapahtumia juuri netistä (”tietoverkoista”).

Kiinnostus internetiä kohtaan oli alkuun vaihtelevaa. Kun vuonna 1996 haastatelluista noin viidennes (19 %) valitsi tietoverkot mielenkiintoisimmaksi tiedonvälityksen kanavaksi, määrä laski seuraavana vuonna 14 prosenttiin (Nuorisosiain neuvottelukunta 1997). Internet oli silti nosteessa. Vuonna 2000 sitä piti mielenkiintoisimpana tiedotusvälineenä jo 23 prosenttia vastaajista, heistä pääosa miehiä (Saarela 2000). Tuolloin vastaajat uskoivat, että internetiä tullaan tulevaisuudessa käyttämään jokapäiväisten asioiden hoitoon – ja oikeassahan he olivat.

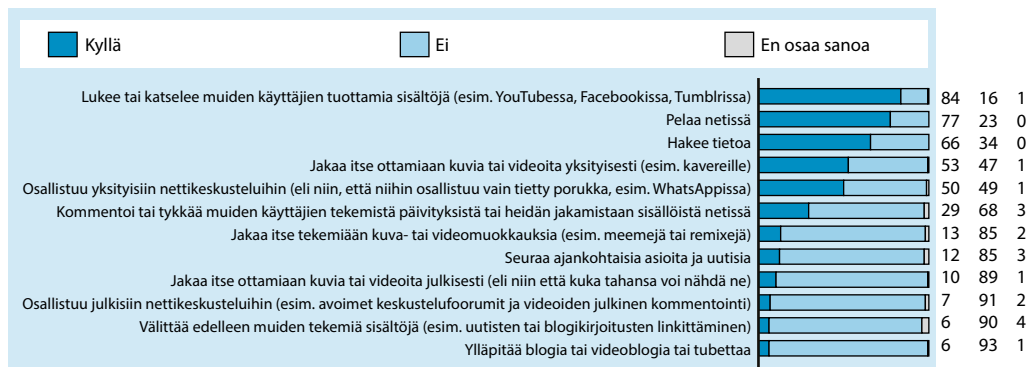
Internetin käyttö arkipäiväistyi hiljalleen. Vuoteen 2002 mennessä internetiä käytti

päivittäin kolmasosa nuorista (Tilastokeskus 2011). Sanoma Magazinesin vuonna 2006 julkaiseman Yippee-tutkimuksen mukaan internetiä käytti päivittäin puolet vastaajista (Yippee 2006).⁶ Neljä vuotta myöhemmin internetiä päivittäin tai useammin käytti 76 prosenttia 16–24-vuotiaista (Tilastokeskus 2010). Viime vuonna heitä oli jo 89 prosenttia (Tilastokeskus 2015).

Älykännyköiden yleistymisen myötä (kuviot 2 ja 3) nuoret ovat koko ajan läsnä netissä: koulumatkalla, lounaalla ja harrastuksissakin. Koska nettiin ei tarvitse erikseen mennä, herää kysymys, kuinka nuoret tänä päivänä netin käytön käsittävät. Ajatellaanko esimerkiksi niin, että nettiä käytetään vain silloin, kun he ovat aktiivisesti netin äärellä, siis käyttävät jotakin sovellusta, pelaavat nettipelejä tai viestivät kavereilleen? Vai katsovatko he käyttävänsä nettiä silloinkin, kun heidän käsillään on laite, joka on yhteydessä nettiin? Otetaan esimerkiksi älykännykkä, joka on koko ajan päällä, ja johon on asennettu pikaviestin. Tällainen sovellus voi olla jatkuvasa valmiustilassa vastaanottamaan viestejä. Jos nuoret ymmärtävät netin käytön jälkimmäisellä tavalla, kysymys internetin käytöstä ei välttämättä ole enää mielekäs – ainakin jos vastausvaihtoehdoista puuttuu mahdollisesti se luontevin – ”jatkuvasti”.

Nuorille netin käyttö on siis arkipäivää. Tässä luvussa huomio kiinnittyy siihen, miten nuoret käyttävät internetiä vapaa-ajallaan.

KUVIO 9. NETTIAKTIVITEETIT. 7–9-VUOTIAAT. (%)

Tarkastelussa on mukana 12 erilaista käyttötappaa: esimerkiksi viestintä, tiedonhaku, uutisten seuraaminen ja pelaaminen ovat kyselyssä esiintyviä tapoja käyttää internetiä.

7–9-vuotiaiden netinkäyttötavat

7–9-vuotiaiden netinkäyttö on suurimmaksi osaksi muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen lukemista ja katselmista (kuvio 9), jota tekee joskus 84 prosenttia vastaajista. Muita suosittuja käyttötapoja ovat pelaaminen (77 %), tiedonhaku (66 %), kuvien jakaminen yksityisesti (53 %) ja kaverikeskusteluihin osallistuminen (50 %). Tässä iässä internetiä ei juurikaan käytetä ajankohtaisten asioiden ja uutisten seuraamiseen (12 %), blogien kirjoittamiseen (6 %) tai muuhun julkiseen keskusteluun. Internetin käyttöä kuvaa siis viihteellisyys, tiedonhaku ja rajattu sosiaalisuus.

Netin käyttö on sukupuolittunut vain pelaamisen osalta. Yllättävää kyllä, useampi tytöistä (84 %) kuin pojista (70 %) pelaa joskus nettipelejä. Tämä näyttää koskevan vain nettipelejä, sillä muiden digitaalisten pelien (tietokonepelit, kännykkäpelit, konsolipelit) kohdalla vastaavaa eroa ei ole nähtävissä. Yli 10-vuotiaiden ikäryhmissä pojat pelaavat selvästi tyttöjä enemmän nettipelejä (kuvio 11a). Yksi mahdollinen selitys alle 10-vuotiaiden poikien yllättävän vähään pelaamiseen liittyykin ehkä kysymisen tapaan: yksinkertaisesta kyllä tai ei -asetelmasta ei paljastu

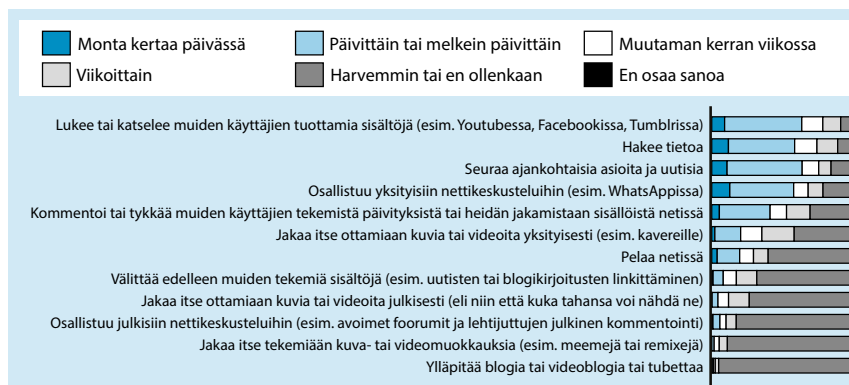
pelaamisen säännöllisyys. Vaikka alle 10-vuotiaiden poikien parissa on jonkin verran kokonaan pelaamattomia, voi myös päivittäinen pelaaminen olla verrattain yleistä.

10–29-vuotiaiden netinkäyttötavat

Vaikka myös 10–29-vuotiaat vastaajat kuluttavat internetissä useimmiten muiden tekemiä sisältöjä – näin tekee 64 prosenttia vastaajista – heidän nettikäyttäytymisensä eroaa jonkin verran alle 10-vuotiaista (vrt. kuviot 9 ja 10). Merkittävimmät erot näkyvät nettipelien pelaamisessa, ajankohtaisten asioiden ja uutisten seuraamisessa, yksityisiin nettikeskusteluihin osallistumisessa ja muiden käyttäjien tekemien päivitysten tai heidän jakamiensa sisältöjen kommentoimisessa ja tykkäämisessä. Nettipelien pelaaminen vähenee, mutta ajankohtaisten asioiden seuraaminen, yksityisiin keskusteluihin osallistuminen sekä muiden käyttäjien sisältöjen kommentointi ja tykkääminen lisääntyvät. Netin käyttö julkiseen sisällöntuotantoon on edelleen melko vähäistä, samoin julkisiin nettikeskusteluihin osallistuminen.

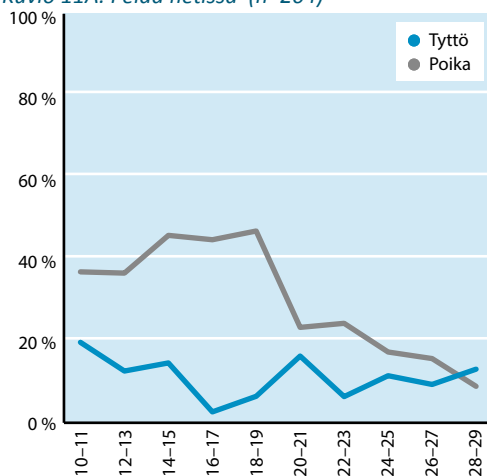
Nuoret vaikuttavat siis hyödyntävän nettiä monipuolisesti, joskin käyttö on painottunut sisällön kuluttamiseen (viihde ja hyöty) ja yksityisluontoiseen viestintään. Vaikka he tuottavat harvakseltaan julkista sisältöä (esim. bloggaus ja kuva- ja videomuokkausten jakaminen), internetillä on merkityksellinen rooli nuorten

KUVIO 10. NETTIAKTIVITEETIT. 10–29-VUOTIAAT. (%)

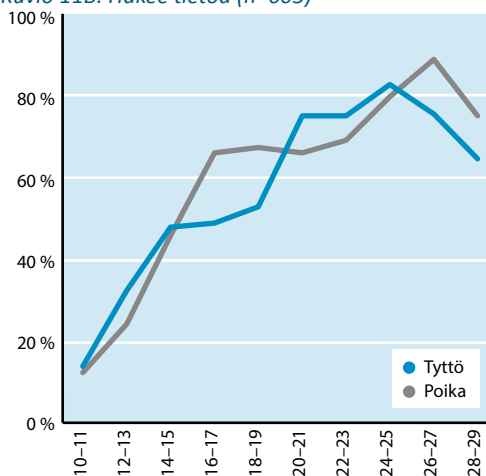

KUVIOT 11A–11L. PÄIVITTÄIN TAI MONTA KERTAA PÄIVÄSSÄ INTERNETIÄ JOHONKIN TIETTYYN TARKOITUKSEEN KÄYTTÄVIEN OSUUS. 10–29-VUOTIAAT. (%)

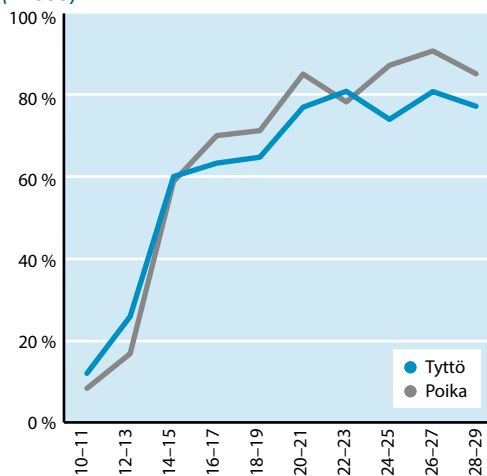
Kuvio 11A. Pelaa netissä (n=204)

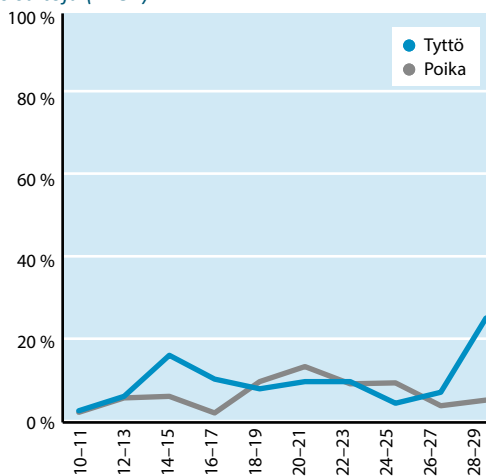
Kuvio 11B. Hakee tietoa (n=605)

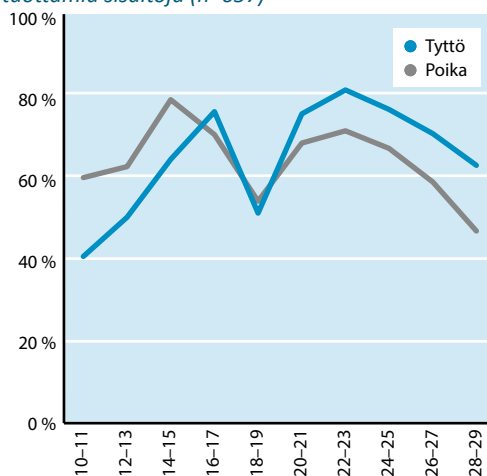
Kuvio 11C. Seuraa ajankohtaisia asioita ja uutisia (n=660)

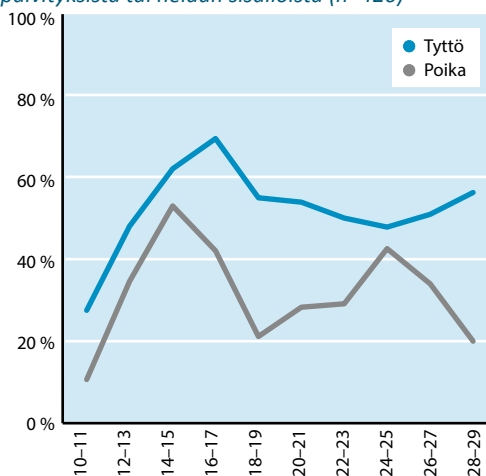
Kuvio 11D. Välittää edelleen muiden tekemiä sisältöjä (n=84)

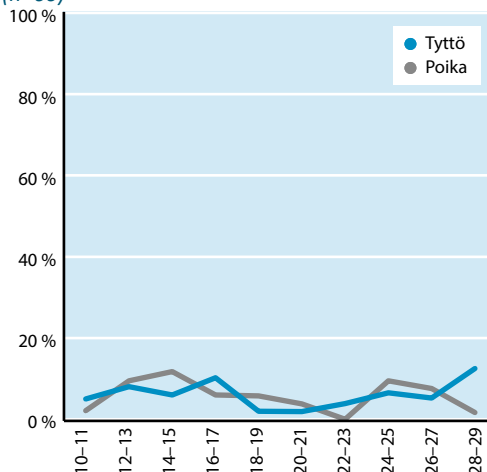
Kuvio 11E. Lukee tai katselee muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä (n=657)

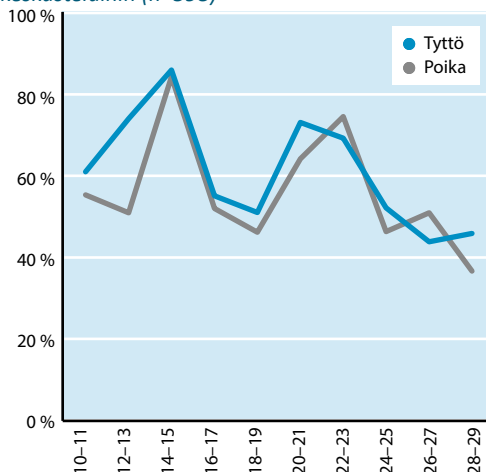
Kuvio 11F. Kommentoi tai tykkää muiden päivityksistä tai heidän sisällöistään (n=426)

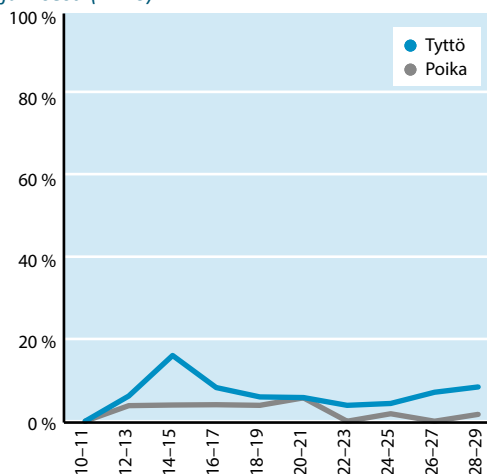
Kuvio 11G. Osallistuu julkisiin nettikeskusteluihin (n=60)

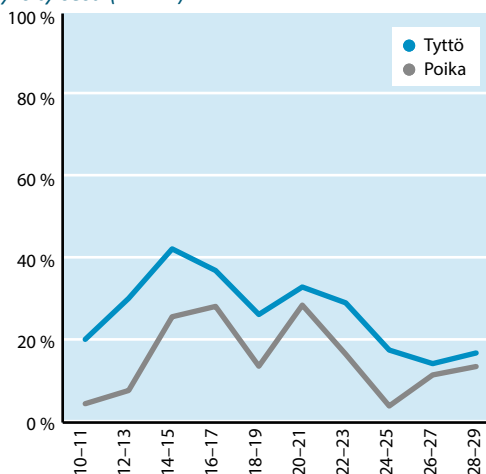
Kuvio 11H. Osallistuu yksityisiin nettikeskusteluihin (n=598)

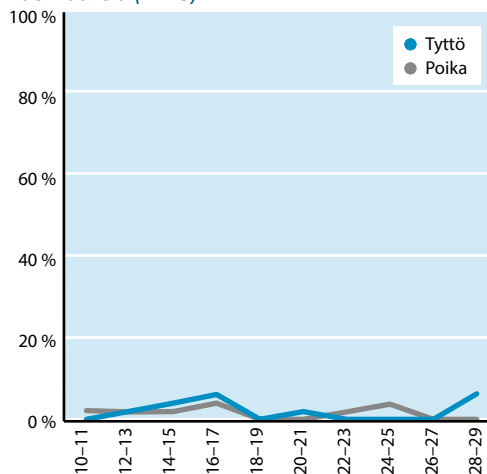
Kuvio 11I. Jakaa itse ottamiaaan kuvia tai videoita julkisesti (n=46)

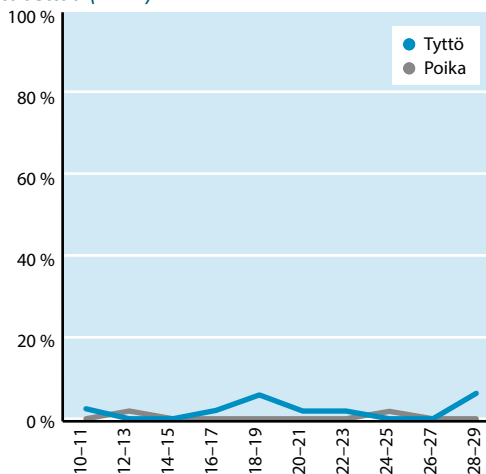
Kuvio 11J. Jakaa itse ottamiaaan kuvia tai videoita yksityisesti (n=211)

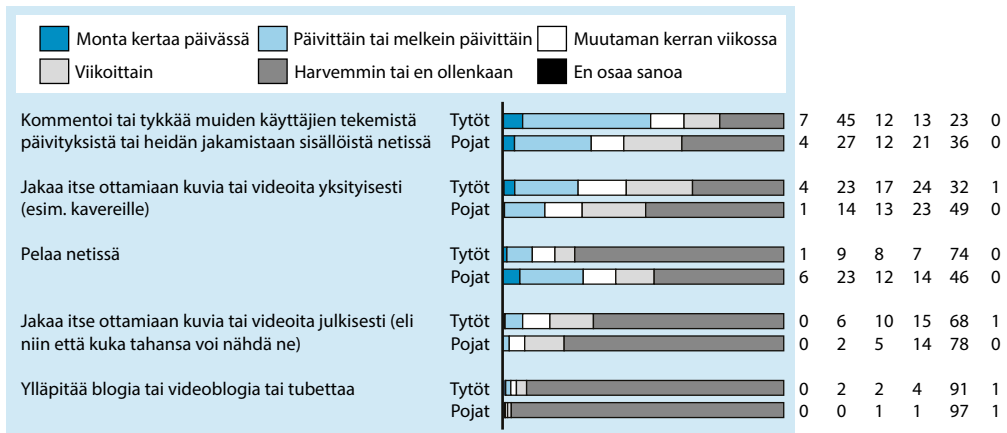
Kuvio 11K. Jakaa itse tekemiään kuva- tai video-muokkauksia (n=18)

Kuvio 11L. Ylläpitää blogia tai videoblogia tai tubettaa (n=12)

KUVIO 12. NETTIAKTIVITEETIT SUKUPUOLEN PERUSTEELLA. 10–29-VUOTIAAT. (%)

kulttuurisessa kehityksessä sekä sosiaalisen osallisuuden rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Mediakulutuksen tavat liittyvät kiinteästi myös medialukutaitoon. Sanomalehtien liiton teettämän tutkimuksen perusteella blogit, viihdeuutissivustot ja keskustelupalstat eivät nauti yläkouluikäisten luottamusta tiedonlähteinä. Sen sijaan nuorten mielestä luotettavia medioita ovat televisiokanavat ja painetut sanomalehdet. Kuitenkin enemmistö kertoi seuraavansa uutisia sosiaalisen median kautta. Rajanveto eri medioiden välillä ei tosin ole aina helppoa, sillä monien sosiaalisessa mediassa julkaistavien uutisten alkuperäinen lähde löytyy perinteisemmistä uutiskanavista. Lähdekriittisyydestä kertoo, että moni ilmoitti tarkistavansa, löytyykö sama tieto monesta lähteestä, ja onko juttu julkaistu luotettavana pidetyssä mediassa. (Sanomalehtien Liitto 2016.)

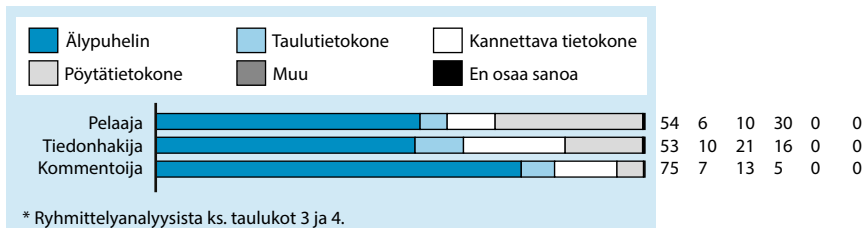
Iän karttuessa tiedonhaku ja uutisten ja ajankohtaisten asioiden seuraaminen muuttuvat

päivittäisiksi rutiineiksi tytöillä ja pojilla (kuviot 11b ja c). Netinkäyttö on sukupuolittunut pelaamisen, muiden käyttäjien tekemien päivitysten tai heidän jakamiensa sisältöjen kommentoinnin ja tykkäämisten sekä kuvien ja videoiden yksityisen jakamisen suhteen (kuviot 11a–l). Pojat pelaavat nettipelejä tyttöjä useammin, tytöt sen sijaan osallistuvat aktiivisemmin viestintään ja kuvien jakamiseen yksityisesti.

Ryhmittelyanalyysi (10–29-vuotiaat)

Netinkäyttötapojen ryhmittelyanalyysi tarkastelee sitä, kuinka usein 10–29-vuotiaat tekevät edellä esitettyjä asioita netissä, ja jakaa vastaajat kolmeen ryhmään: *pelaajat*, *tiedonhakijat* ja *kommentoijat* (taulukot 3 ja 4). Pelaajat ja kommentoijat käyttävät molemmat internetiä aktiivisesti (miltei päivittäin tai päivittäin) ja monipuolisesti, tiedonhakijat käyttävät internetiä hieman näitä ryhmiä satunnaisemmin (muutaman kerran viikossa).

KUVIO 13. YLEISIN NETTIPÄÄTE RYHMITÄIN.* 10–29-VUOTIAAT. (%)

23 prosenttia vastaajista kuuluu *pelaajiin*. Ryhmistä pienin koostuu pääasiassa iältään 10–24-vuotiaista pojista. He käyttävät internetiä eniten älypuhelimella (54 %) ja pöytätietokoneella (30 %). Pelaamisen lisäksi tämä ryhmä käyttää internetiä tiedon hakemiseen, muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen kuluttamiseen ja yksityisiin nettikeskusteluihin osallistumiseen – he tekevät näitä netissä päivittäin tai melkein päivittäin.

Tiedonhakijoita on 40 prosenttia. Heistä pieni enemmistö on poikia (55 %), ja he ovat joko melko nuoria (10–14-vuotiaita) tai sitten jo aikuisia (25–29-vuotiaita). Tiedonhakijat käyttävät

muuta ryhmiä satunnaisemmin internetiä kyse-lyssä listattuihin tarkoituksiin (muutaman ker-
ran viikossa tai harvemmin). Heille internetin käyttö on tiedon hakemista, ajankohtaisten asioiden ja uutisten seuraamista sekä muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen lukemista tai katselemista. Suurin osa tiedonhakijoista (53 %) käyttää nettiä älypuhelimella, mutta osa käyttää myös kannettavaa tietokonetta (21 %) tai pöytä-tietokonetta (16 %).

Kommenttoijia on 37 prosenttia käyttäjistä. He ovat todennäköisimmin 15–29-vuotiaita tyttöjä. Tälle ryhmälle internetin käyttö on arki-päivää ja tarkoittaa enimmäkseen tiedonhakua,

TAULUKKO 3. RYHMITTELYANALYYSI NETTIAKTIVITEETTIENTEN PERUSTEELLA. * 10–29-VUOTIAAT.

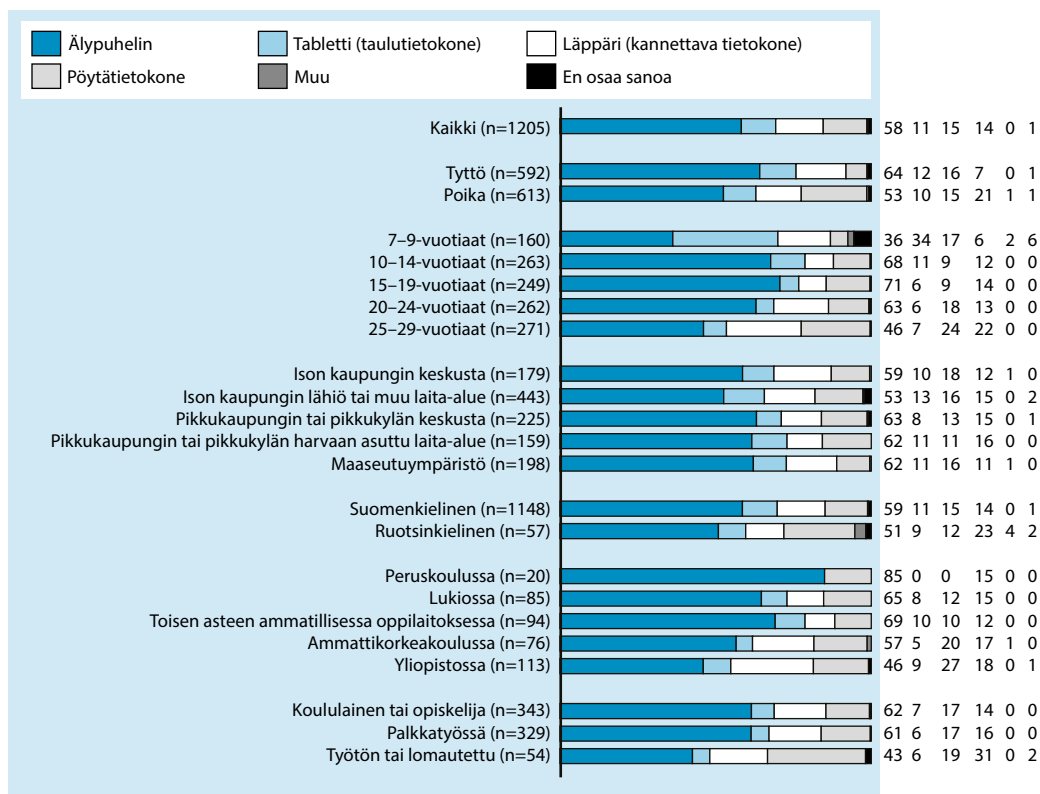
Kuinka usein teet seuraavia asioita netissä?	Pelaaja (n=235)	Tiedon- hakija (n=404)	Kom- menttoija (n=368)
Pelaa netissä	4	1	1
Hakee tietoa	4	3	4
Lukee tai katsee muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä	4	3	4
Seuraa ajankohtaisia asioita ja uutisia	3	3	4
Välittää edelleen muiden tekemiä sisältöjä	2	1	2
Kommentoi tai tykkää muiden käyttäjien tekemistä päivityksistä tai heidän jaka- mistaan sisällöistä	3	2	4
Osallistuu yksityisiin nettikeskusteluihin	4	2	4
Jakaa itse ottamiaan kuvia tai videoita yksityisesti	2	1	3
Osallistuu julkisiin nettikeskusteluihin	2	1	1
Jakaa itse ottamiaan kuvia tai videoita julkisesti	1	1	2
Jakaa itse tekemiään kuva- tai videomuokkauksia	1	1	1
Ylläpitää blogia tai videoblogia tai tubettaa	1	1	1

* Luvut viittaavat arviointiasteikkoon, jossa 1 = harvemmin tai ei ollenkaan, 2 = viikoittain, 3 = muutaman kerran viikos-
sa, 4 = päivittäin tai melkein päivittäin, 5 = monta kertaa päivässä.

TAULUKKO 4. RYHMIEN TAUSTATIEDOT. (SUKUPUOLI, IKÄ, LIIKAKÄYTTÖ, PÄÄTE.)

Ryhmä	Poika	Tyttö	10–14	15–19	20–24	25–29	Käytän mediaa liikaa	Käytän eniten nettiä			
								Älypu- helin	Tabletti	Kan- netta- va	Pöytä- tietoko- ne
Pelaaja	74 %	26 %	27 %	29 %	26 %	18 %	20 %	54 %	6 %	10 %	30 %
Tiedonhakija	55 %	45 %	30 %	20 %	21 %	29 %	14 %	53 %	10 %	21 %	16 %
Kommenttoija	35 %	65 %	13 %	27 %	31 %	29 %	23 %	75 %	7 %	13 %	5 %
Kaikki	52 %	48 %	23 %	24 %	26 %	27 %	19 %	61 %	8 %	15 %	15 %

KUVIO 14. YLEISIN NETTIPÄÄTE TAUSTAMUUTTUIJTAIN. 10–29-VUOTIAAT. (%)

ajankohtaisten asioiden ja uutisten seuraamista, muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen kuluttamista ja kommentointia ja yksityiskeskusteluihin osallistumista. Nettimelejä pelataan harvemmin tai ei ollenkaan. Kommentoijat eroavat muista ryhmistä siinä, että he suosivat älypuhelimista ryhmistä kaikkein selkeimmin – heistä 75 prosenttia käyttää nettiä eniten älypuhelimella.

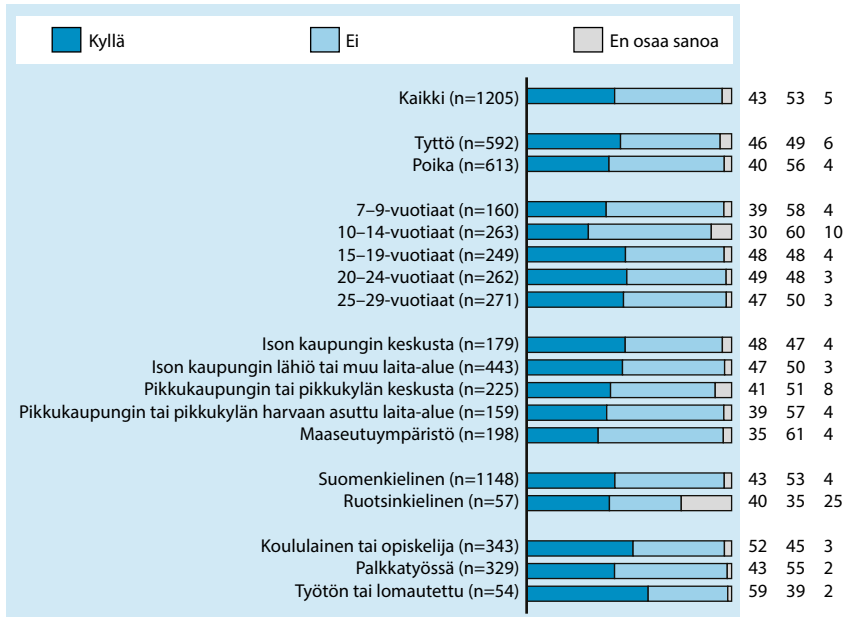
NETTIPÄÄTTEET

Kuten yllä esitetystä ryhmittelyanalyysistä (taulukot 3 ja 4, kuvio 13) on nähtävissä, internetin käyttö ei ole enää sidottu yksin kannettaviin tietokoneisiin ja pöytätietokoneisiin, vaan mukaan ovat tulleet erilaiset kaikkialla mukana kulkevat laitteet, kuten taulutietokone ja älypuhelin, joista älypuhelin on ylivoimaisesti suosituin nettipääte. Päätteiden suosiota mitattiin kysymällä,

millä laitteella vastaaja itse arvioi käyttävänsä nettiä eniten.

Älypuhelin oli suosituin nettipäätelaitte 58 prosentille kaikista vastaajista. Kannettavan, taulu- ja pöytätietokoneen käyttö päätelaitteena vaihtelee vastaajan taustamuuttujien mukaan. Tytöt (64 %) käyttävät poikia (53 %) useammin nettiä älypuhelimella, pojat (21 %) taas ovat tyttöjä (7 %) enemmän netissä pöytätietokoneella. 7–9-vuotiaat käyttävät nettiä pääosin älypuhelimella (34 %) ja taulutietokoneella (34 %). 10–14-vuotiaiden kohdalla älypuhelin (68 %) korvaa taulutietokoneen (11 %) suosituimpana päätteenä miltei kokonaan. 15–19-vuotiaissa taulutietokone on enää harvalle suosituin päätelaitte (6 %), ja pöytätietokone (14 %) nousee suosiossa sen ohi. 20–24-vuotiaat käyttävät nettiä todennäköisimmin älypuhelimella (63 %) lisäksi kannettavalla tietokoneella. 25–29-vuotiaat

KUVIO 15. JOKIN MEDIANKÄYTTÖTAVOISTA ON NIIN TÄRKEÄ, ETTÄ TEKEE SITÄ MELKEIN AINA JA SE ON MERKITTÄVÄ OSA VAPAA-AJANVIETTOA. 7–29-VUOTIAAT. (%)

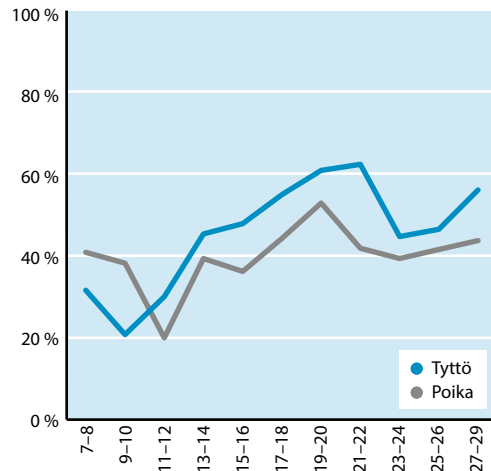
puolestaan käyttävät älypuhelinta (46 %) suhteellisesti vähemmän päätelaitteena, sen sijaan nettiä käytetään muita ikäluokkia useammin kannettavalla (24 %) tai pöytätietokoneella (22 %). Mielenkiintoista on, että taulutietokone ei aivan nuorimpia lukuun ottamatta ole kovin merkittävä netinkäytön väline. Täysi-ikäisten nuorten kohdalla työ ja opinnot selittänevät kannettavan ja pöytätietokoneen kasvanutta osuutta netinkäytön välineenä. Työttömät tai lomautetut käyttivät älypuhelinta (43 %) päätelaitteena selvästi vähemmän kuin opiskelijat (62 %) ja palkkatyössä olevat (61 %), mutta heidän vähäistä älypuhelimien käyttöään selittääkin pöytätietokoneen (31 %) suosio päätelaitteena.

Taulutietokoneita ja älypuhelimia suosivien vastaajien joukossa on vähemmän vaikeassa taloustilanteessa olevia vastaajia. Taloudellisella tilanteella ei näytä kuitenkaan olevan tilastollisesti merkitsevää vaikutusta vastaajien useimmiten käyttämään nettipäätteeseen.

Älypuhelimien suosio tukee oletusta siitä, että nuoret ovat digitaalisten viestien osalta tavoitettavissa kaikkialla ja kaiken aikaa.

Älypuhelin nettipäätteensä näyttää miellyttävän erityisesti tyttöjä, ja tyttöjen internetin käyttö oli myös poikia sosiaalisempaa. Älypuhelin onkin siis saattanut entisestään lisätä yhteydenpidon

KUVIO 16. JOKIN MEDIANKÄYTTÖTAVOISTA ON NIIN TÄRKEÄ, ETTÄ TEKEE SITÄ MELKEIN AINA JA SE ON MERKITTÄVÄ OSA VAPAA-AJANVIETTOA. KYLLÄ-VASTAUSTEN OSUUS. 7–29-VUOTIAAT. (%)

merkitystä nuorten internetin käytössä. Ainakin se on yleisin laite, jolla sosiaalista mediaa käytetään (Ebrand 2015).

NÄKEMYS OMASTA JA MUIDEN NUORTEN MEDIAN KÄYTÖSTÄ

Seuraavassa luvussa käsitellään vastaajien kokemuksia heidän omasta mediankäytöstään, ja tarkastellaan muun muassa sitä, kokevatko vastaajat jonkun mediankäyttötavan niin tärkeäksi, että siitä on tullut merkittävä osa vapaa-ajan viettoa. Lisäksi selvitetään, mitä asioita vastaajat pitävät omassa mediankäytössään erityisen tärkeinä. Vastaajilta kysyttiin myös omasta ja muiden mediankäytön määrästä, käyttävätkö he mielestään mediaa liian vähän, sopivasti vai liikaa. Samalla kysyttiin myös, pitävätkö he mediankäyttöään monipuolisena.

Vapaa-aikaa hallitseva mediankäyttö

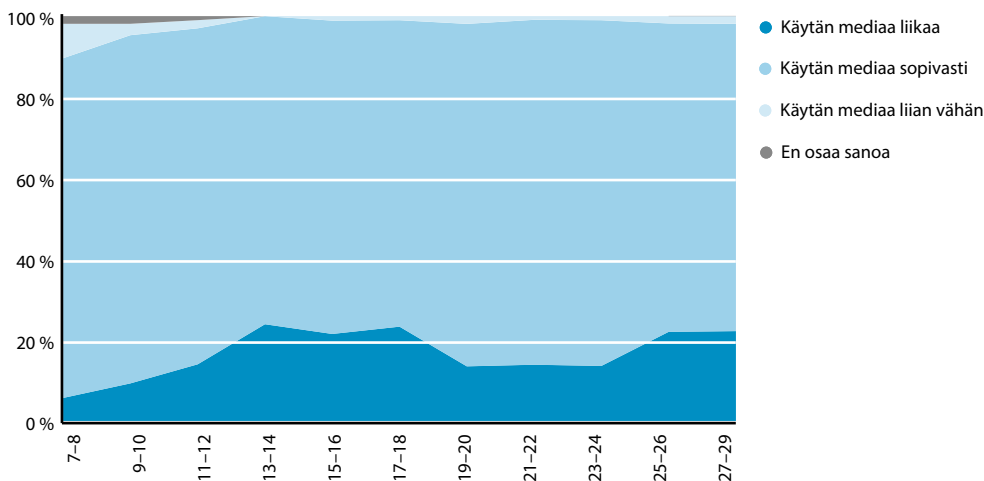
43 prosenttia lapsista ja nuorista pitää jotakin mediankäyttötapaa niin tärkeänä, että tekee sitä melkein aina, ja että se on merkittävä osa vapaa-ajan viettoa (kuviot 15 ja 16). Vaikka näin paljon

mediaa käyttävien osuus on alle puolet nuorista, kyseessä on kuitenkin melko näkyvä joukko – se osoittaa, miten keskeisiä älypuhelimet ja niihin liittyvät sovellukset ja mediaympäristöt ovat monen nuoren vapaa-ajalle.

Kuviosta 15 nähdään, että mediaympäristöt ovat vahvemmin läsnä isoissa kaupungeissa elävien nuorten arjessa. Erityisesti työttömät ja lomautetut (59 %) ja koululaiset ja opiskelijat (52 %) kokevat, että jokin mediankäyttötapa määrittää heidän vapaa-ajanviettoa. Työssäkäyvien kyllä-vastausten osuus on sama kuin koko otoksessa (43 %).

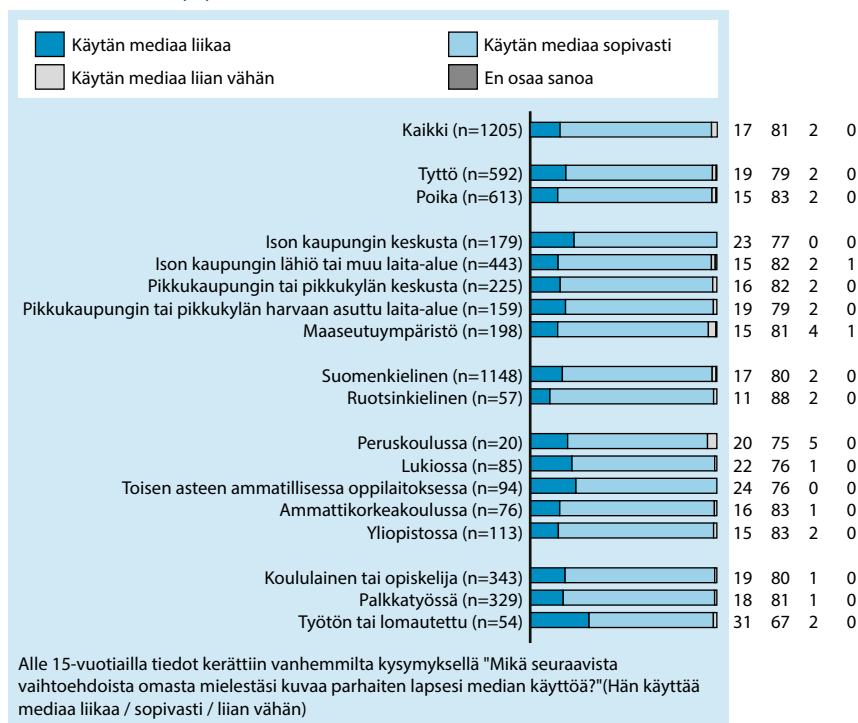
Annettujen vastausten perusteella tytöt (46 %) pitävät kokonaisuutena poikia (40 %) useammin jotakin mediankäyttötapaa tärkeänä osana omaa vapaa-ajanviettoa. Kaikkein nuorimmissa ikäluokissa pojista suurempi osuus kuin tytöistä pitää mediaa tärkeänä vapaa-ajanviettotapana, mutta asetelma kääntyy 11–12 vuoden iässä, kun sekä tyttöjen että poikien mediankäytön merkitys vapaa-ajalle laskee (kuvio 16). Lasku on kuitenkin tilapäinen, sillä erilaisen mediankäyttötapojen merkitys alkaa vanhemmiten nopeasti vahvistua. 15–19-vuotiaista lähes puolet (48 %) pitää jotakin käyttötapaa

KUVIO 17. KÄSITYS OMAN MEDIANKÄYTÖN MÄÄRÄSTÄ.* (%)

* Alle 15-vuotiailla tiedot kerättiin vanhemmilta kysymyksellä "Mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten lapsesi median käyttöä?" (Hän käyttää mediaa liikaa / sopivasti / liian vähän)

KUVIO 18. KÄSITYS OMAN MEDIANKÄYTÖN MÄÄRÄSTÄ TAUSTAMUUTTUIJTAIN.
7–29-VUOTIAAT. (%)

itselleen erityisen tärkeänä; edelliseen ikäluokkaan nousua on 18 prosenttiyksikköä. Tytöille median merkitys vapaa-ajanvietossa on huipussaan ikävuosina 21–22, jolloin myös yllättäen niiden osuus, jotka käyttävät mediaa omasta mielestään liikaa on matalimmillaan (kuvio 20). Selvästikään median jatkuva käyttö ja liikakäyttö eivät siis mittaa samaa asiaa. Erojen syvällisempi tarkastelu edellyttäisi yksilötason analyysiä ja jää siksi tämän kyselyn ulkopuolelle.

Kokemus oman ja omanikäisten mediankäytön määrästä

Nyt tehdyn kyselyn ensisijaisena tarkoituksena ei ole selvittää tietotekniikan käytön ongelmia. Näitä on tutkittu runsaasti aiemmin (Salmela-Aro ym. 2016). Sen sijaan pyrimme kartoittamaan, millä tavalla lapset ja nuoret kokevat oman ja muiden mediankäytön.

Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan sitä, käyttävätkö he mediaa mielestään liikaa, sopivasti vai liian vähän, pääosa (81 %) heistä sanoi käyttävänsä mediaa sopivasti. Hyvin harva (2 %) ilmoitti käyttävänsä mediaa liian vähän. Liikaa mediaa tunnusti puolestaan käyttävänsä 17 prosenttia vastaajista (kuvio 17).

Näin suuri sopivasti-vastausten osuus osoittaa lasten ja nuorten hallitsevan ainakin omasta mielestään mediankäyttöään. Toisaalta myös kyselytilanne voi asettaa paineita ja ohjata vastaamaan oletettujen odotusten mukaisesti. Ristiriita näkyykin parhaiten siinä, että vaikka valtaosa vastaajista pitää omaa mediankäyttömääräänsä sopivana, raportoidaan ikätovereiden samalla käyttävän mediaa liikaa (kuvio 20).

Oman ja muiden mediankäytön kokemisen ero saattaakin siis tarkoittaa sitä, että vastaajilla on taipumus yliarvioida oma kykynsä hallita mediankäyttöään. Median liikakäyttö – mitä se

sitten tarkoittaakaan – voi siis olla yleisempää kuin miltä kyselytulosten perusteella näyttää.

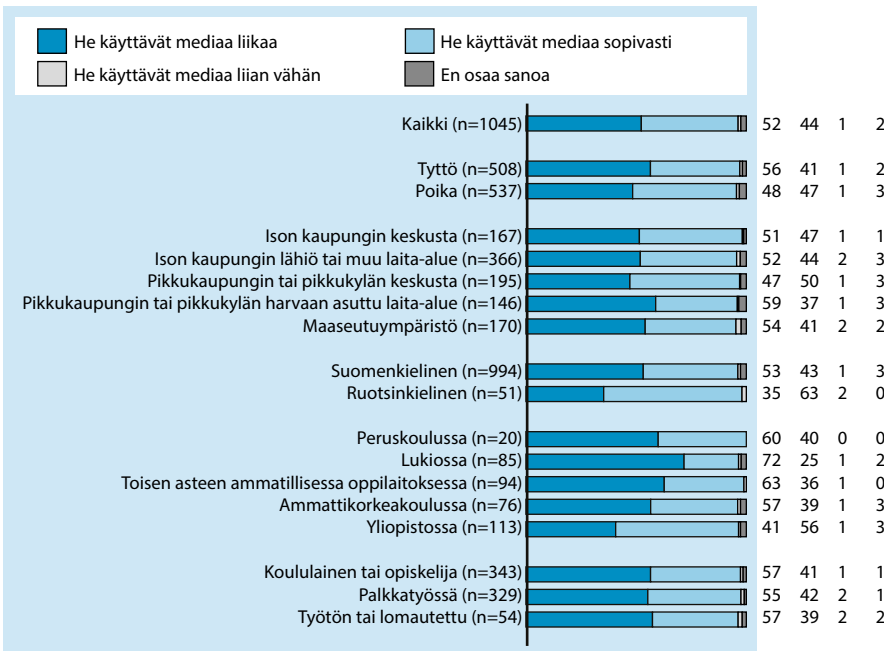
Taustamuuttujilla, kuten vastaajan iällä, asuinympäristöllä ja toimella on lievä yhteys vastauksiin. Erityisesti teini-ikäiset (13–18-vuotiaat) kokevat käyttävänsä mediaa liikaa, samoin yli 25-vuotiaat (kuvio 17). Liikaa mediaa käyttäviä vastaajia näyttää asuvan jonkin verran enemmän isojen kaupunkien keskustoissa (kuvio 18). Verrattuna opiskelijoihin ja työssäkäyviin (18–19 %), työttömät ja lomautetut (31 %) ilmoittivat todennäköisemmin käyttävänsä mediaa liikaa. Vaikka mediaa mielestään liikaa käyttävien tyttöjen (19 %) osuus on poikia (15 %) suurempi, ero ei ole tilastollisesti merkitsevää.

Kuva kuitenkin tarkentuu, kun tyttöjen ja poikien vastauksia tarkastellaan erikseen. Kuviossa 20 esitetään mielestään liikaa mediaa käyttävien osuudet ikäryhmittäin ja sukupuolittain. Siitä näkyy, että nimenomaan teini-ikäiset tytöt kokevat käyttävänsä mediaa liikaa; 13–18-vuotiaista tytöistä peräti joka kolmas piti omaa mediankäyttöään liiallisena. Pojilla vastaavaa piikkiä itse koetussa mediankäytössä ei näy.

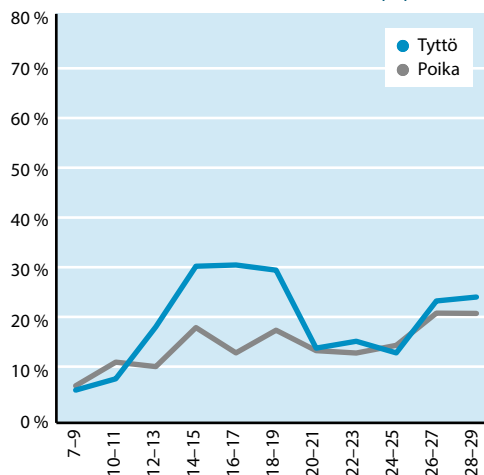
Herää kysymys, missä määrin tyttöjen ja poikien erilaiset kokemukset pohjaavat todellisiin mediankäytön määriin, ja missä määrin erilaisiin käsityksiin liiallisuudesta. Liiallisella mediankäytöllä on ainakin yhteys liialliseen vapaa-aikaan (kuvio 33). Tulkinta kulkee luontevasti siihen suuntaan, että liialliseksi koettu vapaa-aika täytetään medialla. Kun aikaa on enemmän kuin tekemistä, vapaa-aika saattaa käydä tylsäksi. Ja kun on tylsää, saatetaan paeta median pariin.

Yhdysvalloissa hiljattain tehdyn laajan tutkimuksen mukaan nuorten aikuisten sosiaalisessa mediassa viettämä aika on yhteydessä masentuneisuuden todennäköisyyteen (Lin ym. 2016). Tilastollinen yhteys ei kuitenkaan kerro syyn ja seurauksen suhdetta. On esitetty, että mediankäyttö olisi oire masentuneisuudesta. (McIlwraith 1998). Voi myös olla, että masennukseen taipuvaiset täyttävät tyhjyyttä sosiaalisella medialla, tai että sosiaalisessa mediassa itsessään on jotain masennusoireiden todennäköisyyttä lisäävää. Muiden menestyksen seuraaminen sosiaalisessa mediassa saattaa esimerkiksi aiheuttaa

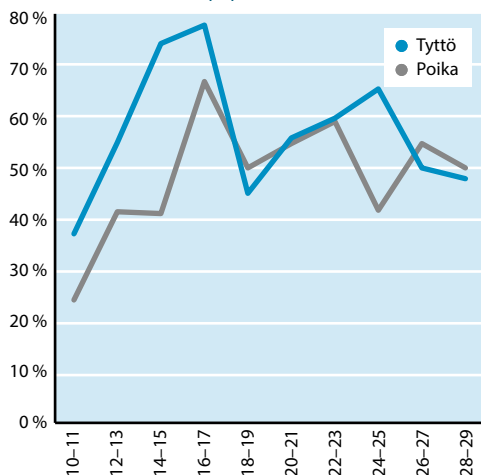
KUVIO 19. KÄSITYS MUIDEN SAMANIKÄISTEN MEDIANKÄYTÖSTÄ TAUSTAMUUTTUIJTAIN. 10–29-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 20A. KÄYTTÄÄ OMASTA MIELESTÄÄN MEDIAA LIIKAA. IKÄ JA SUKUPUOLI. (%)

KUVIO 20B. MUUT KÄYTTÄVÄT MEDIAA LIIKAA. IKÄ JA SUKUPUOLI. (%)

kateutta, tai sosiaalisen median parissa vietetty aika saattaa tuntua tuhlatulta, tai aiheuttaa net-tiriippuvuutta.

Arjen nukkumaanmenoajalla on aiemman kyselytiedon perusteella vahva yhteys koulume-nestykseen ja koettuun terveyteen (Myllynie-mi 2016). Kysely ei suoraan kerro älylaitteiden merkityksestä nukkumaanmenoajoille tai unen laadulle. Tiedetään kuitenkin, että viestien lä-hettely illalla valojen sammuttamisen jälkeen häiritsee nuorten unta ja pärjäämistä koulussa. Viestittelyn itsensä lisäksi saattaa älypuhelimista ja tableteista lähtevä sininen valo neurologisten tutkimusten perusteella viivästyttää melato-niinin tuotantoa, mikä vaikeuttaa nukahtamista (Grover ym. 2016).

Vaikka nyt tehdyssä kyselyssä ei juuri kes-kitytty mediankäytön kielteisiin seurauksiin, voidaan kuitenkin tarkastella itse liialliseksi mediankäyttönsä arvioineiden vastaajien tyy-tyväisyyttä elämänsä eri osa-alueisiin. Yleisellä tasolla vapaa-ajan aktiivisuus lisää tyytyväisyyttä omaan elämään. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että liialliseksi koetulla mediankäytöllä on kielteinen vaikutus vastaajan tyytyväisyyteen sekä median parissa (kuvio 72) että muuten vietettyyn vapaa-aikaan (kuvio 71).

Median käytön monipuolisuus

Aiemmissa luvuissa todettiin, että lap-set ja nuoret käyttävät mediaa monipuolisesti eri tarkoituksiin. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, mikä on nuorten oma kokemus mediankäyt-tönsä monipuolisuudesta (kuvio 21). Hieman yllättäen vain runsas kolmannes (34 %) vastaa-jista ajattelee itse käyttävänsä mediaa monipuo-lisesti. Enemmistö (56 %) määritteli käyttönsä tavanomaiseksi (siltä väliltä). Syy lienee se, että kyselyn vastaajat vertaavat mediankäyttöään omaan viiteryhmäänsä, siis muihin nuoriin. Jos vertailukohtaksi olisi tarkennettu koko väestö tai vanhemmat sukupolvet, olisivat nuoret luul-tavasti vastanneet eri tavalla.

Pojat arvelevat käyttävänsä mediaa moni-puolisemmin kuin tytöt. Sukupuolten väli-nen ero näkyy selvimmin 25–29-vuotiaissa. 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä niiden osuus, jotka pitävät omaa mediankäyttöään monipuo-lisena on kaikkein pienin, vain 25 prosenttia. Monipuolisimpana omaa mediankäyttöään pitä-vät 15–19-vuotiaat.

Ne, jotka käyttävät omasta mielestään me-diaa monipuolisesti, käyttävät sitä myös paljon (kuvio 22). Monipuolisuuden ja käytön määrän

korrelaatio näkyy muissakin ryhmissä. Monipuolisena ja vähemmän monipuolisena käyttöönsä pitävien välinen ero näkyy muun muassa siinä, missä määrin monipuolisten joukko seuraa uutisia tai ajankohtaisohjelmia, kuuntelee musiikkia, ottaa valokuvia tai videokuvaa ja pelaa pelejä. Netissä he erottuvat hakemalla ahkerasti tietoa, seuraamalla ajankohtaisia asioita ja uutisia, välittämällä edelleen muiden tekemiä sisältöjä, lukemalla tai katselemalla muiden tuottamia sisältöjä, kommentoimalla ja tykkäämällä muiden käyttäjien tekemistä päivityksistä tai heidän jakamistaan sisällöistä, osallistumalla julkisiin ja yksityisiin nettikeskusteluihin ja jakamalla itse ottamia kuvia tai videoita julkisesti ja yksityisesti.

Raporttien mukaan lukemisen monipuolisuus on vähentynyt (Parviainen 2012; Sulkunen 2012), mikä näkyy myös siinä etteivät monipuolisetkaan mediankäyttäjät merkittävästi lue kirjoja tai sarjakuvia, vaikka muuten ovatkin aktiivisia verkkosisältöjen lukijoita. He hakevat tietoa, seuraavat uutisia ja lukevat muiden tuottamia sisältöjä. Lisäksi heidän vahva sosiaalinen nettiosallisuutensa ja verrattain runsas kuvien

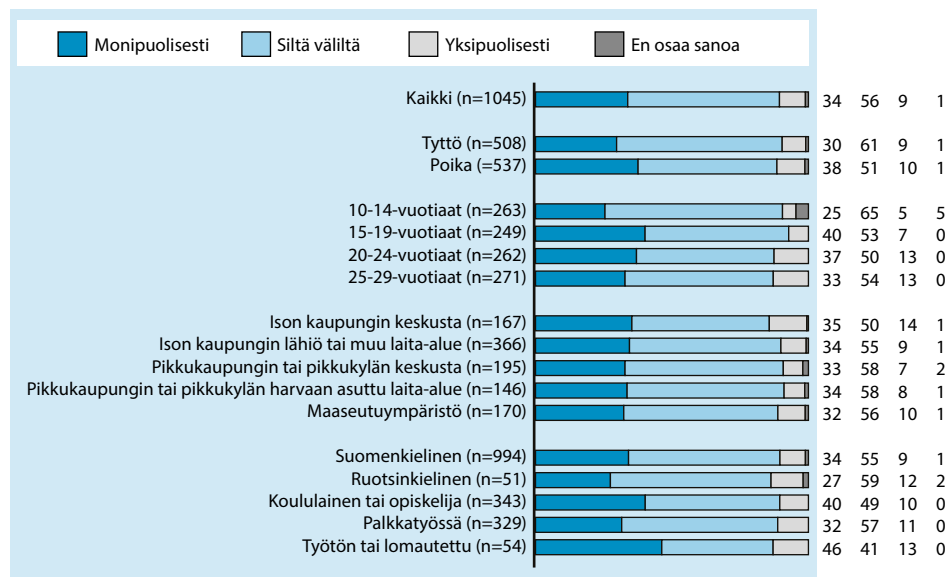
ja videoiden ottamisensa lienevät syitä siihen, miksi he itse pitävät mediankäyttöönsä monipuolisena.

Kysyttäessä miksi mediankäyttö koettiin yksipuoliseksi, noin viidennes (19 %) mainitsi taloudelliset syyt (kuvio 23). Ylivoimaisesti tärkein syy yksipuoliseen median käyttöön oli silti kiinnostuksen puute (80 %). Muita keskeisiä syitä olivat ajanpuute (41 %), osaamisen puute (34 %) ja tekniset ongelmat (30 %). Tekniset ongelmat olivat selvästi merkityksellisempiä esiteitä tytöille (46 %) kuin pojille (18 %). Kiellot eivät koko vastaajajoukiossa selittäneet käytön yksipuolisuutta, mutta alle 20-vuotiaiden ikäryhmässä lähes joka kolmannelle niillä on ainakin jonkin verran merkitystä. Tämä johtuu tietenkin siitä, että alle kaksikymppisistä suurin osa asuu yhä vanhempiensa luona (ks. myös perheen sisäiset ristiriidat mediankäytöstä, kuvio 30).

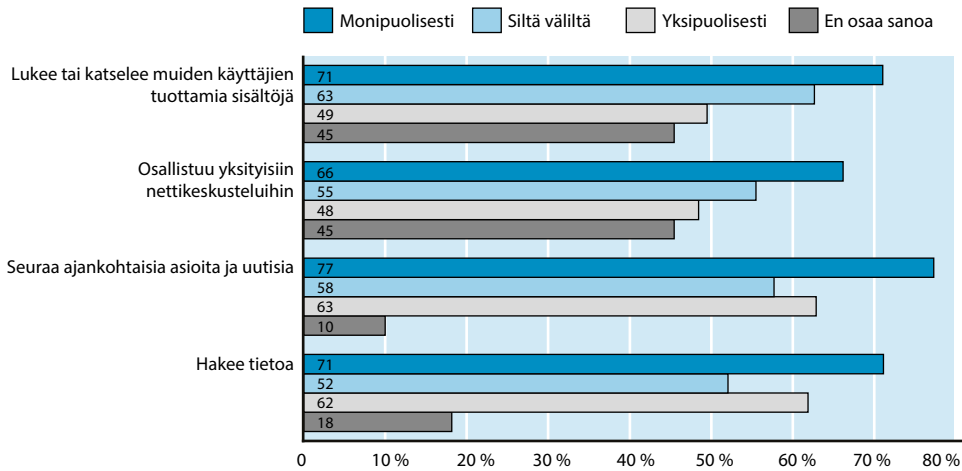
MIKÄ MEDIAN KÄYTÖSSÄ ON TÄRKEÄÄ

Kaikille vähintään 10-vuotiaille esitettiin kysymys siitä, mitä he pitävät tärkeänä median

KUVIO 21. KÄSITYS OMAN MEDIANKÄYTÖN MONIPUOLISUUDESTA TAUSTAMUUTTUIJTAIN. 10–29-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 22. KÄSITYS OMAN MEDIANKÄYTÖN MONIPUOLISUUDESTA RYHMITELTYNÄ SEN MUKAAN, MITÄ MEDIAAN LIITTYVÄÄ TEKEE VÄHINTÄÄN PÄIVITTÄIN. 10–29-VUOTIAAT. (%)

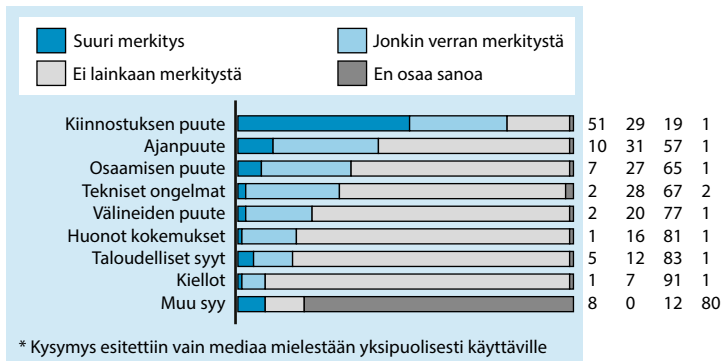
käytössä. Keskeisimmät syyt ovat yhteydenpito ystäviin (hyvin tärkeää 72 %:lle), tiedonsaanti (58 %) sekä uusien asioiden oppiminen ja hyödyllisten taitojen kehittäminen (46 %) (kuvio 24). Nuorten mediankäyttöön antamat syyt ovat muiden vastausten valossa ymmärrettäviä ja selittävät esimerkiksi sen, miksi nuoret käyttävät vapaa-ajallaan juuri sosiaalista mediaa.

Sukupuolella on vaikutus siihen, mitä vastaaja todennäköisesti pitää tärkeimpänä syynä mediankäyttöön. Tytöt pitävät poikia tärkeämpänä yhteydenpitoa ystäviin, tiedonsaantia ja itsensä ilmaisemista (kuviot 25a–j).

Ikäluokkia tarkastelemalla puolestaan havaitaan esikuvien ja idolien seuraamisen käyvän iän myötä entistä merkityksettömämmäksi. Tiedonsaannista tulee erityisen tärkeä syy käyttää mediaa vasta noin 15 vuoden iässä. Yhteydenpito muihin ihmisiin on tärkeä median käytön syy kutakuinkin kaikissa ikäryhmissä.

Mediankäytön motiiveja mittaavien strukturoitujen kysymysten lisäksi median tärkeyttä sivuaa kysymys: ”Onko joku median käyttötavoista sinulle niin tärkeä, että teet sitä melkein aina ja se on merkittävä osa vapaa-ajan viettoasi?”, sekä siihen liittyvä avoin kysymys (liitteen 1 K10a ja K10b). Lapset ja nuoret voivat käsittää

KUVIO 23. MEDIANKÄYTÖN YKSIPUOLISUUDELLE ANNETTujen SYIDEN MERKITYS.* 15–29-VUOTIAAT. (%)

”mediankäyttötavan” monella eri tapaa. Yhtäältä he viittasivat tiettyihin sovelluksiin (esim. WhatsApp, Facebook, Instagram ja Snapchat) ja välineisiin (esim. älypuhelin, tabletti ja pöytätietokone), toisaalta myös tekemiseen (esim. kirjojen lukeminen, valokuvaus, elokuvien katselu). Lähes jokaisella käyttötapa liittyi tavalla tai toisella internetiin, jonka käyttö puolestaan on pitkälti mobiilia ja tarkoittaa monelle lähinnä sosiaalista mediaa, yleistä selailua ja pelaamista.

Kuvion 24 tiedot kerättiin vain yli 10-vuotiailta. Tätä nuorempien lasten on vaikea vastata kysymyksiin eri asioiden tärkeydestä. Lisäksi strukturoidut kysymykset kaventavat lasten vastausvalikoimaa jättäen mahdollisesti spontaanit ja yllättävätkin vastaukset kokonaan saamatta. Niinpä kaikille haastatelluille esitettiin vielä avoimet kysymykset siitä, mikä netin käytössä on kivaa, ja siitä, mikä netin käytössä ei ole kivaa. Avoimia kysymyksiä käsittelevät Mulari ja Vilmiä artikkelissaan s. 125–36, ja kaikki avoimet vastaukset löytyvät iän ja sukupuolen mukaan ryhmiteltyinä osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016>.

TELEVISIO-OHJELMIEN JA ELOKUVIEN KATSELU

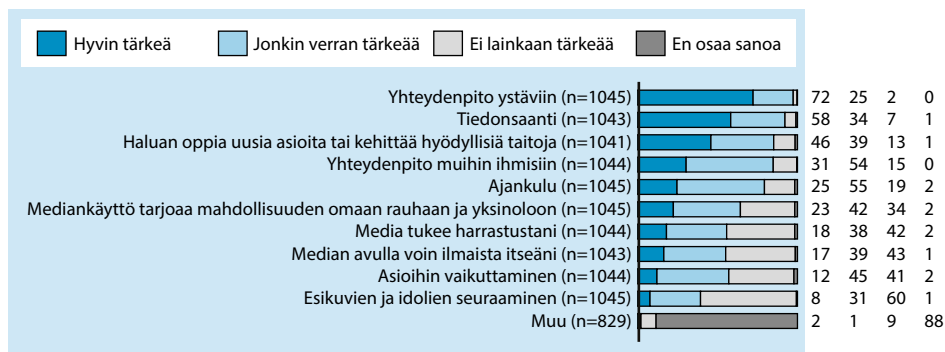
Televisio-ohjelmien ja elokuvien (kuvaohjelmien) katselu on ollut esillä erityisesti sen jälkeen, kun lineaarinen, eli niin kutsuttu perinteinen televisio sai kilpailijan internetin televisiopalvel-

luista. Internetin televisiopalveluiden merkitys näkyy myös tässä selvityksessä.

Kuvaohjelmia katsotaan useimmiten netin videopalveluista, kuten YouTubeista ja Vimeo:sta (kuvio 26), joita käyttää melkein päivittäin tai useammin 43 prosenttia 9–29-vuotiaista vastaajista. Netin videopalveluiden katsojat ovat todennäköisimmin teini-ikäisiä. Palvelut ovat suosituimpia 13–16-vuotiaiden keskuudessa (kuvio 27d), ja pojat käyttävät niitä enemmän kuin tytöt. Iän myötä netin videopalveluiden käyttö vähenee, ja 27–29-vuoden iässä perinteisen television suosio ohittaa nettipalvelut.

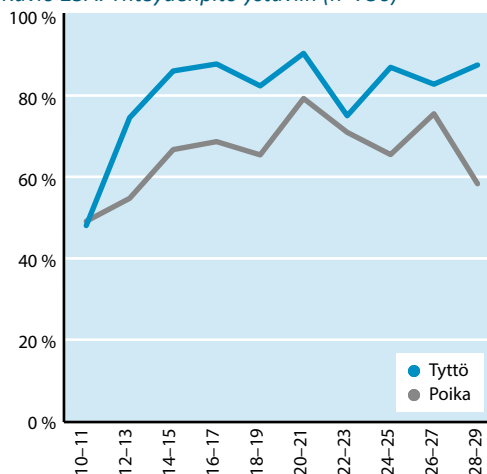
Netin videopalveluiden välittämä sisältö on monipuolista ja sitä voi tuottaa kuka tahansa. Netin videosisältö on pitkälti ilmaista, verrattain lyhyttä ja sisällöltään enimmäkseen viihteellisiä. Mutta viihde tuskin on netin videopalveluiden välittämien kuvaohjelmien ainoa ominaislaatu. Netin videopalvelut vaikuttavat myös yhdistävän nuoria ja toimivan heidän kulttuurisena näyttämönään – katsotuimpia videoita ovat musiikkivideot, vlogit (videoblogit), pelivideot ja humoristiset videot (Mikkola 2015), joita katsojat voivat halutessaan myös kommentoida. Netin videopalveluissa myös sisällön tuottajat ja katsojat ovat lähellä toisiaan, eikä vuoropuhelua käydä pelkästään yleisössä. Nuoruuden kokemusta vahvistanee sekin, että osa netin videopalveluiden katsotuimmista kuvaohjelmista on nuorten itsensä tuottamia (esimerkiksi vlogit ja pelivideot).

KUVIO 24. ERI KÄYTTÖTAPOJEN TÄRKEYS MEDIANKÄYTÖLLE. 10–29-VUOTIAAT. (%)

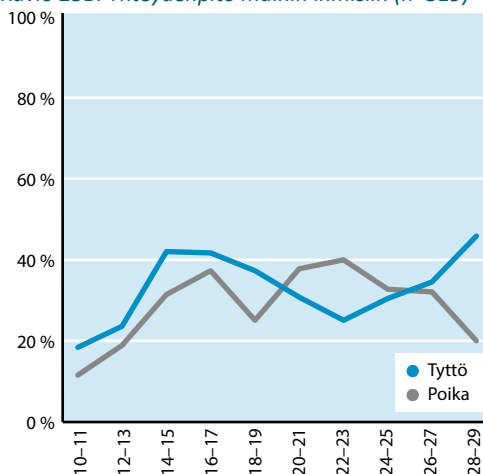

KUVIOT 25A–J. MEDIANKÄYTTÖTAPAA HYVIN TÄRKEÄNÄ PITÄVIEN OSUUS. 10–29-VUOTIAAT. (%)

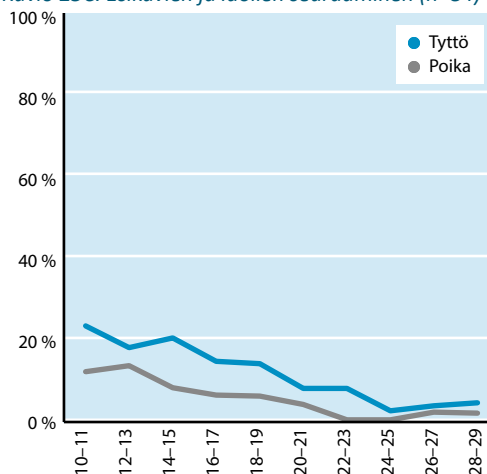
Kuvio 25A. Yhteydenpito ystäviin (n=756)

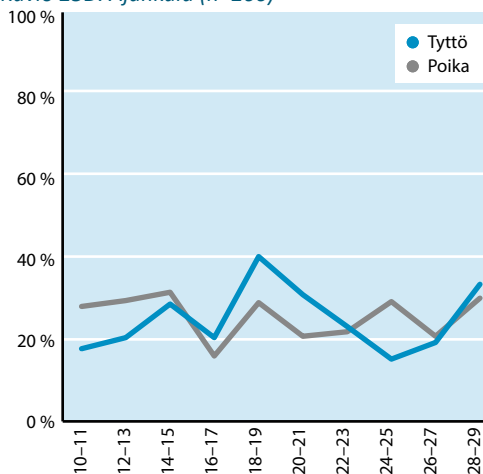
Kuvio 25B. Yhteydenpito muihin ihmisiin (n=319)

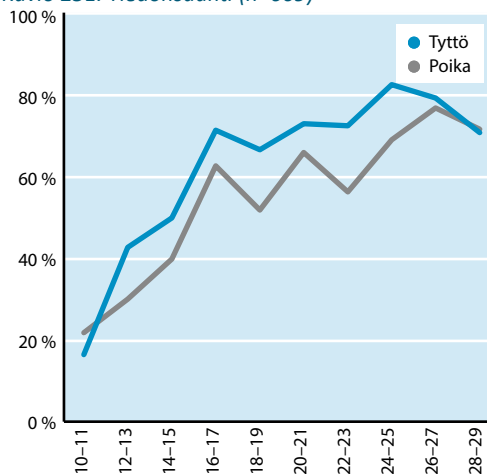
Kuvio 25C. Esikuvien ja idolien seuraaminen (n=84)

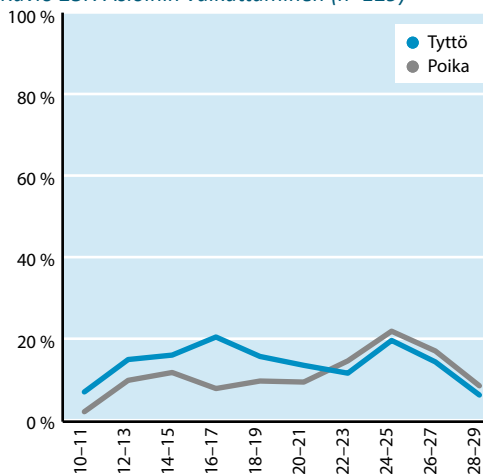
Kuvio 25D. Ajankulu (n=260)

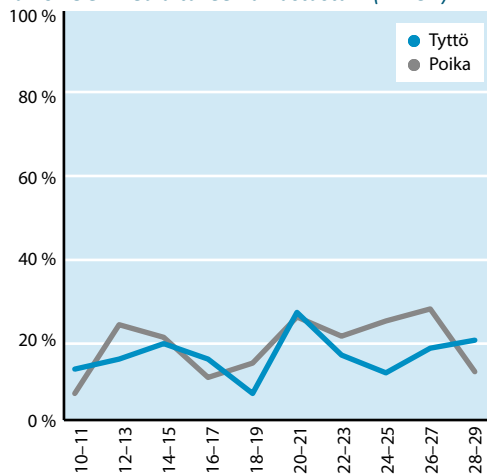
Kuvio 25E. Tiedonsaanti (n=609)

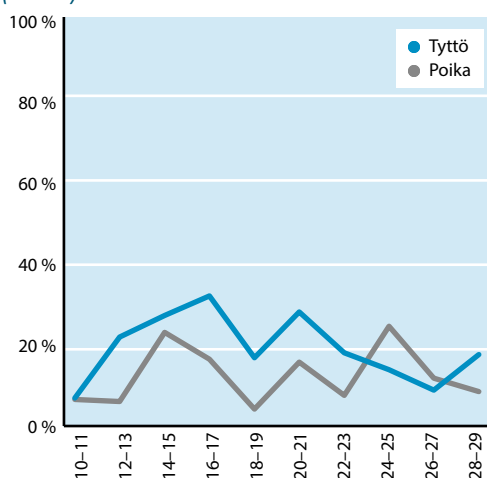
Kuvio 25F. Asioihin vaikuttaminen (n=129)

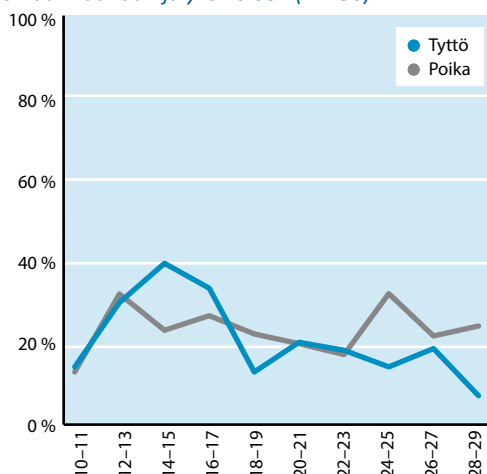
Kuvio 25G. Media tukee harrastustani (n=191)

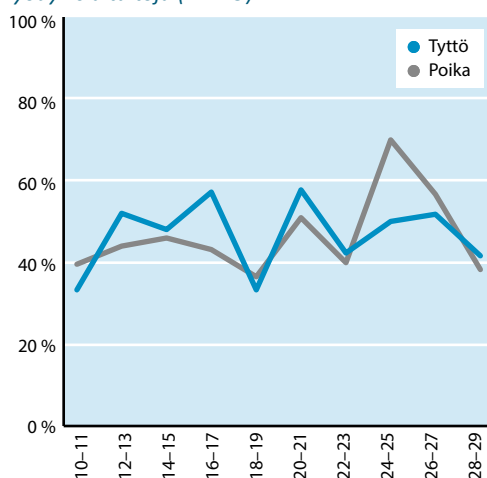
Kuvio 25I. Median avulla voin ilmaista itseäni (n=174)

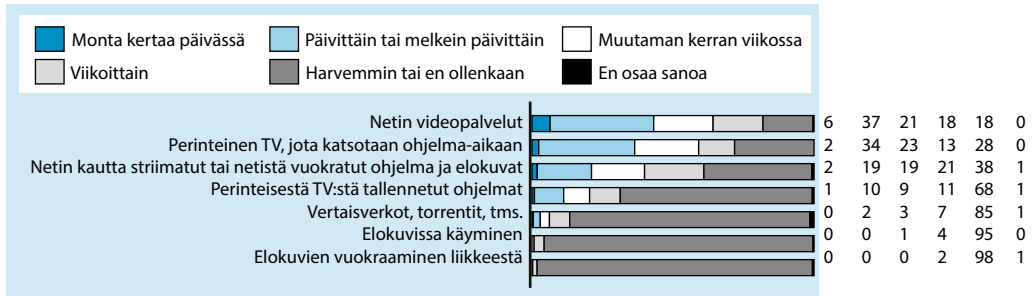
Kuvio 25H. Mediankäyttö tarjoaa mahdollisuuden omaan rauhaan ja yksinoloon (n=236)

Kuvio 25J. Haluan oppia uusia asioita tai kehittää hyödyllisiä taitoja (n=479)

KUVIO 26. TV-OHJELMIEN JA ELOKUVIEN KATSELUTAVAT. 10–29-VUOTIAAT. (%)

Perinteinen televisio ei netin videopalveluiden puristuksesta huolimatta ole mitenkään pahassa ahdingossa. Suorana televisiota katsoo melkein tai useammin kuin päivittäin 36 prosenttia vastaajista. Suoria ohjelmia katsovat erityisesti alle 15-vuotiaat (41 %) ja yli 25-vuotiaat (40 %). 15–24-vuotiaista suoria ohjelmia katsoo 32 prosenttia vastaajista. Sukupuolten välisiä eroja ei juuri ole, vaikka suorien televisio-ohjelmien katsominen on nuorimmista enemmän poikien kuin tyttöjen mieleen.

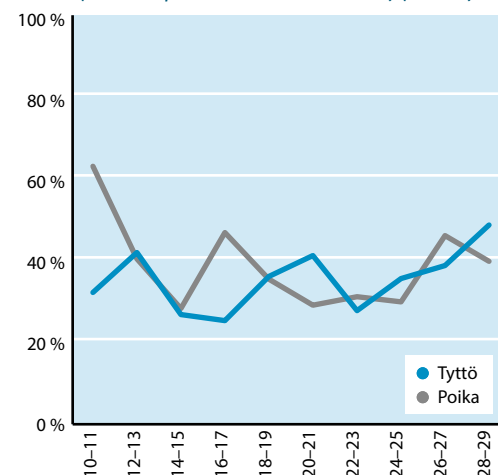
Nuorempien käyttäjien suurempaa osuutta selittää se, että vanhemmat sukupolvet saattavat heidät ohjelmien pariin omien katselutotumustensa kautta. Tämänkin kyselyn tuloksista on havaittavissa, että juuri television katsominen on yleisin tapa viettää aikaa aikuisen kanssa median parissa (ks. Mulari ja Vilmiä tässä julkaisussa s. 125–36). Nuorimmille vastaajille perinteinen televisio on media, jonka ohjelmat keräävät perheenjäsenet yhteen.

Perinteinen televisio ei siis ole samalla tavalla nuoren sukupolven oma näyttämö kuin netin videopalvelut. Sen sijaan sen voisi ajatella tarjoavan ajankohtaisen ikkunan maailmaan ja maailmassa olemiseen: perinteisen television ohjelmat kertovat mitä maailmalla tapahtuu juuri nyt (Tuomi 2015). Tätä oletusta vahvistaa se, että ne perinteisen television ohjelmat, jotka kiinnostavat katsojia, ovat usein suoria lähetyskäs – joko keskusteluohjelmia, urheilutapahtumia, uutisia tai viihdelähetyskäs. Myös televisiosarjat ovat olennainen osa perinteisen

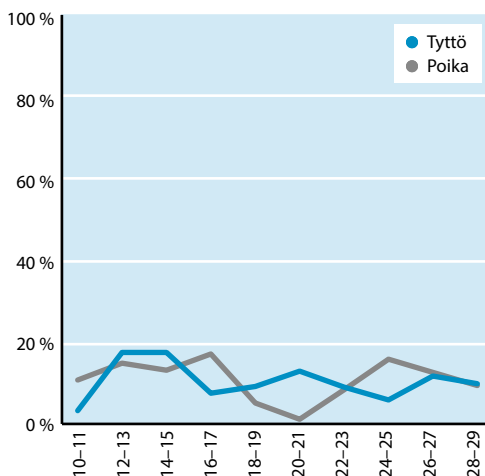
television ohjelmistoa. Yleisradion ohjelmien johtajan, Ismo Silvon, mukaan ”yksittäisiä televisiosarjoja katsotaan [kuitenkin] enenevästi suoratoistopalveluista, mutta [suoratoistopalvelut] eivät missään tapauksessa tule korvaamaan lineaarista televisiota”.⁷ Tämän kyselyn tulokset tukevat Silvon näkemystä.

Suoratoistopalveluja (esim. YLE Areena, MTV Katsomo, Ruutu, Netflix) käyttää melkein päivittäin tai useammin vain noin viidenes (21 %) vastaajista. Näin siitäkin huolimatta, että suoratoistopalveluissa katsojat voivat valita itselleen sopivimman ohjelman, ajan ja paikan katsomiselle. Osa etenkin ulkomaisista maksullisista suoratoistopalveluista (esim. Netflix) mahdollistaa lisäksi jopa kokonaisten sarjojen

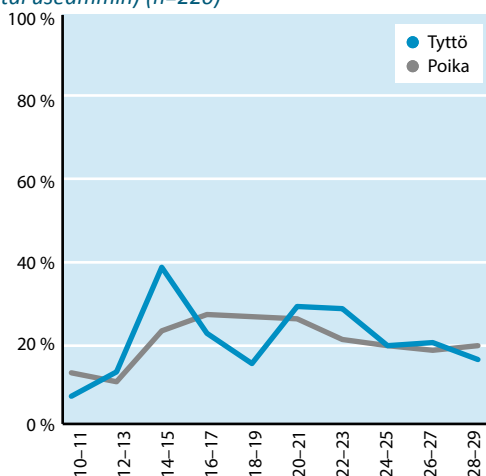
Kuvio 27A. Perinteinen TV, jota katsotaan ohjelma-aikaan (melkein päivittäin tai useammin) (n=380)

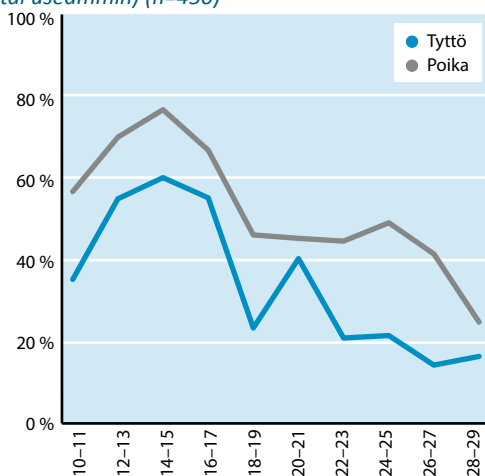
Kuvio 27B. Perinteisestä TV:stä tallennetut ohjelmat (melkein päivittäin tai useammin) (n=117)

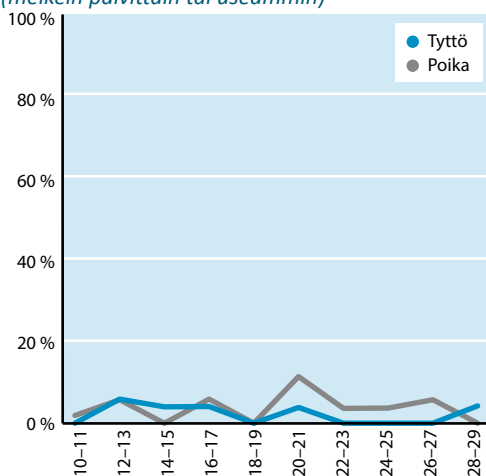
Kuvio 27C. Netin kautta striimatut tai netistä vuokratut ohjelma ja elokuvat (melkein päivittäin tai useammin) (n=220)

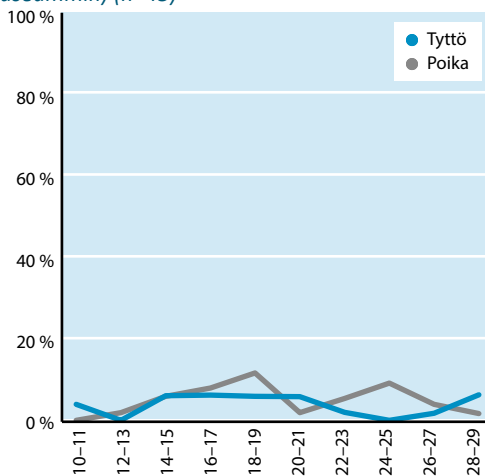
Kuvio 27D. Netin videopalvelut (melkein päivittäin tai useammin) (n=450)

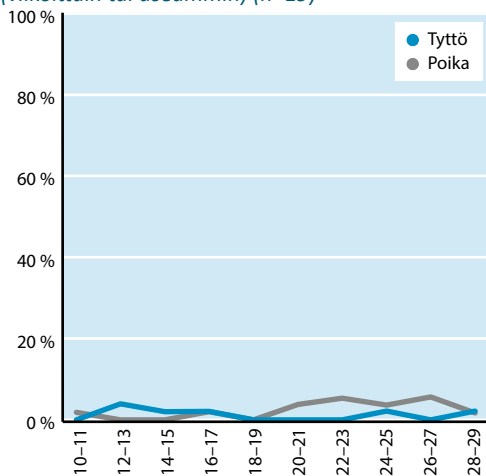
Kuvio 27E. Vertaisverkot, torrentit, tms. (n=31) (melkein päivittäin tai useammin)

Kuvio 27F. Elokuviissa käyminen (viikoittain tai useammin) (n=45)

Kuvio 27G. Elokuviin vuokraaminen liikkeestä (viikoittain tai useammin) (n=19)

tai niiden kausien katsomisen yhtenä kokonaisuutena (ahmimiskatselu) – katselutapa, jota perinteinen televisio harvemmin tukee.

Kotimaistenkin suoratoistopalvelujen katselukerrat ovat kasvaneet. Kuitenkin verrattuna päivittäiseen suorana lähetettyjen televisio-ohjelmien katseluun käytettyyn aikaan (179 min), on kotimaisen suoratoiston osuus edelleenkin hyvin pieni, vain kolme prosenttia (Finnpanel 2016b). Suomalaisten suoratoistopalveluiden katsotuin sisältötyyppi on viihde. Yksittäisiä viime vuoden katsotuimpia ohjelmia olivat lastenohjelma *Ryhmä Hau*, viihteellinen *Vain elämää* -musiikkiohjelma ja *Posse*-viihdeohjelma (Finnpanel 2016a).

Tässä kyselyssä suorien ohjelmien tallentimet (11 %) ja vertaisverkot (2 %) jäivät reilusti suoratoistopalveluiden taakse. Vertaisverkkoja (eli mediasisältöjen jakamiseen tarkoitettuja palveluja) käytti viikoittain tai useammin 15 prosenttia vastaajista. Ne kiinnostavat eniten 20–24-vuotiaita poikia (4 %). Erot ikäryhmien ja sukupuolten välillä eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä. Tuloksia tulkitessa on myös hyvä muistaa se, että vastaajat eivät välttämättä ole halukkaita kertomaan vertaisverkkojen käytöstä, koska niiden käyttö saatetaan yhdistää nettipiratismiin. (Vertaisverkoissa käyttäjä osallistuu sisältöjen jakamiseen, oli sisältö luvallista tai luvaton.) Vertaisverkkojen käyttö saattaisi näyttää arkisemmalta, mikäli vastaajat olisivat kertoneet, kuinka usein he ovat törmänneet niiden käyttöön ystäväpiirissään.

Yleisesti ottaen nuoret ovat kuitenkin alkaneet karsastaa luvattomien mediasisältöjen jakamista. Tekijänoikeusbarometrin mukaan vain yhdeksän prosenttia 15–24-vuotiaista hyväksyy luvattoman aineiston levittämisen. Vuonna 2009 vastaava luku oli 31 prosenttia. Luvattoman sisällön lataamisen suhteen nuorten näkemykset ovat muuttuneet maltillisemmin, eikä siksi ole yllätys, että luvaton sisältöä kulutetaan useammin suoratoistopalvelujen kuin vertaisverkkojen kautta. (Lyhty 2016a; ks. myös Lyhty 2016b.) Suoratoistopalveluissa käyttäjä ei

jaa mediasisältöä muille käyttäjille ja siksi niiden käyttö luvattomien sisältöjen kuluttamiseen saattaa tuntua nuorista hyväksyttävämältä.

Taloudellisella tilanteella ei ole vaikutusta vertaisverkkojen, eikä muidenkaan kuvaohjelmien katsomiseen käytettyjen medioiden käyttöön.

Elokuvateattereissa käydään tavallisesti harvemmin kuin viikoittain tai ei ollenkaan – näin vastasi 95 prosenttia vastaajista. Neljä prosenttia vastaajista käy elokuvissa viikoittain. Vain kaksi prosenttia vuokraa elokuvia viikoittain. Elokuvateattereiden ja videovuokraamojen käytössä ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja iän tai sukupuolen suhteen.

Ryhmittelyanalyysi (10–29-vuotiaat)

Ryhmittelyanalyysi tuottaa kolme katselutavoiltaan erilaista ryhmää: nettipalveluilla, perinteisellä ja molemmilla mainituilla tavoilla kuvaohjelmia katsovien ryhmät (taulukko 5). Analyysissä ei ole huomioitu vertaisverkkojen käyttöä, elokuvissa käyntiä ja elokuvien tai TV-ohjelmien vuokraamista videovuokraamoista, koska ryhmät käyttäytyvät näiltä osin samalla tavalla (elokuvissa käydään ja kuvaohjelmia vuokrataan videovuokraamoista harvemmin kuin viikoittain tai ei ollenkaan).

Yleisesti ottaen kuvaohjelmia katsotaan sekä suorina että netistä toistettuina. Televisio pitää välineenä pintansa, joskin erityisesti netin video- ja suoratoistopalveluita käyttävät vastaajat katsovat kuvaohjelmia myös muilla välineillä (nk. konvergenssi).

Suurin ryhmä kyselyyn vastanneista (40 %) muodostuu niistä, jotka katsovat kuvaohjelmia eniten netin video- ja suoratoistopalveluiden välityksellä. He ovat pääasiassa 15–24-vuotiaita poikia (taulukko 6). Tässä ryhmässä netin video- ja suoratoistopalveluiden käyttö vaihtelee lähes päivittäisestä muutamaan kertaan viikossa. 53 prosenttia heistä katselee myös televisiota päivittäin tai monta kertaa päivässä. Tämä osuus on koko otokseen nähden pienempi,

**TAULUKKO 5. RYHMITTELYANALYYSI KUVAOHJELMIEN KATSELUTAPOJEN PERUSTEELLA.*
10–29-VUOTIAAT.**

	Netti (n=412)	Perinteinen (n=396)	Molemmat (n=212)
Perinteinen TV, jota katsotaan ohjelma-aikaan ("suorana")	2	3	4
Perinteisestä TV:stä (maksullinen tai maksuton kaapeli- tai satelliitti-televisio) tallennetut ohjelmat (esim. tallentava digiboksi)	1	1	3
Netin kautta striimatut tai netistä vuokratut ohjelmat ja elokuvat (kuten Netflix, Sonera Viihde, Makuuni24, Yle Areena, MTV Katsomo)	3	2	2
Netin videopalvelut (kuten Youtube, Vimeo)	4	2	3
Vertaisverkot, torrentit ym.	1	1	1
Elokuviissa käyminen	1	1	1
Elokvien ym. vuokraaminen liikkeestä (kuten Makuuni, Filmtown)	1	1	1

* Luvut viittaavat arviointiasteikkoon, jossa 1 = harvemmin tai ei ollenkaan, 2 = viikoittain, 3 = muutaman kerran viikossa, 4 = päivittäin tai melkein päivittäin, 5 = monta kertaa päivässä.

mikä saattaa heijastella sitä, että kuvaohjelmia katsotaan television lisäksi myös muilla laitteilla (Rahja 2013). Lisäksi kannattaa huomioida, että kun televisiota katsotaan, kuvaohjelmat eivät tule suorana, vaan toistettuna netin video- ja suoratoistopalveluista.

Toiseksi suurin ryhmä suosii perinteisiä katselutapoja mutta katsoo kuvaohjelmia muita ryhmiä vähemmän. He katsovat ohjelmia useimmiten suorana, noin muutaman kerran viikossa. Heistä 66 prosenttia katsoo televisiota päivittäin tai monta kertaa päivässä. Netin video- ja suoratoistopalveluita käytetään viikoittain. Televisiota siis saatetaan tässä ryhmässä käyttää pikemminkin suorien kuin netistä toistettujen kuvaohjelmien katseluun. Tämän ryhmän jäsenistä valtaosa on tyttöjä (55 %), iältään 20–29-vuotiaita.

Kolmannen ryhmän vastaajat suosivat yhtä lailla sekä nettiä että perinteistä televisiota, ja se muodostaa noin viidesosan (21 %) vastaajista. Tämä muita selvästi pienempi ryhmä katsoo kuvaohjelmia kaikkein runsaimmin. Heistä 83 prosenttia katsoo televisiota päivittäin tai monta kertaa päivässä. He katsovat ohjelmia erityisesti suorana, mutta myös tallennettuina ja netistä toistettuina. Ryhmä koostuu pääosin pojista (55 %). Ryhmään kuuluvat katsovat suorina ohjelmia päivittäin tai melkein päivittäin, ja myös tallentavat suorina ohjelmia muutaman kerran viikossa. Netin videopalveluita käytetään muutaman kerran viikossa, kun taas suoratoistopalveluita käytetään viikoittain. Tässä ryhmässä ei ole eroja ikäryhmien välillä.

TAULUKKO 6. RYHMIEN TAUSTAMUUTTUUJAT. (IKÄ, SUKUPUOLI, TELEVISION KATSOMINEN, MEDIAN-KÄYTÖN MONIPUOLISUUS.)

Ryhmä	Poika	Tyttö	10–14	15–19	20–24	25–29	Televisio*	Käytän mediaa monipuolisesti
Netti	57%	43%	23%	28%	28%	21%	53%	41%
Perinteinen	45%	55%	24%	21%	25%	30%	66%	26%
Molemmat	55%	45%	25%	24%	25%	26%	83%	35%
Kaikki	51%	49%	25%	24%	25%	26%	65%	34%

* Päivittäin tai monta kertaa päivässä televisiota katsovien osuus

MEDIANKÄYTTÖ JA PERHEEN AIKUISET

Vanhempiensa kanssa asuvilta vastaajilta kysyttiin, onko heillä tapana tehdä jotain mediaan liittyvää, esimerkiksi pelata, käyttää nettiä tai katsoa televisiota, yhdessä vanhempiensa tai perheen muiden aikuisten kanssa. Suurin osa vastaajista (61 %) ilmoitti, että heillä on joskus tapana tehdä yhdessä jotain mediaan liittyvää.

Sille 18 prosentille, joilla ei koskaan ole tapana tehdä mitään mediaan liittyvää yhdessä isän, äidin tai muiden perheen aikuisten kanssa, kysyttiin lisäksi halukkuutta mediaan liittyvään yhdessä tekemiseen aikuisten kanssa. Nämä kaksi tietoa, yhdessä tekeminen ja halukkuus siihen, on yhdistetty kuvioihin 28 ja 29.

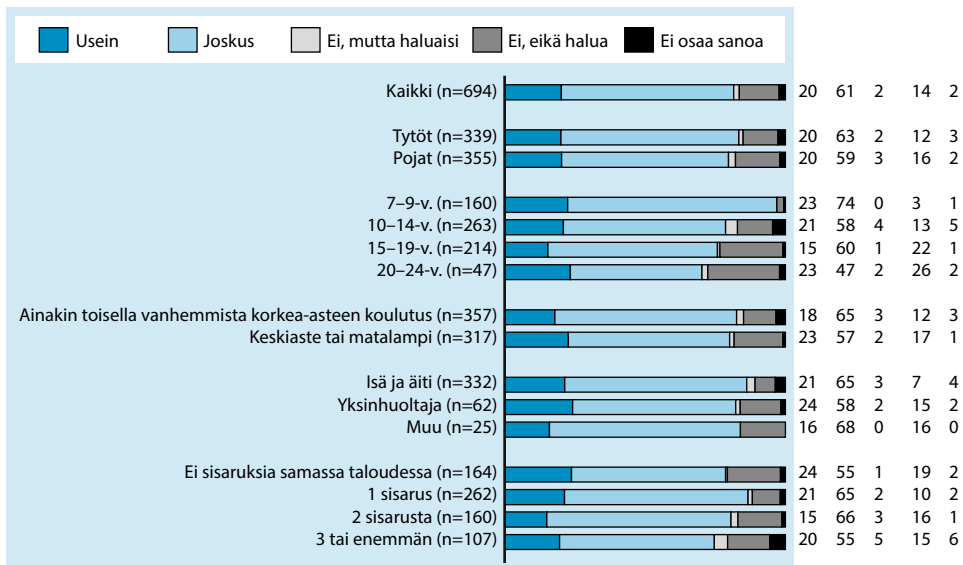
Iän myötä mediaan liittyvä yhdessä olo vanhempien kanssa vähenee. Suurin väheneminen tapahtuu hiukan yli 10 ikävuoteen mennessä. Tämä johtuu osin siitä yksinkertaisesta syystä, että kaikkein nuorimmat eivät saa käyttää mediaa kuin yhdessä vanhempien kanssa. Noin 11 vuoden ikä on kiinnostava monella tapaa. Pohjoismaisen Eriarvoinen lapsuus -tutkimushankkeen aineiston mukaan suomalaislapset alkavat

tehdä eroa vanhempiinsa jo noin 11-vuotiaina. Tässä iässä lapset eivät koe enää saavansa yhtä paljon tukea vanhemmiltaan, eikä heihin luoteta entiseen malliin. Saman hankkeen mukaan suomalaislapset kertovat lopettavansa leikkimisen noin 11 ikävuodesta alkaen. Samaan ikään osuu myös lapseksi identifioitumisen loppu (Myllyniemi & Berg 2013, 15). Ja kuten nyt kuvioista 29 nähdään, noin 11 vuodesta alkaen entistä harvempaa edes kiinnostaa mediankäyttö yhdessä vanhempien kanssa.

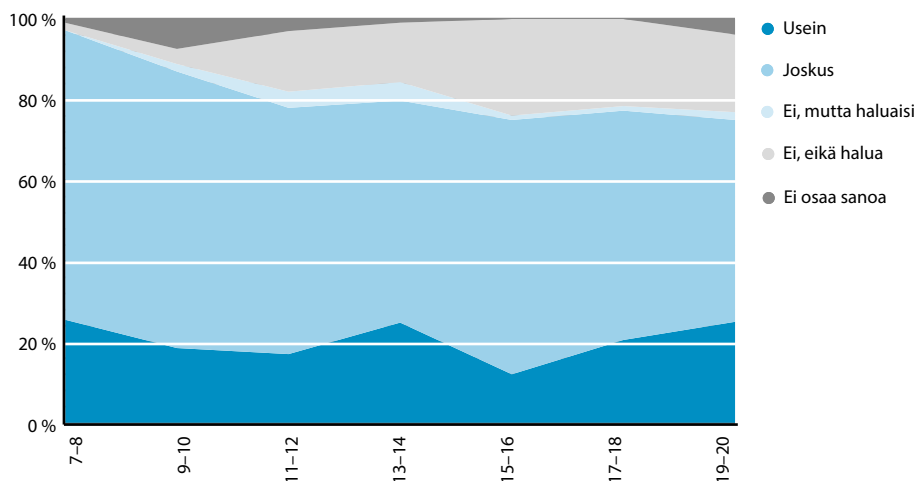
Noin 15-vuotiaisiin saakka on vielä jonkin verran niitäkin, jotka halusivat tehdä jotain mediaan liittyvää vanhempiensa kanssa, vaikka eivät jostain syystä teekään. Näissä tapauksissa syy on siis jossain muualla kuin omassa halussa. 15-vuotiaissa ja sitä vanhemmissa lapsuudenkodissa edelleen asuvista on jo varsin paljon niitä, joita median käyttö yhdessä vanhempien kanssa ei edes kiinnostaisi.

Tyttöjen ja poikien perheen aikuisten kanssa viettämässä media-ajassa ei näy eroja, ei myöskään erityyppisillä asuinalueilla. Koska kyse on yhä lapsuudenkodissaan asuvista, kiinnostavat taustatiedot liittyvät enemmän vanhempiin ja perheisiin kuin lapsiin itseensä. Kuvioista 28

KUVIO 28. MEDIANKÄYTTÖ (ESIM. PELAAMINEN, NETINKÄYTTÖ, TV:N KATSELU) YHDESSÄ VANHEMPIEN TAI PERHEEN MUIDEN AIKUISTEN KANSSA. KYSYTTY VAIN VANHEMPIEN KANSSA ASUVILTA. (%)

KUVIO 29. MEDIANKÄYTTÖ (ESIM. PELAAMINEN, NETINKÄYTTÖ, TV:N KATSELU) YHDESSÄ VANHEMPIEN TAI PERHEEN MUIDEN AIKUISTEN KANSSA IKÄLUOKITTAIN. (%)

nähdään, että vanhempien koulutustasolla tai perhemuodolla ei kuitenkaan ainakaan näin mitattuna juuri ole merkitystä median parissa yhdessä vietettyyn aikaan. Samassa kodissa asuvien sisarusten suuri määrä vaikuttaisi olevan jonkin verran yhteydessä vähäisempään vanhempien kanssa vietettyyn media-aikaan. Vähintään neljän lapsen perheissä on jonkin verran (5 %) niitäkin, jotka haluaisivat tehdä vanhempien kanssa jotain mediaan liittyvää, vaikkei se jostain syystä ole mahdollista. Ehkä eri-ikäisten ja eri kehitystasoilla olevien lasten kanssa ei kaikille aina löydy aikaa. Perheen sisäisen dynamiikan teemoihin ei kyselyssä tämän tarkemmin pureuduttu, joten syy-yhteydet jäivät enemmän tai vähemmän arvailuksi.

Haastatelluille esitettiin aiheeseen liittyen myös avoin kysymys: ”Mitä mediaan liittyvää teette isän/äidin/muun aikuisen kanssa eniten/useimmiten?” Niin tyttöjen kuin poikienkin selvästi yleisin tapa viettää aikaa aikuisen kanssa median parissa on television katsominen. Yli kaksi kolmasosaa 7–9-vuotiaista kertoi katsovansa televisiota perheen aikuisten kanssa, vähintään 10-vuotiaista jopa yli kolme neljäsosaa. Alle 10-vuotiaista moni haluaisi myös pelata yhdessä. Keskeinen havainto on, että television suhteellinen tärkeys yhteisenä ajanviettotapana

kasvaa iän myötä, vaikka kokonaisuutena sukupolvien yhteinen median käyttö väheneekin lasten tullessa teini-ikäisiin. Avovastauksia käsittelevät tarkemmin Mulari ja Vilmilä tekstissään tässä julkaisussa (s. 125–36). Kaikki avoimet vastaukset löytyvät osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016>.

Niiltä vastaajilta, jotka jo tekivät jotain mediaan liittyvää yhdessä perheensä aikuisten kanssa, kysyttiin lisäksi, haluaisivatko he tehdä vielä jotain muutakin mediaan liittyvää yhdessä aikuisten (tai aikuisen) kanssa. Enemmistö (76 %) oli tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen ja vain 14 prosenttia halusi lisää mediaan liittyvää tekemistä aikuisten kanssa. Lisää perheen yhteistä median parissa käytettyä aikaa haluaisivat erityisesti alle 10-vuotiaat, joiden parissa se jo muutenkin on kaikkein yleisintä. Tämä täydentää jo edellä tehtyä havaintoa iän myötä tapahtuvasta mediankäytön itsenäistymisestä suhteessa vanhempiin.

Avoimella kysymyksellä selvitettiin vielä, mitä mediaan liittyvää lapset haluaisivat lisää perheen aikuisten kanssa. Vastauksia saatiin vain 91 kappaletta. Yleisin toive oli yhdessä pelaaminen, erityisesti kaikkein nuorimmilla vastaajilla, joista yli puolet kertoi haluavansa pelata enemmän aikuisten kanssa. Tytöt mainitsivat

myös kirjojen lukemisen. (Avoimista kysymyksistä tarkemmin ks. Mularin ja Vilmilän teksti tässä julkaisussa s. 125–36. Kaikki avovastaukset osoitteessa <http://www.nuorisotutkimus-seura.fi/vapaa-aika2016>.)

Riidat median käytöstä

Kysymykseen ”Tuleeko sinulle perheen aikuisten (tai aikuisen) kanssa ristiriitoja liittyen median käyttöön tai sen rajoittamiseen?”, puolet vastaajista kertoi, että heillä on usein (5 %) tai joskus (45 %) riitaa perheen aikuisten kanssa joko median käytöstä tai sen rajoittamisesta (kuvio 30). Ristiriitoja on todennäköisemmin nuoremmilla kuin vanhemmilla vastaajilla, mikä lienee ymmärrettävää jo vanhemman kasvatustehtävääkin ajatellen.

Ristiriitoja on enemmän silloin, kun lapsella on jokin mediaan liittyvä harrastus. Vastaavasti ne ovat yleisempiä, jos vastaaja kokee jonkun median käyttötavoista niin tärkeäksi, että tekee sitä melkein aina ja se on merkittävä osa hänen vapaa-ajan viettoaan (vrt. kuvio 15).

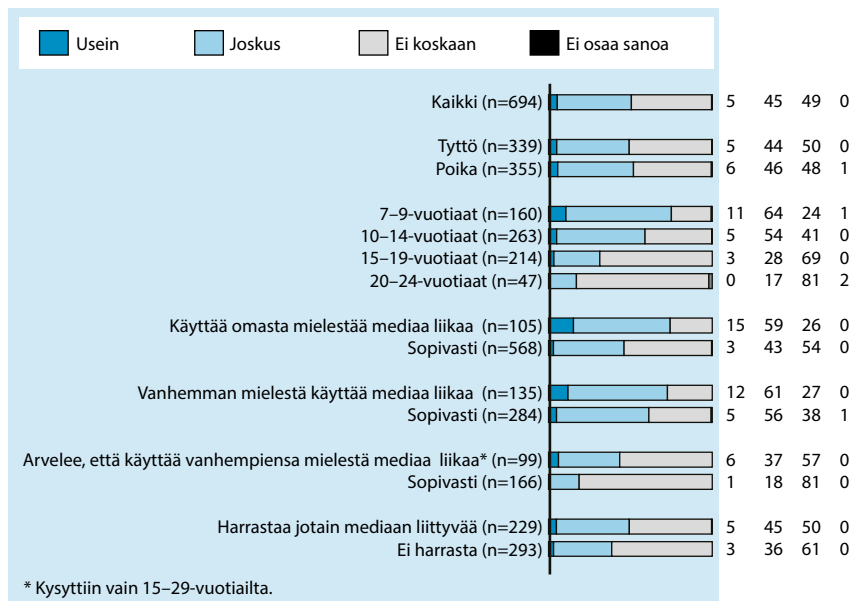
Todennäköisesti erimielisyydet liittyvätkin median käytön rajoittamiseen.

Ristiriidat ovat yleisiä, jos vastaaja käyttää omasta mielestään mediaa liikaa. Melkein yhtä paljon vaikuttaa vanhemman arvio lapsensa median käytön määristä. Erityisen voimakas yhteys on kuitenkin sillä, miten kyselyyn vastannut nuori ajattelee vanhempiensa suhtautuvan omaan mediankäyttöön. On varmasti ymmärrettävää, että arviot vanhempiensa näkemyksistä ovat vahvasti sidoksissa ristiriitojen kokemiseen. Tämä on jopa tautologista, sillä juuri ristiriidat voivat lapsille olla merkki siitä, että he käyttävät vanhempiensa mielestä mediaa liikaa. On kuitenkin kiinnostavaa, että vanhempien omalla näkemyksellä ei ole yhtä voimakasta yhteyttä ristiriitoihin kuin sillä, millaiseksi nuori vanhempansa näkemykset arvioi.

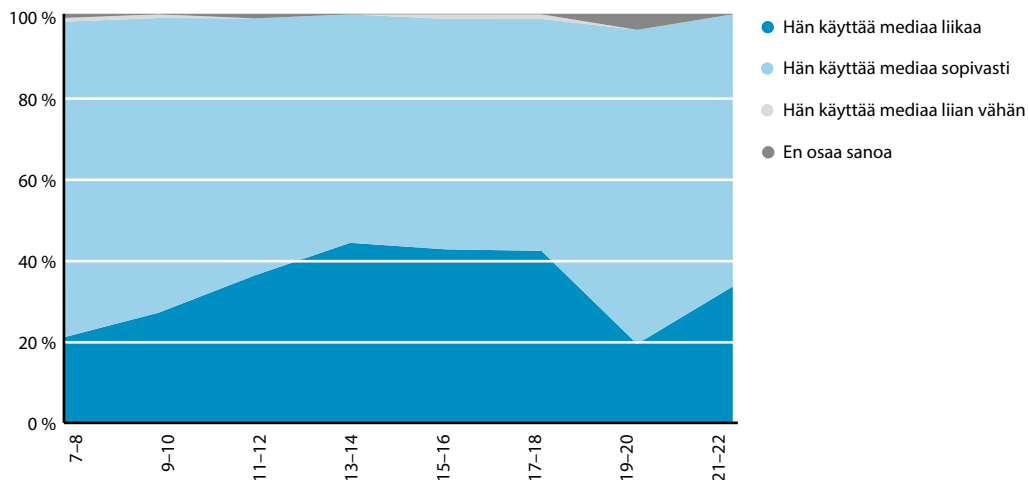
Vanhempien näkemys lasten median käytöstä

Kysymys vanhemman tai perheen muun aikuisen arviosta lapsen tai nuoren mediankäytön määrästä esitettiin vain niille, jotka asuvat yhä

KUVIO 30. RISTIRIITATILANTEET PERHEEN AIKUISTEN KANSSA LIITTYEN MEDIANKÄYTTÖÖN TAI SEN RAJOITTAMISEEN. (%)*

KUVIO 31. HUOLTAJAN NÄKEMYS* LASTEN MEDIAN KÄYTÖSTÄ. (%)

* Alle 15-vuotiaiden tiedot kerättiin vanhemmilta kysymyksellä: "Mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten lapsesi median käyttöä?" (Hän käyttää mediaa liikaa / sopivasti / liian vähän.) 15–29-vuotiailta kysyttiin: "Kuinka arvelisit perheen aikuisten (tai aikuisen) arvioivan omaa median käyttöösi?" (Heidän, tai hänen, mielestään käyttävän mediaa liikaa / sopivasti / liian vähän.)

lapsuudenkodissaan. Alle 15-vuotiailta tiedot kerättiin kysymällä huoltajalta: "Mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten lapsesi median käyttöä?" 15–29-vuotiaille puolestaan esitettiin kysymys: "Kuinka arvelisit perheen aikuisten (tai aikuisen) arvioivan omaa median käyttöösi?" Kaikkein nuorimpien osalta saadaan siis tietää vanhemman itsensä näkemys, vähintään 15-vuotiailta puolestaan nuoren arvio vanhempiansa näkemyksestä. Vaikka tiedot eivät ole yhteismitallisia, ne on sijoitettu samalle ikäjakaumalle kuvioon 31.⁸

Tulokset ovat varsin johdonmukaisia, eikä nuorten raportoima vanhempien näkemys vaikuta poikkeavan suuresti vanhemmilta suoraan saaduista tiedoista. Alle 15-vuotiaiden vanhemmista 67 prosenttia pitää lapsensa mediankäyttömääriä sopivana, 32 prosenttia liiallisena. 15–29-vuotiaista vastaajista puolestaan 61 prosenttia arvelee, että heidän median käyttönsä on vanhempien mielestä sopivaa, 37 prosentin mielestä liiallista. Juuri kukaan ei ole sitä mieltä, että hänen median käyttöönsä pidettäisiin liian vähäisenä. Erot aikuisten ja lasten vastusten välillä eivät ole merkitseviä. Tämän voi

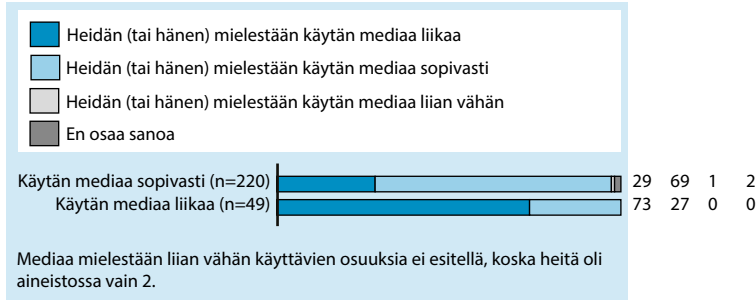
tulkita kertovan siitä, että median käytöstä on keskusteltu, ja lapset ovat verrattain hyvin perillä vanhempiansa kannoista. (Ks. myös kuvio 30 mediankäyttöön tai sen rajoittamiseen liittyvistä riidoista.)

Lapset ja heidän vanhempansa ovat myös sikäli samalla aaltopituudella, että lasten käsitys omasta median käytöstä on varsin samansuuntainen kuin heidän arvionsa vanhempien näkemyksistä. Pääosa niistä nuorista (69 %), jotka käyttävät mediaa omasta mielestään sopivasti, kokee että myös perheen aikuiset ajattelevat samalla tavalla. Näkemykset ovat yhtä yhteneväisiä myös heillä, jotka arvioivat käyttävänsä mediaa liikaa (kuvio 32).

Vanhemman näkemykset lasten mediankäytöstä eivät ole yhteydessä perhetyyppiin, vanhemman omaan koulutustasoon tai samassa kodissa asuvien sisarusten määrään. Tyttöjen ja poikien arvioissa vanhempiansa näkemyksistä ei ole eroja.

Kiinnostavasti vanhempien mielestä etenkin heidän poikansa käyttävät mediaa liikaa (alle 15-vuotiaiden poikien mediankäyttöä piti liiallisena 39 %, tyttöjen 25 %). Näin ajattelevat

KUVIO 32. NUORTEN ARVIO SIITÄ, MILLAISENA VANHEMMAT PITÄVÄT HEIDÄN MEDIANKÄYTTÖÄÄN. RYHMITELTY SEN MUKAAN, MILLAISENA NUORI ITSE PITÄÄ OMAA MEDIANKÄYTTÖÄÄN. 15–29-VUOTIAAT. (%)

erityisesti poikien äidit. Tyttöjen kohdalla kyselyyn vastanneen vanhemman sukupuolella ei ollut merkitystä.

Hieman yllättäen ainoastaan musiikinkuuntelu selittää vanhempien 10–14-vuotiaiden poikien liialliseksi kokemaa mediankäyttöä. Vanhempien arvioita tyttöjen liiallisesta median käytöstä puolestaan selittää netti. 7–9-vuotiaiden lasten liikakäytölle ei vastaavaa syytä

löytynyt ollenkaan. Syy poikien median liiallisesta käytöstä näyttääkin löytyvän muualta. Pojat, jotka eivät olleet mukana seura- tai järjestötoiminnassa tai harrastivat reipasta liikuntaa muita vähemmän, käyttivät heidän vanhempiansa mielestä todennäköisemmin mediaa liikaa. Äidit siis mitä ilmeisimmin perustelevat näkemystään poikiensa liiallisesta mediankäytöstä muiden harrastusten vähäisyydellä.

VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET

VAPAA-AJAN MÄÄRÄ

Tässä kyselyssä ei keskitytty mediankäytön tai muunkaan vapaa-ajan aktiviteetin tunti- tai minuuttimääräiseen mittaamiseen, sillä erilaisten tiedonkeruuinstrumenttien välillä on hyvä olla selkeä työnjako. Ajankäytön jakautumista eri toimintojen välillä selvitetään perinpohjaisesti esimerkiksi Tilastokeskuksen ajankäyttö- ja vapaa-aikatutkimuksissa. Sen sijaan tässä kiinnostuksen kohteena on lasten ja nuorten kokemus vapaa-ajan riittävydestä, jota mitattiin kysymällä, onko nuorella mielestään liikaa, sopivasti vai liian vähän vapaa-aikaa.

Ylivoimainen enemmistö (77 %) lapsista ja nuorista kokee vapaa-ajan määrän itselleen sopivana. Liian vähäisenä vapaa-aikaansa pitää 16 %, ja vain 7 %:lla on mielestään liikaa vapaa-aikaa (kuvio 33). Jos ottaa huomioon kuinka yleistä puhe kiireestä yhteiskunnassamme on, voi pitää yllättävänä, että näin suuri enemmistö lapsista ja nuorista kokee vapaa-ajan määrän sopivana.

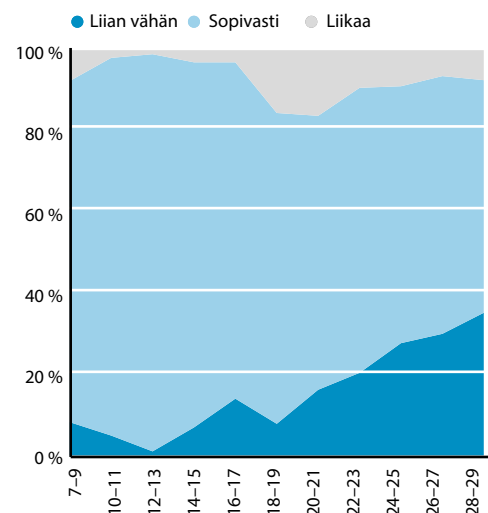
Sama kysymys esitettiin vuoden 2012 vapaa-aikatutkimuksessa, ja tulokset olivat tuolloinkin hyvin samankaltaisia. Myös sukupuolten väliset erot ja iän mukaiset muutokset olivat samankaltaisia. Kuten nyt, myös vuoden 2012 kyselyssä kokemus vapaa-ajan riittämättömyydestä alkoi yleistyä parikymppisillä. Myös liiallinen vapaa-aika oli tuolloinkin yleisintä 20 ikävuoden molemmin puolin. Molemmilla kyselykerroilla tyttöjen kokemus liian vähästä vapaa-ajasta jatkoi tasaista kasvuaan kolmenkymppin lähestyessä, kun taas pojilla trendi alkoi tasoittua. Ainakin osaselitys tälle lienee se, että tytöt perustavat perheen usein poikia aiemmin.

Kysely ei suoraan vastaa siihen, mistä kokemus vapaa-ajan niukkuudesta syntyy. Jotain

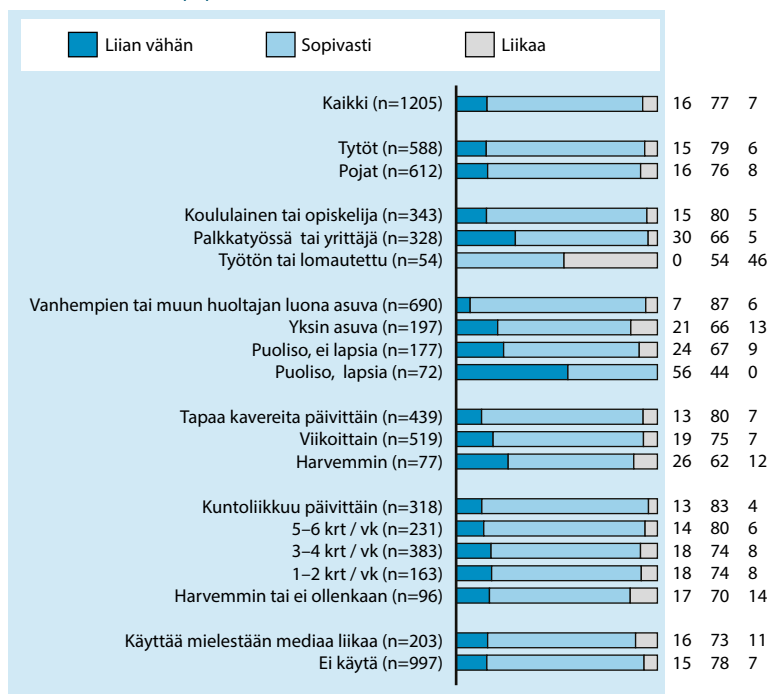
osviittaa kuitenkin antaa havainto siitä, että erityisen usein niukaksi vapaa-aikansa kokevat työssäkäyvät (30 %) ja perheelliset, lapsia saaneet nuoret (56 %) (kuvio 34). Koko kyselyaineiston kaikista opiskelijoista tai työssäkäyvistä, joilla jo on omia lapsia, löytyy ainoastaan yksi, jonka mielestä vapaa-aikaa ei ole liian vähän.

Periaatteessa yksinkertaisen kuuloinen kysymys vapaa-ajan määrästä voi saada erilaisia tulkintoja eri yhteyksissä. Syiden ja seurausten vaikutussuuntia on myös syytä pohtia. Esimerkiksi vuoden 2012 vapaa-aikatutkimuksessa havaittiin, että nuorilla, joilla on vähiten harrastuksia, on mielestään myös vähiten vapaa-aikaa. On siis luultavampaa, että vapaa-ajan niukkuus rajoittaa harrastustoimintaa, kuin että monet harrastukset saisivat nuoret kokemaan vapaa-aikansa riittämättömäksi. Tämä on myös loogista, sillä harrastuksiksi kutsutut aktiviteetit varmasti

KUVIO 33. NUORTEN KOKEMUS OMAN VAPAA-AJAN RIITTÄVYYDESTÄ. (%)

KUVIO 34. NUORTEN KOKEMUS OMAN VAPAA-AJAN RIITTÄVYYDESTÄ TAUSTAMUUTTUIJTAIN. 7–29-VUOTIAAT. (%)

monien mielestä kuuluvat nimenomaan vapaa-aikaan. Kuitenkin nyt tehdyn kyselyn perusteella mielestään liikaa mediaa käyttävistä nuorista keskimääräistä hieman useampi pitää vapaa-aikansa määrää liian suurena. Kenties osalle näistä vastaajista median käyttö on nimenomaan ajanvietettä.

Tulkintaa vapaa-ajan aktiivisuuden ja sen riittävyyden positiivisesta yhteydestä tukee se, että järjestötoiminnassa mukana olevista keskimääräistä useampi kokee vapaa-aikansa määrän sopivaksi. Sen sijaan niistä, jotka ovat järjestöissä vain jäsenenä, mutta eivät mukana jäsentötoiminnassa, joka neljäs pitää vapaa-aikaansa liian vähäisenä. Tämä viittaa siihen, että ajanpuute on yksi järjestötoiminnan esteistä, mikä on tullut todettua myös osallistumattomuuden syitä suoraan kysyttäessä (liikkumattomuuden syistä ks. kuvio 54; yleisemmin osallistumattomuudesta ks. Myllyniemi 2012, 25).

Kuvion 34 perusteella kuntoliikunnan tai ystävien tapaamisen säännöllisyydestä ei seuraa

kokemusta vapaa-ajan niukkuudesta. Päinvastoin nimenomaan harvoin kavereitaan tapavista nuorista suuri osa pitää vapaa-aikaansa riittämättömänä. Vaikuttaa siis siltä, että ajanpuute rajoittaa monien sosiaalista elämää. Siinä, kuinka usein on median tai viestintien välityksellä yhteydessä ystäviinsä, ei vastaavaa yhteyttä ole. Vaikka kyselytulokset eivät sellaisinaan johtopäätöksiin riitäkään, havainto houkuttelee tulkitsemaan, että viestimiä voidaan käyttää korvaamaan kavereiden varsinaisia kasvokkain tapaamisia. Havaittua yhteyttä sosiaalisen ja muun aktiivisuuden ja vapaa-ajan riittävyyden välillä voi hyvin tulkita niinkin, että mitä enemmän erilaisia vapaa-ajan aktiviteetteja, sitä sopivamaksi vastaaja vapaa-aikansa määrän kokee.

TYÖN JA VAPAA-AJAN RAJAT

Työelämän muutoksen yhteydessä on puhuttu paljon työn ja vapaa-ajan rajojen hämärtymisestä. Uusien työn muotojen arvellaan vaikeutta-

van rajankäyntiä molempiin suuntiin: työ valuu vapaa-ajalle ja yksityisasioita hoidellaan työajalla. Tämän teeman hahmottamiseksi palkkatyötä tekeviltä nuorilta kysyttiin, kokevatko nämä omassa elämässään työn ja vapaa-ajan välisen rajan selväksi (kuvio 35), ja kokevatko he rajan selvyiden myönteisesti vai kielteisesti (kuvio 36).

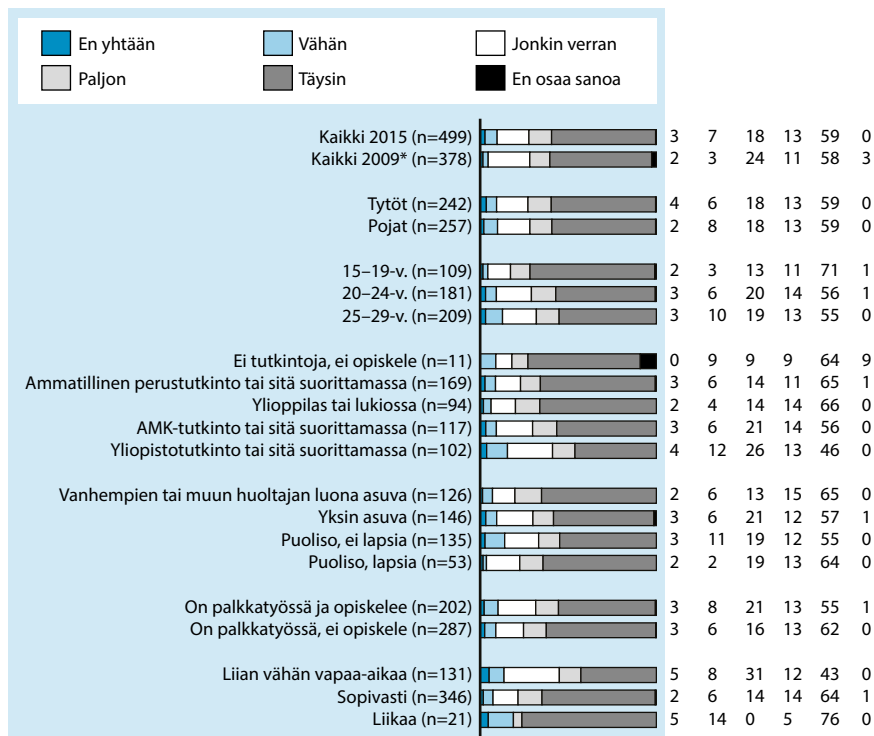
Vastausten perusteella työssä käyvistä selvä enemmistö (59 %) pitää rajoja täysin selvinä, ja vain 10 prosenttia kokee, että työn ja vapaa-ajan rajanvedossa on edes vähän vaikeuksia. Vuoden 2009 vapaa-aikatutkimuksessa rajat olivat vieläkin selvemmät, ja vain 5 prosenttia koki niissä edes vähän epäselvyyttä (Myllyniemi 2009a).

Työn ja vapaa-ajan rajat siis vaikuttavat varsin selviltä, mutta tämä ei suoraan tarkoita sitä, että työt tehtäisiin työajalla ja vapaa-ajan toimet

vapaa-ajalla. Vuoden 2015 Nuorisobarometrissa asiaa tutkittiin hieman eri näkökulmasta, kysymällä tekevätkö nuoret töitä vapaa-ajalla ja toisaalta vapaa-aikaan liittyviä asioita työajalla. Tuolloin vain vajaa kolmasosa ei tunnustanut kumpaakaan, eli heidän työ ja vapaa-aikansa eivät sekoittuneet keskenään (Myllyniemi 2016). Osuus on siis selvästi pienempi kuin nyt tehdyssä kyselyssä, jossa enemmistö työssä käyvistä nuorista ei koe minkäänlaista epäselvyyttä työn ja vapaa-ajan erottamisessa. Tulosten ero johtuu kysymysten erilaisuudesta: vaikka työtä tehtäisiin muodollisella vapaa-ajalla, se ei kokeuksellisesti välttämättä tarkoita vaikeutta työn ja vapaa-ajan erottamisessa.

Jotain voidaan kuitenkin päätellä muiden taustamuuttujien yhteyksistä. Sukupuolten välillä ei ole eroja, mutta iän myötä vapaa-ajan rajat

KUVIO 35. NUORTEN KOKEMUS TYÖN JA VAPAA-AJAN VÄLISEN RAJAN SELVYYDESTÄ. TYÖSSÄKÄYVÄT 15–29-VUOTIAAT. (%)

* Vuoden 2009 kysymysmuotoilu oli käänteinen: "Koetko omassa elämässäsi työn ja vapaa-ajan välisen rajan epäselväksi?" Vastausvaihtoehdot olivat samat, ja ne on kuvioon käännetty käänteiseksi.

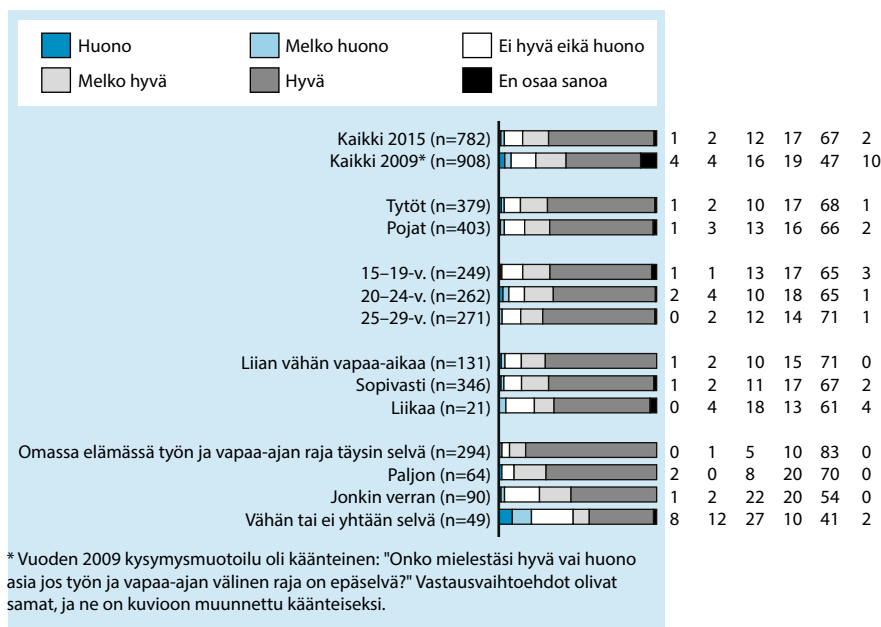
käyivät hämäämmiksi. Ikä kuitenkin yksin tuskin selittää asiaa, vaan pikemmin iän myötä muuttuvat elämäntilanteet. Avio- tai avoliitossa asuminen, varsinkin lasten saaminen, on yhteydessä vapaa-ajan rajojen hämärtyamisen kanssa. Samanaikaisesti opiskelua ja työssäkäyntiä hoitaville työn ja vapaa-ajan erottaminen on vaikeampaa. Olisi tietysti kiinnostavaa tietää, onko vapaa-ajan rajojen hämärtyminen tyypillistä joillekin tietyille aloille, mutta tällä kertaa kyselyssä ei selvitetty vastaajien ammatteja, joten aihe jää siltä osin jatkotutkimuksia odottamaan. Jotain voinee päätellä siitä, että erityisesti korkeakoulutus on yhteydessä työn ja vapaa-ajan rajan hämärtymiseen. Tämä havainto on yhdenmukainen aiempien havaintojen kanssa, joiden mukaan työn ja vapaa-ajan sekoittuminen on yhteydessä korkeampaan sosioekonomiseen asemaan (Antila 2005; Myllyniemi 2016). Ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla se on muita selvästi harvinaisempaa, mikä liittyy erilaisten töiden luonteeseen, ja välillisesti tukee ajatusta siitä, että perinteisemmissä ammateissa työ pysyy paremmin työpaikalla.

Kuviosta 35 nähdään, että kokemus vapaa-ajan vähyydestä liittyy voimakkaasti työn ja vapaa-ajan rajan epäselvyyteen. Tämä viittaa siihen, että työn ja vapaa-ajan rajat joustavat ennen kaikkea vapaa-aikaan päin. Kuten 2015 Nuorisobarometrissakin havaittiin, työ tunkeutuu vahvemmin vapaa-ajan suuntaan kuin toisin päin. Jokseenkin johdonmukaisesti ne nuoret, joille työn ja vapaa-ajan raja on hämärtynyt, ovat muita tyytymättömyyden vapaa-aikaansa. Vapaa-ajan vähyys on kuitenkin vielä rajojen hämärtymistä voimakkaampi selittäjä vapaa-aikaan tyytymättömyydelle.

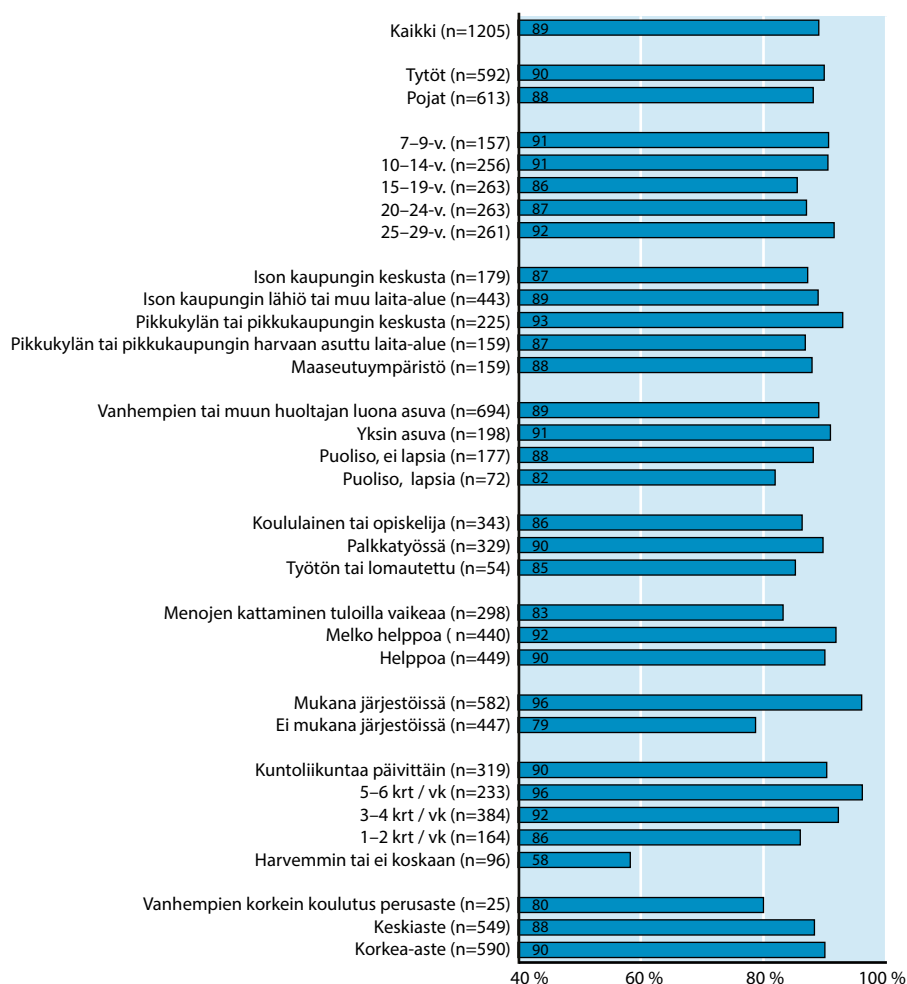
Vapaa-ajan rajojen hämärtyminen – hyvä vai huono asia?

Vapaa-ajan rajojen hämärtymistä ei sinänsä voi pitää myönteisenä tai kielteisenä asiana. Kyselyssä nuorten kokemusta asiasta selvitettiin kahdella ulottuvuudella. Sen lisäksi, kuinka selvänä tai epäselvänä työn ja vapaa-ajan rajaa nuoret omassa elämässään pitivät, kysyttiin pitävätkö nuoret rajan selvyttä hyvänä vai huonona

KUVIO 36. NUORTEN MIELIPIDE SIITÄ, ONKO HYVÄ VAI HUONO ASIA, ETTÄ TYÖN JA VAPAA-AJAN VÄLINEN RAJA ON SELVÄ. KAIKKI 15–29-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 37. NIIDEN NUORTEN OSUUS, JOILLA ON MIELESTÄÄN JOKIN HARRASTUS. (%)

asiana. Toisin kuin kysymys rajan selvyydestä omassa elämässä, joka esitettiin vain työssäkäyville, jälkimmäinen kysymys esitettiin kaikille vähintään 15-vuotiaille.

Nuorten ovat kriittisiä työn ja vapaa-ajan rajojen hämärtymisen suhteen (kuvio 36). Vain muutama prosentti pitää työn ja vapaa-ajan rajojen selvyyttä huonona – selvä enemmistö on päinvastaista mieltä. Eniten työ- ja vapaa-ajan pysymistä selvästi erillään tuntuvat arvostavan ne, joilla on vapaa-ajasta puutetta.

Mielenkiintoinen yhteys on siinä, että omassa elämässään työn ja vapaa-ajan rajat häilyviksi kokevat nuoret suhtautuvat epäselvyyteen myönteisemmin kuin muut. Heistäkin lähes puolet pitää rajan selvyyttä huonona tai neutraalina asiana, mutta toinen puoli suhtautuu siihen myönteisesti. Kenties havainto kertoo työn rajojen venymisen olevan osalle nuorista jollain tapaa omaehtoista – tai vaihtoehtoisesti hyvästä sopeutumiskyvystä.

AINAKIN JOKIN HARRASTUS

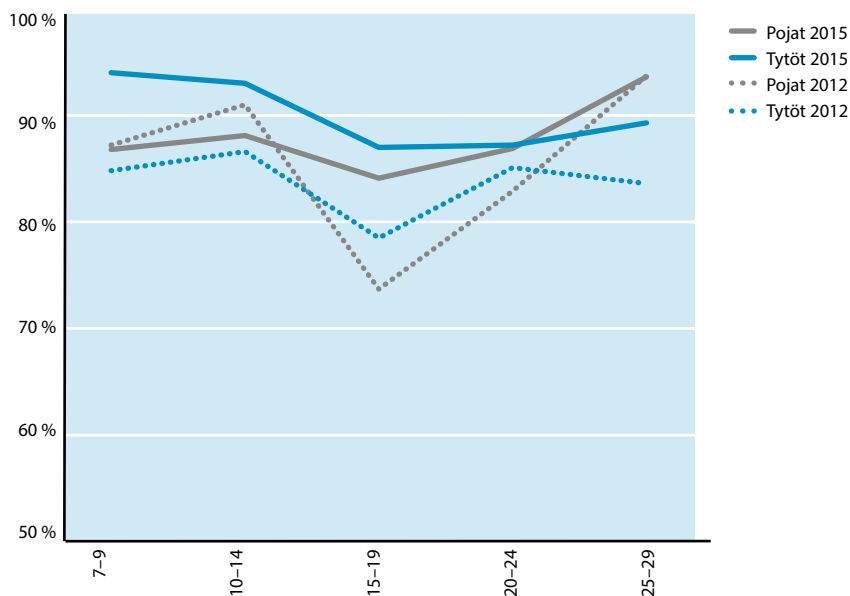
Harrastamisen yleisyyttä selvitettiin kysymyksellä ”Onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa?” Haastateltaville luettiin lisäksi tarkennus ”harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan, vaikka sitä tekisi esim. yksin kotona”.

Näin laajasti määriteltynä 89 prosentilla lapsista ja nuorista oli jokin harrastus (kuvio 37). Vuonna 2012 osuus oli 85 prosenttia, eli harrastaminen vaikuttaisi olevan kasvussa. Samaa trendiä osoitti vuoden 2015 Nuorisobarometri (Myllyniemi 2016, 51).

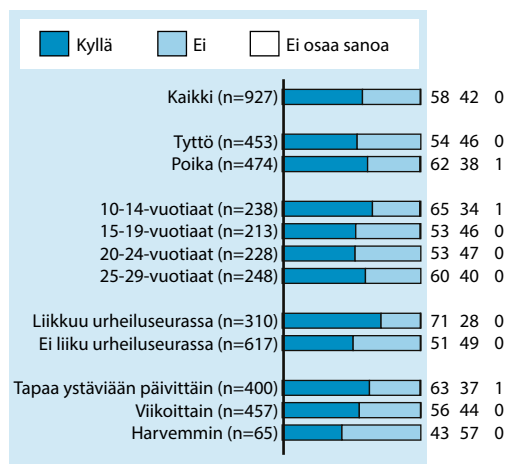
Vaikka harrastus määriteltiin kysymyksen yhteydessä varsin laajasti, kuitenkin jopa kolmasosa niistä, jotka eivät mielestään harrasta mitään, kertoo pitävänsä jotain mediaan liittyvää harrastuksenaan. Ristiriita ilmentää paitsi harrastamisen monitulkintaisuutta, myös sitä, että eri yhteydessä esitettyinä samaankin kysymykseen voidaan saada erilaisia vastauksia (ks. median harrastamisesta kuvio 41 ja sen tulkin- ta).

Myös liikuntaan liittyvillä kysymyksillä voi testata lasten ja nuorten harrastamiselle antamia merkityksiä. Niistä, joilla on jokin liikuntaan liittyvä harrastus, 92 prosenttia vastasi myös yleiseen harrastuskysymykseen harrastavansa jotain. Niistä, joilla puolestaan ei ole liikunta- harrastusta, vain 56 prosenttia vastasi yleiseen harrastuskysymykseen harrastavansa jotain. Liikunta on aivan keskeinen harrastamisen muoto, ja liikuntaa ja mitä tahansa harrastavien joukot ovat pitkälti samat. Kuitenkin 8 prosenttia liikuntaa harrastavista nuorista vastasi yleiseen kysymykseen, etteivät he harrasta mitään. Tämä paradoksaaliselta vaikuttava yhdistelmä voi antaa lisävalaistusta harrastamisen piilomerkit- tyksiin. Lähes kaikki tästä joukosta nimittäin liikkuvat pääosin omatoimisesti, eikä juuri ku- kaan ohjatusti. Heidän liikkumisensa painottuu voimakkaasti yksin liikkumiseen sekä arki- ja hyötyliikuntaan. Sen sijaan liikunta- tai urheilu- seuroissa liikkuvista 99 prosenttia kokee harras- tavansa jotain. Tämä viittaa siihen, että vaikka kysymyksen muotoilussa erikseen painotettiin sitä, ettei harrastaminen rajoitu ohjattuun tai ryhmässä tapahtuvaan toimintaan, se kuitenkin mielletään vahvasti sellaiseksi.

KUVIO 38. NIIDEN NUORTEN OSUUS, JOILLA ON MIELESTÄÄN JOKIN HARRASTUS IKÄLUOKITTAIN. (%)

KUVIO 39. YHTEYDENPITO MUIHIN SAMAA HARRASTAVIIN HARRASTUSFOORUMEILLA TAI VIESTIRYHMISSÄ. 10–29-VUOTIAAT, JOILLA ON JOKIN HARRASTUS. (%)

Sukupuolten välillä ei kokonaisuutena ole merkitsevää eroa harrastusaktiivisuudessa, mutta kuviosta 38 näkyy, että tyttöjen ja poikien iän mukaiset muutokset ovat erilaisia. Tyttöillä aktiivisuus on tasaista tai lievästi laskusuuntaista, kun taas pojilla harrastaminen yleistyy 20 ikävuoden jälkeen. Kuvion 38 vertailun perusteella muutos vuoden 2012 kyselyyn on suurinta 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä. Erityisesti poikien aiemmissa kyselyissä havaittu harrastamisen notkahdus teini-ikässä on lieventynyt.

Kuviossa 37 esitetään harrastamisen yleisyys joidenkin taustamuuttujien luokissa. Sillä, asuuko vastaaja maalla vai kaupungissa, keskustassa tai laitamilla, ei juuri ole yhteyttä harrastamisen yleisyyteen. Asumis- ja perhemuodon mukaisessa vertailussa omia lapsia jo saaneiden harrastaminen on harvinaisempaa. Tämä havainto on epäilemättä sidoksissa vapaa-ajan rajallisuuteen (vrt. kuvio 33).

Nuoret, jotka kokevat menojen kattamisen tuloilla vaikeaksi, harrastavat muita vähemmän. Sama havainto tehtiin edellisessä vapaa-aikatutkimuksessa, vaikka silloin taloudellisen tilanteen mittarina käytettiin euromääräistä ekvivalenttia tuloa (Myllyniemi & Berg 2013, 40). Vuoden

2015 Nuorisobarometrissa kysyttiin suoraan, kuinka taloudellinen liikkumavara rajoittaa harrastusaktiivisuutta. Tuolloin useampi kuin joka kolmas nuorista sanoi jättäneensä jonkin harrastuksen aloittamatta rahanpuutteen takia, ja vajaa viidennes lopettaneensa jo aloittamansa harrastuksen (Myllyniemi 2016, 70).

Vanhempien koulutustason ja heidän lastensa harrastamisen välillä ei nyt tehdyssä kyselyssä ole merkitsevää yhteyttä, vaan taloudellinen tilanne selittää erot. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei vanhempien koulutuksella olisi merkitystä harrastusten sisältöön, kysymys kun selvitti vain harrastamisen yleisyyttä. Esimerkiksi mediaan liittynä harrastaminen on yleisempää (46 %) korkeasti koulutettujen kuin enintään keskiasteen koulutuksen (37 %) saaneiden lapsilla.

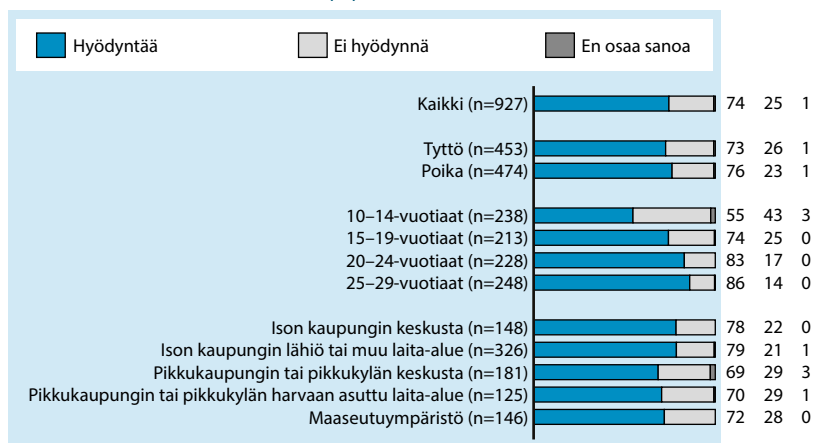
Edellä käsitellyn liikunta-aktiivisuuden lisäksi myös järjestöissä mukana oleminen selittää voimakkaasti harrastamista. On varmaankin syytä huomauttaa, että tässä on kehäpäätelmän piirteitä, sillä liikunta ja järjestötoiminta ovat monille harrastuksia. Yhteyden voimakkuuden takia nämä on kuitenkin otettu selittäviksi muuttujiksi kuvioon 37. Ei nimittäin ole mitään syytä, mikseivät järjestöissä toimimattomat tai liikkumattomat nuoret voisi harrastaa jotain muuta. Kuitenkin on niin, että suuri osa nuorista, jotka eivät liiku tai osallistu järjestöihin, ei harrasta mitään muutakaan. Näyttää siis siltä, että passiivisuus kasautuu.

MEDIA HARRASTUSTEN TUkena

Koska käsillä oleva tutkimus keskittyy lasten ja nuorten mediankäyttöön, myös harrastamista ja ystävyys-suhteita lähestytään osittain median näkökulmasta. Suoranaisesti mediaan liittyviä harrastuksia käsitellään tuonnempana (kuviot 41–43). Media voi kuitenkin olla tekemisen osana ja tukena myös silloin, kun harrastuksen sisältö itsessään ei mediankäyttöön varsinaisesti liitykään. Näitä teemoja käsitellään kuvioissa 39 ja 40 sekä niitä tulkitsevilla teksteillä.

Varsinaisten mediaharrastusten ja mediaa hyödyntävien harrastusten ero ei ole

KUVIO 40. NETTIÄ HARRASTUKSESSAAN HYÖDYNTÄVIEN OSUUS. 10–29-VUOTIAAT VASTAAJAT, JOILLA ON JOKIN HARRASTUS. (%)

selväpiirteinen. Toisiinsa lomittuvia harrastuksia on ylipäättään haastavaa määritellä, ja erityisesti nuorten ikäryhmässä tekeminen voi saada muotoja, joiden lokerointi on haastavaa tai mahdotonta, ehkä tarpeetontakin. Esimerkiksi vuoden 2013 vapaa-aikakyselyn mukaan liikunta tarkoittaa nuorille myös soittoharrastuksia ja partiota (Myllyniemi & Berg 2013). Vastaavasti kulttuuriin keskittyvässä Nuorisobarometrissa 2009 nuoret kokivat luoviksi harrastuksikseen yleensä liikunnaksi katsottuja harrastuksia, kuten jalkapallon, ratsastuksen, nyrkkeilyn ja muita kamppailulajeja (Myllyniemi 2009b, 165).

Kiinnostavaa on nähdä, etteivät hallinnon toimialat tai tilastoluokitukset toistu nuorten ajatuksissa ja toiminnassa, vaan erilaisten harrastustyyppien väliset rajat vuotavat iloisesti. Melkein millä tahansa harrastuksella voi myös olla medioitunut muotonsa esimerkiksi blogin kautta. Lasten ja nuorten avovastauksissa on viitteitä siitäkin, että mediaharrastukseksi mielletään myös toimintaa, joka ei käänny perinteisen harrastuspuheen traditioon. Lisävalaisua aiheeseen saadaan avoimista vastauksista, joita käsittelevät Heta Mulari ja Fanny Vilmiä tässä julkaisussa s. 125–36. Kaikki avoimet vastaukset löytyvät myös netistä osoitteesta www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016.

Mediayhteydet samaa asiaa harrastaviin

Kaikilta jotain harrastavilta tiedusteltiin pitävätkö he muihin samoja asiaa harrastaviin yhteyttä harrastusfoorumeilla tai viestiryhmissä. Tarkennukseksi mainittiin, että mukaan lasketaan myös omat vapaamuotoiset, esimerkiksi WhatsApp-ryhmät.

Vastausten perusteella noin puolet (51 %) kaikista 10–29-vuotiaista on harrastusfoorumien ja viestiryhmien kautta yhteydessä muihin samaa asiaa harrastaviin. Jos mukaan lasketaan vain se 89 prosenttia nuorista, jotka harrastavat jotain, on harrastusfoorumeilla tai viestiryhmissä yhteyttä pitävien osuus jo 58 prosenttia (kuva 39).

Erilaiset nettifoorumit ovat muutenkin niin arkipäiväinen osa nuorison viestintää, että lienee vain luonnollista, että enemmistö nuorista pitää sitä kautta yhteyttä myös muihin samoja asioita harrastaviin. Toisaalta osuutta voi pitää suurena, kun otetaan huomioon, ettei kysymys liittynyt vain mediaharrastuksiin, vaan mihin tahansa harrastuksiin. Itse asiassa mediaa harrastavilla osuus ei ole juuri suurempi (53 %) kuin muillakaan (50 %).

Yksi suurta osuutta selittävä asia voi olla se, että kysymys ei kohdentunut erityisesti harrastuskavereihin, vaan yleisemmin samoja asioita harrastaviin. Kysymys oli myös muotoiltu niin

väljästi, että kyllä-vastauksissa voi olla mukana kevyempiäkin yhteydenpidon muotoja, kuten vaikkapa treeniakataulun tarkistaminen tai muu vastaava satunnainen tiedonhaku. Yhtä lailla kyseessä saattaa osalle vastaajista olla harrastukseen aivan elimellisesti kuuluva tapa pitää yhteyttä muihin samaa asiaa harrastaviin, tematiikkaan kun ei tässä kyselyssä menty sen syvemmälle. Se kyselystä kuitenkin selviää, että muihin samoja asioita harrastaviin yhteydessä olevat pitävät muita tiiviimpiä yhteyksiä harrastusten ohjaajiin ja opettajiin (vrt. kuvio 45). Lähes puolet on näihin ainakin joskus nettiyhteyksissä, useampi kuin joka neljäs peräti viikoittain.

Toisaalla kyselyssä selvitettiin sitä, onko vastaajalla sellaisia ystäviä, joihin on tutustunut ensi kertaa netissä (kuvio 49). Jopa 30 prosenttia niistä, jotka pitävätkö muihin samoja asiaa harrastaviin nettiyhteyksiä, on tutustunut ystäviin netissä, kun muilla osuus on vain 19 prosenttia. Harrastuksen kautta nettiyhteyksiä muihin pitävät myös ovat tavanneet kasvotusten tällaisia alun perin netissä tapaamiaan ystäviä selvästi useammin (17 %) kuin muut (8 %).

Harrastukset ovat tietenkin vain yksi net-tisosiaalisuuden ulottuvuuksista. Tästä kertoo se, että samat nuoret, jotka pitävät yhteyttä muihin harrastajiin, ovat säännöllisemmin nettiyhteyksissä myös perheenjäseniin, kavereihin ylipäänsä sekä erityisesti harrastuskavereihin, joiden kanssa tapaa harrastuksen parissa muutenkin (vrt. kuvio 45). Tämä viittaa näiden nuorten olevan aktiivisia paitsi sosiaalisesti, myös median käyttäjinä.

Samaa asiaa harrastaviin netissä yhteyttä pitävillä on myös keskimääräistä enemmän ystäviä (vrt. kuvio 48), ja he tapaavat ystäviään keskimääräistä useammin (vrt. kuvio 46). Nämä havainnot voivat viitata paitsi yleiseen sosiaaliseen aktiivisuuteen, myös siihen, että niin harrastukset kuin netti sen tukena voivat todella tuoda ihmisiä yhteen. Myös aiempien kyselyiden perusteella nettiyhteydenpito ystäviin on vahvasti yhteydessä kasvotusten tapaamiseen (ks. Myllyniemi 2016, 75–85).

Kuviossa 39 esitetään tuloksia muutamien taustamuuttujien luokissa. Kaikkein yleisintä yhteydenpitoa harrastajafoorumeilla ja viestiryhmissä samoja asioita harrastavien kanssa on 10–14 vuoden iässä. Pojat ovat tässä suhteessa vähän tyttöjä aktiivisempia, erot tosin näkyvät ainoastaan vähintään 20-vuotiailla.

Liikunta eri muodoissaan on lasten ja nuorten kaikkein yleisin harrastamisen muoto. Viestinten käyttö liittyy myös voimakkaasti liikuntaharrastuksiin, varsinkin jos liikkumisen painopiste ei ole niinkään arki- tai hyötyliikku-misessa, vaan nimenomaan liikunnassa harrastuksena. Liikunta- tai urheiluseuroissa toimivista jopa 71 prosenttia viestii muiden samaa harrastavien kanssa harrastusfoorumeilla tai viestiryhmissä. Mikäli fyysinen aktiivisuus on pääosin ohjattua liikuntaa, on osuus peräti 82 prosenttia. Organisoitun liikuntaharrastuksen merkitys on niin suuri, että sen kontrollointi itse asiassa hävittää iän mukaiset erot yhteydenpidossa samaa asiaan harrastaviin. Kyselyaineistossa havaittua 10–14-vuotiaiden aktiivista yhteydenpitoa muihin samaa asiaa harrastaviin ei ilmeisesti selitäkään ikä itsessään, tai edes ikään liittyvä mediakäyttäytyminen, vaan teini-iässä tapahtuva harrastamisen, etenkin organisoidun liikuntaharrastamisen väheneminen.

Muu median hyödyntäminen harrastuksessa

Mediasta harrastusten tukena selvitettiin kysymyksellä: ”Hyödynnätkö nettiä tai muuta mediaa harrastuksessasi?” Vastaajalle luettiin esimerkkeinä tiedonhankinta, harrastukseen liittyvät nettiyhteisöt, liikuntasuoritusten, harrastuskuvien tms. jakaminen netissä. Näin yleisellä tasolla kysyttäessä kaikista 10–29-vuotiaista vastaajista 66 prosenttia sanoi hyödyntävänsä nettiä jollain tavoin. Osuus ylipäänsä jotain harrastavista on 74 prosenttia.

Kuviossa 40 median käyttöä harrastuksen tukena esitellään taustamuuttujittain. Sukupuolten välillä ei ole eroja. Iän myötä median

hyödyntäminen harrastuksissa yleistyy, eli yhteys on erilainen kuin nettiyhteydenpito samaa asiaa harrastaviin, joka on yleisintä 10–14-vuotiailla (kuvio 39).

Alueellisten taustamuuttujien vertailun mukaan isoissa kaupungeissa asuvat hyödyntävät pienemmällä paikkakunnilla asuvia enemmän nettiä ja muuta mediaa harrastuksessaan. Yhteys tiiviimmän asuinympäristön ja harrastukseen liittyvän median käytön välillä on kuitenkin merkitsevä vain poikien parissa. Vastaavaa yhteyttä ei näy mediankäytön monipuolisuudessa tai määrässä, ei myöskään varsinaisten mediaharrastusten yleisyydessä. Myöskään harrastamisen yleisyys, liikuntaharrastus, seuraliikunta tai järjestötoiminta eivät selitä yhteyttä. Niinpä kyselyn perusteella on vaikea sanoa, liittyykö tämä enemmän kaupunkilaispoikien harrastusprofiileihin vai esimerkiksi kaupunkien ja harvemmin asuttujen alueiden nuorten erilaisiin mediakulttuureihin. Syystä tai toisesta erityisesti isompien kaupunkien nuoret miehet hyödyntävät harrastuksissaan nettiä tai muuta mediaa.

Media ja harrastukset

Yhteydenpito muihin samaa harrastaviin ja muu median hyödyntäminen harrastamisessa eivät ole toisistaan erillisiä näkökulmia harrastamisen medioitumiseen. Ne ovat läsnä yhtä aikaa, pitkälti päällekkäisinä, mutta kuitenkin selvästi eri asioina. Taulukkoon 7 on yhdistetty molemmat ulottuvuudet kaikilla jotain harrastavilla, joita on siis 89 prosenttia 10–29-vuotiaista.

Lähes puolet (47 %) sekä pitää yhteyttä muihin samoja asioita harrastaviin että muuten hyödyntää mediaa harrastuksissaan. Vain 14 prosenttia ei tee kumpaakaan. Noin joka neljäs nuori (27 %) pitää yhteyttä muihin samoja asioita harrastaviin, muttei muuten hyödynnä mediaa harrastuksessaan. Niitä, jotka päinvastoin hyödyntävät mediaa, mutta eivät pidä yhteyttä on vain 11 prosenttia harrastajista.

On kiinnostavaa, että jopa useampi kuin joka neljäs ei näytä kokevan median mahdollistamaa harrastamisen sosiaalista ulottuvuutta

median varsinaiseksi hyödyntämiseksi. Tämä on huomionarvoista siksi, että kysymyksessä median hyödyntämisestä mainittiin erikseen esimerkkinä harrastukseen liittyvät nettiyhteisöt. Kysymyksen muotoilu osoittautui monitulkintaiseksi myös sikäli, että niistä nuorista, joilla on varsinainen mediaan liittyvä harrastus, jopa 18 prosenttia ei kuitenkaan kokenut hyödyntävänsä mediaa harrastuksessaan. Osalle vastaajista on siis eri asia pitää jotain mediaan liittyvää harrastuksenaan, kuin kokea hyödyntävänsä mediaa harrastuksessaan.

Siihen, miten nuoret sitten mediaa harrastuksissaan itse asiassa hyödyntävät, saadaan lisävalaistusta nuorten avoimista vastauksista. Selvästi tärkeimmäksi hyödyksi nousee tiedonhaku. Osa myös tarkensi tiedonhakuun liittyviä osa-alueita, kuten harrastushaku, aikataulut, ohjeet ja vinkit, opetusmateriaali, tulokset ja tuotokset. Toinen tyypillinen tapa hyödyntää mediaa osana harrastusta on vertaistuki ja yhteydenpito. Heta Mulari ja Fanny Vilmä käsittelevät tätä aihepiiriä tarkemmin tekstissään sivuilla 125–36. Kaikki avoimet vastaukset ovat saatavilla osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016>.

TAULUKKO 7. NETTI JA HARRASTUKSET -NELIKENTTÄ. (10–29-VUOTIAAT, %)

		Pidätkö muihin samoja asioita harrastaviin yhteyttä harrastusfoorumeilla tai viestiryhmissä?	
		Kyllä	Ei
Hyödynnätkö nettiä tai muuta mediaa harrastuksessasi?	Kyllä	Hyödyntää nettiä, pitää yhteyttä 47 % (n=432)	Hyödyntää nettiä, ei pidä yhteyttä 11 % (n=103) 58 % (n=535)
	Ei	Ei hyödynnä nettiä, pitää yhteyttä 27 % (n=256)	Ei hyödynnä, ei pidä yhteyttä 14 % (n=125) 42 % (n=381)
		75 % (n=688)	25 % (n=228) 100 % (n=916)

Media harrastuksena

Valtaosa nuorista siis hyödyntää nettiä harrastuksissaan, ja vielä suurempi osa pitää netin avulla yhteyttä samaa asiaa harrastaviin kavereihinsa (kuviot 39 ja 40, taulukko 7). Tämän lisäksi kysely kertoo, että kaikkiaan 42 prosenttia 10–29-vuotiaista pitää jotain mediaan liittyvää harrastuksenaan (kuvio 44).

Kysymyksen muotoilu oli: ”Pidätkö jotain mediaan liittyvää harrastuksenasia?” Sitä täydennettiin lukemalla haastateltaville esimerkiksi pelaaminen, elokuvat, tv-sarjat, musiikki, nettibloggaaminen, kuvaaminen ja ohjelmointi. Näin avara määritelmä lienee osaltaan vaikuttanut siihen, että jotain mediaan liittyvää pitää harrastuksenaan peräti 35 prosenttia niistäkin, jotka eivät mielestään harrasta mitään (vrt. kuvio 36). Monissa tapauksissa voi olla vaikeaa erottaa onko media ennemmin harrastuksen tukena vai varsinainen harrastus. Yli puolet nuorista esimerkiksi pitää itsensä ilmaisua ainakin jonkin verran tärkeänä asiana median käytössä (kuvio 24). Ei ole selvää rajaa sille, milloin itseilmaisu muuttuu harrastukseksi, ja mikä osuus ilmaisutavan mahdollistamalle medialle tässä kokonaisuudessa tulisi antaa.

Avoimessa kysymyksessä vastaajat kertoivat omin sanoin harrastuksistaan, joista osa on omaa aktiivisesti tuottavaa toimintaa (valokuvaamista, videokuvaamista, musiikin tekemistä jne.) ja osa enemmän kuluttamista (elokuvien katselu, pelaaminen jne.) Aiemman tutkimuksen perusteella lasten ja nuorten tiedetään kuluttavan mediasisältöjä niin paljon (mm. Suoninen 2013), että selvästikään osa ei pidä mediasisältöjen kuluttamista harrastuksenaan. Avointen vastausten perusteella tämä liittyy etenkin kaiken nuorimpiin vastaajiin, ja median sisältöjen kulutuksen kuten musiikin kuuntelemisen kokeminen harrastukseksi vaikuttaisi kasvavan iän myötä (ks. Mulari & Vilmilä tässä julkaisussa s. 125–36). Samalla on syytä muistuttaa, että median muutoksessa aktiivisen toimijuuden ja passiivisen vastaanottamisen erot ovat osin hälvennymässä (ks. Palsa tässä julkaisussa s. 137–45).

Kysymyksellä siitä, harrastaako ylipäätään jotain, ei yllättäen ole merkittävää yhteyttä median harrastamiseen. Tässä on tietenkin ristiriita, mutta samalla havainto kertoo jotain niin median kuin harrastamisen käsitteistä. Vaikka kysymys minkä tahansa harrastamisesta (kuvio 37) on periaatteessa muotoiltu hyvin kaiken kattavaksi, näyttää siltä, että tekemisen määrittelemisessä harrastukseksi on jonkinlainen kynnyks. Nähtävästi yksin puuhaamista useammin harrastamiseksi koetaan sellaiset aktiviteetit, jotka tapahtuvat ryhmässä tai ohjatusti, etenkin jos toiminta tapahtuu jonkun seuran, opiston, kerhon tai yhdistyksen puitteissa. Esimerkiksi elokuvia, pelaamista ei välttämättä koeta harrastukseksi, paitsi jos kysymys esitetään media-kysymysten yhteydessä. Tämä on suorastaan malliesimerkki kysymysten kehystämisen (engl. *framing*) tärkeydestä tulosten kannalta.

Vuoden 2013 vapaa-aikatutkimuksessa selvitettiin laajemmin erilaisia vapaa-ajan toimintoja, mikä mahdollisti myös sen tarkastelun, mitä lapset ja nuoret harrastamisella ylipäätään tarkoittivat. Sellaisia vapaa-ajan aktiviteetteja, joihin osallistuvista suuri osa oli mielestään vielä harrastuksia, olivat tuolloin esimerkiksi tietokonepelien pelaaminen, elokuvissa käyminen, valokuvaaminen, kirjoittaminen ja lukeminen. Median parissa toimimista ei siis koettu harrastukseksi. Tekemisen toistuvuudellakaan ei ollut juuri vaikutusta, sillä aktiviteetteihin viikoittain tai jopa päivittäin osallistuminen ei taannut, että vastaaja olisi kokenut tekemisensä harrastukseksi. (Myllyniemi & Berg 2013, 39.)

Niiltä vastaajilta, jotka eivät harrasta mitään mediaan liittyvää, tiedusteltiin, olisivatko he halukkaita aloittamaan jonkun viestintään liittyvän harrastuksen. Kokonaiskuvan saamiseksi tiedot näistä kahdesta kysymyksestä esitetään yhdessä kuviossa 41.

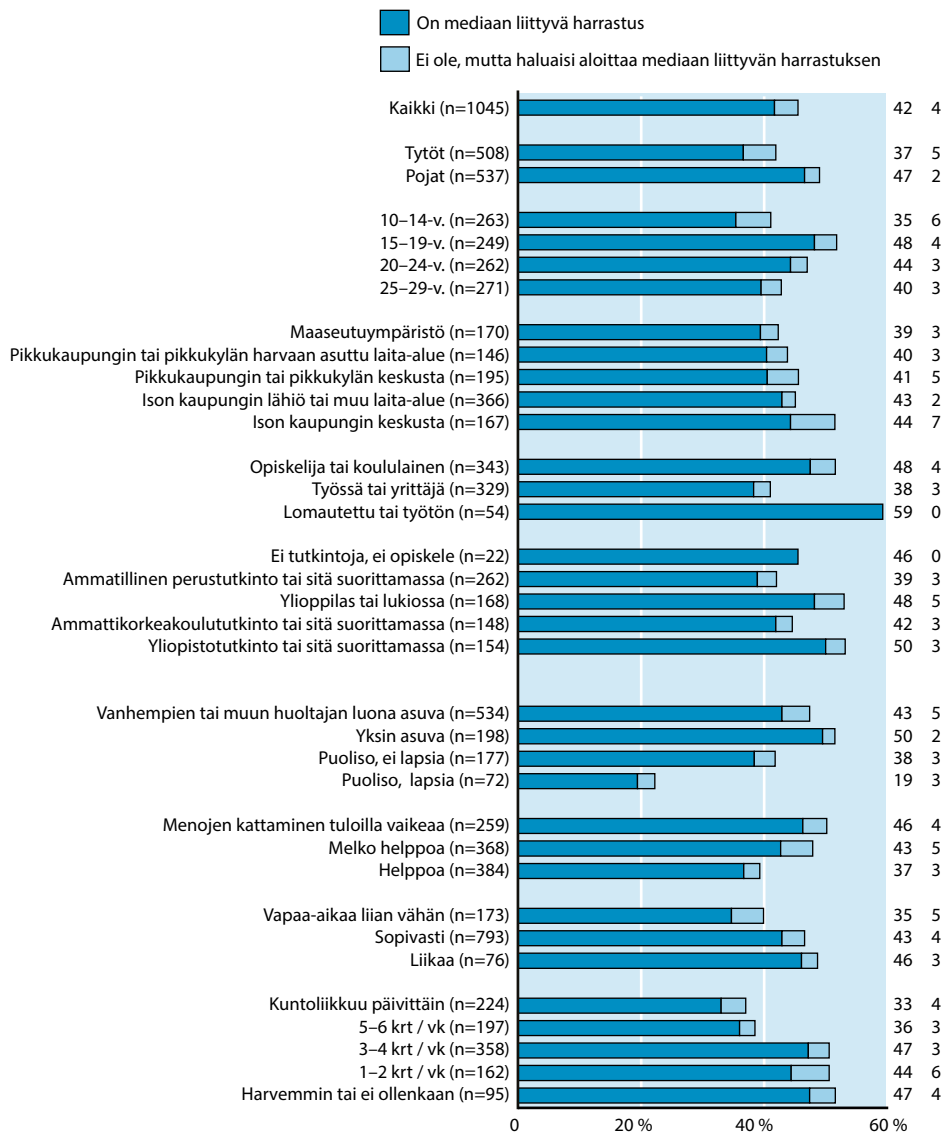
Jotain mediaan tai viestintään liittyvää harrastavien 42 prosentin lisäksi vastaajajoukossa on 4 prosenttia niitä, jotka eivät harrasta, vaikka haluaisivat. Loput 54 prosenttia vastaajista ei siis harrasta eikä myöskään ole halukas aloittamaan mitään mediaan liittyvää harrastusta.⁹

Kuviosta 41 nähdään, että pojat (47 %) pitävät tyttöjä (37 %) enemmän jotain mediaan liittyvää harrastuksenaan. Tyttöillä toisaalta aloitamishalukkuus (5 %) on yleisempää kuin pojilla (2 %). Jostain syystä siis tyttöjen parissa on poikia enemmän toteutumaton potentiaalia median harrastamiseen.

Median harrastaminen on tavallisinta 15–19-vuotiailla (48 %), etenkin sen ikäisillä pojilla (54 %). Iän myötä mediaaharrastuneisuus

vähenee, mikä luultavasti liittyy vapaa-ajan niukkenemiseen (vrt. kuvio 33). Ajanpuutteen merkityksestä kertoo esimerkiksi se, että työttömät ja lomautetut harrastavat useammin mediaa kuin opiskelijat ja palkkatyössä olevat. Omia lapsia saaneista vain 19 prosenttia sanoo harrastavansa jotain mediaan liittyvää. Tytöt perustavat perheen ja saavat lapsia keskimäärin poikia nuorempina, mikä lienee osin sen taustalla, että sukupuolten erot ovat suurimmillaan

KUVIO 41. MEDIAN HARRASTAMINEN JA HARRASTUSHALUKKUUS. (%)

25–29-vuotiaiden ikäryhmässä (tytöt 33 %, pojat 46 %). Vapaa-ajan vähyys selittääkin sukupuolten välisistä mediaharrastamisen eroista osan, mutta ei poista eroja kokonaan.

Vastaajan koulutustaso ei määritä mediaharrastuksen yleisyyttä. Vanhempien koulutustasolla sen sijaan on vaikutusta, sillä jonkun mediaan liittyvän harrastaminen on yleisempää (46 %) korkeasti koulutettujen kuin enintään keskiasteen koulutuksen (37 %) saaneiden vanhempien lapsilla. Yhteys ei rajoitu vain lapsuudenkodissa asuviin, vaan ulottuu myös omilleen muuttaneisiin nuoriin. Koulutettujen vanhempien keskimääräistä korkeammat tulot eivät selitä jälkeläisten mediaharrastuneisuutta. Taustalla saattaa olla vanhempien koulutustasoon ja lapsuudenkodin mediankäyttöön liittyvä mallioppiminen. Vuoden 2012 Nuorisobarometrissa havaittiin lapsuudenkodin yhteisen tekemisen vaikutus eri elämäntilanteille vielä lapsuudenkodista poismuuton jälkeenkin (Myllyniemi 2012). Nyt tehdyssä kyselyssä vanhempien koulutustaso ei ole merkittävästi yhteydessä siihen, kuinka usein vanhempien luona yhä asuvat tekevät yhdessä isän, äidin tai muiden perheen aikuisten kanssa jotain mediaan liittyvää. Sen sijaan korkeasti koulutettujen vanhempien lasten halukkuus tehdä yhdessä huoltajiensa kanssa jotain mediaan liittyvää on selvästi korkeampaa (vrt. kuviot 28 ja 29).

Kuntoliikunnan säännöllisyys on käänteisessä yhteydessä median harrastamiseen. Viisi kertaa viikossa tai sitä useammin liikkuvista vain noin kolmannes harrastaa mediaa, tätä harvemmin liikkuvista lähes puolet. Iän mukainen tarkastelu näyttää, siltä, että 15–19-vuotiailla liikunnan harrastaminen on matalimmillaan ja median harrastaminen korkeimmillaan. Vaikka teini-ikässä moni lopettaa liikunnan, ei mediaa voi suoraan julistaa syytäksi. Yksi pohdinnan arvoinen kysymys tässä yhteydessä on taloudellinen liikkumavara lasten ja nuorten harrastamista raamittavana tekijänä. Tämän julkaisun liikuntaa käsittelevässä luvussa käydään läpi liikuntaharrastusten korkeita hintoja ja niiden merkitystä liikunnan esteenä (ks. kuviot 55 ja 56). Kuviosta 41 nähdään, että toisin

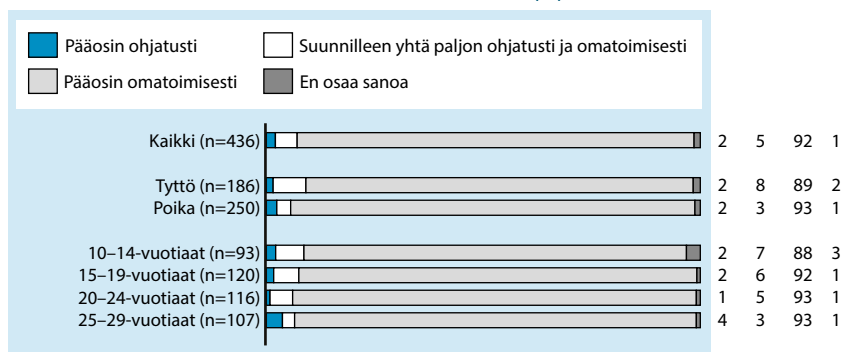
kuin liikuntaa, mediaa harrastavat ennen kaikkea ne, jotka kokevat tulonsa riittämättömiksi. Liikunnan ja median harrastamisen toisilleen käänteiset iän mukaiset trendikäyrät ja päinvastaiset yhteydet taloudelliseen tilanteeseen tulisivat ymmärrettäväksi, jos oletetaan osan nuorista lopettavan kalliin liikuntalajin ja aloittavan edullisemman mediaan liittyvän harrastuksen. Kysely ei kuitenkaan suoraan kerro sitä, missä määrin liikunnan ja median harrastaminen voivat olla vaihtoehtoja toisilleen, ja mikä motiivit taustalla vaikuttavat. Joka tapauksessa on selvää, että taloudellisen tilanteen lisäksi aika asettaa rajoituksia vapaa-ajan aktiviteeteille. Opintojen, työn, seurustelun ja muiden kiireiden joukkoon ei yksinkertaisesti mahdu kovin montaa aikaa vievää harrastusta.

Jotain mediaan liittyvää harrastavat ovat aktiivisempia kaikissa kuvioiden 6 ja 7 esittämissä media-aktiviteeteissa kirjojen tai sarjakuvien lukemista lukuun ottamatta. Tämä viittaa siihen, että mediankäyttö kasautuu samoille nuorille. Samaan johtopäätökseen tullaan mediankäyttöä käsittelevän luvun ryhmittelyanalyysissä, jonka mediankäyttötavoiltaan kaikkiruokaisten luokassa on nimenomaan median harrastajia (taulukko 1 ja sen tulkinta).

Enemmistö mediaa harrastavista nuorista pitää jotain median käyttötavoista niin tärkeänä, että tekee sitä melkein aina ja kokee sen merkittäväksi osaksi vapaa-ajan viettoaan (vrt. kuviot 15 ja 16). Oletettavasti juuri tämä sama vastaajajoukko, jolle joku mediankäyttötapa on keskeinen osa vapaa-ajanviettoa, pitää mediaa harrastuksenaan. Kuitenkaan median harrastaminen ei ole yhteydessä kokemukseen median liikkäytöstä (vrt. kuvio 18). Ilmeisesti tärkeäksi ja mielekkääksi koetun asian tekemistä ei pidetä liiallisena, vaikka se määrällisesti olisi hyvinkin suurta.

Mediaan liittyviä harrastuksia selvitettiin avoimella kysymyksellä. Yleisimpiä harrastuksia vastausten perusteella ovat pelaaminen sekä valo- tai videokuvaaminen. Erityisesti poikien suosiossa on pelaaminen, tytöt puolestaan harrastavat etenkin kuvaamista tai bloggaamista. Toinen avokysymys tiedusteli, mitä

KUVIO 42. MEDIAN HARRASTAMINEN OHJATUSTI JA OMATOIMISESTI. 10–29-VUOTIAAT VASTAAJAT, JOILLA ON JOKIN MEDIAAN LIITTYVÄ HARRASTUS. (%)

uutta mediaan liittyvää vastaaja haluaisi harrastaa. Vastauksissa painottuivat bloggaaminen ja videoiden tekeminen ja kuvaaminen – siis aktiivinen tuottaminen. Heta Mulari ja Fanny Vilmilä käsittelevät avovastauksia tarkemmin tässä julkaisussa s. 125–36. (Ks. myös kaikki avovastaukset netissä <http://www.nuorisotutkimus-seura.fi/vapaa-aika2016>)

Mediaharrastusten muotoja

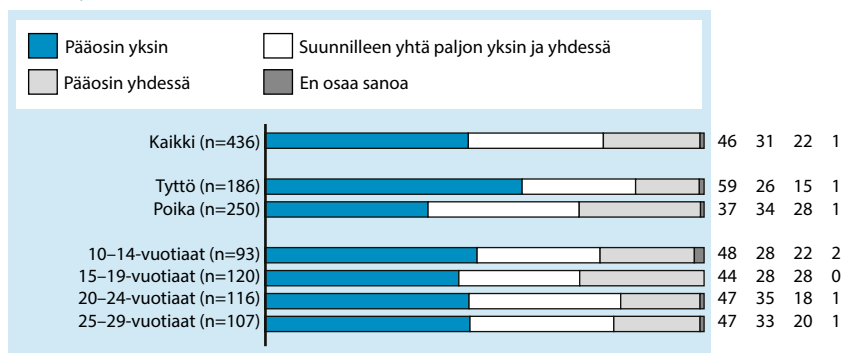
Avovastauksin selvitetyn mediaharrastamisen varsinaisen sisällön ohella kysyttiin, tapahtuuko harrastaminen enemmän ohjatusti vai omatoimisesti, ja yksin vai muiden kanssa. Tulokset esitetään kuvioissa 42 ja 43.

Lähes kaikki median harrastaminen (92 %) tapahtuu omatoimisesti. Vain 2 prosentille harrastus on pääosin ohjattua ja 5 prosentille

suunnilleen yhtä paljon ohjattua kuin omatoimistakin. Kysymys koski ainoastaan vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa, joten esimerkiksi mediaa opiskelevat eivät ole luvuissa mukana, eivätkä myöskään ne, joiden työ liittyy mediaan.

Kysymys ohjattua tai omatoimisesta harrastamisesta on analoginen liikuntaharrastuksen muotoja selvittävän kysymyksen kanssa (kuvio 61 ja 62). Liikunnan kohdalla ohjatun toiminnan osuus on selvästi suurempi, varsinkin nuorimmissa ikäryhmissä. Teini-iässä varsinkin ohjattu liikuntaharrastus vähenee jyrkästi ja median harrastaminen vastaavasti lisääntyy. Edellä (kuvio 41) nähtiin myös, että toisin kuin liikunnan kohdalla, erityisesti heikommin toimeentulevat harrastavat mediaa. Vaikka medialaitteetkin voivat olla hintavia, jäänee mediaan liittyvän harrastamisen hinta yleensä kauas kalleimpien liikuntamuotojen useiden satojen

KUVIO 43. MEDIAN HARRASTAMINEN YKSIN JA YHDESSÄ MUIDEN KANSSA. 10–29-VUOTIAAT VASTAAJAT, JOTKA HARRASTAVAT JOTAIN MEDIAAN LIITTYVÄÄ. (%)

eurojen kuukausikuluista (Puronaho 2014; ks. myös liikunnan hintoja käsittelevä luku tässä julkaisussa).

Median harrastamisen omachtoisuus on merkittävä seikka, kun pohditaan teini-ikä *drop-out*-ilmiötä. Edellisen vapaa-aikatutkimuksen mukaan selvä enemmistö nuorista on sitä mieltä, että vapaa-ajan toimintaan on mukava osallistua, kunhan ei tarvitse liittyä jäseneksi mihinkään. Kriittisyys organisoitua toimintaa kohtaan yleistyy vasta 10 ikävuoden jälkeen (Myllyniemi & Berg 2013, 45–46). Harrastusten hinnan ohella siis myös varhaisteini-ikässä lisääntyvä ohjattua ja organisoitua toimintaa kohtaan tuntema kriittisyys voi vaikuttaa harrastamisen painopisteen nopeaan muuttumiseen noin 13 ikävuoden jälkeen.

Yksin vai yhdessä

Kuviosta 43 nähdään, että selvästi suuremmalla osalla median harrastaminen painottuu enemmän yksin (46 %) kuin yhdessä (22 %) tekemiseen. Iän ja muiden taustamuuttujien mukaiset erot ovat pääosin pieniä tai olemattomia, mutta pojilla mediaharrastus on selvästi yhteisöllisempää kuin tytöillä. Tämä liittyy poikien ja tyttöjen tyypillisiin mediaharrastuksiin, sillä pojat pelaavat tyttöjä selvästi enemmän, niin netissä (kuvio 11a) kuin muutenkin, ja digitaalisissa peleissä on usein sosiaalinen ulottuvuus. Pelaaminen on poikien ylivoimaisesti suosituin mediaharrastus, kun taas kuvaaminen ja bloggaus ovat tyttöjen suosiossa (ks. Mulari & Vilmilä avoimista kysymyksistä tässä julkaisussa s. 125–36).

Niin liikuntaharrastukset (kuvio 63) kuin mediaharrastuksetkin (kuvio 42) ovat siis pojilla yhteisöllisempiä kuin tytöillä. Tämä on huomionarvoista, sillä samaan aikaan tyttöjen netin käytössä korostuu poikia enemmän viestinnällinen ulottuvuus, kuten muiden päivitysten kommentointi tai itse otettujen kuvien julkinen jakaminen (kuvio 11). Ero onkin ennen kaikkea siinä, että toisin kuin netissä pelaamista, näitä erityisesti tyttöjen suosimia netinkäytön muotoja ei yleisesti koeta median harrastamiseksi.

JÄRJESTÖKIINNITTUNEISYYS

Järjestökiinnittyneisyys on tämän nykyisin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen nimellä kulkevan julkaisusarjan vanhin kysymys. Aiemmin julkaisusarjan nimikin oli Nuorten järjestökiinnittyneisyys (ks. Nurmela 1998; Pehkonen 2001). Vuoden 2012 kyselyyn asti käytetyllä vanhalla kysymysmuotoilulla ei kuitenkaan välttämättä saatu tarkkaa kuvaa järjestöaktiivisuudesta, sillä todennäköisesti osa vastaajista ei edes tunnistanut omaa toimintaansa sellaiseksi.¹⁰

Käytetyn kysymysmuotoilun kannalta on tärkeää pohtia, mitä se oikeastaan mittaa. Joskus perinteisestä mutta heikoksi havaitusta kysymyksestä on maltettava luopua trendin seurannan katkeamisen kustannuksellakin. Niinpä nyt toteutetussa kyselyssä luovuttiin aiemmasta muotoilusta ja käytettiin ensimmäistä kertaa seuraavaa kaksiosaista kysymystä:

- Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä? Niillä tarkoitetaan esimerkiksi urheilu- tai liikuntaseuraa, partiota, 4H-toimintaa, nuorisojärjestöjä, taide- tai kulttuuriyhdistyksiä, kansalaisjärjestöjä tms. (Kyllä / Ei / En osaa sanoa)
- Entä kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön? (HUOM! Voit vastata kyllä myös siinä tapauksessa, vaikket osallistuisi konkreettiseen toimintaan.) (Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

Lisäksi haastattelijalle annettiin ohjeistukseksi, että kysymyksellä tarkoitetaan nimenomaan kolmannen sektorin järjestämää toimintaa, ei kaupallisten yritysten tai julkisen sektorin kuten kunnan toimintaa. Järjestötoimintaa eivät siis ole esim. nuorisotyön palvelut, koulun kerhot tai tanssi- ja musiikkiopistot.

Aiemmalla kysymystavalla 10–29-vuotiaiden järjestöihin kuulumisessa ei havaittu muutoksia, vaan vuosina 1998–2013 osuus pysyi 51

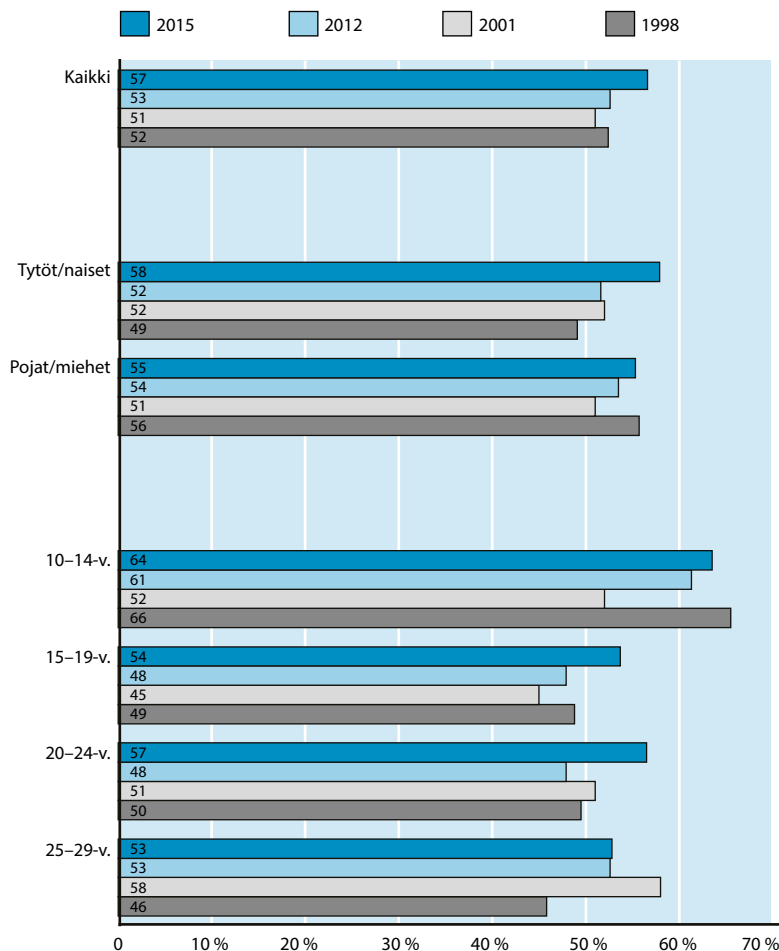
ja 53 prosentin välillä (näin pienet erot mahtuvat otannasta johtuvaan satunnaisvaihteluun eli virhemarginaaliin). Uusimpien tulosten mukaan 57 % kaikista 10–29-vuotiaista sanoo olevansa jollain tapaa mukana seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä (kuvio 44).

Vaikuttaa siis siltä, että nuorten järjestöaktiivisuus olisi kasvussa. Oleellinen kysymys on, ovatko uusi ja vanha järjestöaktiivisuusmittari keskenään vertailukelpoisia. Koska tulokselle ei ole mitään ulkopuolista mittaria, ei kysymykseen

ole yksiselitteistä vastausta. Periaatteessahan uudessa ja vanhassa kysymyksessä tiedustellaan samoja asioita, uusi kysymys vain erottaa vanhaa selkeämmin toiminnan ja jäsenyyden toisistaan. Käytännössä kysymysmuotoilulla kuitenkin on melkoisella varmuudella vaikutusta. Todennäköisesti (ja toivottavasti) uusi kysymysmuotoilu on vanhaa paremmin auttanut tunnistamaan oman toiminnan järjestöaktiivisuudeksi.

Vuoden 2009 vapaa-aikatutkimuksessa vain 69 prosenttia järjestöissä tavalla tai toisella

KUVIO 44. NUORTEN JÄRJESTÖKIINNITTUNEISYYS. SUUNTAA-ANTAVA VERTAILU JÄRJESTÖISSÄ MUKANA OLEVIENTEN OSUUKSISTA 1998–2015.* (%)

* Vuosina 1998–2012 kysymys oli muodossa: "Oletko nykyisin mukana tai kuulut jäsenenä johonkin, aivan mihin tahansa järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan?" Vuonna 2015 kysymys oli kaksiosainen "Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä?" "Entä kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön?" Kuviossa esitetään jompaankumpaan kysymykseen kyllä-vastanneiden osuudet.

mukana olevista kertoo osallistuvansa myös konkreettiseen toimintaan. Nyt toiminnassa mukana olevien osuus on 80 prosenttia. Tämä saattaa viitata siihen, että uusi kysymysmuotoilu onnistuu tavoittamaan aiempaa paremmin erilaisia toimintamuotoja, joita seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä on. Tällä kertaa ei selvitetty tarkemmin järjestötyyppejä, mutta vuoden 2009 kyselyn perusteella erilaisilla järjestöillä on hyvin erityyppiset osallistumisprofiilit. Ammattiliitossa, hyväntekeväisyysjärjestöissä ja ympäristöjärjestöissä nuoret ovat mukana ennen kaikkea maksavana jäsenenä, mutta toimintaan ei juuri osallistuta. Toisessa ääripäässä ovat partiossa ja urheiluseurassa mukana olevat nuoret, joista lähes kaikki osallistuvat myös konkreettiseen toimintaan. Myös vuoden 1998 Nuorten järjestökiinnittelytutkimuksessa osa oli mitä ilmeisimmin mukana kannattaakseen ja tukeakseen hyväksi katsomaansa asiaa, mutta jätti varsinaisten toimenpiteiden toteuttamisen ja aktiivisen järjestötoiminnan muiden huoleksi (Nurmela 1998, 16).

Kysymysmuotoilujen toimivuudesta saadaan alustavaa todistusaineistoa myös vertaamalla sitä, kuinka suuri osuus liikuntaa urheilu- tai liikuntaseurassa harrastavista eri mittareilla tunnistaa aktiivisuutensa kuuluvan järjestötoiminnan piiriin. Tämä on tärkeä testi, sillä nuorimpien järjestöaktiivisuuden tiedetään painottuvan voimakkaasti nimenomaan liikuntaseuroihin (Myllyniemi 2009, 39). Vuoden 2012 kyselyssä urheilu- tai liikuntaseurassa toimivista reilu kolmannes vastasi ”ei” kysymykseen järjestökiinnittelyneisyydestä. Tuolloin urheiluseuroissa jopa viikoittain tai päivittäin liikkuvista noin viidennes ei tunnistanut aktiivisuuttaan järjestötoiminnaksi. Nyt urheilu- tai liikuntaseurassa liikkuvista vain 9 prosenttia sanoi, ettei ole kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä jäsenenä eikä osallistu toimintaan. Tämä tarkoittaa, että uusinta kyselytulosta aiempiin vertaamalla saatu tieto järjestökiinnittelyneisyyden muutoksesta on varsin epävarmaa. Samalla se osoittaa, että uusi kysymysmuotoilu onnistuu aiempaa paremmin tavoittamaan vastaajien todellisen järjestöaktiivisuuden.

TAULUKKO 8. JÄRJESTÖKIINNITTÄNEISYYSELIKENTTÄ. (10–29-VUOTIAAT, %)

		Kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön?		
		Kyllä	Ei	
Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä?	Kyllä	Jäsenenä ja toiminnassa 40 % (n=408)	Vain toiminnassa 6 % (n=60)	46 % (n=468)
	Ei	Vain jäsenenä 11 % (n=114)	Ei mukana järjestöissä 43 % (n=447)	54 % (n=561)
		51 % (n=522)	49 % (n=507)	100 % (n=1029)

Mainitut varaukset huomioiden on uudet järjestökiinnittelyneisyysluvut kuitenkin sijoitettu kuvioon 44 yhdessä aiempien vuosien lukujen kanssa. Näiden tietojen valossa aktiivisuus näyttää kasvaneen eniten tytöillä ja ikävuosien 15–24 välillä. Muutostrendin luotettavuudesta saadaan kuitenkin lisätietoa vasta vapaa-aikatutkimuksen seuraavilla kyselykierroksilla.

Uuden kyselytavan etu on jäsenyyden ja toiminnan tarkempi erottelukyky. Koska molemmat ulottuvuudet ovat todellisuudessa yhtä aikaa mukana kaikessa järjestökiinnittelyneisyydessä, ne on kaikkien nuorten osalta laskettu taulukkoon 8. Tulosten mukaan 10–29-vuotiaista nuorista 40 prosenttia on mukana niin toiminnassa kuin jäsenenäkin jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä. 6 prosenttia on mukana toiminnassa, mutta ei jäsenenä. Vain jäsenenä on 11 prosenttia. Loput 43 prosenttia ei ole lainkaan mukana.

Alle 15-vuotiailla korostuu voimakkaasti toiminnassa mukana oleminen, ja pelkkä jäsenyys on näin nuorilla harvinaista. Vanhemmissa ikäryhmissä sen sijaan on enemmän niitä, joiden mukana olo rajoittuu jäsenyyteen. Poikien osallisuus painottuu vähän tyttöjä enemmän toiminnassa olemiseen, kun taas varsinkin yli 20-vuotiaissa tytöissä on suhteellisen paljon vain jäsenenä mukana olevia.

SOSIAALINEN ELÄMÄ

YHTEYDENPITO MEDIAN AVULLA

Kysymys yhteydenpidosta ihmisiin erilaisten viestimien välityksellä toimii tavallaan siltana mediakysymysten ja sosiaalisen elämän välillä. Käytettyjä medioita ei tässä kohden tarkennettu, mutta muun seurannan perusteella tiedetään nettiyhteydenpidon tiivistyneen viime aikoina erittäin nopeasti, kun taas puhelimesta puhuminen ystävien kanssa on vähentynyt huomattavasti vain muutamassa vuodessa (Myllyniemi 2016, 78–79).

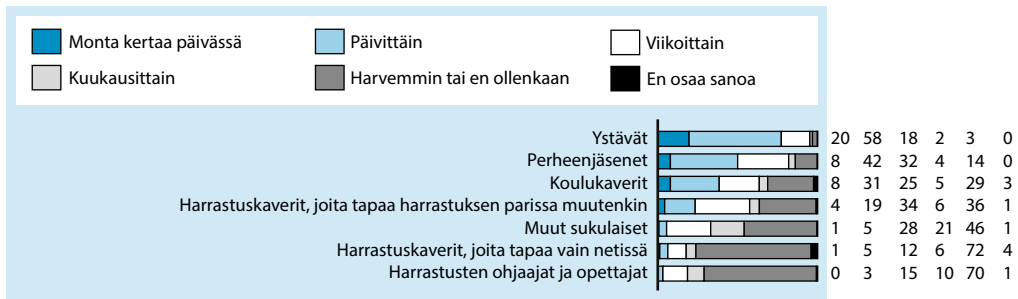
Edellä kuviosta 24 nähtiin, että lähes jokainen nuori pitää yhteydenpitoa ystäviin ainakin jonkin verran tärkeänä asiana median käytössä. Myös yhteydenpitoa muihin ihmisiin pitää ainakin jonkin verran tärkeänä median käytössä yli 80 prosenttia vastanneista. Media siis yhdistää ihmisiä, ja nuoret pitivät vuorovaikutusta ja yhteydenpitoa tärkeänä asiana mediankäytössä.

Useampi kuin kolme neljästä nuoresta on median välityksellä yhteyksissä ystäviinsä päivittäin, joka viides monta kertaa päivässä (kuvio 45). Viestintä kautta yhteydenpito on nuorten ikäryhmissä jo selvästi yleisempää kuin kasvotusten tapaaminen, joka on päivittäistä 42 prosentilla (kuvio 46).

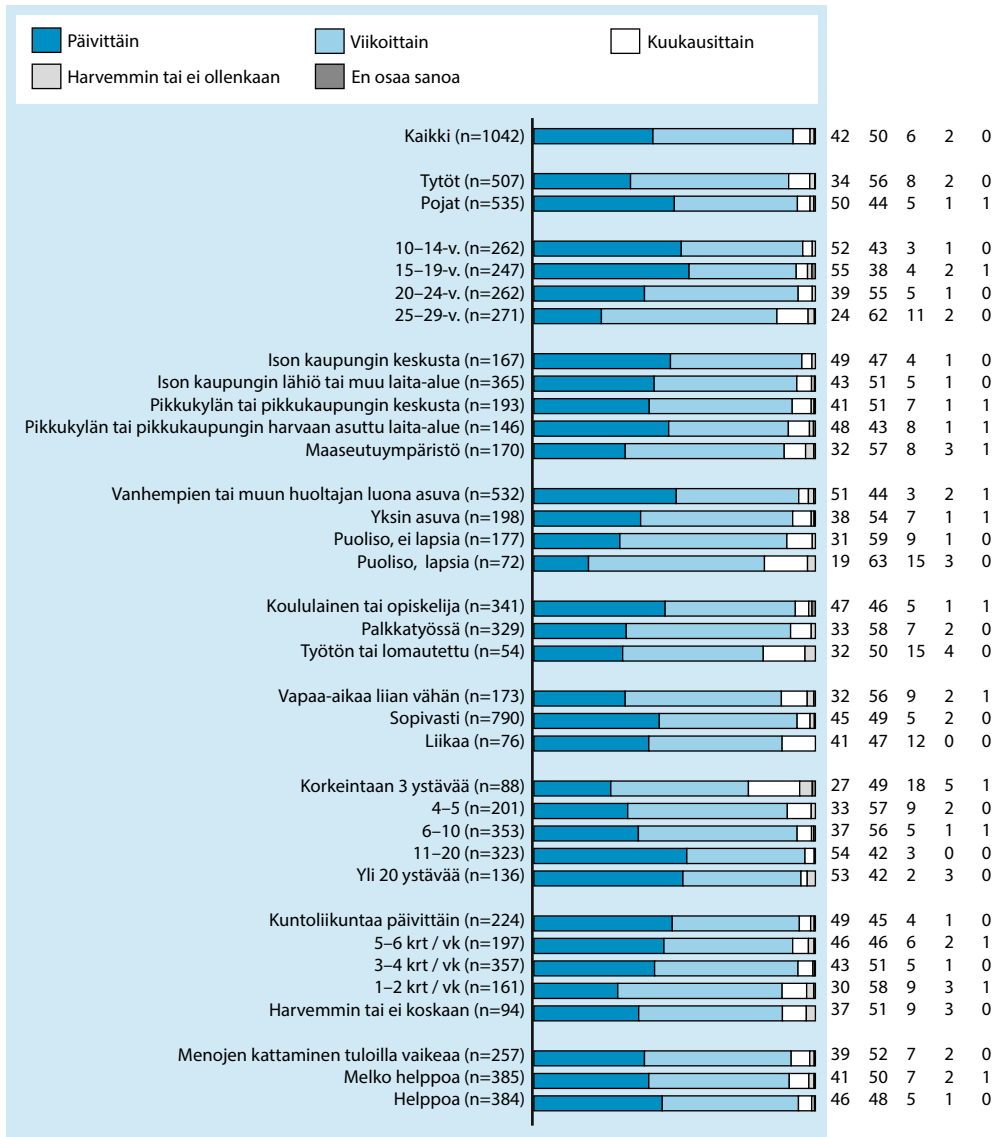
Aiemmissa kyselyissä keskityttiin ainoastaan ystäviin, mutta nyt mukana oli joukko muita ihmisryhmiä. Puolet nuorista sanoo olevansa päivittäisessä mediayhteydessä perheenjäseniinsä. Solu- tai kimppekämpässä asuvat ovat muita harvemmin yhteydessä perheenjäseniinsä, mikä lienee ymmärrettävää, sillä perhe tarkoittaa tässä tapauksessa monille luultavasti lapsuudenkotiä. Muuten perhe- ja asumismuodon mukaiset erot ovat pieniä: niin vanhempien luona asuvien kuin oman perheen jo perustaneiden yhteydenpito on suunnilleen yhtä säännöllistä. Myöskään samassa taloudessa asuvien sisarussten määrällä ei juuri ole merkitystä.

Koulukavereiden kanssa viestimistä havainnollistavan kuvion 45 osuudet ovat tietyllä tavalla pienempiä kuin niiden kuuluisi olla, sillä niissä ovat mukana kaikki vastaajat. Niistä, jotka opiskelevat päätoimisesti viestii koulukavereiden kanssa päivittäin enemmistö (52 %), lukiolaisista jopa 60 prosenttia. Ystävien ja koulukavereiden luokat lienevät kuitenkin osin päällekkäisiä, samoin ystävien ja harrastuskavereiden. Median välityksellä pidetään selvästi useammin yhteyttä niihin harrastuskavereihin, joita tavataan harrastuksen parissa muutenkin (vrt. kuvio 39).

KUVIO 45. NUORTEN YHTEYDENPITO MUIHIN MEDIAN AVULLA. 10–29-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 46. YSTÄVIEN TAPAAMINEN KASVOTUSTEN. 10–29-VUOTIAAT. (%)

YSTÄVIEN TAPAAMINEN

Ystävien tapaamista mitattiin kysymyksellä ”Kuinka usein tapaat ystäviäsi kasvotusten?” Tarkennus kasvotusten tapaamisesta oli tarpeellinen, sillä edeltävässä kysymyksessä selvitettiin yhdenpitoa erilaisten viestimien välityksellä. Tarvittaessa haastatelluille nuorille

vielä tarkennettiin mitä ”kasvotusten” tarkoittaa (”fyysisesti”, ”livenä”, ”naamakkain”, ”henkilökohtaisesti”, ”ei netissä tai puhelimessa”).

Kaikista 10–29-vuotiaista 42 prosenttia ja alle 20-vuotiaista enemmistö tapaa ystäviään kasvotusten päivittäin. Vähintään viikoittain ystäviään tapaavat lähes kaikki. Kuvioista 46 näkyy selvästi, kuinka ystävien tapaamistiheys laskee

iän myötä, varsinkin 20 ikävuoden jälkeen. Sitä selittänee toisen asteen opintojen jälkeinen koulutukseen ja työelämään liittyvä saranavaihe. Nuorten hakiessa uusia asemiaan koulutus- ja työmaailmassa ei koulu enää toimikaan entisenlaisena tapaamispaikkana, ja sosiaalisen elämän aiempaan säännöllisyyteen tulee katkos.

Pojat tapaavat ystäviään selvästi tyttöjä tiheämmin. Tulosta ei sinänsä ole syytä epäillä, varsinkaan kun se toistuu kyselystä toiseen (ks. kuvio 47 ja sen tulkinta). On kuitenkin hyvä huomata, ettei ystävyyttä tai tapaamista määriteltä vastaajille mitenkään. Niin ystävyys kuin tapaamisenkin kriteeritkin voivat olla tytöillä ja pojilla erilaisia. Aiemmassa tutkimuksessa on tulkittu nimenomaan tyttöjen lähestyvän ystävyysuhteita enemmän kokemusten jakamisen, poikien puolestaan yhdessä tekemisen kautta (Aapola 1991; Tolonen 2001).

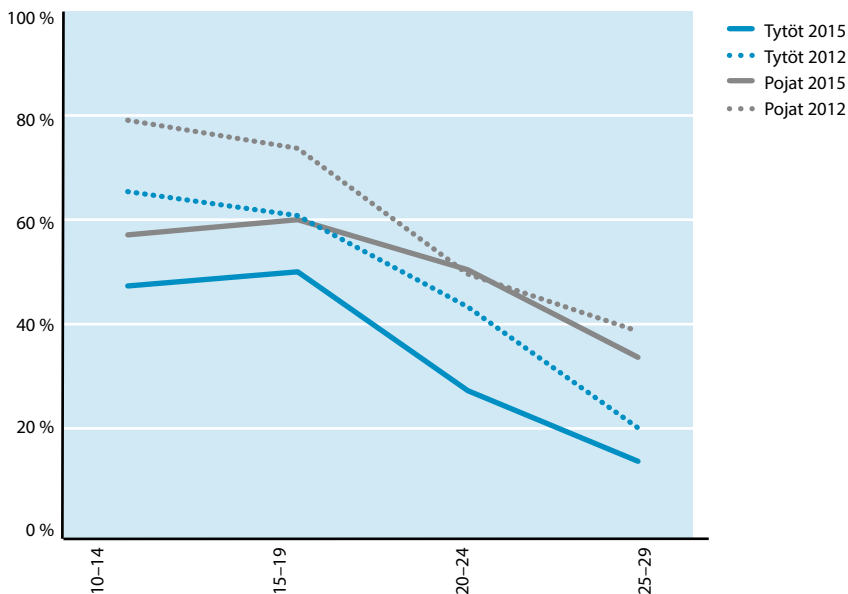
Asuinseudun tyypin mukaisessa vertailussa maaseudulla asuvien päivittäinen tapaaminen on muuta maata harvinaisempaa. Selitystä voi hakea ainakin harvaanasutun seudun etäisyyksistä ja liikkumismahdollisuuksista: maaseutumaisissa kunnissa vasta omaan kulkuvälineeseen,

kuten mopoon tai autoon vaadittava ikä vapauttaa liikkumaan omin päin.

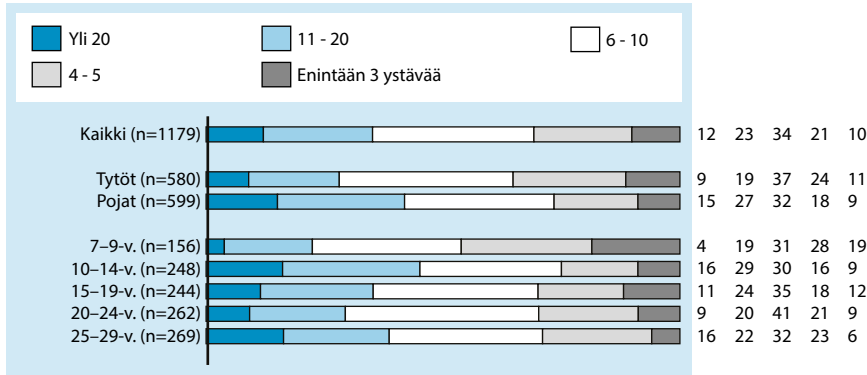
Kuviosta 46 nähdään, että asumis- ja perhemuoto on erittäin voimakkaasti yhteydessä ystävien tapaamisen kanssa. Vanhempien luona tai yksin asuvat ovat tällä sosiaalisuuden ulottuvuudella aktiivisia, yhdessä puolison kanssa asuvat puolestaan tapaavat ystäviään selvästi harvemmin, etenkin jos heillä on lapsia. Tulos vaikuttaa selvältä jo lapsiperheiden aikapulan takia: säännöllisiin tapaamisiin ei yksinkertaisesti jää aikaa (vrt. kuvio 34 ja sen tulkinta). Perhemuodon mukaiset erot kertovat myös siitä, että kyselyyn vastanneet nuoret tekevät selvän erottelun puolison ja muiden ystävien välille.

Ystävien määrä on ymmärrettävästi positiivisessa yhteydessä kavereiden tapaamistiheyteen. Tosin tapaamistahti näyttää kasvavan vain noin 10 ystävään saakka, mitä suuremmilla ystävä määrillä ei enää ole vaikutusta. Tämä puhuu sen puolesta, että erittäin suurissa ystävä määrissä ei niinkään ole kyse perinteisessä mielessä läheisistä ystävästä, vaan laajemmin ymmärretyistä sosiaalisen verkoston jäsenistä. Kuviosta 49 nähdään, että 12 prosentilla nuorista on ystäviä,

KUVIO 47. PÄIVITTÄIN KAVEREITAAN TAPAAVIEN OSUUDET 2012 JA 2015. (%)

KUVIO 48. YSTÄVIEN MÄÄRÄ. (%)

joita he eivät ole koskaan tavanneet henkilökoh-
taisesti.

Kotitalouden tulotasolla näyttää olevan lie-
vä positiivinen yhteys kavereiden päivittäiseen
tapaamiseen, joskaan erot eivät tässä ole mer-
kitseviä. Vuoden 2015 Nuorisobarometrissa
tulotasoa mitattiin eri tavalla¹¹, ja silloin talou-
dellinen liikkumavara vaikutti myös sosiaaliseen
elämään (Myllyniemi 2016). Yksi todennäköi-
nen mekanismi tulojen ja ystävyysuhteiden
välillä on nimenomaan harrastustoiminta, joka
tarjoaa luontevan näyttämön ystävien tapaami-
selle ja heihin tutustumiselle. Jopa joka kolmas
nuori on joutunut jättämään jonkun harrastuk-
sen aloittamatta rahanpuutteen vuoksi (mt.)
Myös nyt tehdyssä kyselyssä nähdään, kuinka
aktiivinen liikuntaharrastus ja varsinkin urhei-
luseuroissa tapahtuva liikunta liittyy parempaan
tulotasoon (kuviot 56 ja 67).

Kuviossa 47 verrataan päivittäin kavereitaan
kasvotusten tapaavien osuuksia vuosien 2012
ja 2015 vapaa-aikatutkimuksissa. Säännöllinen
tapaaminen näyttää vähentyneen ennen kaikkea
kaikkein nuorimmissa ikäryhmissä. Osaselitys
vähennykselle saattaa olla se, että vuonna 2012
kysymyksen muotoilu oli ”Kuinka usein tapa-
aat kavereitasi?”¹² Nyt kysymykseen oli lisättävä tar-
kennus ”kasvotusten”, sillä haluttiin tehdä selvä
ero edeltävään kysymykseen erilaisten medioi-
den tai viestimien kautta yhteydessä olemisesta
(kuvio 45).

Koko vastaajajoukossa pojat tapaavat ka-
vereitaan jonkin verran säännöllisemmin kuin
tytöt (kuvio 46). Kun kavereiden päivittäisen ta-
paamisen selittäjinä yhdistetään ikä ja sukupuoli,
ovat kuvaajat eri sukupuolilla erilaiset (kuvio
47). Tyttöillä kavereiden tapaaminen harvenee
poikia nopeammin teini-ikään jälkeen. Yksi selitys
olla se, että tytöt tavallisesti aloittavat seuruste-
lun ja muuttavat puolison kanssa yhteen poikia
nuorempina (ks. Myllyniemi & Berg 2013, 30).
Myös tyttöjen suurempi osuus korkeakoulu-
opinnoissa saattaa osaltaan selittää kavereiden
tapaamisen harventumista kahdenkymmenen
ikävuoden paikkeilla, sillä opinnot edellyttävät
usein muuttoa, joka voi vaikeuttaa vanhojen
ystävyyssuhteiden ylläpitoa. Yksi mahdollinen
vaikuttava tekijä on myös joukkueliikunnan
yleisyys pojilla (ks. taulukot 9f ja g). Poikien
seuraliikunta ylipäätään on aktiivisempaa (kuvio
56), mikä tarjoaa puitteet kaverien säännölliselle
tapaamiselle. Liikunnan lisäksi poikien harrasta-
minen tapahtuu muutenkin tyypillisemmin ryh-
missä, kun taas tytöillä on enemmän yksinäisiä
harrastuksia (Berg 2005; Myllyniemi 2009a, 49;
Haanpää ym. 2012).

YSTÄVIEN MÄÄRÄ

Ystävien määrää selvitettiin avoimella kysymyk-
sellä: ”Kuinka monta ystävää sinulla on?” Sitä,
mitä ystävällä tarkoitetaan, ei sen tarkemmin
avattu, mutta haastattelijoille annettiin lähinnä

kaikkein nuorimpien vastaajien varalle ohjeeksi kertoa niille, jotka eivät kysymystä ymmärtäneet, että ystävä tarkoittaa samaa kuin hyvä kaveri.

Ainoastaan kaksi vastaajaa sanoi, ettei heillä ole ainuttakaan ystävää.¹³ Tällä kertaa ei yksinäisyyden kokemusten yleisyyttä selvitetty, mutta 2013 vapaa-aikatutkimuksessa väitteen ”tunnet itsesi yksinäiseksi” kanssa täysin samaa mieltä oli 1 prosentti, ja ainakin osittain samaa mieltä 9 prosenttia. Vuoden 2015 Nuorisobarometrisa joka kolmas vastaaja sanoi kokevansa itsensä ainakin joskus yksinäiseksi (Myllyniemi 2016, 83). Kysymysmuotoilu on siis avainasemassa yksinäisyyttä selvittäessä. Ystävien määrästä ei voi päätellä paljoakaan siitä, miten yksinäiseksi vastaaja itsensä kokee, sillä yksinäisyyden kokemus muodostuu subjektiivisista tuntemuksista, jotka voivat periaatteessa olla suhteellisen riippumattomia todellisten sosiaalisten suhteiden määrästä. Lisäksi aiempien kyselyiden perusteella tiedetään, että tapaamistiheydellä on ystävien määrää vahvempi yhteys yksinäisyyden kokemuksiin (Myllyniemi & Berg 2013, 31, 51).

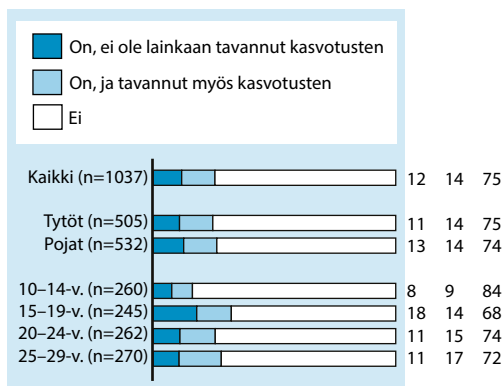
Kysymysten muotoilu on ratkaisevassa asemassa myös ystävien määrän arvioinnissa. Aiempiin kyselyihin¹⁴ verrattuna hyvin suuret arviot ystävien määrästä ovat nyt selvästi yleisempiä. Edellisessä kyselyssä sata ystävää oli vain yhdellä, mutta nyt jopa 18 vastaajalla. Suurin arvo on peräti 647. Ilmeisesti käytetty kysymysmuoto ”kuinka monta ystävää” yhdistettynä mediateemaan on johdattanut osan vastaajista ajattelemaan ystävillä sosiaalisen median kavereita. Muuten näin suuria arvoja olisi vaikea selittää. Tulkinnan puolesta puhuu sekin, että erityisen paljon ystäviä raportoivat ne, joilla on sellaisia netin kautta löytyneitä ystäviä, joita ei lainkaan ole tavannut kasvotusten (vrt. kuvio 49). Suuret ystävämäärät ovat tavallisia myös niillä, jotka kokevat tiiviisti kuuluvansa jonkun sosiaalisen median palvelun yhteisöön (vrt. kuvio 50). Vaikka kysymys ystävien määristä siis on ainakin trenditiedon mielessä epäonnistunut, siinä voi silti piillä totuuden siemen. On kiinnostavaa, että osa vastaajista pitää nähtävästi ystävinään kaikkia verkostonsa jäseniä. Näin

suuria ystävämääriä ei ole ilmoitettu aikana ennen sosiaalista mediaa. Tavallaan tässä voi nähdä merkkejä siitä, kuinka nuoriso määrittää uudelleen sitä, mitä ystävyys heille tarkoittaa.

On mahdotonta vetää perusteltua rajaa siitä, mihin arvoon asti vastaukset ovat todellisia arvioita ystävien määrästä, eivätkä virheitä tai pilailuvastauksia. Arvoihin on muutenkin syytä suhtautua suuntaa-antavina, sillä haastattelutilanteessa on vaikeaa laskea ystävien määrää, mikä johtaa pyörästysvirheisiin. Tämä näkyy esimerkiksi pyöreiden kymmenlukujen (10, 20, 30...) ylikorostuneena osuutena vastauksissa. Niinpä ystävien määrää ei ole mielekästä käsitellä keskiarvoin, vaan kuvion 48 tapaan luokiteltuna prosenttiosuuksina.

Näin mitattuna pojilla on ystäviä enemmän kuin tytöillä. Suurimmillaan hyvien ystävien määrä näyttäisi olevan 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä. Aiemmissa kyselyissä ystävien määrä oli suurin hieman vanhempien joukossa, mikä liittyy siihen, että osa on ymmärtänyt kysymyksen tarkoittavan sosiaalisen median kavereita. Aluemuuttajien mukaan merkitseviä eroja ei löydy, vaan eri puolilla Suomea, erityyppisissä kunnissa ja elinympäristöissä asuvilla lapsilla ja nuorilla on suurin piirtein yhtä paljon ystäviä. Koetun tulotason mukaiset erot ovat hyvin pieniä. Myöskään koulutustasolla, pääasiallisella toiminnalla tai asumismuodolla ei ole yhteyttä

KUVIO 49. NETISSÄ ALKUNSA SAANEET YSTÄVYSSUHTEET. (%)

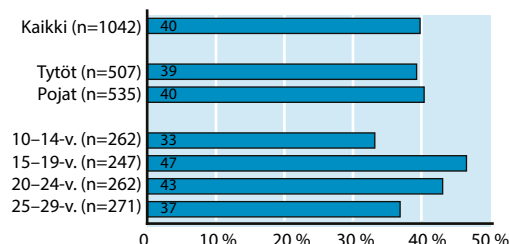
ystävien määriin. Yleisemminkin voi todeta, että ystävien määrä ei suuresti poikkea eri taustamuuttujien luokissa, toisin kuin vaikkapa ystävien tapaamistahti. Ehkä tämä peilaa sitä, että ystävyys on pysyvämpää kuin elämäntilanteesta riippuvaiset tapaamismahdollisuudet.

NETISSÄ TAVATUT YSTÄVÄT

Kaikille niille, joilla on ainakin yksi ystävä (eli käytännössä kaikille, vrt. kuvio 48), esitettiin kysymys: ”Oletko tutustunut joihinkin ystävästäsi ensi kertaa netissä?” Joka neljäs (26 %) kyselyyn vastanneista 10–29-vuotiaista vastasi kyllä. Vastaajista 12 prosenttia ei ole koskaan tavannut kasvotusten alun perin netistä löytämiään ystäviä. Vastaavasti 14 prosenttia, eli hieman useampi, on tavannut myös kasvotusten. (Kuvio 49.)

Ne nuoret, jotka eivät ole koskaan tavanneet kasvotusten netin kautta löytäneitä ystäviään, raportoivat muita suurempia ystävämääriä. Kasvotusten tapaamisen säännöllisyyden yhteys on päinvastainen: nuoret, joilla on yksin nettiin rajoittuvia ystävyys-suhteita, tapaavat ystäviään kasvotusten muita harvemmin (vrt. kuvio 46). Tämä viittaa ainakin siihen, että osa nuorista on ystävien määrää kysyttäessä ajatellut nimenomaan nettikavereita. Tästä voi lukea myös merkkejä ystävyys-merkityksen muutoksesta – vanhempi sukupolvi ei välttämättä edes koki ystäväkseen sellaisia henkilöitä, joita ei ole ikinä tavannut kasvotusten. Ystävyys-suhteet ovat siirtyneet enenevässä määrin verkkoon, mutta sosiaalisuuden rajoittuminen pelkästään nettiin koskee kuitenkin vain pientä vähemmistöä nuorista, yleisesti ottaen nettiyhteydenpito ystävien kanssa on yhteydessä aktiivisempaan kasvotusten tapaamiseen. Puhelinyhteydenpito kavereihin on kuitenkin nettiyhteyttä parempi yksinäisyyden kokemuksilta suojaava tekijä (Myllyniemi 2016).

KUVIO 50. KOKEMUS ”PORUKKAAN” KUULUMISESTA JOSSAKIN SOSIAALISEN MEDIAN PALVELUSSA. (%)

KUULUMINEN NETTIYHTEISÖÖN

Kaikista 10–29-vuotiaista 40 prosenttia vastaa myöntävästi kysymykseen ”Koetko kuuluvasi jonkun sosiaalisen median palvelun (ml. peliyhteisöt) yhteisöön niin, että olet osa sitä ’porukkaa?’” (kuvio 50). Teini-ikäisistä lähes puolet kokee kuuluvansa tällaiseen yhteisöön, kolmeakymmentä ikävuotta lähestyvistäkin lähes kolmannes. Sukupuolten välillä ei ole eroja, ja tyttöjen ja poikien iän mukainen vaihtelu on samanlaista.

Tiivis kuulumisen nettiyhteisöön ei sellaisenaan kerro paljoakaan muusta sosiaalisesta elämästä. Muut kyselystä saatavat tiedot antavat omalla tavallaan kaksijakoisen kuvan asiasta. Kokemus nettiporukkaan kuulumisesta on yhteydessä moniin periaatteissa myönteisiin asioihin, esimerkiksi suureen ystävämäärään, netin tai muun median hyödyntämiseen omissa harrastuksissa, ja harrastusfoorumeilla tai viestiryhmissä tapahtuvaan yhteydenpitoon muihin samoja asia harrastavien kanssa. Toisaalta kokemus sosiaalisen median porukkaan kuulumisesta on yleistä työttömillä, erittäin vähän liikkuvilla tai niillä, jotka eivät lainkaan tapaa ystäviään kasvotusten. Tämä ei ole yllättävää, sillä sosiaalinen media on käyttäjiensä näköinen ja tarkoittaa eri ihmisille aivan eri asioita.

LIKKUMINEN

LIKKUNNAN HARRASTAMINEN

Kyselyssä selvitettiin liikunnan säännöllisyyttä (kuvio 53), harrastettuja liikuntalajeja (taulukot 9a–g), ja liikkumisen tapoja ja paikkoja (kuviot 61–66). Lisäksi kysyttiin liikkumista urheilu- tai liikuntaseurassa (kuvio 56), seuraliikunnan lopettamista ja lopettamisikää (kuviot 58 ja 59), ja liikkumattomuuden syitä (kuvio 55). Uutena kysymyksenä tiedusteltiin sitä kuinka paljon vastaaja olisi valmis maksamaan liikuntaharrastuksestaan (kuvio 67).

Kaikkein yleisimmän tason tietoa vastaajien liikkumisesta saadaan vuodesta 2012 (Myllyniemi & Berg 2013) käytössä olleella kysymyksellä, jolla tiedustellaan: ”Harrastatko nykyisin jotain, aivan mitä tahansa liikuntaa?” Tämän vuoden kyselyn vastaajista peräti 91 prosenttia vastasi ”kyllä”. Lopuille 9 prosentille esitettiin kysymys ”Haluaisitko harrastaa jotain liikuntaa?” Vastausten perusteella neljä prosenttia lapsista ja nuorista haluaisi harrastaa liikuntaa, mutta heillä ei syystä tai toisesta ole siihen mahdollisuutta (ks. kuvio 55 liikkumattomuuden syistä). Koko vastaajajoukosta vain 5 prosenttia ei liiku, eikä edes haluaisi liikkua. (Kuvio 51.)

Ikäryhmittäin tarkasteltuna kuviossa 51 näkyy tuttu kehitys. Lapset liikkuvat eniten, ja 15 ikävuotta lähestyttäessä liikunta vähenee. Kahdenkymmenen ikävuoden korvilla liikkuvien määrä lähtee jälleen kasvuun ja 25–29-vuotiaat raportoivat liikkuvansa yhtä usein kuin 10–14-vuotiaat. Koska vastaajilta kysyttiin yleensä liikkunnasta, yhtä lailla omaehtoisesta kuin ohjatusta, näyttävät suomalaisnuoret vastausten perusteella varsin liikkunnallisilta. Tulosten tulkinnassa on hyvä muistaa, että vastaukset eivät kuvaa liikunnan yleisyyttä tai päivittäistä

tuntimäärää, vaan nimenomaan liikuntaa ylipäätään (ks. myös Kokko ym. 2015). Kuvion 51 perusteella voidaan sanoa, että 93 prosenttia 7–29-vuotiaista tytöistä ja 90 prosenttia samankäisistä pojista liikkuu tavalla tai toisella.

Asuinpaikan vaikutus liikkumisen yleisyyteen näyttää olevan pieni. Kiinnostavaa on kuitenkin havaita, että maaseutuympeiristössä asuvista nuorista 12 prosenttia ei vastausten perusteella koe liikkuvansa lainkaan. Vastaavasti suurten kaupunkien lähiöissä ja muilla laita-alueilla asuvista nuorista 94 prosenttia harrastaa jotakin liikuntaa, joko omaehtoisesti tai ohjatusti. (Kuvio 51.) Asetelma kumoaa intuitiivisen ajatuksen maalaisympäristöstä kaupunkimaisemaa reipashenkisempänä. Aiempien tutkimustulosten valossa tuoreet vastaukset sen sijaan eivät yllätä (ks. esim. Lehmuskallio 2007; Myllyniemi & Berg 2013). Muutaman vuoden takaisessa ympäristöterveys tutkimuksessa havaittiin, ettei maalaismainen elinympäristö houkuta nykynuoria liikkumaan (Kyttä ym. 2009). Toisin sanoen ”metsässä käyskentely ja käpyjen keräily” eivät 2010-luvulla motivoi nuoria liikkumaan samaan tapaan kuin urbaanimmat ympäristöt (Huhta & Salasuo 2014).

Taustalla on kaksi ilmeistä syytä. Ensinnäkin maaseutuympeiristössä etäisyydet kouluun ja harrastuksiin ovat usein niin pitkiä, että ne taiteetaan autolla, mopolla tai bussilla. Toiseksi liikunta on 2000-luvulla pääosin sosiaalista toimintaa ja vaatii useasti erikseen sitä varten rakennetut tilat, joita maaseutuympeiristössä on tarjolla rajallisesti. (Mm. Lehmuskallio 2007; Myllyniemi & Berg 2013.) Nämä kaksi tekijää selittänevät ainakin osin sitä, miksi maaseutuympeiristössä liikuntaa harrastavien määrä oli muita alueita alhaisempaa. Fyysinen aktiivisuus ja liikunta eivät

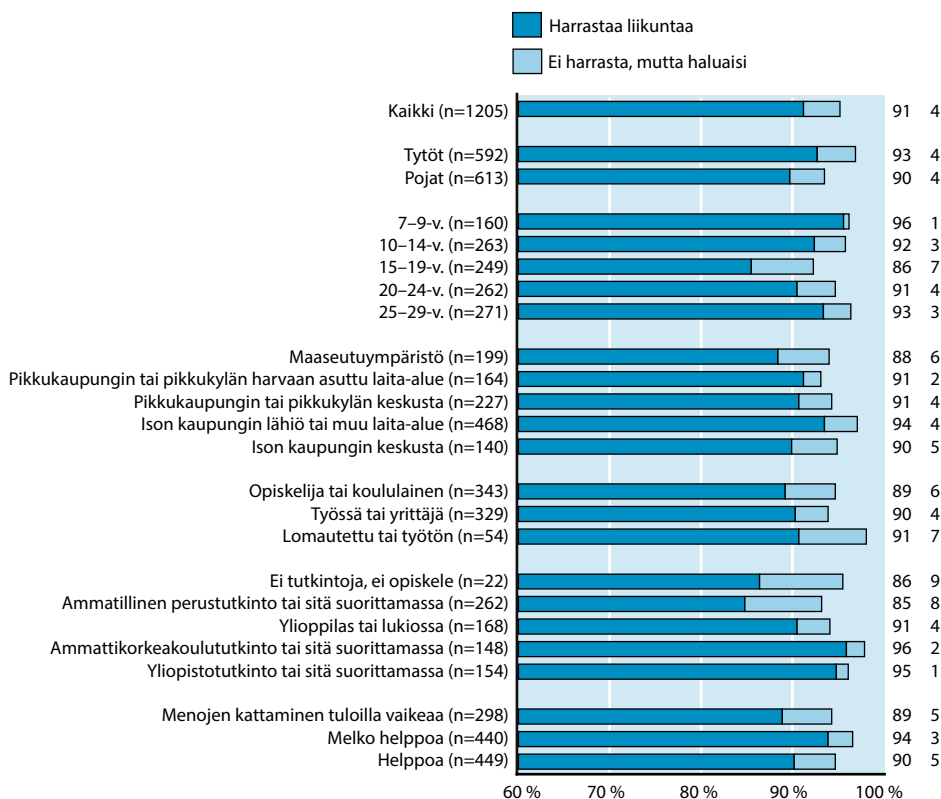
ole enää luonnollinen osa maaseutu ympäristössä asuvien nuorten elämäntapaa samaan tapaan kuin 1900-luvulla (ks. Salasuo & Ojajärvi 2013).

Liikuntavastauksista näkyy aiemmissakin tutkimuksissa todettu yhteys koulutustason ja liikunnan määrän välillä (Myllyniemi & Berg 2013, 61). Ilman tutkintoa ja opiskelupaikkaa olevat, sekä ammatillisen perustutkinnon suorittaneet tai sitä suorittavat nuoret vastasivat harrastavansa muita harvemmin liikuntaa (ks. kuvio 51). Heistä 8–9 prosenttia haluaisi harrastaa liikuntaa, muttei syystä tai toisesta pysty. Liikuntaa harrastavien osuus matalammin koulutetuista on noin 10 prosenttiyksikköä pienempi kuin liikkuvien määrä korkeakoulutettujen tai korkeakoulututkintoa suorittavien joukossa. Korkeakoulutetuista noin 95 prosenttia vastasi liikkuvansa; heistä vain 1–2 prosenttia ei

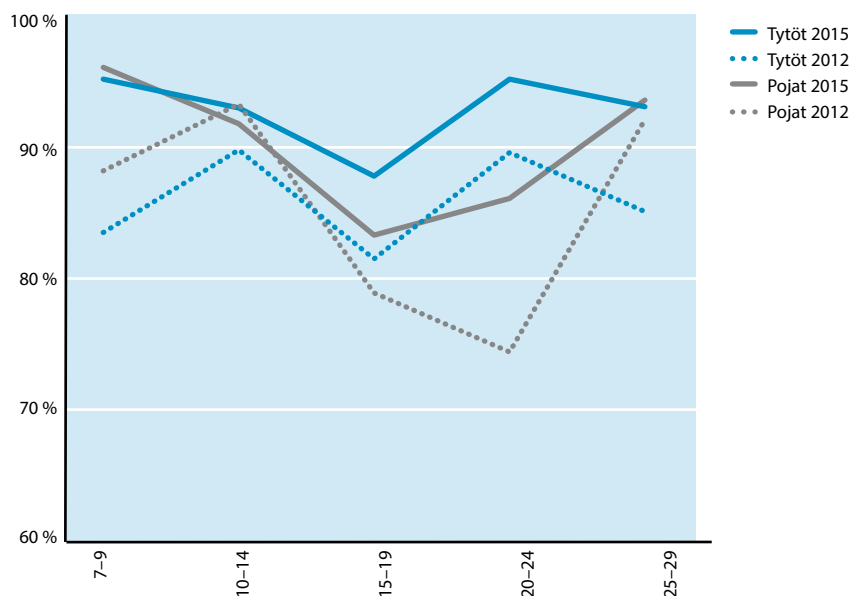
harrasta liikuntaa, vaikka haluaisi. Työttömistä nuorista 91 prosenttia vastasi harrastavansa jotakin liikuntaa. Helena Huhdan (2015) mukaan liikunta on työttömille nuorille erityisen tärkeää, sillä se auttaa rytmittämään arkea, pysymään kiinni yhteiskunnassa ja parantaa oman elämän hallintaa.

Kyselyssä ei tällä kertaa keskitytty median varsinaiseen liikakäyttöön tai riippuvuuksiin. Käytössä olevien tietojen perusteella runsaakaan mediankäyttö ei juuri ole yhteydessä liikkumiseen. Liikuntaa harrastaa 89 prosenttia myös niistä, jotka käyttävät mielestään liikaa mediaa. Nuorista, jotka pitivät jotain median käyttöä itselleen niin tärkeänä, että sanovat tekevänsä sitä melkein aina, ja pitävät sitä merkittävänä osana vapaa-ajan viettoaan, harrastaa liikuntaa yhtä moni kuin muistakin (91 %). Mielestään

KUVIO 51. LIIKUNNAN HARRASTAMINEN JA HARRASTUSHALUKKUUS TAUSTAMUUTTUIJTAIN. (%)

KUVIO 52. MITÄ TAHANSA LIIKUNTAA HARRASTAVIEN OSUUS 2012 JA 2015. (%)

monipuolisesti mediaa käyttävät harrastavat yleisemmin (94 %) liikuntaa kuin mielestään yksipuolisesti mediaa käyttävät (89 %).

Liikunnan harrastamisen muutos

Kysyttäessä yleisesti minkä tahansa liikunnan harrastamisesta – ohjatusta tai omaehtoisesta – näkyy vastauksissa kasvua vuodesta 2012 (Myllyniemi & Berg 2013). Kuten kuviosta 51 käy ilmi, liikunnan lisääntyminen koskee käytännössä kaikkia ikäryhmiä ja molempia sukupuolia. Erityisesti huomio kiinnittyy 15–19-vuotiaisiin, joiden kohdalla ikävaiheelle ominainen (ks. Salasuo ym. 2015, 192–194) liikkumismäärissä tapahtuva notkahdus näyttäisi tasoittuneen ja lyhentyneen (vrt. Myllyniemi & Berg 2013). Samalla kuitenkin seuraliikunnan lopettaneiden teini-ikäisten osuus on kasvanut entisestään (kuvio 57).

Toinen huomionarvoinen muutos on 7–9-vuotiaiden ikäryhmässä. Pojista 96 prosenttia ja tytöistä 95 prosenttia harrastaa jotakin liikuntaa, kun vastaavat luvut vuonna 2012 olivat pojilla 88 prosenttia ja tytöillä 84

prosenttia. Yksioikaisesti tulkittuna tulokset viittaisivat siihen, että liikuntaa jossain muodossa harrastavien osuus olisi lisääntynyt pojissa 8 prosenttiyksiköllä ja tytöissä 11 prosenttiyksiköllä.

Samansuuntaisia signaaleja on havaittu myös WHO:n koululaistutkimuksissa (mm. Kokko 2016), joiden mukaan liikuntasuositukset täyttävien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden osuus on kasvanut vuosituhaten vaihteesta lähtien. Kun vuonna 2002 liikuntasuositusten mukaisen tunnin päivässä liikkui 11-vuotiaista pojista 22 prosenttia, oli vastaava luku vuonna 2014 noussut 46 prosenttiin. Samanikäisillä tytöillä liikkuminen kasvoi vastaavalla aikavälillä 21 prosentista 34 prosenttiin. Samojen koululaistutkimusten perusteella myös 15-vuotiaiden liikkumisessa näyttäisi tapahtuneen muutos. Vuoden 2002 kyselyn mukaan ainoastaan 8 prosenttia 15-vuotiaista pojista liikkui suositusten mukaisen määrän. Vastaava luku oli vuoden 2014 tuloksissa noussut peräti 21 prosenttiin. (Kokko 2016.)

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen ja WHO:n koululaistutkimuksen valossa lasten ja nuorten liikunta olisi siis lisääntymässä.

Tämä olisi tervetullut kehityssuunta, sillä lasten ja nuorten vähäinen liikkuminen on noussut 2010-luvulla kansalliseksi ja kansanterveydelliseksi huolenaiheeksi. Kyselytutkimuksen menetelmin liikkumisesta ja liikunta-aktiivisuudesta saadut tulokset ovat kuitenkin 2000-luvulla osoittautuneet rajalliseksi välineeksi lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden kartoittamisessa (esim. Sievänen 2013). Niin sanottujen objektiivisten mittausten menetelmien, eli askelmittarien ja kiihtyvyysanturien, käyttö tutkimuksissa on paljastanut aiemmin kuviteltua synkemmän kuvan suomalaisten lasten ja nuorten aktiivisuudesta. Näkökulma on uusien menetelmien myötä siirtynyt harrastusten ja liikuntakertojen määrästä liikunnan (fyysisen aktiivisuuden) kokonaismäärään (mm. Tammelin ym. 2013; Sievänen 2013). Uusin menetelmin on muun muassa havaittu, että kolmannes liikuntaa urheiluseurassa harrastavista nuorista ei liiku terveytensä kannalta riittävästi (Tammelin ym. 2015).

On varsin mahdollista, että kuviossa 52 näkyvä kasvu liikkuvien osuudessa kuvaa aivan muuta kuin liikkumisen todellista lisääntymistä. Esimerkiksi lasten ja nuorten liikunnan ympärillä käytävä keskustelu voi heijastua tapaan, jolla lapset ja nuoret antavat erilaisille toimille liikunnallisia merkityksiä. On itsestään selvää, ettei kysymyksellä edes tavoiteltu holistista kuvaa lasten liikunnan harrastamisesta, vaan pikemminkin käsitystä harrastamisen kokemuksista. Sekä tämän tutkimuksen että WHO:n koululaistutkimuksen tuloksia on kiinnostava seurata tuleviin objektiivisiin mittauksiin ja niiden tuloksiin suhteuttaen. Osoittavatko hyvin erilaisten indikaattorien mittarit samaan suuntaan, vai kertovatko kyselyiden tulokset esimerkiksi liikunnaksi ymmärrettävän toiminnan laajenemisesta?

KUNTOLIIKUNNAN SÄÄNNÖLLISYYS

Kysymykseen: ”Kuinka monena päivänä viikossa harrastat liikuntaa vähintään puoli tuntia kerrallaan niin, että ainakin lievästi hengästyit ja hikoilet?”, hieman alle puolet kaikista nuorista

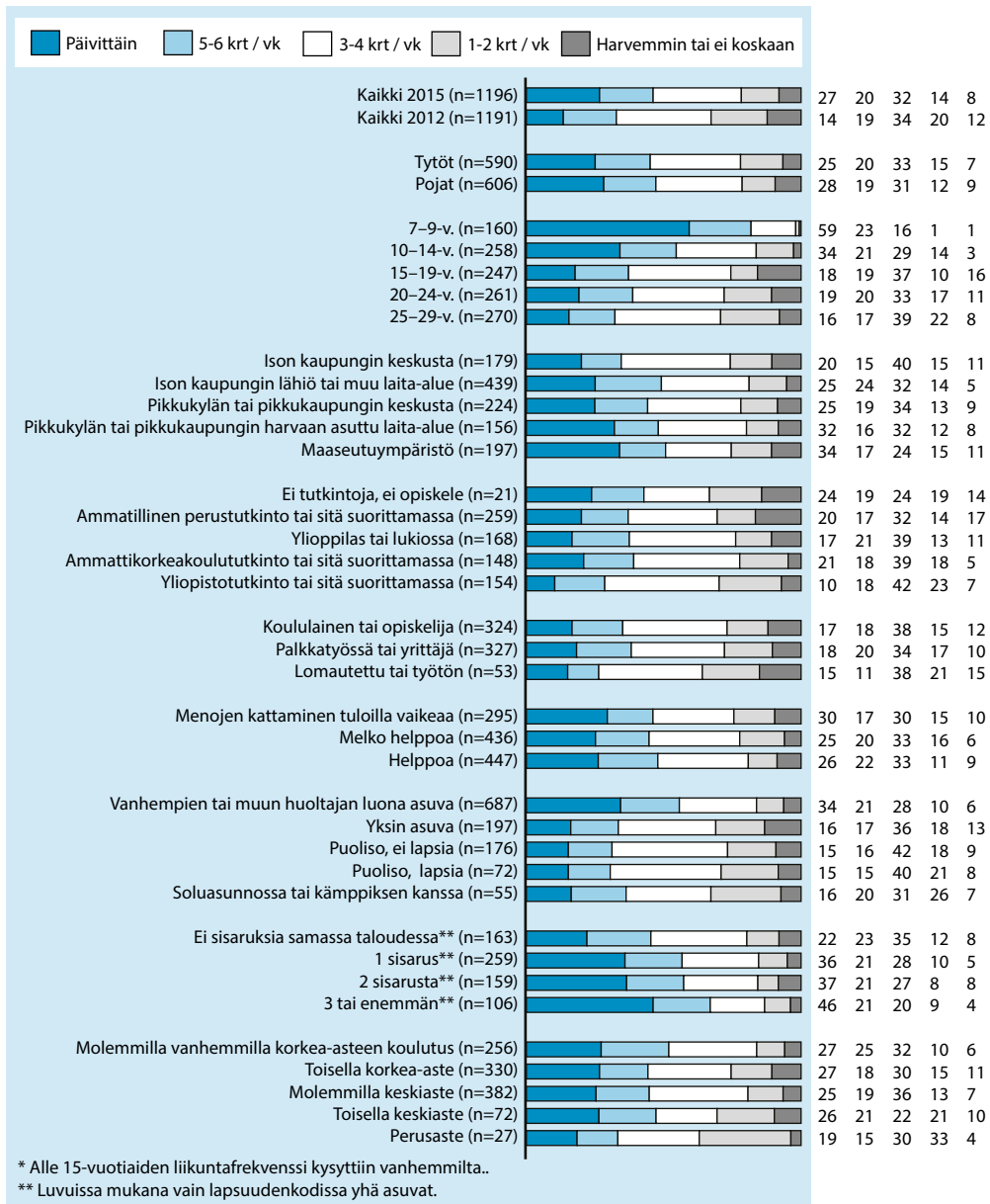
vastasi liikkuvansa kysytyllä tavalla vähintään 5–6 kertaa viikossa. Sukupuolten välillä ei ole juurikaan eroa.

Kuviosta 53 tulee näkyviin aiemmista kyselytutkimuksista tuttu trendi.¹⁵ Lapset ovat aktiivisia liikkujia, mutta iän myötä liikuntakertojen määrä laskee selvästi. Kymmenen ikävuoden jälkeen sekä osallistuminen seuratoimintaan (vrt. kuvio 56) että vapaa-ajan liikkuminen vähenevät radikaalisti. Myös harrastettujen liikuntamuotojen tai urheilulajien kirjo pienenee (taulukko 9 ja kuvio 60).

Suomalaisten nuorten liikkuminen vähenee poikkeuksellisen voimakkaasti varhaisteini-iässä (Currie ym. 2012, 130–131; Siivonen 2011, 5). Ilmiön selvittämiseksi tässä tutkimuksessa kysyttiin, millaisia syitä nuoret itse antavat liikkumattomuudelleen (kuvio 55). Lisäksi kysyttiin, paljonko liikuntaharrastuksesta oltaisiin valmiita maksamaan (kuvio 67), ja mitä liikuntaa nuoret haluaisivat harrastaa (ks. avoimet vastaukset osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/vapaa-aika2016>).

Kaikkein nuorimmat vastaajat eivät osaa kovin hyvin arvioida liikkumisensa säännöllisyyttä, joten alle 15-vuotiaiden vastaajien tiedot perustuvan heidän vanhemmiltaan saatuihin tietoon. Kysymys ”Harrastatko nykyisin jotain, aivan mitä tahansa liikuntaa?” esitettiin kuitenkin myös 7–14-vuotiaille (kuvio 51). Kysymällä liikkumisen säännöllisyydestä sekä vanhemmilta että lapsilta päästään tarkastelemaan myös lasten ja vanhempien näkemysten yhdenmukaisuutta. Kaikkien saatujen vastausten perusteella vanhemmat ovat lastensa kanssa melko yhtä mieltä lasten liikunnan määrästä. Joukkoon mahtuu kuitenkin myös lapsia, jotka eivät omasta mielestään harrasta mitään liikuntaa, vaikka huoltajansa mielestä liikkuvatkin varsin säännöllisesti, jopa päivittäin. Tapauksia, joissa vanhemman ja lapsen vastaukset ovat ristiriidassa, on aineistossa yhteensä 26, eli kaikkiaan 6 prosenttia alle 15-vuotiaista vastaajista. Epäsuhta raportoidussa liikunnassa vanhemman ja lapsen välillä voi kertoa niin vanhempien taipumuksesta liioitella

KUVIO 53. AINAKIN PUOLI TUNTIA KERRALLAAN HIKOILLEN JA HENGÄSTYEN LIIKKUVIEN OSUUS. (%)

liikkumiskertojen määrää kuin siitä, ettei lapsi itse pidä liikkumisesta ”liikunnan harrastamisena”. Tämä epäsuhta selittää liikuntaa harrastamattomien osuuden erot kuvioissa 51 (9 %) ja 53 (8 %).

Kuviossa 53 esitetyistä taustatiedoista huomionarvoista on myös isojen kaupunkien keskustoissa asuvien nuorten suhteellisen vähäinen liikunta verrattuna harvemmin asuttujen seutujen nuoriin. Sama havaittiin myös vuoden 2012

kyselyssä, joskin osan yhteydestä selittää se, että kaupungeissa vastaajat ovat muuttoliikkeen vuoksi keskimäärin hieman vanhempia kuin harvaan asutuilla seuduilla. Myös koulutustason yhteys liikuntamäärään on muuttunut erikoisella tavalla vuoden 2012 vastauksista. Korkeakoulutetut harrastavat liikuntaa yhtä usein kuin ennenkin, joten liikunnan kokonaismäärän kasvu tulee korkeintaan keskiasteen koulutuksen saaneiden nuorten aktivoitumisesta. Erityisesti matalammin koulutettujen päivittäinen reipas liikunta on lisääntynyt, mutta toisaalta vähiten koulutetuissa myös kokonaan liikkumattomien osuus on suurin.

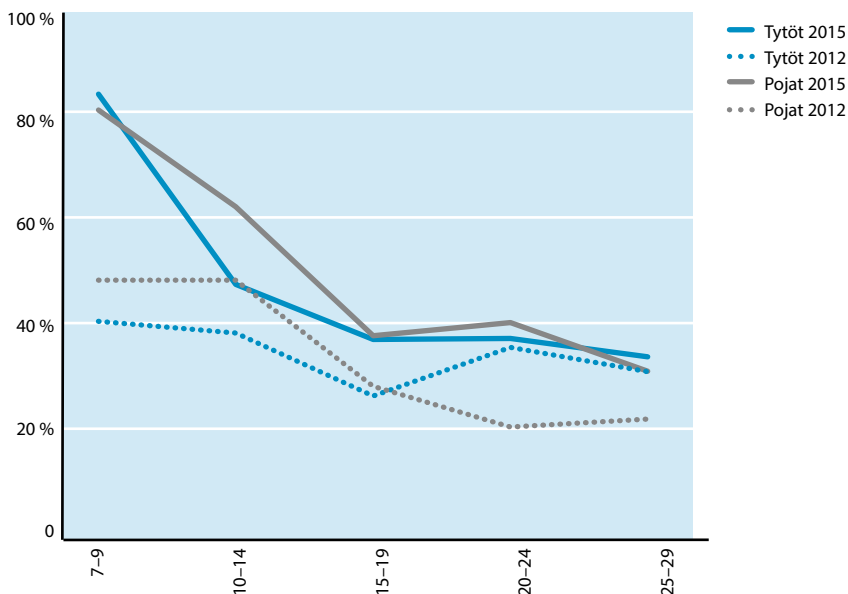
Kuvion 53 perusteella sisarusten suurempi lukumäärä näyttäisi olevan yhteydessä liikuntakertojen määrään. Sisarustensa kanssa asuvien harrastaman liikunnan määrä näyttäisi laskevan hitaammin iän myötä kuin niiden, jotka ovat kotinsa ainoita lapsia. Tässä vertailussa on selvyiden vuoksi mukana vain lapsuudenkodissa yhä asuvat vastaajat. Rajauksesta huolimatta tulosta väristää se, että kaikkein nuorimmilla lapsilla – jotka muutenkin liikkuvat runsaammin – on eniten samassa kodissa asuvia sisarusia, sillä mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä

todennäköisemmin vanhemmat sisarukset ovat jo muuttaneet pois. Kun tarkastellaan vain samanikäisiä vastaajia, ei sisarusten lukumäärä ole tilastollisesti merkittävässä yhteydessä liikunnan säännöllisyyteen. Toisaalta myös vuoden 2012 kyselyssä huomattiin, että vastaajan samassa taloudessa asuvien sisarusten määrä on yhteydessä harrastetun liikunnan määrään, mikä osoittaa, että aihetta olisi hyvä tutkia tarkemmin. Perheen taustat, arkiset perheikäytännöt, kodin sosiaalis-tava vaikutus, sisarusten välinen dynamiikka ja muut syyt havainnon taustalla olisivat kiinnostava jatkotutkimuksen kohde (ks. Salasuo ym. 2015, 81–106).

Kuntoliikunnan muutos

Nuorison kuntoliikunnan määrän muutos vuoden 2012 tuloksista (Myllyniemi & Berg 2013) on hämmästyttävän suuri. Vähintään 5–6 kertaa viikossa liikkuvien nuorten osuus on kasvanut peräti 14 prosenttiyksikköä; noin kolmanneksesta lähes puoleen vastaajista. Hyvin säännöllisen kuntoliikunnan lisääntyminen näkyy parhaiten alle 15-vuotiaissa, ja aivan erityisesti alle 10-vuotiaissa. Lasten liikuntamäärän muutos

KUVIO 54. VÄHINTÄÄN 5 KERTAA VIIKOSSA KUNTOLIIKKUVIEN OSUUS 2012 JA 2015.* (%)

* Alle 15-vuotiaiden tiedot kysyttiin vanhemmilta.

on tuloksissa kuitenkin niin suuri, että sen taustalla on kasvaneen liikuntamäärän lisäksi luultavasti muitakin syitä. Huomionarvoista on, että nuorimman ikäryhmän aineisto perustuu lasten huoltajilta saatuihin vastauksiin. On siis mahdollista, jopa todennäköistä, että radikaalisti lisääntyneen liikunnan sijaan (tai sen lisäksi) muutoksen syyt löytyvät huoltajien vastaustavoista. Lasten liikkumattomuus on viime aikoina ollut jatkuvasti esillä julkisissa keskusteluissa, mikä saattaa vaikuttaa vanhempien kyselytilanteessa kokemuksiin paineisiin. Tätä tulkintaa tukee se, etteivät nuorten omat vastaukset ole muuttuneet kolmessa vuodessa lähellekään samassa mittakaavassa.

Tulosten pohjalta lasten liikunnan yleisyydestä on siis hankala tehdä pitkälle meneviä päätelmiä. Sen sijaan vaikuttaa siltä, että julkisuudessa käyty keskustelu lasten liian vähäisestä liikkumisesta vaikuttaa vastauksiin. Nuorimassa ikäryhmässä lastensa puolesta vastanneet vanhemmat ovat mitä ilmeisimmin alkaneet julkisen keskustelun vaikutuksesta kiinnittää enemmän huomiota lastensa liikkumiseen, mikä ei vielä sinänsä tarkoita itse liikunnan lisääntymistä, mutta saattaa olla myönteinen signaali tulevan kannalta.

Mielipideilmapiirin muuttumista voidaan pitää mittarina laajemman kulttuurisen muutoksen edistymisestä (ks. Piispa 1999). Pertti Hemánus (1987) kollegoineen kehitti virittävyyden käsitteen kuvaamaan sitä prosessia, jolla joukkoviestimet vaikuttavat kulttuuriseen muutokseen. Mediassa on nostettu esille huoli lasten vähäisestä liikunnasta, ja lisääntynyt julkinen keskustelu aiheesta saa vanhemmat kiinnittämään enemmän huomiota omien lastensa liikkumiseen – julkaistut mediatekstit ikään kuin virittävät vanhemmat kiinnittämään asiaan huomiota ja saattavat vaikuttaa myös heidän asenteisiinsa, mikä puolestaan voi johtaa konkreettiseen muutokseen vanhempien käytöksessä. Nuorimman ikäryhmän huoltajien vastauksia voidaankin pitää merkinä siitä, että liikunnan kulttuurinen rooli on vahvistumassa vanhemmuudessa ja kasvatuksessa. Myöhemmät kyselytutkimukset

näyttävät, johtaako vanhempien mahdollinen asennemuutos myös lasten liikunnan lisääntymiseen.

LIKKUMATTOMUUDEN SYYT

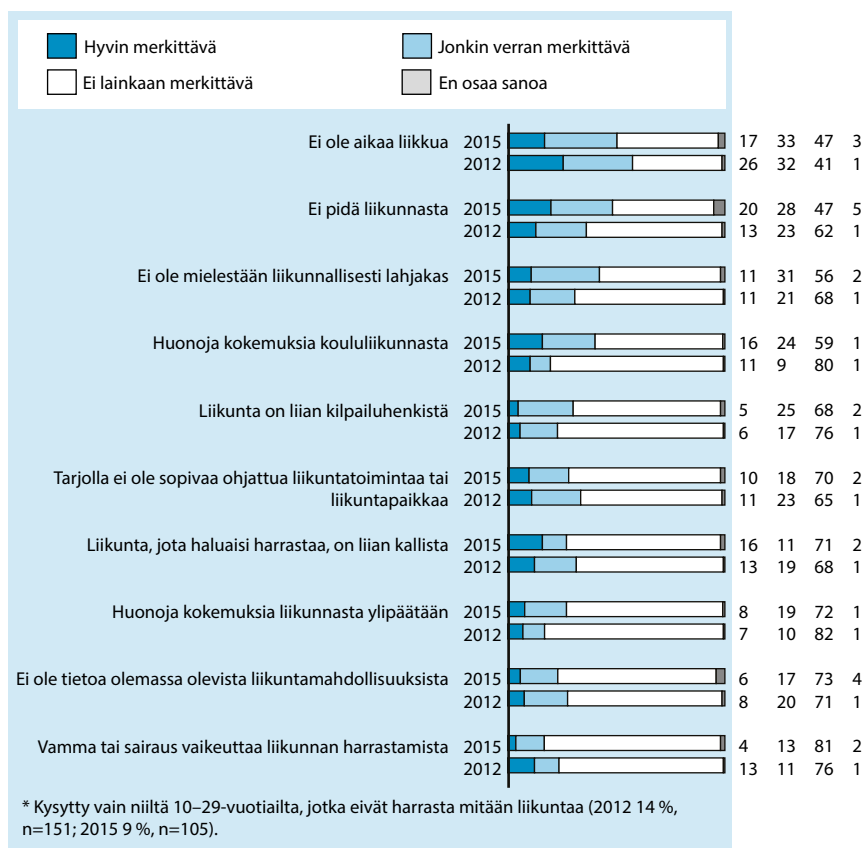
Kaikille liikuntaa harrastamattomille esitettiin lisäkysymyksiä liikkumattomuuden syistä.¹⁶ Nuorimmalle ikäryhmälle jatkokysymys esitettiin ainoastaan avokysymyksenä, kun muut vastasivat sekä strukturoituihin että avokysymyksiin.

Kuviossa 55 esitetään valmiiden vastausvaihtoehtojen merkittävyyttä 10–29-vuotiaiden liikkumattomuudelle. Kuvion tulkinnessa on huomioitava, että koska kysymys esitettiin vain liikuntaa harrastamattomille, on vastaajien määrä pieni. Vuoden 2015 kyselyaineistossa on vain 7 liikuntaa harrastamatonta 7–9-vuotiaista, ja 10–29-vuotiaidenkin määrä (n=105) on riittämätön taustamuuttujien välisten yhteyksien tilastollisesti luotettavaan testaamiseen.

Kysymyssarja oli sama kuin vuoden 2012 kyselyssä, ja kuvioon 55 on yhdistetty molempien vuosien vastaukset. Myös vertailu vuoden 2012 kyselyyn on korkeintaan suuntaa-antavaa. Virhemarginaali esimerkiksi 40 prosentin osuudelle on näin pienellä joukolla peräti 9 prosenttiyksikköä suuntaansa, eli sattuma voi selittää suurehkojakin muutoksia vuosien 2012 ja 2015 kyselyiden tuloksissa.

Niin vuoden 2012 kuin vuoden 2015 kyselyissä 10–29-vuotiailla yleisin mainittu liikuntaa estävä tekijä on ajanpuute. Se on ainakin jonkin verran merkittävä syy joka toiselle liikkumattomista nuorista. Ajanpuute on selityksenä tavallaan epätasällinen, sillä siinä, mihin aikaansa käyttää, on kyse myös omista valinnoista ja mieltymyksistä. Saroksen (2012) mukaan liikuntaa harrastamattomien ja huonokuntoisten poikien ja miesten on vaikeampi löytää aikaa liikkumiselle, koska heitä kiinnostavat muut asiat. Vastaavasti, mitä aktiivisemmasta lapsesta tai nuoresta on kyse, sitä harvemmin vaikeudet estävät liikunnan harrastamista (Haanpää ym. 2012, 33–34). Toisaalta ajanpuute liikunnan esteenä yleistyy jyrkästi iän myötä, mikä voi kertoa

KUVIO 55. LIKKUMATTOMUUDEN SYYT 2012 JA 2015. 10–29-VUOTIAAT, JOTKA EIVÄT HARRASTA MITÄÄN LIIKUNTAA*. (%)

velvoitteiden ja sidonnaisuuksien lisääntymisestä. Jos yhteiskunnan, työelämän ja perheen vaatimukset todella pitävät niin kiireisenä, ettei ehdi lainkaan liikkua, voi seurauksena olla noidankehä: juuri ne, jotka eniten liikuntaa tarvitsisivat, löytävät sille vähiten aikaa.

Toiseksi yleisin syy on se, ettei pidä liikunnasta. Tämä on ainakin jonkin verran merkittävä syy lähes puolella liikkumattomista nuorista, ja osuus vaikuttaa olevan kasvussa. Erityisesti teini-ikäiset perustelevat liikkumattomuuttaan kielteisillä asenteilla liikuntaa kohtaan. Kuten kuvioista 51 nähtiin, ovat liikuntaharrastukset tässä iässä todella aallonpohjassa. 20 ikävuoden jälkeen liikunnallisuus taas lisääntyy, ja liikkumattomienkin asenteet liikuntaa kohtaan

hieman paranevat. Vanhemmat vastaajat perustelevat liikkumattomuuttaan enemmän ajanpuutteella kuin itse liikkumisen vastenmielisyydellä.

Useampi kuin joka kolmas liikuntaa harrastamattomista pitää syynä omaa lahjattomuuttaan ja suunnilleen yhtä usea huonoja kokemuksia koululiikunnasta. Itseään lahjattomana pitävillä nuorilla näyttää olevan selvästi muita enemmän ikäviä kokemuksia koululiikunnasta ja liikkumisesta ylipäätään. Vastauksista hahmotuu itseään ruokkiva kehä, jossa myönteisten kokemusten puute vähentää innostusta liikkumiseen, ja liikkumattomuus puolestaan vähentää mahdollisuuksia onnistumisen elämyksiin ja muihin myönteisiin liikkumiskokemuksiin.

Ajatus lahjojen puutteesta esteenä liikunnalle vaikuttaa olevan kaukana liikunnan iloista ja hauskuudesta.

Sopivan liikuntatoiminnan puute selittää noin joka neljännen liikkumattomuutta, tietämättömyys liikuntamahdollisuuksista hieman harvemman. Vastaajamäärät ovat tässä kysymyksessä niin pieniä, etteivät ne mahdollista alueellisten erojen luotettavaa tarkastelua. Suurten kaupunkien keskustoissa juuri kukaan ei kuitenkaan pidä tarjonnan puutetta syynä liikkumattomuudelleen, kun taas maaseutumaisessa ympäristössä sekä suuren kaupungin lähiöissä tai muilla laita-alueilla kokee suhteellisen moni sopivan ohjatun toiminnan tai liikuntapaikan puutteen ainakin jonkin verran merkittäväksi syyksi olla harrastamatta liikuntaa.

Raportoiduista syistä muutosta vuoteen 2012 oli erityisesti kielteisissä koululiikuntakokemuksissa. Kun 20 prosenttia liikkumattomista vastaajista ilmoitti vuonna 2012 liikkumattomuuden syyksi huonot koululiikuntakokemukset, oli vastaava prosenttiosuus vuoden 2015 kyselyssä noussut 40 prosenttiin. Tämä oli selvästi suurin muutos yksittäinen vuosien 2012 ja 2015 välillä.

Hinta liikunnan esteenä

Paljon julkista keskustelua herättäneet harrastusten hinnat olivat joko hyvin tai jokseenkin merkittävä syy harrastamattomuudelle 27 prosentille niistä 10–29-vuotiaista vastaajista, jotka eivät harrasta lainkaan liikuntaa. Tältä joukolta kysyttiin vielä erikseen, mikä laji oli kyseessä (ks. liitteen 1 k40). Vastauksia tuli kaikkiaan 20 kappaletta. Pojilla yleisin vastaus oli jääkiekko, vaikka sekin sai liikkumattomien ryhmässä ainoastaan neljä mainintaa. Muutaman tytön vastauksessa todettiin kaikkien harrastusten olevan liian kalliita. Ratsastuksen mainitsi kolme vastaajaa, ja muita mainittuja lajeja olivat muun muassa moottoriurheilu, golf ja kuntosali.

Avoimet kommentit liikkumattomuuden syistä

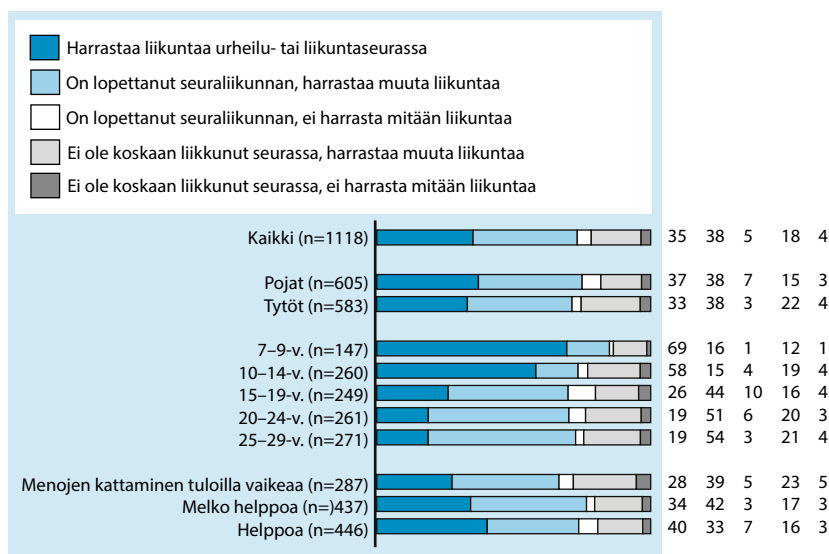
Avokysymyksissä 10–29-vuotiaat nuoret listasivat muita syitä siihen, etteivät harrasta lainkaan liikuntaa. Kaikkiaan 105 nuoresta 12 halusi tarkentaa liikkumattomuuden syytä. Mainittuja syitä olivat sekä sosiaaliset pelot ja mieliala, kielitaidottomuus ja syrjäinen asuinpaikka että viitseliäisyys ja jaksaminen.

Nuorimmasta 7–9-vuotiaiden ikäryhmästä kaikki 7 liikuntaa harrastamatonta vastasivat myös avoimeen kysymykseen liikkumattomuuden syistä. Neljä tyttöä vastasi, ettei liikunta yksinkertaisesti kiinnosta. Kolmen pojan kohdalla kyse oli harrastamisen hinnasta, sairaudesta ja perheen muuttamisesta uudelle paikkakunnalle.

Kaikkiaan liikunnan harrastamattomuuteen liittyvistä avokysymyksistä kävi ilmi, että kysymys ”Harrastatko nykyisin jotain, aivan mitä tahansa liikuntaa?” oli tulkittu vastaajien keskuudessa eri tavoin. Vastaajille luetussa johdantotekstissä yritettiin korostaa, ettei liikunnalla tarkoiteta pelkästään erilaisia urheilulajeja, vaan kaikkea liikkumista ja liikuntaa, myös sellaista, jota tehdään itseksensä tai kavereiden kanssa. Tästä huolimatta osa vastaajista mielsi kysymyksen tarkoittavan nimenomaan ohjattua liikunnan harrastamista.

Koululiikunta mainittiin erikseen asiana, jota ei lasketa vapaa-aikaan, eikä siten huomioida vastatessa. Nuoret ovat soveltaneet tätä linjanvetoa vapaa-aikaan omin tavoin. Tästä kertovat muun muassa liikkumattomuuden syiksi kerrotut vastaukset. Eräs liikkumattomaksi itsensä määritellyt nuori vastasi avokysymykseen seuraavasti: ”Olen armeijassa ja liikumme täällä sen puolesta enemmän kuin tarpeeksi”. Toinen nuori puolestaan tarkensi omaa liikkumattomuuttaan seuraavasti: ”Oma viitseliäisyys ja työssä saa paljon liikuntaa”. Molemmissa tapauksissa nuoret vastaavat liikkuvansa paljon, mutta eivät miellä armeijassa tapahtuvaa liikkumista tai työhön liittyvää liikkumista ”harrastamiseksi”. Tämä kuvaa hyvin sitä hankaluutta, joka liittyy

KUVIO 56. SEURALIIKUNTAAN OSALLISTUMINEN, SEN LOPETTAMINEN JA MUU LIIKUNTA. (%)

kyselytutkimuksin tehtävään liikkumisen ja liikunnan harrastamisen kartoittamiseen. Esimerkeissä mainitut nuoret eivät suinkaan ole passiivisia, vaan liikkuvat varusmiespalveluksen ja työn puitteissa.

SEURALIIKUNTA

Liikunnan (kuvio 51), sen säännöllisyyden (kuvio 53) ja harrastettujen lajien (taulukot 9a–g) ohella selvitettiin liikkumista urheilu- tai liikuntaseurassa. Haastattelijoille annettiin ohjeistukseksi, että kysymyksellä tarkoitetaan nimenomaan kolmannen sektorin eli seurojen, järjestöjen ja yhdistysten järjestämää toimintaa, ei yritysten (kuten kaupallisen kuntosalin) tai julkisen sektorin (kuten kunnan tai koulun) järjestämää liikuntaa. Tarkemmin liikkumisen areenoita ja liikuntapalveluiden tarjoajia selvitettiin vuoden 2012 vapaa-aikatutkimuksessa (Myllyniemi & Berg 2013).

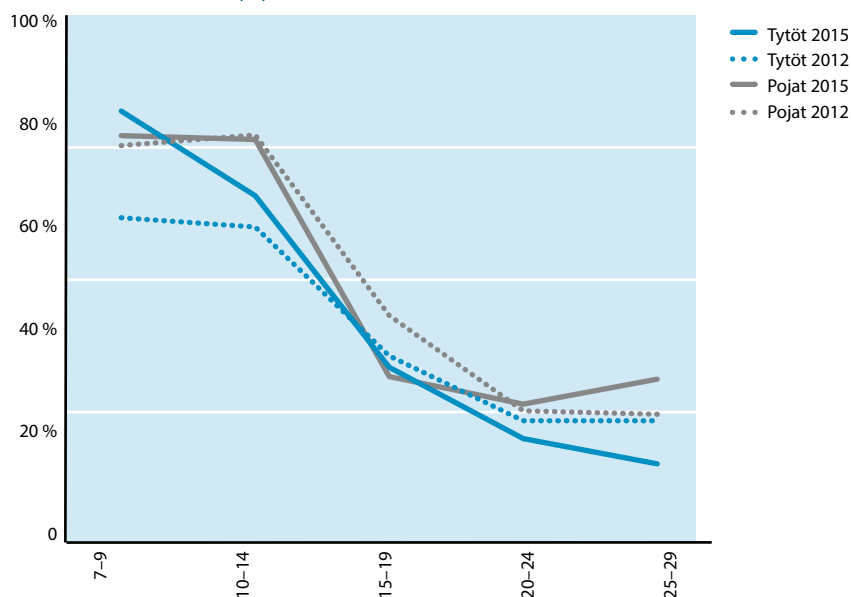
Kuvioon 56 on koottu tiedot seuraliikunnasta, sen lopettamisesta ja muista liikuntaharrastuksista.¹⁷ Kyselyn toteuttamisaikaan urheilu- tai liikuntaseurassa liikuntaa harrasti 35 prosenttia vastaajista. Vielä yleisempää (43 %) oli se, että

vastaaja oli aiemmin harrastanut liikuntaa seurassa, mutta jo lopettanut. Kaikkiaan siis jossain elämänsä vaiheessa urheilu- tai liikuntaseuratoiminnan piirissä on ollut 78 prosenttia nuorista. Pojilla sekä seuraliikunnan aloittaminen että sen lopettaminen on yleisempää kuin tytöillä.

Valtaosa (88 %) aiemmin seurassa liikkuneista harrastaa nykyisin jotain muuta liikuntaa. Niistä, jotka eivät koskaan ole olleet seuratoiminnassa, liikkuu hieman harvempi (84 %). Liikuntaseuraan kuulumisen saattaa siis näkyä lopettamisen jälkeenkin aktiivisempänä liikuntana. Kyselytuloksen perusteella on tosin mahdollonta tietää, missä määrin kyse on liikuntaseurassa saaduista vaikutteista ja missä määrin jo valmiiksi fyysisesti aktiivisemmasta elämäntavasta.

Edellä todettiin (kuvio 51), ettei koettu tulotaso juuri ole yhteydessä liikuntaharrastusten yleisyyteen yleisellä tasolla. Kuviosta 56 nähdään kuitenkin, että taloudellisella tilanteella on yhteys seuraliikunnan yleisyyteen. Jos menojen kattaminen tuloilla koetaan vaikeaksi, on liikuntaseurassa toimiminen vähäisempää ja lopettaminen yleisempää. Liikuntaharrastusten ongelmallisista hinnoista saadaan lisätietoa

KUVIO 57. KYSELYHETKELLÄ URHEILU- TAI LIIKUNTASEURASSA HARRASTAVIEN OSUUS 2012* JA 2015. (%)

* 2012 kysymys esitettiin 7–14-vuotiaiden osalta heidän vanhemmilleen.

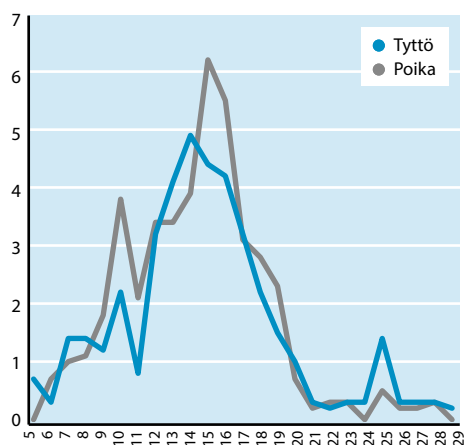
haastateltujen antamista euromääräisistä arvioista siitä, kuinka paljon he olisivat valmiita sijoittamaan liikuntaan (kuvio 67). Aiempien selvitysten (Puronaho 2014) mukaan arviot lajien todellisista kuluista ovat selvästi suurempia kuin nyt tarkasteltu maksuvalmius. Liikuntaharrastusten hinta lienee yhtenä taustatekijänä paitsi lopettamisessa (*drop-out*-ilmiössä), myös siinä, että taloudellisesti heikommin toimeentulevien liikkuminen painottuu muita enemmän omatoimiseen (kuvio 62) ja yksin tapahtuvaan (kuvio 64) liikuntaan.

Seuraliikunnan lopettaminen

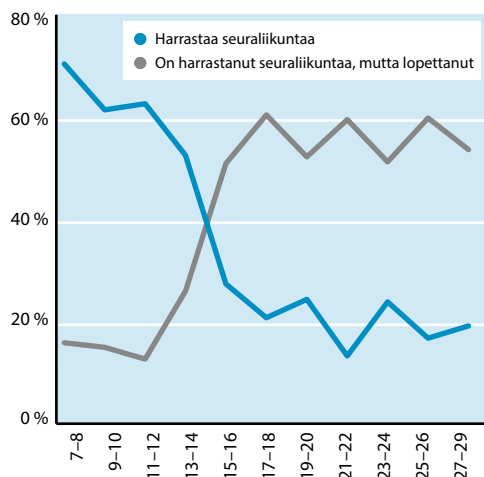
Kuviossa 57 esitetään urheilu- ja liikuntaseuroissa liikkuvien eri-ikäisten tyttöjen ja poikien osuudet 2012 ja 2015. Kokonaiskuva ei ole juurikaan muuttunut. Edelleen koko ikäryhmässä pojat osallistuvat seuraliikuntaan tyttöjä enemmän ja myös lopettavat teini-iässä useammin kuin tytöt. Suuri muutos edelliseen kyselyyn on urheilu- ja liikuntaseuroissa harrastavien alle 15-vuotiaiden tyttöjen osuuden kasvu. Kyselyt

eivät tältä osin tosin ole aivan vertailukelpoisia, sillä 2012 tiedot kysyttiin vanhemmilta, 2015 lapselta tai nuorelta itseltään. Kuten edellä (kuviot 52 ja 54 sekä niiden tulkinta) pohdittiin, ovat vanhemmat todennäköisemmin liioitelleet kuin vähätelleet lastensa liikunnallisuutta nykyisessä liikunnan tärkeyttä korostavassa

KUVIO 58. URHEILU- TAI LIIKUNTASEURAHARRASTUKSEN LOPETTAMISIKÄ. (%)

KUVIO 59. LIIKUNTAA URHEILU- JA LIIKUNTA-SEUROISSA HARRASTAVIEN JA LOPETTANEIDEN OSUUDET IKÄRYHMITÄIN. (%)

ilmapiirissä. Tiedonkeruutavan muutos tulisi siis ottaa huomioon päätelmissä lasten seuraliikkumisen lisääntymisestä (ks. myös Aira ym. 2013, 18).

Liikunnan harrastaminen liikunta- tai urheiluseurassa siis painottuu voimakkaasti lapsuuteen. Tähän tutkimukseen vastanneista 7–9-vuotiaista yli 60 prosenttia ilmoitti liikkuvansa urheiluseurassa. Kaikkein nuorimpien tyttöjen lisääntynyt liikunta- ja urheiluseuraharrastaminen vahvistaa käsitystä siitä, että vanhemmat antavat enemmän merkitystä lasten liikuntaharrastuksille yhteiskunnallisen keskustelun virittämisenä. Nuorimman ikäryhmän tyttöjen liikkumista on pyritty perheissä lisäämään ohjatulla liikunta- ja urheiluseuraharrastamisella. Tyttöjen kohdalla on kuitenkin syytä huomata, että seuraharrastaminen lähtee laskuun heti sen alettua – yhä useampi tyttö siis aloittaa liikunnan harrastamisen seurassa, mutta monilla se jää ainoastaan lyhytkestoiseksi kokeiluksi.

Niiden osuus, jotka ovat jossain vaiheessa harrastaneet liikuntaa seurassa mutta sittemmin lopettaneet, kasvaa luonnollisesti iän myötä. Selvästi suurin kato tapahtuu teini-ikässä (kuviot 56 ja 57). Kuten muunkin fyysisen aktiivisuuden kohdalla, on teini-ikäisten liikunnan määrän

vähentyminen erityisen jyrkkää Suomessa (mm. Aira ym. 2013). Trendi on erityisen merkittävä, sillä kaiken liikuntaharrastamisen painopiste on siirtynyt kohti järjestettyä liikuntaa ja lajiharrastuksia. Liikunta-aktiivisuus vähenee iän myötä urheiluseurojen toimintaan osallistumisen (kuvio 56) lisäksi myös omatoimisen liikunnan osalta. Vapaa-aikatutkimusten perusteella murrosikäisten omaehtoinen liikkuminen näyttää kuitenkin kestävästi kriittiset ikävuodet paremmin kuin liikkuminen urheiluseuroissa (Myllyniemi & Berg 2013; ks. myös Husu ym. 2011, 24).

Seuraliikunnan lopettaneilta kysyttiin myös sitä, missä iässä lopettaminen tapahtui. Yleisin lopettamisiä on 15 vuotta, jolloin viisi prosenttia ikäluokasta lopettaa. Vaikka lopettamisen huippukohta osuikin 15 vuoteen, on jo 14-vuotiaista 20 prosenttia lopettanut. Kyse ei ole vain yksittäisen ikävuoden muodostamasta piikistä, vaan seuraliikunnan lopettaminen jakautuu useammalle ikävuodelle. Edellä (kuvio 57) nähtiin, että lopettamisiä vaikuttaa olevan aikaistumassa etenkin tyttöillä.

Tällä hetkellä tyttöjen seuraliikunnan lopettamisiän keskiarvo on 14,8 ja poikien 14,3, eivätkä erot ole merkitseviä. Kuviossa 58 tyttöjen ja poikien antamat lopettamisiät esitetään erikseen, jolloin nähdään myös lopettamisiän jakaumien olevan samantapaisia. Näyttää tosin siltä, että 15 ikävuoteen osuva lopettamisen huippukohta on pojilla vähän terävämpi. Poikien lopettaminen näyttää yleisemmältä myös 9 ja 11 ikävuoden välillä.

Kuvioon 59 on yhdistetty tiedot seuraliikuntaa harrastavista ja lopettaneista ikäryhmittäin. Siitä näkyy selvästi se, että vaikka lopettamisen huippukohta osuikin noin 15 ikävuoteen, alkaa muutos kiihtyä jo muutamaa vuotta aiemmin. Jo 7-vuotiaiden joukossa on varsin paljon seuraliikunnan lopettaneita, mutta suurempi siirtymä pois seuroista alkaa 12 ikävuoden paikkeilla.

Kuviosta 57 on nähtävissä, etteivät tytöt pysy mukana lapsuuden liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa poikien tavoin. Tyttöjen liikunta-aktiivisuuden tiedetään aiempien tutkimusten

(mm. Aira ym. 2013) perusteella vähenevän poikia nopeammin. Tyttöjen vähäisempää kiinnostusta urheiluseuraharrastamista kohtaan on selitetty (mm. Lehmuskallio 2007, 89) muun muassa sillä, että heidän liikuntamotiivinsa liittyvät poikia enemmän hyvään oloon ja mieleen sekä liikunnan sosiaalisiin puoliin. Tytöt arvostavat harrastuksessaan myös lajimonipuolisuutta (mt.)

Tämän kyselyn perusteella ei voi vastata siihen, onko tytöille tarjolla riittävästi sellaista liikunta- ja urheiluseuraharrastamista, jossa on huomioitu sukupuolten väliset erot. Useissa tutkimuksissa (Koski & Tähtinen 2005; Herrala 2015a) on kuitenkin esitetty, että urheilun instituutio rakentuu edelleen sukupuolijärjestyksellä ylläpitävistä arvoista ja asenteista. Helena Herralan (2015b) mukaan vaikuttaa siltä, että ”näennäinen tasa-arvo mahdollistaa harrastamisen, mutta kulttuuriset normit ja toimintamallit hidastavat ja estävät tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet sukupuolten välillä” (mt. 26).

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella näyttää siltä, että vanhemmat pyrkivät kompensoimaan yleistä liikkumisen vähentymistä ohjaamalla lapsia entistä enemmän ohjattuihin liikunta- ja urheiluseuraharrastuksiin. Urheiluseuraharrastusten merkittävän hintojennousun (mm. Puronaho 2014) ja aikaistuneen lopettamisen valossa voi kysyä, tulisiko vanhempien ennemminkin panostaa lasten sosiaalistamiseen omaehtoisiksi liikkujiksi sen sijaan, että ohjaavat jälkikasvuaan seuraliikunnan pariin. Aiemmista tutkimuksista (mm. Myllyniemi 2012) tiedetään, että nimenomaan lasten liikkuminen yhdessä vanhempiensa kanssa on yhteydessä lasten myöhempään liikunta-aktiivisuuteen. Elinikäisen liikuntasuhteen (Koski 2004) kehittymisen kannalta se, että vanhemmat ohjaavat (erityisesti tyttö-) lapsiaan entistä enemmän seuraliikunnan pariin, on positiivinen kehityssuunta. Se ei kuitenkaan tutkimusten mukaan ole paras tapa sosiaalistaa lasta liikunnalliseen elämäntapaan. Vanhempia tulisikin ensisijaisesti kannustaa liikkumaan yhdessä lastensa kanssa.

Tulokset osoittavat, että liikunta- ja urheiluseuraharrastaminen on muuttumassa ennen kaikkea lapsille tyypilliseksi tavaksi liikkua (ks. Myllyniemi & Berg 2013; vrt. Liikuntatutkimus 2009–2010). Nyt tehdyn tutkimuksen vastaajista kaikkiaan 35 prosenttia ilmoitti kyselyhetkellä harrastavansa seuraliikuntaa. Kaikkiaan liikunta- ja urheiluseuraharrastamisen suosio näyttää olevan hiipumassa, sillä vuoden 2012 kyselyssä prosenttiosuus oli 40 prosenttia (ks. Myllyniemi & Berg 2013). Yhä useampi nuori näyttää lopettavan urheiluseurassa liikkumisen viimeistään 15-vuotiaana. Molempien sukupuolten kohdalla 15 ikävuotta on saranavaihe, jolloin liikkuminen urheiluseurassa on pohjalukemissa.

Teini-ikäisen lopettaminen (nk. *drop-out* tai *drop-off*) on tuttu ilmiö, joka on havaittu useissa tutkimuksissa (ks. myös Aira ym. 2013; Salasuo ym. 2015, 192–194). Noin 60 prosenttia 7–10-vuotiaista pojista liikkuu urheiluseurassa (ks. kuvio 57). Urheiluseuraharrastamisen huippu osuu 11 ikävuoteen, jonka ikäisistä pojista vielä lähes 70 prosenttia on mukana seuratoiminnassa. 12–14-ikäisistä pojista enää noin 50–60 prosenttia on mukana seuraliikunnassa. Näiltä osin tulokset ovat yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa (mm. Aira ym. 2013, 13).

Tässä tutkimuksessa erityinen huomio kiinnittyy 15-vuotiaiden urheiluseuraharrastamisen lopettamiseen sekä kuviossa 57 näkyvän lopettamistrendin jyrkkeneemiseen vuosien 2012 ja 2015 välillä. Vielä 14-vuotiaana puolet pojista liikkuu urheiluseurassa, mutta määrä putoaa 15-vuotiailla 22 prosenttiin – yli puolet pojista siis lopettaa 14 ikävuoden jälkeen. Tämän tutkimuksen tuloksissa liikunta- tai urheiluseuraharrastukseen jäävien määrä on 12 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin esimerkiksi WHO:n koululaistutkimuksessa vuonna 2010, ja peräti 16 prosenttiyksikköä alempi kuin Haanpään ja kollegoiden tutkimuksessa vuodelta 2012. Sama trendi poikien harrastuksissa näkyy 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä. Vuoden 2012 vapaa-aikatutkimuksessa (Myllyniemi & Berg 2013) 35 prosenttia ikäryhmän pojista raportoi liikkuvansa liikunta- tai urheiluseurassa. Vuonna 2015

vastaava luku oli enää 25 prosenttia. Otoksen suhteellisen pieni koko heikentää tuloksen luotettavuutta, mutta muutos on siinä määrin merkittävä, että se on syytä panna merkille ja seurata sitä jatkossakin tarkasti.

Tyttöjen lopettaminen alkaa aiemmin kuin pojilla. Suurin lopettamisrysäys osuu 15 vuoden ikään. Myös tytöillä urheiluseuraharrastamisen sukellus on vuoden 2015 aineistossa rajumpi kuin aiemmissa tutkimuksissa (Aira ym. 2013, 13; Myllyniemi & Berg 2013; Lasten ja nuorten liikunta 2014). WHO:n koululaistutkimuksessa vuonna 2010 kaikkiaan 33 prosenttia 15-vuotiaista tytöistä kertoi olevansa urheiluseuran jäsen ja osallistuvansa urheiluseuran harjoituksiin. Haanpään ja kumppanien (2012) tutkimuksessa vastaava luku oli 40 prosenttia. Tähän tutkimukseen vastanneista 15-vuotiaista tytöistä ainoastaan 26 prosenttia kertoi harrastavansa liikuntaa urheiluseurassa. Pudotus on melkoinen, kun vain vuotta nuoremmista enemmistö harrastaa vielä urheiluseurassa.

Tulokset viittaavat liikunta- ja urheiluseuraharrastamisessa tapahtuneeseen käänteeseen. Urheiluseuraharrastamisessa on tapahtunut muutos, jonka seurauksena yhä harvempi, vain noin neljännes nuorista jatkaa harrastamista 15-vuotiaana. Vaikka poikien urheiluseuraharrastaminen hieman elpyy iän myötä, on teini-iässä tapahtuva romahdus harrastajamäärissä todella raju. Tulokset johtavat pohtimaan sitä, miksi liikunta- ja urheiluseuraharrastamisen väheneminen on teini-iässä niin radikaalia.

Selitystä voi etsiä monelta suunnalta. Eräs relevantti näkökulma on harrastamisen hinta, joka on kerännyt runsaasti hämmästyä myös julkisessa keskustelussa. Kustannusten suora ja täsmällinen mittaaminen on hankalaa, mutta useat kyselyt (mm. Puronaho 2014) viittaavat vahvasti siihen, että kustannukset ovat kasvaneet merkittävästi viimeisten 15 vuoden aikana – Kari Puronahon (2014) selvityksen mukaan hinnat ovat keskimäärin kaksinkertaistuneet vuosien 2001–2002 ja 2012–2013 välillä (ks. myös OKM 2016).

Opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi toukokuussa 2014 työryhmän selvittämään hintakysymystä ja lokakuussa 2015 toisen työryhmän pohtimaan ongelman ratkaisemista. Kuten tämän tutkimuksen 15–29-vuotiaiden maksuvalmiutta käsittelevässä osassa käy ilmi, ovat alle 20-vuotiaat nuoret valmiita sijoittamaan liikuntaan keskimäärin 72 euroa kuukaudessa. Vuositasolla summa jää merkittävästi harrastusten todellisista kustannuksista, joista esimerkiksi Puronaho (2014) tutkimuksessaan raportoi. Edellä esitettyjen huomioiden lisäksi eri mediat ovat tehneet lukuisia selvityksiä harrastamisen kustannuksista¹⁸ – nämä tulokset ovat monelta osin linjassa esimerkiksi Puronahon (2014) kustannusarvioiden kanssa. Kustannusten on havaittu olevan esteenä harrastamiselle myös useissa aiemmissa kyselytutkimuksissa (mm. Myllyniemi & Berg 2013; Kokko & Hämylä 2015; Lasten ja nuorten liikunta 2014). Johdopäätöksenä voidaan todeta, että liikunta- ja urheiluseuraharrastamisen kasvaneet kustannukset ovat eittämättä yksi syy sille, miksi yhä useampi lopettaa seuraliikunnan teini-iässä.

Toinen näkökulma aiempaa suuremmalle lopettaneiden määrälle on urheiluseuroissa lisääntynyt kilpailullisuus, eli niin kutsutun pyramidiajattelun (Huhta 2011, 50–51) vahvistuminen suomalaisessa urheiluseuratoiminnassa. Tämän näkökulman mukaan seuratoiminnassa on 15 ikävuoden kohdalla tilaa ainoastaan tavoitteelliselle kilpaurheilulle (ks. myös Lämsä 2002; Tiirikainen & Konu 2013). Lasten ja nuorten liikuntakatsauksessa (2014) todetaan, että ”seurojen tulisi kehittää vähemmän kilpailullisia harrastusmahdollisuuksia niille nuorille, jotka haluavat jatkaa liikuntaa harrastustyyppisenä toimintana” murrosiän jälkeen. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuiotissa *Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen* (OKM 2015) alleviivataan sitä, että ”seuraharrastamisen intensiteetti on kasvanut suurelle osaa nuoria liian korkeaksi ja nostanut samalla harrastamisen hintaa sekä perheiden sitoutumisvaateita” (mt. 9). Helena Huhta (2011) kirjoittaa pyramidin ongelmista seuraavasti:

”Huolimatta suosiostaan pyramidi-ajattelua on kritisoitu paljon. Ensinnäkin on moraalisesti kyseenalaista, että pyramidissa ylöspäin pääsee aina vähemmän halukkaita, vaikka urheilijat olisivat absoluuttisesti mitattuna kuinka hyviä tahansa. Lisäksi ei ole olemassa mitään takuita siitä, että onnistunut siirtyminen tasolta seuraavalle ennustaisi menestystä tulevaisuudessa.” (Mt. 51.)

Kolmas suunta, josta voidaan etsiä selitystä harrastamisen vähenemiselle 15 vuoden iässä, on kiinnostus urheiluseuraliikkumista kohtaan. Jo vuoden 2013 vapaa-aikatutkimuksessa havaittiin, että kilpailullisuuden lisääntyminen vähentää nuorten kiinnostusta urheiluseuraharrastamista kohtaan (Myllyniemi & Berg 2013, 80–81). Vuoden 2015 kyselyssä niiden liikuntaa harrastamattomien nuorten osuus, joilla oli huonoja kokemuksia liikunnasta, kasvoi 29 prosenttiin aiemman kyselyn 17 prosentista. Vuoden 2012 kyselyssä liiasta kilpailuhenkisyudesta kertoi 23 prosenttia, kun vastaava prosenttiosuus oli vuonna 2015 31 prosenttia. Näistä tuloksista voidaan päätellä, että urheiluseuratoiminnassa tapahtuneet muutokset ovat vähentäneet nuorten kiinnostusta harrastamista kohtaan, mikä osaltaan selittää 15–19-vuotiaiden nuorten liikunta- ja urheiluseuraharrastamisen vähenemistä.

HARRASTETUT LIIKUNTALAJIT

Tyttöjen ja poikien liikunta eri ikäryhmissä

Lapsille ja nuorille annettiin mahdollisuus kertoa harrastamistaan liikuntamuodoista myös vastaamalla avoimeen kysymykseen. Avovastauksessa vastaaja itse määrittelee, mitä pitää liikuntana (ks. Myllyniemi & Berg 2013). Avokysymykseen vastasi kaikkiaan 1099 lasta ja nuorta, joiden vastauksissa mainittiin yli 50 eri liikuntamuotoa. Joitakin samaan lajiperheeseen kuuluvia lajeja, kuten eri kamppailu- ja itsepuolustuslajien muotoja, yhdistettiin laajemmiksi

kategorioiksi, jotta niistä saatiin yhteismitallisia muiden liikuntamuotojen kanssa (ks. Myllyniemi & Berg 2013, 66). Samalla tavalla eri tanssityylit ja fitness-lajit yhdistettiin kumpikin omaksi kategoriakseen, jotta niiden yleisyydestä saatiin kokonaisvaltainen käsitys. Lenkkeily ja juokseminen muodostavat tuloksissa yhden kategorian; samoin ulkoilu ja kävely, jotka ovat molemmat matalan fyysisen kuormittavuuden liikuntamuotoja ja vieläpä tarkoittavat monille samaa. Yhteinen kategoria luotiin myös potkulautailulle, rullalautailulle ja rullaluistelulle, sillä niissä leikinomaisuuden ja tarkoituksellisen liikunnan harrastamisen raja on häilyvä.

TAULUKKO 9A. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-MUODOT JA URHEILULAJIT. KAIKKI 7–29-VUOTIAAT.

Liikuntamuoto	Sijoitus	n	%
Juoksu/lenkkeily	1	392	33 %
Pyöräily	2	289	24 %
Ulkoilu/kävely	3	245	20 %
Kuntosali	4	240	20 %
Jalkapallo	5	167	14 %
Uinti/uimahyppy	6	109	9 %
Sähly	7	104	9 %
Ratsastus	8	75	6 %
Jääkiekko	9	69	6 %
Tanssit (break-, street- ym.)	10	61	5 %
Trampoliini	11	59	5 %
Potkulautailu/skeittaus/ rullaluistelu	12	54	4 %
Yleisurheilu	13	38	3 %
Kamppailulajit	14	32	3 %
Hiihto	15	27	2 %
Jumpa	16	27	2 %
Frisbee/frisbeegolf	17	24	2 %
Koripallo	18	23	2 %
Sulkapallo	19	22	2 %
Laskettelu	20	20	2 %

**TAULUKKO 9B. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT. 7–9-VUOTIAAT**

Liikuntamuoto	Sijoitus 7–9-v. joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Pyöräily	1	2	65	41%
Ulkoilu/kävely	2	3	63	39%
Jalkapallo	3	5	48	30%
Uinti/uimahyppy	4	6	46	29%
Trampoliini	5	11	45	28%
Sähly	6	7	26	16%
Potkulautailu/ skeittaas/rulla- luistelu	7	12	21	13%
Juoksu/lenkkeily	8	1	18	11%
Ratsastus	9	8	18	11%
Yleisurheilu	10	13	15	9%

**TAULUKKO 9E. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT. 20–24-VUOTIAAT**

Liikuntamuoto	Sijoitus 20–24-v. joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Juoksu/lenkkeily	1	1	120	46%
Kuntosali	2	4	96	37%
Pyöräily	3	2	54	21%
Ulkoilu/kävely	4	3	38	15%
Uinti/uimahyppy	5	6	19	7%
Jääkiekko	6	9	17	6%
Jalkapallo	7	5	15	6%
Jumpa	8	16	10	4%
Ratsastus	9	8	9	3%
Sähly	10	7	8	3%

**TAULUKKO 9C. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT. 10–14-VUOTIAAT**

Liikuntamuoto	Sijoitus 10–14-v. joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Pyöräily	1	2	80	30%
Ulkoilu/kävely	2	3	61	23%
Jalkapallo	3	5	60	23%
Juoksu/lenkkeily	4	1	50	19%
Sähly	5	7	30	11%
Uinti/uimahyppy	6	6	26	10%
Ratsastus	7	8	23	9%
Jääkiekko	8	9	21	8%
Tanssi (break, street- ym.)	9	10	19	7%
Yleisurheilu	10	13	19	7%

**TAULUKKO 9F. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT. 25–29-VUOTIAAT**

Liikuntamuoto	Sijoitus 25–29-v. joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Juoksu/lenkkeily	1	1	121	45%
Kuntosali	2	4	81	30%
Pyöräily	3	2	56	21%
Ulkoilu/kävely	4	3	52	19%
Sähly	5	7	23	8%
Jalkapallo	6	5	15	6%
Ratsastus	7	8	14	5%
Uinti/uimahyppy	8	6	13	5%
Tanssi (break, street- ym.)	9	10	12	4%
Sulkapallo	10	19	10	4%

**TAULUKKO 9D. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT. 15–19-VUOTIAAT**

Liikuntamuoto	Sijoitus 15–19-v. joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Juoksu/lenkkeily	1	1	83	33%
Kuntosali	2	4	55	22%
Pyöräily	3	2	34	14%
Ulkoilu/kävely	4	3	31	12%
Jalkapallo	5	5	29	12%
Sähly	6	7	17	7%
Jääkiekko	7	9	16	6%
Ratsastus	8	8	11	4%
Tanssi (break, street- ym.)	9	10	10	4%
Koripallo	10	18	10	4%

**TAULUKKO 9G. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT.
7–29-VUOTIAAT TYTÖT.**

Kaikki	Sijoitus tyttöjen joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Juoksu/lenkkeily	1	1	228	39%
Pyöräily	2	2	162	27%
Ulkoilu/kävely	3	3	131	22%
Kuntosali	4	4	117	20%
Ratsastus	5	8	72	12%
Uinti/uimahyppy	6	6	61	10%
Tanssi (break-, street- ym.)	7	10	49	8%
Jalkapallo	8	5	44	7%
Trampoliini	9	11	37	6%
Potkulautailu/ skeittaus/rulla- luistelu	10	12	25	4%

Eniten mainintoja koko aineistosta keräsivät juoksu tai lenkkeily, jota kertoi harrastavansa yhteensä 392 nuorta. Pyöräilystä kertoi 289 ja kävelystä tai ulkoilusta 245 vastaajaa. Prosenttiosuuksilla mitattuna (taulukko 9) on liikuntamuotojen suosiossa tapahtunut muutoksia sitten vuoden 2012 kyselyn. Toinen huomionarvoinen seikka on se, että suosituimpia liikuntamuotoja kertoi harrastavansa selvästi suurempi määrä nuoria kuin neljä vuotta aiemmin. Osin tätä selittää vastaajien raportoiman kokonaisliikuntamäärän kasvu, joka todettiin jo aiemmin. Vaikuttaa siis siltä, että julkinen liikuntakeskustelu on saanut lapset ja nuoret antamaan omalle liikkumiselleen uusia merkityksiä ja ymmärtämään liikunnan aiempaa laajemmin.

Juoksu ja lenkkeily säilyivät suosituimpana liikuntamuotona vuoden 2012 kyselystä. Neljän vuoden takaisessa vapaa-aikatutkimuksessa 18 prosenttia vastaajista kertoi lenkkeilevänsä ja 8 prosenttia juoksevana (Myllyniemi & Berg 2013). Erikseen tarkasteltuna lenkkeily oli vuoden 2012 tuloksissa harrastetuin liikuntamuoto ja juokseminen seitsemänneksi harrastetuin – yhteensä 26 prosenttia vastaajista lenkkeili tai juoksi. Tässä kyselyssä juoksu ja lenkkeily yhdistettiin samaan kategoriaan, sillä avovastauksen perusteella oli mahdotonta arvioida näiden

**TAULUKKO 9H. SUOSITUIMMAT LIIKUNTA-
MUODOT JA URHEILULAJIT.
7–29-VUOTIAAT POJAT.**

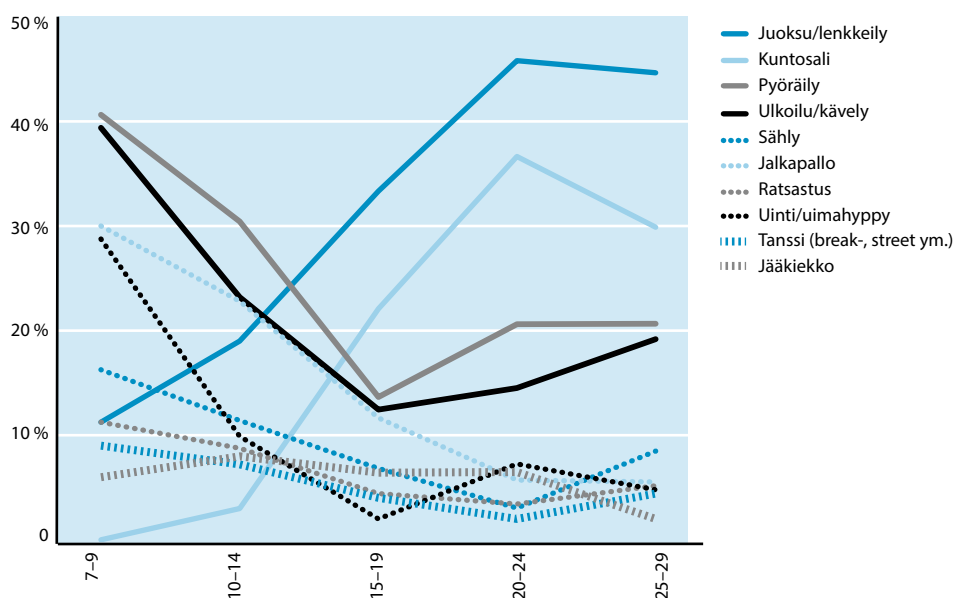
Kaikki	Sijoitus poikien joukossa	Sij. koko vastaaja- joukossa	n	%
Juoksu/lenkkeily	1	1	164	27%
Pyöräily	2	2	127	21%
Jalkapallo	3	5	123	20%
Kuntosali	4	4	123	20%
Ulkoilu/kävely	5	3	114	19%
Sähly	6	7	87	14%
Jääkiekko	7	9	60	10%
Uinti/uimahyppy	8	6	48	8%
Potkulautailu/ skeittaus/rulla- luistelu	9	12	29	5%
Kamppailulajit	10	14	22	4%

kahden välisiä eroja. Esimerkiksi avovastauksen ”käyn juoksemassa” ja ”käyn lenkillä” tarkoittanevat samaa asiaa. Kaikkiaan 33 prosenttia tämän kyselyn vastaajista kertoi juoksevana tai lenkkeilevänsä, joten kasvua vuoden 2012 tuloksista on tullut 7 prosenttiyksikköä.

Toiseksi suosituimmaksi liikuntamuodoksi nousi pyöräily 24 prosentin osuudella. Vuoden 2012 tuloksissa vastaava luku oli 13 prosenttia (Myllyniemi & Berg 2013). Pyöräilyn kasvanutta suosiota selittää voimakas kasvu etenkin nuorimman ikäryhmän raportoimassa kokonaisliikuntamäärässä, sillä pyöräily on suosittua nimenomaan 7–9-vuotiaiden keskuudessa. Tästä ikäryhmästä peräti 41 prosenttia vastasi pyöräilevänsä, kun vastaava luku vuonna 2012 oli 22 prosenttia.

Kolmanneksi yleisin liikuntamuoto lasten ja nuorten vastauksissa oli kävely tai ulkoilu, jota ilmoitti harrastavansa 20 prosenttia vastaajista. Vuonna 2012 kävelyä kertoi harrastavansa 11 prosenttia vastaajista, mutta luku ei ole täysin vertailukelpoinen, sillä ulkoilua ei tuolloin laskettu samaan kategoriaan. Kuten juoksun ja lenkkeilyn kohdalla, päädyttiin kävely ja ulkoilu yhdistämään, sillä vastauksista niiden välistä merkityseroa oli mahdotonta erottaa. Vuonna 2012 kuntosalilla käyminen oli toiseksi suosituin

KUVIO 60. LASTEN JA NUORTEN 10 SUOSITUIMMAN LIIKUNTAMUODON YLEISYYS IKÄRYHMITTÄIN. (%)

liikuntamuoto – tässä kyselyssä se oli neljänneksi suosituin 20 prosentin vastaajaosuudella. Vuoden 2012 kyselyn tapaan kuntosaliharrastus oli edelleen yleisintä 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä.

Koko aineiston osalta kymmenen yleisintä liikuntaharrastusta säilyvät jokseenkin samoina (ks. taulukko 9a). Juoksun ja lenkkeilyn yhdistäminen toi kymmenen harrastetuimman liikuntamuodon listalle yhden paikan lisää. Hiihdon suosio sukelsi 7 prosentin osuudesta 2 prosenttiin ja se putosi samalla harrastetuimpien liikuntalajien listalla. Kärkikymmenikköön vapautuneet paikat menivät jääkiekolle ja tanssilajeille. Uudemmissa liikuntamuodoista on syytä mainita trampoliinilla hyppiminen, joka nousi yhdenneksitoista suosituimmaksi liikuntamuodoksi. Potkulautailu, rullalautailu ja -luistelu olivat sijalla kaksitoista. Trampoliinilla hyppimisen suosiota selittää tässäkin tapauksessa nuorimman ikäryhmän raportoiman kokonaisliikuntamäärän merkittävä kasvu. 7–9-vuotiaista lapsista 28 prosenttia kertoi hyppivänsä trampoliinilla, kun vuoden 2012 tuloksissa trampoliini ei mahtunut edes yleisimpien liikuntamuotojen listalle.

Tytöillä juoksu ja lenkkeily olivat selvästi yleisin liikuntaharrastus. Koko aineiston tytöistä ja nuorista naisista 39 prosenttia kertoi juoksevana tai lenkkeilevänsä ainakin joskus. Vähintään 20 prosentin osuus naispuolisista vastaajista kertoi harrastavansa joko pyöräilyä, ulkoilua ja kävelyä tai kuntosalilla käymistä. Nämä neljä suosituinta liikuntaharrastusta ovat pysyneet samana vuoden 2012 kyselystä (ks. Myllyniemi & Berg 2013). Poikien ja nuorten miesten kohdalla liikunnan harrastaminen jakaantuu tasaisemmin usean liikuntamuodon kesken. Juoksemisesta ja lenkkeilystä kertoi 27 prosenttia vastaajista. Noin 20 prosentin osuus vastaajista kertoi joko pyöräilevänsä, pelaavansa jalkapalloa, käyvänsä kuntosalilla tai kävelevänsä ja ulkoilevansa. Selvin sukupuolten välinen ero suosituimmissa liikuntamuodoissa on jalkapallon harrastamisessa – pojista 20 prosenttia vastasi pelaavansa joskus jalkapalloa, tytöistä vain 7 prosenttia. Toinen selvästi sukupuolittunut liikuntaharrastus on sähly ja salibandy: pojista 14 prosenttia kertoi pelaavansa ainakin joskus, kun taas tytöistä vain muutamat mainitsivat sählyn tai salibandyä.

Kuviosta 60 käy hyvin ilmi se, miten ikäsidoonaisia erilaiset liikuntamuodot ovat lasten ja nuorten keskuudessa. Nuorimmassa ikäryhmässä suosituimpia lajeja ovat pyöräily, ulkoilu ja kävely, jalkapallo sekä uinti ja uimahypyt. Näiden lajien suosio laskee kuitenkin 15 ikävuotta lähestyttäessä, ja samalla juoksu ja lenkkeily sekä kuntosaliharrastus nousevat suosiossa niiden ohi. Erityisesti uiminen ja jalkapallo ovat huomionarvoisia, sillä niiden suosio laskee iän myötä nuorimpien noin 30 prosentista vanhimman ikäluokan noin viiteen prosenttiin. Uinti ja jalkapallo ovatkin tulosten valossa erityisesti lasten liikuntamuotoja, joita voisi nimittää varhaisen harrastamisen lajeiksi. Uinnin suosiota nuorimmassa ikäryhmässä selittää ainakin se, että koulujen uimaopetus painottuu 1.–3. luokalle (Rajala & Kankaanpää 2011, 17). Sinänsä on siis varsin luonnollista, että uinnin painoarvo näkyy myös lasten vastauksissa, vaikkei koulujen uintiopetusta voi vapaa-ajan liikuntana pitääkään.

Jalkapallon osalta kehityksen syitä voi etsiä ainakin kahdelta eri suunnalta. Ensinnäkin tiedossa on, että lasten kiinnostus sosiaalsiin joukkuepeleihin ja yleisesti ryhmätoimintaan on korkeimmillaan 9–12-vuotiaiden keskuudessa ja hiipuu iän myötä (mm. Helanko 1953; Tiirikainen & Konu 2013). Erityisesti poikien kiinnostus joukkuelajeihin pienenee iän myötä. Toisaalta kiinnostus joukkuelajeihin vähenee osana aikuistumisen sosiaalipsykologista prosessia, toisaalta taas kyseessä on seuraus kulttuurisista ja institutionaalisista muutoksista elämäntilanteissa – esimerkiksi jalkapallon pelaaminen koulun pihalla on vanha perinne, jonka vaikutus luonnollisesti ulottuu vain kouluikäisten liikkumiseen. Toiseksi myös jalkapallon osalta on viime aikoina puhuttu paljon niin sanotuista poistytävistä tekijöistä (mm. Puronaho 2014; Salasuo ym. 2015), joista tärkeimpinä voidaan pitää ohjatun harrastamisen hintojen kasvua (Puronaho 2014; OKM 2016) sekä urheilujärjestelmän pyramidimallia, jossa iän myötä kevyen harrastamisen mahdollisuudet vähenevät ja tilaa on lähinnä kilpailulliselle toiminnalle.

Nuorten vastausten perusteella juoksu ja lenkkeily sekä kuntosaliharrastus yleistyvät iän myötä. Molempien suosio lähtee kasvuun 10–14-vuotiaiden vastauksissa. Näiden liikuntamuotojen suosio kasvaa aina 20–24 ikävuoteen saakka, jonka jälkeen niiden harrastaminen taasoittuu ja laskee hieman vanhimmassa ikäryhmässä. Juoksun ja lenkkeilyn iän myötä kasvavaa suosiota selittää moni asia. Lenkille lähteminen on helppo ja halpa tapa liikkua, joten kun iän myötä vanhempien valvonta vähenee ja nuorten liikkumatila kasvaa, on juokseminen varsin luontainen tapa harrastaa liikuntaa ja ylläpitää fyysistä kuntoa. Lenkkeilyharrastus ei myöskään ole sidottu tiettyyn aikaan tai paikkaan, joten se on liikuntamuotona varsin joustava.

Kuntosaliharrastuksen pitkään kasvanut suosio (ks. esim. SLU 2010a) puolestaan liitetään siihen, että terveyden ja ulkonäön merkitys yhteiskunnassa on jatkuvasti korostunut, ja samalla kehoihanteet ovat muuttuneet (mm. Pope ym. 2000; Kinnunen 2001a). Taina Kinnunen (2001b) kirjoittaa ruumiin estetisoitumisesta sekä kehosta välineenä saavuttaa sosiaalista pääomaa. Ulkonäköä tulkitaan merkinä elämäntyylistä, oman terveyden vaalimisesta ja identiteetistä (mm. Salasuo & Piispa 2012, 170–180). Kuntosaliharrastuksen suosion iän myötä tapahtuva kasvu ei siis ole irrallinen ilmiö, vaan ennemminkin osa kulttuurista muutosta maailmaan, jossa terveydellä ja ulkonäöllä on entistä suurempi merkitys.

Liikuntapolitiikan näkökulmasta harrastamisen muodoissa iän myötä tapahtuva muutos on kiinnostava ilmiö, samoin niin sanottujen elämäntapalajien (Piispa 2015; Salasuo ym. 2015) nousu näkyviksi herkemman raportoinnin ansiosta. Pyöräily on ulkoilun ja kävelyn ohella liikuntamuoto, joka säilyttää suosionsa läpi lapsuuden ja nuoruuden. Varhaisen harrastamisen lajeja puolestaan ovat sukupuolesta riippumatta uinti, pojilla jalkapallo ja sähly tai salibandy, ja tytöillä ratsastus. Trampoliinilla hyppiminen sekä potkulautailu, rullalautailu ja -luistelu ovat myös varsin suosittuja nuorimmassa 7–9-vuotiaiden

ikäryhmässä. Elämäntapalajeista tanssilajien, kuten hip-hop- ja street-tanssin, suosio näkyi tyttöjen keskuudessa jo vuoden 2012 kyselyssä. Ne vaikuttavat vakiinnuttaneen asemansa tyttöjen ja nuorten naisten liikuntamuotona (ks. myös Blomqvist ym. 2015).

Kevyen liikenteen väylillä on keskeinen rooli suosituimpien, koko lapsuus- ja nuoruusiän läpäisevien liikuntamuotojen harrastamisessa, mikä tulisi huomioida myös liikuntapolitiikassa ja yhdyskuntasuunnittelussa. Turvalliset väylät pyöräilyyn, kävelemiseen ja ulkoiluun edistävät kaikkien lasten ja nuorten mahdollisuuksia liikuntaan. Kunnallisten uimahallien merkitys on suuri erityisesti lapsille ja niiden avulla edistetään myös uimataidon oppimista. Myös suosittu elämäntapalajit, potkulautailu, rullalautailu ja -luistelu tapahtuvat suurimmaksi osaksi pihapiirissä, kevyen liikenteen väylillä ja esimerkiksi skeittipuistoissa. Skeittaamiseen sopivien paikkojen osalta suomalainen kaupunkikulttuuri ja kaupunkisuunnittelu ovat varsin hyvällä tolalla. Toisin kuin useissa muissa länsimaisissa kaupungeissa, joissa skeittaaminen on kiellettyä tai tiukasti rajoitettua, on Suomessa useissa kunnissa panostettu skeittaavien nuorten mahdollisuuteen olla osa kaupunkikuvaa ja -kulttuuria.

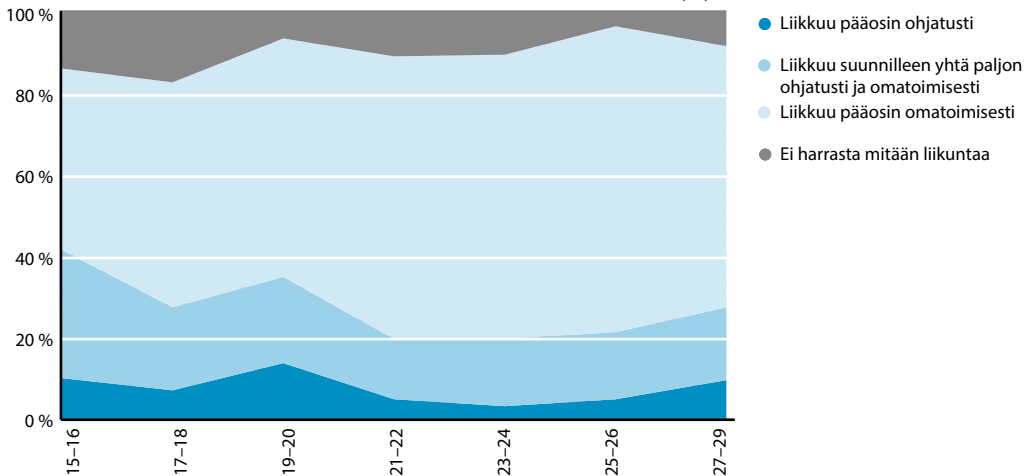
Kun mainittujen lajien lisäksi huomioidaan vielä kuntosaliharrastuksen yleistyminen noin 15 ikävuoden kohdalla, piirtyy lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta kuva, jossa omaehtoisella liikunnalla on keskeinen rooli. Omaehtoisuus on huomioitu myös valtion liikuntapaikkarakentamisessa, jossa resursseja suunnataan uimahalleihin, koulujen pihoihin, skeittipaikkoihin, lenkkipolkuihin ja muihin lähiliikuntapaikkoihin (VLN 2015).

Edelleen selvästi suurin potti valtion liikunnalle myöntämistä tuista menee järjestömuotoiseen liikuntaan (VLN 2015), mikä ei ainakaan tämän kyselyn perusteella näytä edistävän lasten ja nuorten liikuntaa parhaalla mahdollisella tavalla. Huoli lasten ja nuorten vähäisestä liikumisesta ja sen kansanterveydellisistä seurauksista konkretisoituu lisääntyvänä julkisena tukena niille, jotka urheilevat muutenkin paljon ohjatusti.

LIKKUMISEN TAVAT

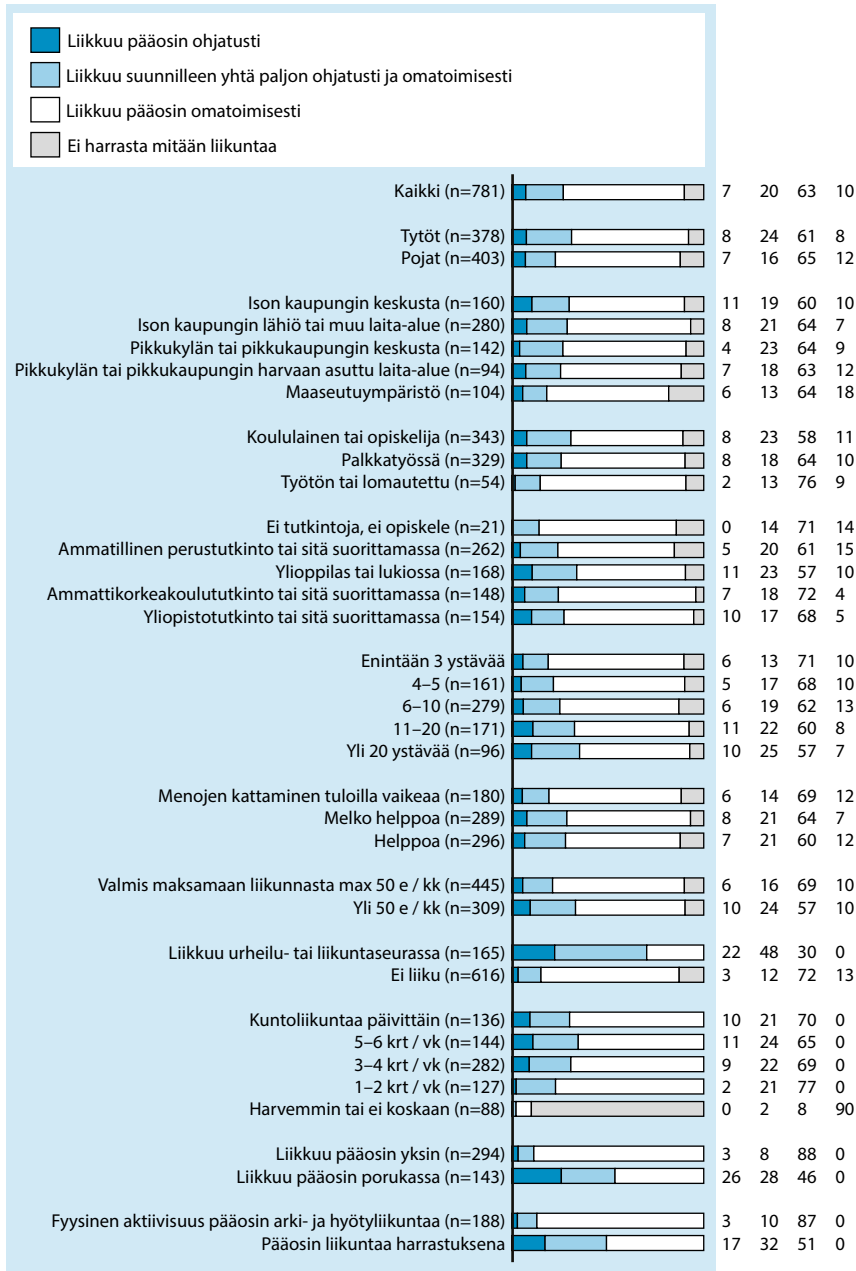
Kyselyssä selvitettiin sitä, miten suuri osuus lasten ja nuorten kaikesta liikunnasta on ohjattua ja miten suuri osuus omatoimista. Samalla kysyttiin, miten suuri osuus kaikesta liikunnasta

KUVIO 61. OHJATTU JA OMATOIMINEN LIIKUNTA IKÄLUOKITTAIN. (%)

Kysymyksen muotoilu: "Liikunta ja urheilu voivat olla niin ohjattua (esimerkiksi urheiluseuroissa) kuin omatoimista (kuten omin päin lenkkeilyä tai kavereiden kanssa pelailua). Kuinka arvioisit omaa tapaasi liikkua kokonaisuudessaan?"

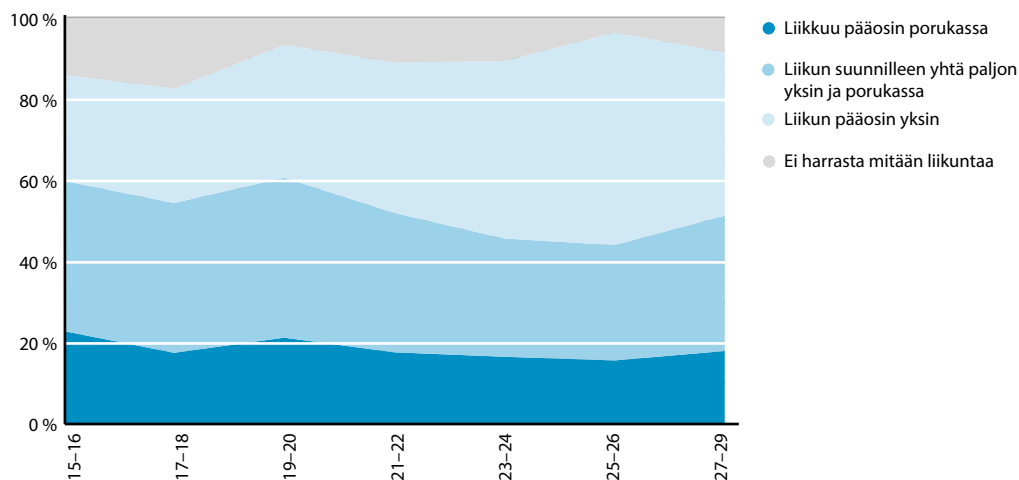
KUVIO 62. OHJATTU JA OMATOIMINEN LIIKUNTA TAUSTAMUUTTUJITTAIN. (%)

tapahtuu yksin ja miten suuri osuus puolestaan kavereiden kanssa tai muussa porukassa. Kolmas liikkumisen tapoja kartoittava kysymys selvitti, miten suuri osuus päivittäisestä fyysisen

aktiivisuuden kokonaismäärästä kertyy arki- ja hyötyliikunnasta (kuten välimatkojen kulkemisesta kävellen tai pyöräillen, pihatöistä, marjastamisesta tai sienestämisestä jne.) ja miten suuri

KUVIO 63. LIKKUMINEN YKSIIN JA PORUKASSA. (%)

Kysymyksen muotoilu: "Kuinka iso osa kokonaisliikunnastasi tapahtuu yksin ja kuinka iso osa kavereiden kanssa tai muussa porukassa?"

osuus erikseen harrastetusta liikunnasta ja urheilusta (kuten kuntosalilla käynnistä, laijharjoituksista tai kilpaurheilusta).

Liikkumisen tavat ovat voimakkaasti sidoksissa vastaajan ikään ja elämänvaiheeseen, joten erojen havainnollistamiseksi kannattaa tulokset esittää ikäjanan avulla (kuviot 61, 63 ja 65). Kokonaiskuva lasten ja nuorten liikunnasta tarkentuu kuvioissa 62, 64 ja 66, jotka esittävät muiden taustamuuttujien vaikutusta lasten ja nuorten liikkumisen tapoihin.

Liikunnan lopettamistrendiä käsiteltiin jo aiemmin seuraliikunnan yhteydessä. Tuolloin todettiin, että erityisesti poikien lopettamisikä on laskenut, että liikunnan lopettaminen teini-iässä on sukupuolesta riippumatta yleistynyt (kuviot 52 ja 57), ja että jo 14–15-vuotiaissa reilusti yli puolet liikuntaa tai urheilua seuroissa harrastaneista on lopettanut (kuvio 59). Osaselitys ilmiöön löytyy nuorten elämässä tapahtuvista muutoksista, joiden myötä kaverien tapaaminen kasvotusten (ks. kuviot 46 ja 47) ja ajan viettäminen pihasakeissa (mm. Salasuo & Poikolainen 2016) vähenevät selvästi. Jo aiemmin havaittiin, että tyttöjen kavereidensa kanssa viettämä aika laskee nopeammin kuin poikien.

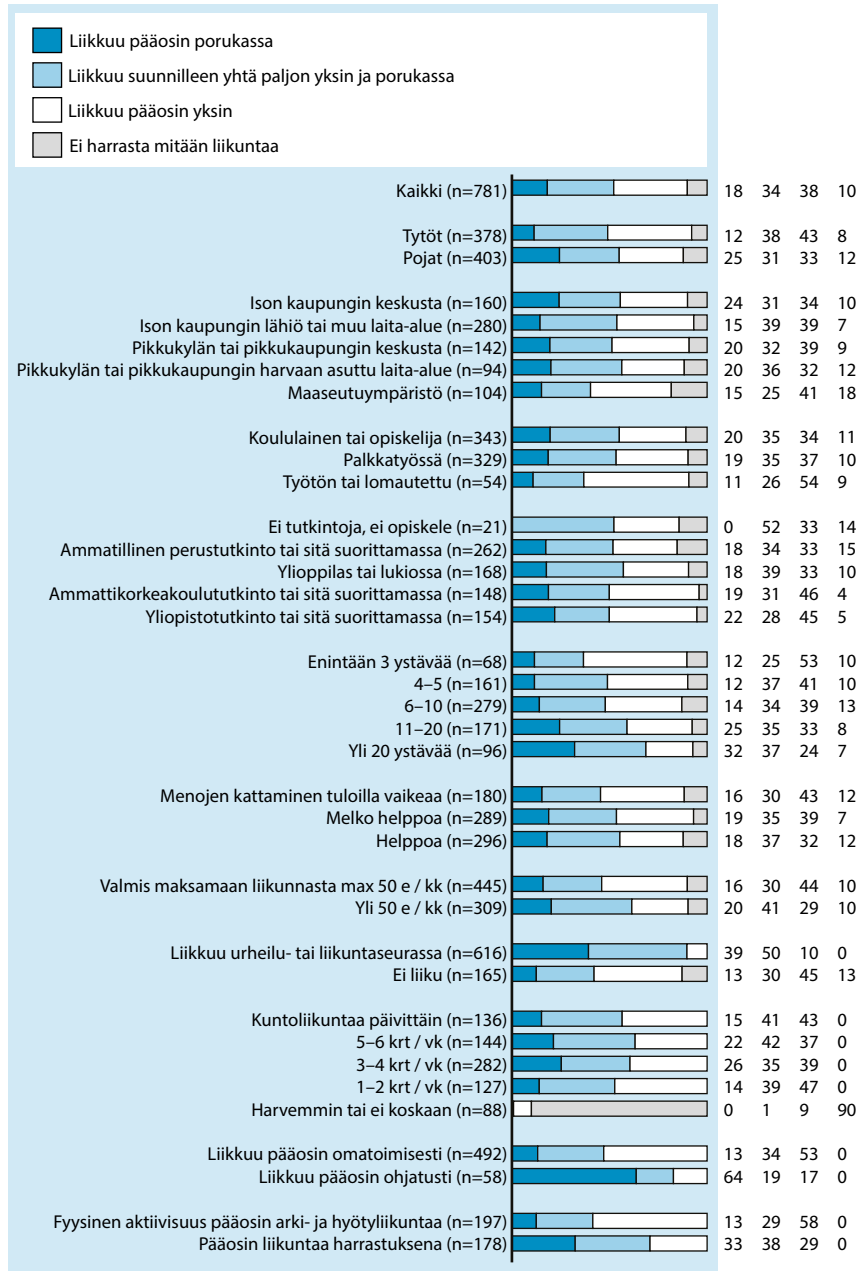
Yhtenä selityksenä mainittiin poikien suurempi aktiivisuus seuraliikunnassa, joka mahdollisesti hidastaa kasvotusten tapaamisten rajua vähenemistä. (Ks. myös Berg 2005; Myllyniemi 2009a, 49; Haanpää ym. 2012). Samassa yhteydessä todettiin, että urheiluseurojen muuttuminen aiempaa kilpailullisemmiksi sekä harrastusten kalleus selittävät ainakin osin lopettamiskäyrän aikaistumista ja jyrkkenemistä.

14–15 ikävuoteen ajoittuvassa käännekohtassa nuoret siis tyypillisesti joko lopettavat liikunnan harrastamisen kokonaan, tai siirtyvät joukkuelajeista omatoimisiin liikuntamuotoihin, kuten lenkkeilyyn ja kuntosaliharjoitteluun (ks. myös Kokko ym. 2015.) 15–18-vuotiaista nuorista alle 10 prosenttia harrastaa ainoastaan ohjattua liikuntaa tai urheilua. Tämän ikäisillä on myös arki- ja hyötyliikunnan osuus pienimmillään (ks. kuvio 65). Sen sijaan omatoimisen liikunnan määrä lähtee kasvuun yli 15 ikävuoden jälkeen, ja kasvu on erityisen ripeää 20 ikävuoden jälkeen. Yhteenvetona voitaisiin todeta, että noin 14–15-vuotiaisiin osuva käännekohta tekee liikunnasta ryhmätoiminnan sijaan yksilöllisempää ja itsenäisempää.

Kokonaan liikkumattomien nuorten osuus on suurimmillaan 17–18-vuotiaissa, jonka ikäisistä noin 18 prosenttia kertoo, ettei liiku lainkaan. Liikkumattomien määrä on selvästi

pienempi 19–20-vuotiaissa, joista enää noin 7 prosenttia kertoo, ettei liiku lainkaan. Alhaisimmillaan liikkumattomien määrä on 25–26-vuotiaissa, joista vain noin 4 prosenttia sanoo, ettei liiku lainkaan.

KUVIO 64. LIIKKUMINEN YKSIN JA PORUKASSA TAUSTAMUUTTJITTAIN. (%)

Ohjattu ja omatoiminen liikunta

Kokonaisuutena liikunta näyttää olevan suurilta osin omatoimista – pääosin omatoimisesti liikkuu 63 prosenttia vastaajista, kun taas pääosin ohjatusti liikkuvien osuus on vain 7 prosenttia. Suurin iän mukainen muutos omatoimisesti ja ohjatusti liikuntaa harrastavien osuuksissa näkyy 20 ikävuoden paikkeilla, jolloin omatoimisesti liikkuvien osuus kasvaa voimakkaasti (kuvio 61). Sama muutos näkyy myös lajien suosiossa lenkkeilyn ja kuntosaliharrastuksen suosion kasvuna (ks. taulukot 9a–9h ja kuvio 60). Kuvioden 61 ja 62 tulkinassa on kuitenkin huomioitava, että kysymys ohjatusta ja omatoimisesta liikkumisesta esitettiin vain 15-vuotiaille ja sitä vanhemmille. Koska edellä havaittiin, että valtaosa seuraliikunnan lopettamisista tapahtuu jo ennen 15 ikävuotta (kuviot 56 ja 57), antavat nämä kuviot siis vääristyneen kuvan siitä, miten yleistä omatoiminen liikunta on koko vastaajajoukossa, eli 7–29-vuotiaissa. Alle 15-vuotiailla ohjatun liikunnan osuus kokonaisaktiivisuudesta on huomattavasti kuvioden 61 ja 62 esittämää suurempi.

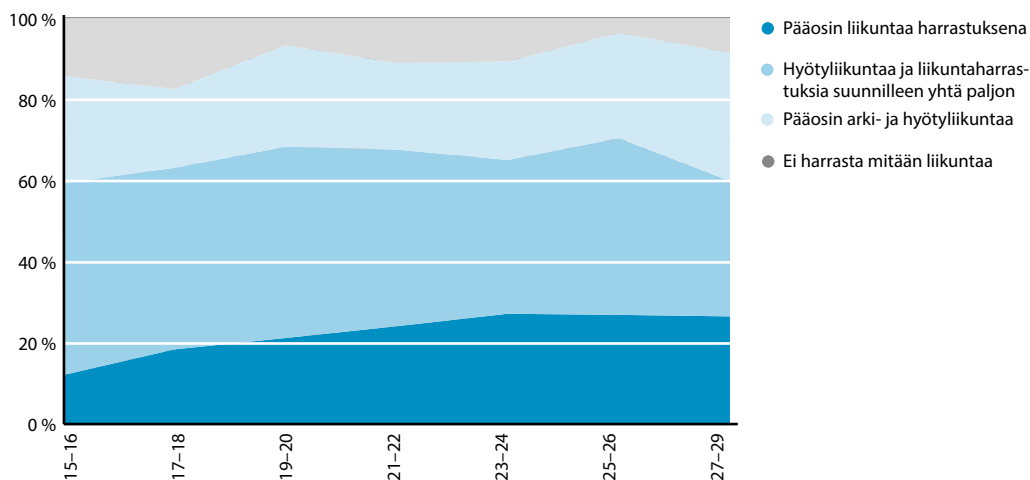
Myös asuinpaikka vaikuttaa ohjatun liikunnan osuuteen niin, että ohjattu liikunta yleisempää kaupungeissa kuin maaseudulla. Osa erosta selittyy vastaajien iällä, sillä parikymppisten muuttoliike suuntaa kaupunkiin työn ja opintojen perässä. Muutenkin iän mukaiset muutokset (kuvio 61) on hyvä pitää mielessä muita taustamuuttujia tarkastellessa (kuvio 62).

Ohjattu liikunta on yhteydessä suureen ystävien määrään. Ryhmä- (vrt. kuviot 62 ja 64) ja seuraliikunta tarjoavat luonnolliset puitteet ystävien tapaamiselle ja uusiin ystäviin tutustumiselle.

Yksin vai yhdessä

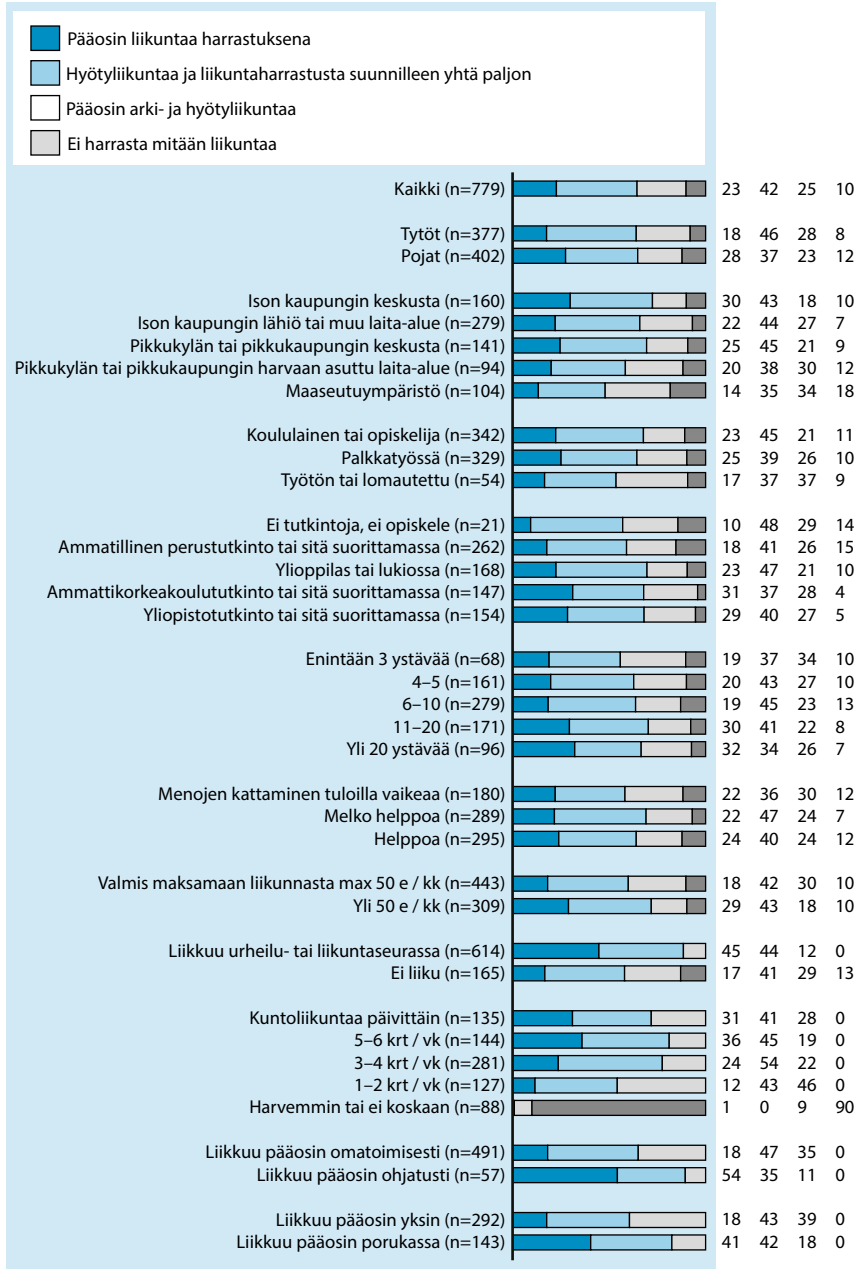
Kuviosta 63 nähdään, että yksin liikkuvien osuus kasvaa iän myötä. Yksin liikkumisesta tulee yleisin tapa harrastaa liikuntaa noin 21–22-vuotiaille ja sitä vanhemmille, ja se on kaikkein yleisintä 30 ikävuoden lähestyessä. Ryhmässä liikkuminen on selvästi yleisempää poikien kuin tyttöjen joukossa, mikä näkyy myös harrastettujen lajien sukupuolittumisessa, sillä erityisesti joukkuelajit kuten jalkapallo, sähly ja jääkiekko ovat poikien

KUVIO 65. ARKILIIKUNTA JA LIIKUNTAHARRASTUKSET IKÄRYHMITÄIN. (%)

Kysymyksen muotoilu: "Päivittäinen fyysisen aktiivisuuden kokonaismäärä kertyy arki- ja hyötyliikunnasta (kuten välimatkojen kulkemista kävellen tai pyöräillen, pihatöitä, marjatusta tai sienestystä jne.) ja erikseen harrastetusta liikunnasta ja urheilusta (kuten kuntosalilla käynnistä, tietyn lajin treenaamisesta tai kilpaurheilusta). Kuinka arvioisit omaa tapaasi liikkua kokonaisuuksessaan?"

KUVIO 66. ARKILIIKUNTA JA LIIKUNTAHARRASTUKSET TAUSTAMUUTTUJITTAIN. (%)

suosiossa (ks. taulukot 9g–h). Harrastaminen ei yksin riitä selittämään eroja tyttöjen ja poikien ystävien määrissä (kuvio 48), mutta ystävien määrä on hyvin vahvasti yhteydessä siihen, ta-

pahtuuko liikkuminen pääsääntöisesti yksin vai porukassa. Kuvio 64 saattaa antaa harhaanjohtavan kuvan siitä, että ystävien määrä johtaisi sosiaalisempaan liikkumiseen, vaikka todellinen vaikutussuunta lienee päinvastainen.

Niiden nuorten määrä, jotka pitävät liikuntaa harrastuksenaan, kasvaa vähän yli 20-vuotiaisiin asti, mutta sen jälkeen muutokset ovat pieniä, ja määrä vakiintuu hieman yli 20 prosenttiin. Kolmenkymmenen ikävuoden lähestyessä liikkuminen painottuu enemmän arki- ja hyötyliikuntaan.

Edellä nähtiin, kuinka ohjatun liikunnan harrastamisen määrä ”elpyy” hieman 19–20 ikävuoden kohdalla, mutta sen jälkeen niiden määrä, joille ohjattu liikunta on ainoa liikuntamuoto, sukeltaa muutamaan prosenttiin (kuvio 61). Ohjatun liikunnan suosiossa näkyy lievää kasvua 30 ikävuotta lähestyvillä vastaajilla, mutta koska aineisto ei ulotu yli kolmekymmppisiin, ei tämän perusteella voi tehdä vielä johtopäätöksiä muutoksen suunnasta.

Kaikkiaan liikunnassa tapahtuvat muutokset osuvat hyvin yksin nuoruuden siirtymävaiheiden kanssa. Liikkuminen alkaa vähentyä peruskoulun päättyessä. Seuraavana muutaman vuoden ajanjaksona liikkuminen on vähäistä, mutta yksilöllisemmät liikuntamuodot kääntyvät kasvuun samoihin aikoihin, kun korkeasteen opinnot alkavat (OKM 2014) ja nuoret muuttavat pois lapsuudenkodista (Nikander 2009). Tämä näkyy myös tutkimusaineistossa. Kokonaan liikkumattomien opiskelijoiden osuus on 16–17-vuotiaista peräti 17 prosenttia ja 18–19-vuotiaista vielä 13 prosenttia, mutta liikkumattomien osuus ikäryhmästä laskee sen jälkeen jyrkästi. 20–21-vuotiaissa opiskelijoissa täysin liikkumattomia ei ollut yhtäkään, ja 22–25-vuotiaissa opiskelijoissa ainoastaan 6 prosenttia. Omatoimisesti liikkuvien osuus opiskelevista vastaajista kasvaa voimakkaasti 20 ikävuoden paikkeilla, alle 20-vuotiaiden 45 prosentista yli 20-vuotiaiden reiluun 70 prosenttiin. Tulosten valossa vaikuttaa siltä, että liikuntatapojen muutokset ovat yhteydessä tunnetuihin nuoruuden siirtymävaiheisiin, jotka muutenkin rytmittävät elämäntapojen muutoksia sekä siirtymistä aikuisuuteen.

Sitä, paljonko perheet käyttävät rahaa lasten liikuntaan, on selvitetty aiemmissa tutkimuksissa (mm. Puronaho 2006; Puronaho 2014; OKM 2016). Osittain sen vuoksi jätettiin lasten liikuntaharrastusten kustannukset tämän kyselyn ulkopuolelle. Sen sijaan esitettiin avoin kysymys: ”Kuinka paljon olet valmis maksamaan liikuntaharrastuksesta kuukaudessa kaikki kulut huomioiden?” Kysymys esitettiin vain 15–29-vuotiaille vastaajille, ja tarkennuksena ohjeistettiin huomioimaan myös vanhempien tai muiden tahojen mahdollinen tuki, ei vain itse maksettua rahasummaa. Summa pyydettiin kertomaan euroina kuukaudessa.¹⁹ Suurten kausivaihteluiden tapauksessa pyydettiin arvioimiaan summaa keskimäärin vuoden aikana.

Alle 15-vuotiaiden kohdalla kysymys esitettiin huoltajalle: ”Kuinka paljon olet valmis maksamaan lapsesi liikuntaharrastuksesta kuukaudessa kaikki kulut huomioiden?” Tarkennukseksi korostettiin sitä, että kysymys koskee vain haastateltavana olevaa lasta. Huoltajien ja nuorten vastaukset esitetään erillisissä kuviossa (67 ja 68). Tiedot eivät ole suoraan vertailukelpoisia, koska alle 15-vuotiaiden tuloksissa taustatiedot kuvaavat huoltajaa, ja yli 15-vuotiaissa nuorta itseään.

Aineisto mahdollistaa myös ensimmäistä kertaa perheiden todellisuudessa lasten liikuntaan käyttämien summien suuntaa-antavaa vertailua siihen, millaisiin euromääriin koetaan olevan mahdollisuuksia. Tähän aiheeseen palataan vielä tässä kappaleessa.

Avointen kysymysten tuloksin täytyy poikkeavan suurten lukujen tapauksessa käyttää harkintaa sen arvioimisessa, mihin arvoon saakka summat olivat realistisia ja missä kohden kyseessä on näppäilyvirhe tai väärinymmärrys (kuten suurimman kertosumman tai vuosittaisen rahamäärän kertominen jatkuvan kuukausittaisen summan sijaan). Koko aineiston suurin arvo on 3000 euroa kuukaudessa, ja kaiken kaikkiaan 14 tapauksessa arvo on suurempi kuin 600 euroa.²⁰ Vähintään tuhannen euron

kuukausittaisissa liikuntakuluja maininneissa oli esimerkiksi ratsastajia sekä motocrossin ja muun moottoriurheilun harrastajia. Kyse on siis todellisuudessa kalliista lajeista, ja joillain harrastettuja urheilulajeja oli useita. Puronahon (2014) selvityksessä joidenkin lajien hinnat todella nousevat erittäin suuriksi, joten vaikka mainitut summat ovat poikkeuksellisia, ne eivät ole mahdottomia ja rajanveto olisi mielivaltaista. Niinpä suurimpiakaan euromääriä ei ole poistettu luvuista. Ne vaikuttavat nostavasti esitettyihin keskiarvoihin, mistä syystä esitetään usein myös mediaani, joka ei ole herkkä poikkeavan suurille luvuille. Kuvioissa 67 ja 68 ei käytetä keskilukuja lainkaan, vaan vastaajat on ryhmitelty viiteen luokkaan sen mukaisesti, kuinka monta euroa kuukaudessa he olivat liikuntaan valmiita laittamaan. Näin vältetään poikkeuksellisen suurten lukujen mahdollisesti vääristävä vaikutus tuloksiin.

Kuviosta 67 nähdään, että nuorten omien vastausten perusteella pojat ovat valmiita laittamaan liikuntaan keskimäärin vähän enemmän rahaa (107 euroa) kuin tytöt (86 euroa). 15–19-vuotiaiden keskiarvo on 135 euroa, 20–24-vuotiaiden 76 euroa ja 25–29-vuotiaiden enää 67 euroa. Raju pudotus noin 20 ikävuoden kohdalla johtuu itsenäistymismuutoista ja vanhemmilta saadun tuen vähenemisestä. Kaikkien 15–29-vuotiaiden yleisin arvo (moodi) on 50 euroa ja keskimäinen arvo (mediaani) niin ikään 50 euroa.

Liikuntaa aktiivisesti harrastavat ja urheiluseuratoiminnassa mukana olevat nuoret ovat valmiita maksamaan harrastuksestaan muita enemmän. Ohjatussa urheiluharrastuksesta mukana olevista nuorista lähes kolmannes (29 %) on valmis maksamaan yli 100 euroa kuukaudessa. Myös kuntoliikuntaa päivittäin harrastavat ovat valmiita maksamaan harrastuksesta harvemmin liikkuvia enemmän. Heistä puolet on valmiita maksamaan liikkumisestaan yli 71 euroa kuukaudessa. Ero aktiiviliikkujien välillä on siinä, että pääosin ohjatusti liikkuvat (22 %) olivat selvästi valmiimpia maksamaan liikunnasta yli sata euroa kuukaudessa kuin omatoimiliikkujat

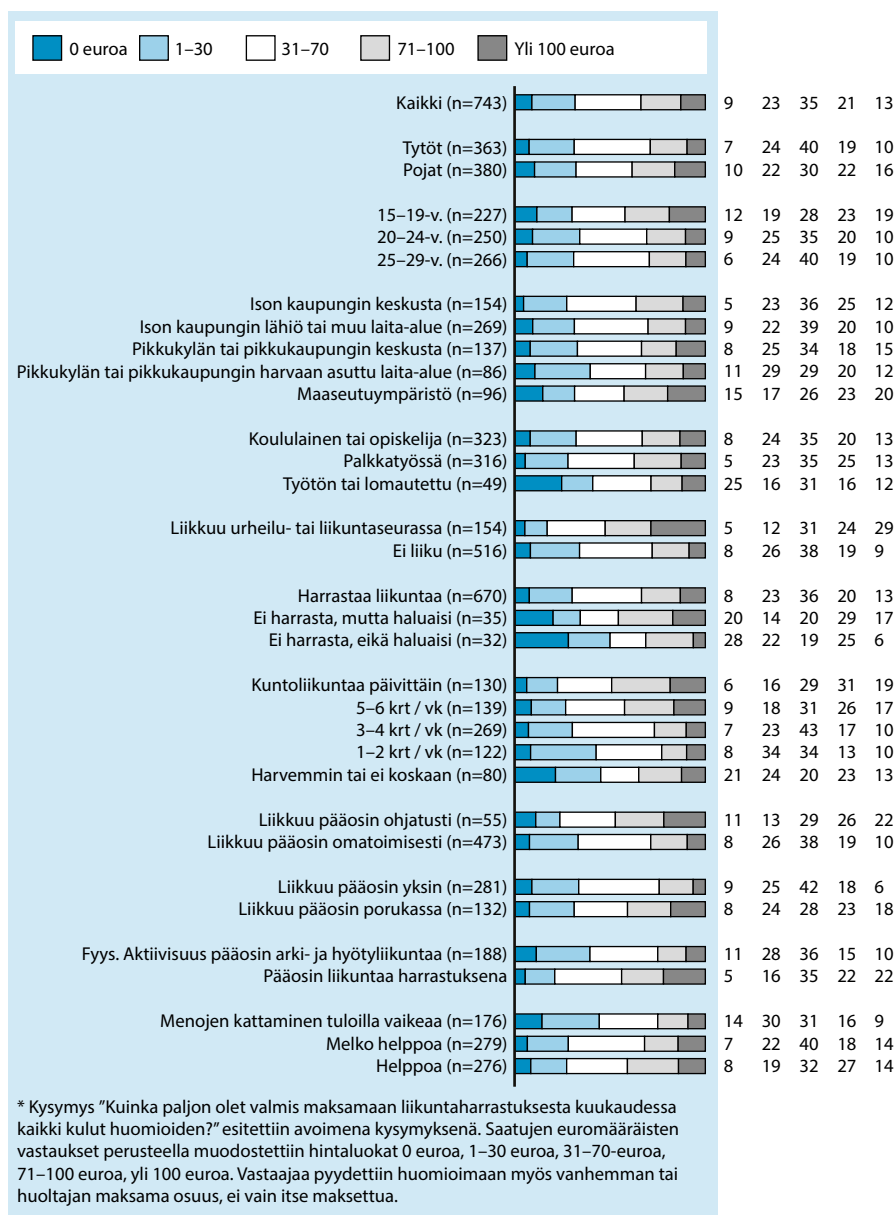
(10 %). Samanlainen ero maksuvalmiudessa näkyy, kun verrataan pääosin porukassa ja yksin harrastavia. Porukassa harrastavista 42 prosenttia on valmis maksamaan harrastuksestaan yli 71 euroa kuukaudessa, kun yksin harrastavilla vastaava osuus on vain 22 prosenttia.

Kuntoliikuntaa harrastavien halukkuus investoida rahaa liikuntaharrastukseen vähenee sitä mukaan, mitä harvemmin kuntoliikuntaa harrastaa. On varsin ilmeistä, että liikuntaa aktiivisesti harrastavat antavat sille tärkeän merkityksen elämässään. Tästä syystä he ovat myös valmiita sijoittamaan harrastamiseen enemmän rahaa kuin muut lapset ja nuoret. Kansantaloustieteen käsittein voidaan puhua vaihtoehtokustannuksista. Aktiiviset liikkujat ovat valmiita luopumaan muista harrastuksista ja hankinnoista, koska haluavat sijoittaa suuremman euromäärän päästäkseen harrastamaan liikuntaa.

Huomionarvoista kuviossa 67 on myös se, että arki- ja hyötyliikuntaa harrastavista nuorista 75 prosenttia on valmis maksamaan harrastuksestaan enintään 70 euroa. Vastaavasti harrastuksena liikkuvista nuorista hieman yli puolet (56 %) on valmiita maksamaan liikunnasta enintään 70 euroa ja loput yli 71 euroa. Niistä nuorista, joille menojen kattaminen tuloilla on vaikeaa, 75 prosenttia oli valmiita maksamaan liikkumisesta enintään 70 euroa kuukaudessa. Puolestaan ne nuoret, jotka vastasivat menojen kattamisen olevan helppoa, ovat selvästi useammin valmiita (41 %) maksamaan harrastuksesta yli 70 euroa.

Kuviosta 67 nähdään, että erityisesti työttömien ja lomautettujen nuorten valmius maksaa harrastamisesta on vähäinen. Yli 40 prosenttia näistä nuorista kertoi voivansa maksaa harrastuksesta enintään 30 euroa. Helena Huhdan (2015) tutkimuksessa nuorten työttömien liikunnan harrastamisesta havaittiin, että seuraliikunnan parissa oli vain noin 10 prosenttia työttömistä nuorista. Työttömyyden aikana yksin liikkuminen lisääntyy, samoin maksuttomien liikuntapaikkojen käyttö. Syyksi työttömät nuoret kertovat rahan puutteen ja työttömyyden aiheuttaman masennuksen ja passivoitumisen.

KUVIO 67. KUINKA PALJON NUORET OVAT VALMIITA MAKSAMAAN LIIKUNTAHARRASTUKSESTA KUUKAUDESSA.* 15–29-VUOTIAAT. (%)

Huhdan (mt.) tutkimuksessa harrastamista haittaavista tekijöistä raha tai hinta yleensä oli ongelma peräti 60 prosentille vastaajista. Työttömistä nuorista 74 prosenttia koki, että liikuntapaikkojen maksut haittasivat paljon tai jonkin verran

liikunnan harrastamista. Seuramaksuja piti liikunnan harrastamista paljon haittaavina tekijöinä 42 prosenttia, ja jonkin verran haittaavina 22 prosenttia kyselyyn vastanneista työttömistä nuorista. Tutkimuksen mukaan suurimpana

esteenä työttömien nuorten liikkumiselle olikin ”laiha lompakko” (Huhta 2015, 38).

Tuloksia on kiinnostavaa verrata Kari Puronahon (2014) selvitykseen harrastusten hinnoista vuosina 2012–2013. Vaikka selvitys ei ollut satunnaistettu otos, voi sen perusteella tehdä karkeaa vertailua. Aineisto kerättiin Webropol-kyselynä internetistä, ja linkki kyselylomakkeeseen oli esillä tiettyjen lajiliittojen kotisivuilla. Lajeista mukana selvityksessä olivat golf, jalkapallo, jääkiekko, koripallo, pesäpallo, salibandy, yleisurheilu, uinti, taitoluistelu, tanssi, voimistelu, hiihto, voimistelu ja ratsastus. Raportin mukaan lajit vastaavat harrastajamääriltään yli 80 prosenttia lasten ja nuorten liikuntaharrastuksista seuroissa. (Mt.)

Selvityksen mukaan vuosittaisten kustannusten keskiarvo 15–18-vuotiailla oli ohjatussa harrasteliikunnan osalta 2 440 euroa ja kilpaurheilun osalta 7 541 euroa (Puronaho 2014). Kuukausittaisiksi summiksi muutettuna tämä tarkoittaa ohjatussa harrasteliikunnassa keskimäärin noin 203 euroa ja kilpaurheilussa keskimäärin noin 628 euroa kuussa.

Nyt tehdyn tutkimuksen aineistossa 15–19-vuotiaista nuorista vain pieni osa (11 %) ilmoitti olevansa valmis maksamaan ohjatun liikunnan harrastamiseen tarvittavan kuukausimaksun 200 euroa. Kilpaurheilun kokonaiskustannusten 600 euroa tai enemmän on valmis maksamaan vain neljä prosenttia tästä ikäryhmästä. Mediaani on 50 euroa, ja vain joka viides ilmoitti olevansa valmis maksamaan liikunnasta kaikkine kuluineen yli 100 euroa kuukaudessa.

Summat osoittavat huomattavan eron nuorten maksuvalmiuden ja harrastamisen hintojen välillä. Harrasteliikunnan osalta ero on nelinkertainen suhteessa 15–19-vuotiaiden nuorten keskimääräiseen maksuvalmiuteen (mediaani 50 euroa). Kilpaurheilun osalta harrastamisen kustannukset olivat yli 12-kertaisia verrattuna maksuvalmiuden mediaaniarvoon.

Puronahon selvityksessä käytetyssä avoimessa internetkyselyssä on metodologisia ongelmia. Vastaajajoukko ei ole tilastollisesti satunnaistettu otos, vaan kyseessä on pikemminkin

valikoitunut näyte verkon käyttäjistä, johon vastaajat valikoituvat tutkijalle tuntemattomilla tavoilla. Kyselyn suorittaminen lajiliittojen verkkosivuilla auttaa tavoittamaan liikunnasta kiinnostuneita ihmisiä ja johtaa olettamaan, että kyselyyn on vastannut jollakin tavoin kyseisiin lajeihin liittyvät henkilöt. Näin ollen edellä esitetty erilaisin menetelmin saatujen tutkimustulosten vertailu on karkea. Vertailu avaa kuitenkin kiinnostavan näkökulman nuorten liikunnan harrastamiseen liittyvän maksuvalmiuden ja harrastamisen hintojen välille. Se antaa varsin karun kuvan nuorten mahdollisuuksista harrastaa ohjattua liikuntaa. Harrastamisen kustannukset ovat niin merkittävästi nuorten maksuvalmiutta korkeammat, etteivät tiedonkeruumenetelmien mahdolliset puutteet vaikuta kokonaiskuvaan.

Selvityksessä mukana olleista lajeista puuttui vuoden 2012 osalta tieto tanssin, pesäpallon ja koripallon kustannuksista, eikä näiden lajien osalta voida arvioida sitä, olisiko vapaa-aikatuksimuksen 15–19-vuotiailla vastaajilla rahallinen valmius harrastamiseen. Hintatietojen puuttuminen voi kielä myös siitä, ettei ohjattua harrasteliikuntaa ole näissä lajeissa tarjolla kyseiselle ikäryhmälle. Selvityksessä todetaan pesäpallon olevan salibandy ohella tutkimuksen halvin laji, joten siinä muita useamman nuoren maksuvalmius saattaisi kohdata harrasturheilun hinnan. Alhaisimmat raportoidut harrasturheilun vuosikustannukset vuonna 2012 olivat uinnissa (1 141 euroa) ja salibandyssä (1 333 euroa). (Puronaho 2014.)

Puronahon saamia tuloksia voidaan verrata tämän tutkimuksen tuloksiin myös yksikkökustannusten, eli harrastusten kertahinnan, osalta. Vuosina 2012–2013 kilpaurheilun kertahintojen keskiarvo oli 33 euroa. Harrasturheilun osalta kertahintojen keskiarvo oli 27 euroa (Puronaho 2014, 15). Raportissa todetaan, että yksikkökustannusten kasvu on vuosituhannen taitteesta ollut kokonaishintoja vähäisempää, sillä harrastuskertojen määrä on kasvanut nopeammin kuin kokonaiskustannukset – samalla rahalla saisi enemmän harjoituskertoja (mt.). Huomio

koskee erityisesti 11–14-vuotiaita, mutta herättää samalla kysymyksiä myös 15–19-vuotiaille tarjolla olevista harrasteurheilumahdollisuuksista. Esimerkiksi jalkapallon yksikkökustannukset ovat harrasteurheilun alhaisimmat, 12 euroa. Tämä johtaa väistämättä kysymään, eikö yli 15-vuotiaalle ole tarjolla kevyen sitoutumisen – esimerkiksi yhden harjoituksen viikossa – mahdollisuutta pelata jalkapalloa? Ainakin nuorten maksuvalmiuden näkökulmasta kevyemmän sitoutumisen toiminta toisi jalkapallon merkittävästi useamman nuoren ulottuville. Sama koskee luonnollisesti muitakin lajeja, joiden yksikkökustannukset ovat alhaiset. (Ks. Puronaho 2014, 15–18.)

Nuorten harrasteliikuntaa ja sen edistämiseksi toteutettuja hankkeita vuosilta 1999–2011 kartoittanut selvitys toteaa, ettei harrasteliikunnan edistäminen ole myöätävulessa lajiliitoissa tai urheiluseuroissa, sillä liikunta- ja urheiluväki suhtautuu siihen nihkeästi. Samassa artikkelissa kirjoittajat tiivistävät laajemmin

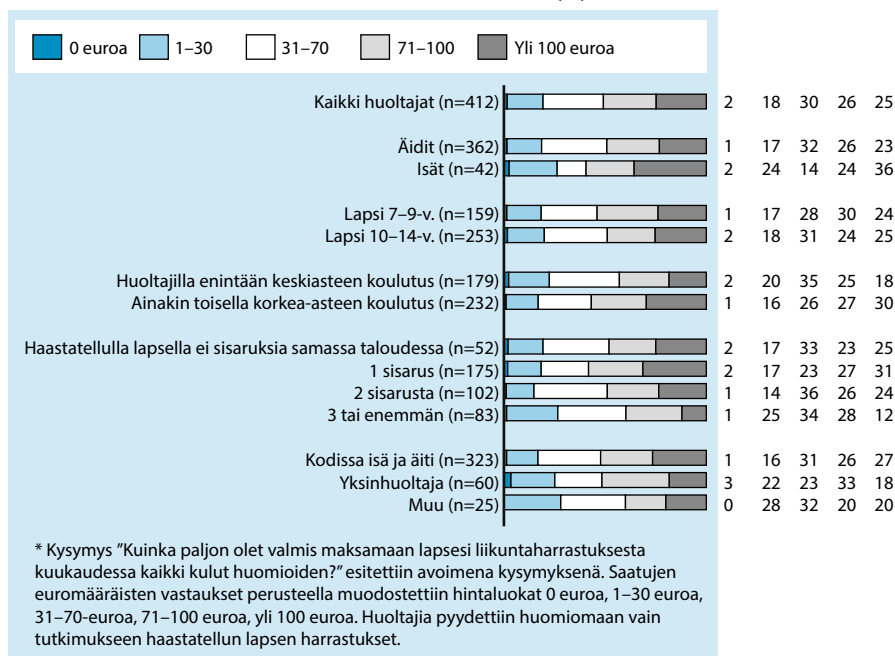
15–19-vuotiaiden liikunnan ohjattuun harrastamiseen liittyvän ongelman:

Kevyiden liikuntatuotteiden ja ei-talvoitteellisen urheilun käytännön toteutusmahdollisuudet ovat heikot, kun resurssit ovat niukat. Puheiden tasolla liikunnan ja urheilun ”kevyt harrastelu” nähdään lähes poikkeuksetta myönteisenä asiana. Valintojen edessä seura- ja lajiliittotasolla satsaukset tehdään helposti toimiviin tai muuten näkyviin osa-alueisiin, kuten lasten liikuntaan ja kilpa- ja huippu-urheiluun. (Lehtonen & Turpeinen 2012, 14.)

Vanhempien valmius maksaa lapsen harrastuksesta

Alle 15-vuotiaiden lasten vanhemmilta kysyttiin, kuinka paljon he ovat valmiita maksamaan lapsensa harrastuksesta (kuvio 68). Vanhemmat

KUVIO 68. KUINKA PALJON HUOLTAJAT OVAT VALMIITA MAKSAMAAN LAPSEN LIIKUNTA-HARRASTUKSESTA KUUKAUDESSA. * 7–14-VUOTIAAT. (%)

kertoivat olevansa valmiita panostamaan keskimäärin noin 100 euroa lastensa liikuntaharrastuksiin: 7–9-vuotiaiden huoltajien vastausten keskiarvo on 107 euroa (mediaani 80 euroa), 10–14-vuotiaiden samoin 107 euroa (mediaani 70 euroa).

Lapset ja alle 15-vuotiaat nuoret eivät todennäköisesti itse maksa liikuntaharrastustaan. Heidän vanhempiansa valmius maksaa harrastauksesta antaa todennäköisesti lasten vastauksia tarkemman kuvan perheen todellisista maksumahdollisuuksista. Aiempien tutkimusten perusteella myös tiedetään, että lapsille ei useinkaan kerrota yksityiskohtaisesti perheen taloustilannetta (Moisio & Karvonen 2007). Tässäkin tutkimuksessa huomattiin, että kysymykseen siitä, miten tyytyväinen on (perheensä) taloudelliseen tilanteeseen, vastasi suuri osa etenkin alle 10-vuotiaista ”en osaa sanoa” (kuviot 69 ja 70). Tietämättömyys taloustilanteesta selittää osin sitä, että taloudellisiin syihin vetosi vain 27 prosenttia liikuntaa harrastamattomista lapsista ja nuorista (kuvio 55). Perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen, mitä harrastuksia lapsille ylipäätään on tarjolla. Taloudellinen tilanne voi olla taustalla myös monissa sellaisissa liikuntaharrastusten lopettamisissa, joissa lapset ja nuoret itse kertovat syyksi jonkin muun tekijän.

Alle 15-vuotiaiden huoltajat sanovat olevansa valmiita sijoittamaan noin 10 euroa enemmän tyttärensä kuin poikansa liikuntaharrastukseen. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä, joista suurin osa asuu yhä lapsuudenkodissaan, sukupuolten suhde kääntyy päinvastaiseksi, ja pojat ovat valmiita sijoittamaan harrastuksiin huomattavasti enemmän kuin tytöt. Vaikka summiin pyydettiin laskemaan mukaan vanhempien ja mahdollisesti muualta saatava tuki, on huomattava, että 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä arviot ovat nuorten, eivät heidän vanhempiansa, omia. Tämä ikäiset eivät todennäköisesti pääosin itse maksa liikuntaharrastustaan, joten heidän arvionsa kertoo siitä, millainen rahallinen arvo harrastamiselle annetaan. Poikien maksuvalmiuden keskiarvo on tässä ikäryhmässä peräti 180 euroa

ja tytöillä 88 euroa. Keskiarvoa nostavat merkittävästi yksittäisten nuorten, erityisesti poikien, vastaamat hyvin korkeat summat. Paremmiin suuntaa antaakin se, että 15–19-vuotiailla mediaani, eli summa jonka puolet vastaajista on enintään valmis maksamaan, on myös 50 euroa. Maltillinen tulkinta tuloksista on se, että varsinkin teini-ikäisten poikien joukossa on niitä, toivoisivat vanhempiansa voivan sijoittaa vielä enemmän rahaa heidän liikkumiseensa. Varovasti voidaan myös arvella, että erityinen valmius suurten summien maksamiseen on niillä nuorilla, jotka kilpaurheilevat tai harrastavat jotakin kallista lajia.

Kyselyssä selvitettiin myös sitä, mikä on haastatellun huoltajan suhde lapseen. Isät (147 euroa/kk) vaikuttaisivat olevan keskimäärin valmiita sijoittamaan vähän enemmän lapsen liikkumiseen kuin äidit (101 euroa/kk). Ero on suurempi 7–9-vuotiaiden (isät 118 euroa/kk, äidit 91 euroa/kk) kuin 10–14-vuotiaiden (isät 109 euroa/kk, äidit 103 euroa/kk) vanhempien kohdalla. Isien kohdalla hajonta on suurempaa, heidän joukossaan on enemmän niin yli 100 kuin enintään 30 euroa vastanneita.

Äitien vastauksissa ei ole eroja lapsen sukupuolen mukaan, mutta isät näyttäisivät olevan valmiita laittamaan keskimäärin vähän enemmän rahaa tyttärensä (186 euroa/kk.) kuin poikiensa (120 euroa/kk) liikkumiseen. Vastausten vähydestä johtuen muutama erittäin kallista liikuntalajia harrastava tyttö kuitenkin nostaa keskiarvoa selvästi. Jos laskuissa otetaan huomioon vain enintään 600 euron suuruiset arviot, suhde kääntyy päinvastaiseksi ja isät ovatkin valmiit sijoittamaan vähän enemmän poikien (121 euroa/kk) kuin tyttärensä (104 euroa/kk) liikkumiseen. Kääntelipä lukuja miten päin tahansa, ei tuloksista voi päätellä vanhempien suosivan lapsiaan näiden sukupuolen perusteella, vaan enemmän vaikuttaa esimerkiksi se, että tässä ikäryhmässä pojista suurempi osuus harrastaa seuraliikuntaa (vrt. kuvio 56).

Huoltajien koulutusaste vaikuttaa siihen, kuinka paljon liikuntaharrastuksesta ollaan valmiita maksamaan. Lähes 60 prosenttia

perheistä, joissa vähintään toisella on korkean asteen koulutus, on valmiita panostamaan liikuntaan vähintään 71 euroa kuussa. Aiempien tutkimusten (mm. Myllyniemi & Berg 2013, 61–62; Määttä ym. 2014) perusteella tiedetään, että matalammin koulutettujen äitien lapset liikkuvat muita harvemmin. Eräs syy saattaa löytyä maksuvalmiudesta, sillä selvästi yli puolet (57 %) matalammin koulutautuneista vanhemmista on valmiita maksamaan harrastamisesta enintään 70 euroa. Vaikka ero maksuvalmiudessa vanhempien koulutusasteen mukaan ei euro-määräisesti ole merkittävä, saattaa sillä olla liikunnan harrastamisen kasvaneiden hintojen (ks. Puronaho 2006; Puronaho 2014) vuoksi ratkaiseva merkitys lasten harrastamahdollisuuksien kannalta.

Päivi Berg (2012) on pohtinut vanhempien tulotason ja yhteiskuntaluokan vaikutuksia lasten liikunnan harrastamiseen. Hän yhdistää liikunnan harrastamisen keskiluokkaiseen kasvatustajatteluun, johon Bergin mukaan liittyy ajatus liikunnasta tärkeänä kasvatusmetodina ”kunnan kansalaisuuteen”. Lasten liikunnan harrastaminen on Bergin mukaan myös vanhemmille tapa rakentaa omaa keskiluokkaisuuttaan. (Mt.) Korkeammin koulutettujen avokätisemmässä maksuvalmiudessa ei siis ole kyse vain vanhempien tulotasosta johtuvista mahdollisuuksista, vaan yhtä lailla ajatus liikunnan harrastamisen tuomasta aineettomasta pääomasta niin lapsille kuin vanhemmille.

Puronahon harrastusten hintoja käsittelevästä tutkimuksesta voi tehdä alustavaa vertaailua myös vanhempien maksuvalmiuteen. Lasten (6–10-vuotiaat) kokonaiskustannukset vuosina 2012–2013 olivat harrasteliikunnassa 1 586 euroa vuodessa, kilpaurheilussa 3 068 euroa vuodessa (Puronaho 2014). Näin ollen lasten harrasteliikunnan keskimääräiset kuukausikustannukset, noin 132 euroa, ovat melko lähellä vanhempien keskimääräistä maksuvalmiutta (107 euroa, mediaani 80 euroa). Kilpaurheilun kohdalla harrastamisen keskihinta, 3 068 euroa (mt.), karkaa 256 euron kuukausihinnalla jo nuorimmassa ikäryhmässä kauas vanhempien keskimääräisestä maksuvalmiudesta.

Ikäryhmässä 11–14 oli harrasteliikunnan hinnan keskiarvo Puronahon tutkimuksessa 2 109 euroa, eli noin 176 euroa kuussa. Vastaavasti kilpaurheilussa keskiarvo oli 4 642 euroa, joka tekee kuukausille jaettuna noin 387 euroa. (Puronaho 2014; ks. myös OKM 2016.) Lasten varttuessa vanhempien valmius maksaa liikuntaharrastuksesta pysyy samalla tasolla (10–14-vuotiaiden vanhempien vastausten keskiarvo 107 euroa ja mediaani 70) samalla, kun harrastamisen hinta lähtee kasvuun. Tässä ikäryhmässä kilpaurheilun kustannukset ovat jo yli kolminkertaiset verrattuna vanhempien keskimääräiseen maksuvalmiuteen ja yli viisinkertaiset suhteutettuna maksuvalmiuden mediaaniin.

TYTYTYVÄISYYS

Kaikilta vastaajilta kysyttiin heidän tyytyväisyyttä elämäänsä sekä sen eri osa-alueisiin. Selvitetyt elämänaalueet ovat terveydentila, ihmissuhteet, ulkonäkö, fyysinen kunto, taloudellinen tilanne, vapaa-ajanvietto median parissa sekä vapaa-aika kaiken kaikkiaan.

10–29-vuotiaiden haastatteluissa käytettiin kouluarvosana-asteikkoa 4–10. Alle 10-vuotiailta kysyttiin yksinkertaisesti ovatko he tyytyväisiä vai tyytymättömiä. Vaikka nuorempien ja vanhempien tuloksia ei siis suoraan voi verrata, kuviot 69 ja 70 kertovat antavat ainakin sen verran, että tyytyväisyysjärjestys eri elämänaalueisiin on samantapainen. Pieni ero löytyy siinä, että alle 10-vuotiaat ovat tyytyväisempiä omaan kuntoonsa kuin ulkonäköönsä, kun vanhemmilla järjestys on päinvastainen. ”En osaa sanoa”-vastausten osuus on suurempi alle 10-vuotiailla, varsinkin tyytyväisyydessä taloudelliseen tilanteeseen. Tämäkin osaltaan kertoo siitä, että lasten on ollut vaikea vastata kysymyksiin esimerkiksi harrastusten lopettamisen taustalla olevista taloudellisista syistä.

Yleishavaintona kuvioista 69 ja 70 voi todeta, että ylivoimainen enemmistö kertoo olevansa verrattain tyytyväisiä niin elämäänsä kokonaisuutena kuin sen osa-alueisiin. Merkittävin poikkeama yleisestä linjasta on taloudellinen tilanne, johon noin joka viides alle 10-vuotias on tyytymätön, ja lähes yhtä moni 10–29-vuotiaista antaa enintään välttävän arvosanan. Pojat ovat tyytyväisempiä ulkonäköönsä ja taloudelliseen tilanteeseensa. Tytöt puolestaan antavat korkeampia arvosanoja tyytyväisyydelleen ihmissuhteisiinsa ja elämäänsä kaiken kaikkiaan. Muilla osa-alueilla sukupuolten välillä ei ole merkitseviä eroja.

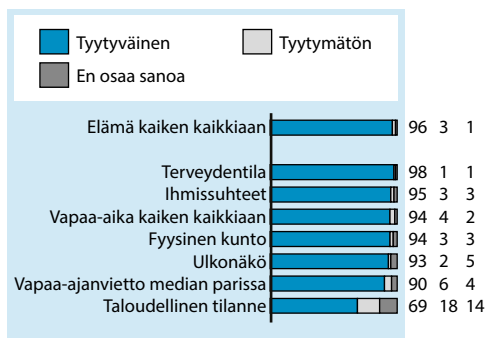
Tyytyväisyydellä mihin tahansa elämänaalueeseen on voimakas yhteys siihen, kuinka tyytyväinen vastaaja on kaikkiin muihin elämänaalueisiinsa. Kaikkein vahvimmat yhteydet löytyvät toisaalta vapaa-ajan ja ihmissuhteiden väliltä, toisaalta terveyden ja fyysisen kunnon väliltä.

TYTYTYVÄISYYS VAPAA-AIKAAN

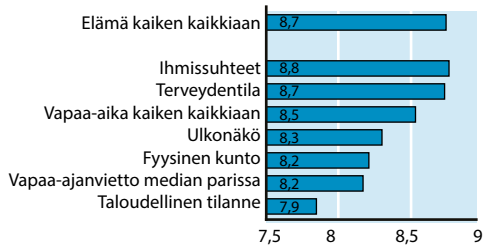
Tyytyväisyys vapaa-aikaan on keskimäärin korkealla tasolla (kouluarvosana 8,5) ja parantunut eniten kaikista selvitetystä elämänaalueista (kuvio 71). Yleisin arvosana on 9 (43 %). Vain 14 prosenttia antaa kahdeksaa huonomman arvosanan – 15 prosenttia antaa vapaa-ajalleen täyden kympin.

Kuviossa 72 tyytyväisyyttä vapaa-aikaan esitellään joidenkin taustamuuttujien luokissa. Tytöt ovat vapaa-aikaansa tyytyväisempiä kuin pojat. Iän myötä tyytyväisyys vapaa-aikaan vähenee, mikä selittyy osin elämänvaiheeseen liittyvällä vapaa-ajan vähentymisellä. Tätä kuvastaa esimerkiksi kuvioista 72 näkyvä omia lapsia saaneiden suhteellinen tyytymättömyys

KUVIO 69. TYTYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN JA SEN OSA-ALUEISIIN. 7–9-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 70. TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN JA SEN OSA-ALUEISIIN. 10–29-VUOTIAAT. (ANNETTujen KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

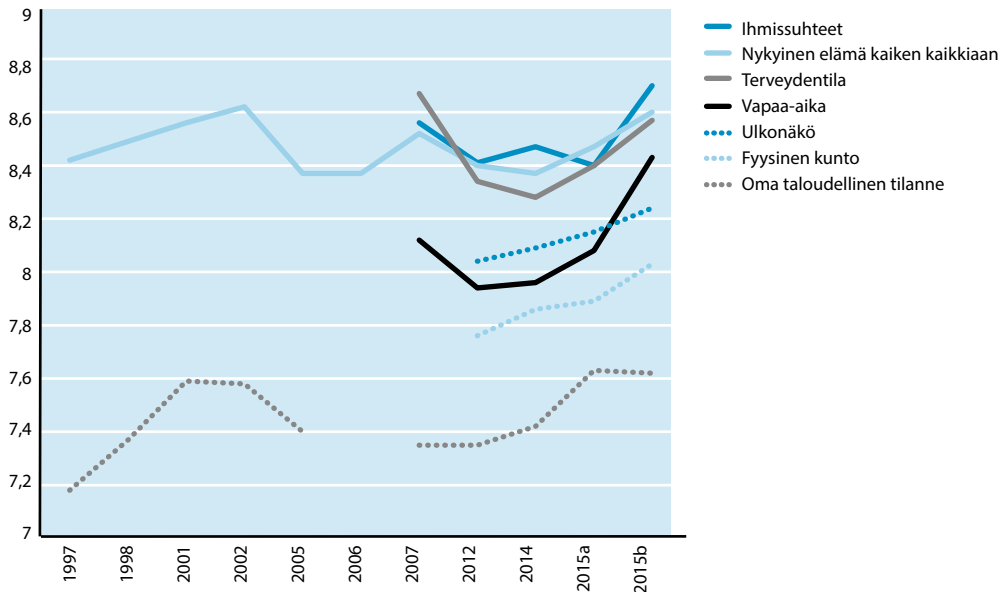
vapaa-aikaansa. Perhemuodon ja iän yhteisvaikutuksesta on kiinnostavaa huomata, että vapaa-aikaansa tyytymättömiä ovat erityisesti nuorella iällä lapsia saaneet, kun taas vähintään 25-vuotiaiden ikäryhmässä erot lapsettomiin eivät ole merkittäviä.

Erityyppisten asuinalueiden vertailussa maaseudulla ja pikkukaupunkien keskustoissa tyytyväisyys vapaa-aikaan näyttää olevan keskimääräistä korkeampaa, suurten kaupunkien keskustoissa puolestaan matalampaa. Ikä kuitenkin selittää osan eroista, sillä kaupunkeihin päin suuntautuvan muuttoliikkeen takia vastaajien keski-ikä on kaupungeissa vähän korkeampi.

Asuinympäristön yhteys vapaa-ajan tyydyttävyyteen on selvästi voimakkainta 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä, ja erityisen merkillepantavaa on isojen kaupunkien keskustoissa asuvien teinien tyytymättömyys vapaa-aikaansa. Maaseudun nuorten tyytyväisyys vapaa-aikaansa sen sijaan on yhtä korkealla tasolla iästä riippumatta.

Liikunnallinen aktiivisuus on näyttää vaikuttavan positiivisesti siihen, kuinka tyytyväinen nuori on vapaa-aikaansa. Tyytyväisimpiä ovat säännöllisesti liikkuvat ja liikuntaseuroissa harrastavat. Porukassa liikkuvat ovat tyytyväisempiä kuin yksin liikkuvat, samoin ne, joiden fyysinen aktiivisuus painottuu enemmän ohjattuun kuin omatoimiseen liikuntaan, ja liikuntaan harrastuksena enemmän kuin arki- tai hyyteliikkumiseen. Kaikki nämä liikkumisen ulottuvuudet ovat yhteydessä niin ystävien määrään kuin heidän tapaamistahtiinsaakin, jotka molemmat puolestaan vahvistavat tyytyväisyyttä vapaa-aikaan. Liikunnan yhteys siihen, kuinka tyytyväinen on vapaa-aikaansa, ei kuitenkaan johdu vain liikkuvien runsaammista ystävyys-suhteista, vaan sekä liikunta että ystävyys-suhteet vaikuttavat omalta osaltaan tyytyväisyyteen.

KUVIO 71. TYYTYVÄISYYS ERI ELÄMÄNALUEISIIN VUOSINA 1997–2015. 15–29-VUOTIAAT. (ANNETTujen KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

Lähteet: 1997–2015a Nuorisobarometrit. 2015b tämä tutkimus.

KUVIO 72. TYYTYVÄISYYS VAPAA-AIKAAN. 10–29-VUOTIAAT.
(ANNETTUIJEN KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

Tavallisimmin käytetyt sosioekonomiset taustamuuttujat eivät kovin hyvin selitä eroja siinä, kuinka tyytyväisiä vastaajat ovat vapaa-ai-
kaansa, eikä esimerkiksi vastaajan pääasiallisella

toiminnalla tai koulutustasolla ole myöskään
yhteyttä siihen, minkä arvosanan hän vapaa-
ajalleen antoi. Kiinnostavampaa ehkä onkin
tarkastella tyytyväisyyden yhteyttä vastaajan

omaan kokemukseen esimerkiksi vapaa-aikansa määrästä. Tyytyväisimpiä ovat ne, joilla vapaa-aikaa on mielestään sopivasti, tyytymättömmimpiä ne, joilla vapaa-aikaa on liian vähän. Tämä voi vaikuttaa itsestään selvältä, mutta vapaa-ajan määrän ja iän välillä on merkitsevä yhteys, joka tarkentaa kokonais kuvaa. Alle 20-vuotiaat ovat vapaa-aikaansa tyytymättömmimpiä, mikäli heillä on sitä liikaa, yli 20-vuotiaat puolestaan, mikäli vapaa-aikaa on liian vähän. Koulutustasolla ja vapaa-ajan määrällä on myös yhteys vapaa-ajalle annettuun arvosanaan – ne korkeakoulutetut, joilla vapaa-aikaa oli omasta mielestä liikaa, olivat myös tyytyväisimpiä vapaa-aikaansa. Vastaaajia, joilla vapaa-aikaa oli liian vähän, ja jotka olivat vapaa-aikaansa tyytymättömiä, olivat paitsi korkeasti koulutetut myös säännöllisesti liikkuvat ja järjestötoiminnassa mukana olevat, siis eri tavoin aktiiviset nuoret. Yhteyden tulkinta jää jossain määrin arvailujen varaan, mutta ainakin alustavasti voi päätellä, etteivät passiivisuus ja kovin runsas vapaa-aika ole hyvä yhdistelmä ainakaan kaikkein nuorimpien kohdalla. Jo yleisen elämäkokemuksen perusteella on ymmärrettävää, ettei tekemisen puutteesta johtuva liika vapaa-aika ole myönteinen asia.

Ne vastaajat, joilla oli liikaa vapaa-aikaa, olivat tyytymättömmimpiä muihin elämäalueisiinsa. Liiallinen vapaa-aika on yhteydessä erityisesti heikoksi koettuun terveyteen ja fyysiseen kuntoon. Samoin vastaajat, joilla oli vapaa-aikaa liikaa, olivat tyytymättömmimpiä taloudelliseen tilanteeseensa. Vaikka tilastollinen yhteys ei yksinään kerro, kumpi on syy ja kumpi sen seuraus, on luontevaa tulkita, että huono terveys tai rahanpuute rajoittavat aktiivisuutta siten, että tyytyväisyys vapaa-aikaan kärsii.

Yleisesti ottaen vapaa-ajan aktiivisuus näyttää siis lisäävän tyytyväisyyttä vapaa-aikaan. Tämä pätee niin ystävien tapaamiseen, liikuntaan, muuhun harrastamiseen kuin järjestötoimintaan. Mediankäytön yhteys vapaa-ajan tyytyväisyyteen on kuitenkin problemaattisempi. Mediaa liian vähän mielestään käyttävien tyytyväisyys on matalammalla tasolla (keskiarvo 8,3) kuin muiden, mutta monipuolisesti mediaa käyttävät (8,6) eivät eroa keskiarvoista (8,5).

Median harrastamisella (vrt. kuvio 41) ei ole lainkaan yhteyttä vapaa-ajan arvosanaan, mutta mielestään liikaa mediaa käyttävien tyytyväisyyden keskiarvo on selvästi matalampi (8,2), kuin muiden (8,6). Jos vastaaja kokee jonkun median käyttötavoista itselleen niin tärkeäksi, että tekee sitä melkein aina ja se on merkittävä osa vapaa-ajan viettoa, on tyytyväisyys vapaa-aikaan matalampaa (8,4) kuin muilla (8,6). Median suurkulutus ei siis näytä liittyvän ainakaan yksiselitteisesti siihen, kuinka tyytyväinen vastaaja on vapaa-aikaansa. Sen sijaan tyytyväisyys median parissa vietettyyn vapaa-aikaan on yhteydessä yleiseen vapaa-ajan arvosanaan. Nämä yhteydet vaativat kuitenkin lisätarkastelua: seuraavaksi tarkastellaan, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka tyytyväisiä vastaajat olivat median parissa viettämänsä vapaa-aikaan.

TYYTYPÄISYYYS VAPAA-AJANVIETTOON MEDIAN PARISSA

Median parissa vietetylle vapaa-ajalle nuoret antavat keskimäärin kouluarvosanan 8,2 (kuvio 72). Tytöt ja pojat eivät eroa arvioissa toisistaan. Iän mukaiset erot ovat samansuuntaisia, mutta vähän pienempiä kuin tyytyväisyydessä vapaa-aikaan kaiken kaikkiaan. Ainoa merkittävä ero on 25–29-vuotiaiden alle 20-vuotiaita matalampi tyytyväisyys median parissa viettämänsä vapaa-aikaan.

Vastaajan käytössä olevat medialaitteet tai se, ovatko laitteet omia vai muuten käytössä (kuvio 2) eivät selitä tyytyväisyyttä median parissa vietettyyn aikaan. Myöskään medialaitteiden käyttötiheys ei ole yhteydessä tyytyväisyyteen.²¹ Kiinnostavaa on sekin, että median parissa vietetty aika on ainoa selvitetystä elämäalueista, joissa taloudellinen tilanne ei ole yhteydessä tyytyväisyydelle annettuun arvosanaan.

Se, pelaako vastaaja tietokoneella, kännykällä tai konsolilla on jonkin verran yhteydessä korkeampaan tyytyväisyyteen, mutta muuten erilaisten medioiden käyttö ei juuri selitä tyytyväisyyttä median parissa vietettyyn vapaa-aikaan. On hieman yllättävääkin, ettei vaikkapa lukemisella, kuvaamisella tai musiikin kuuntelulla

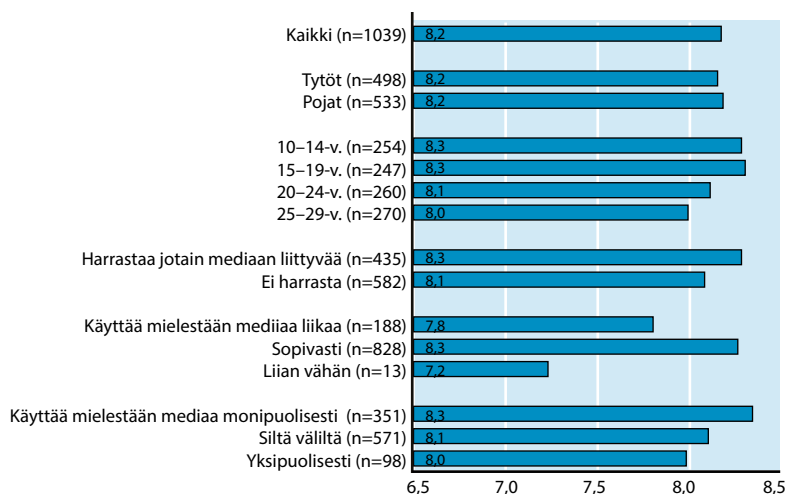
ole yhteyttä siihen, kuinka tyytyväinen vastaaja on median parissa viettämäänsä vapaa-aikaan. Oma erityistapauksensa on kuitenkin internet, jonka käytön säännöllisyydellä on merkittävä, joskin monimutkainen yhteys siihen, kuinka tyytyväinen vastaaja on median parissa viettämäänsä aikaan – kaikkein tyytyväisimpiä ovat ne, jotka käyttävät nettiä monta kertaa päivässä sekä toisaalta ne, jotka eivät käytä nettiä edes viikoittain. Kokonaan tai lähes kokonaan netistä pidättäytyviä on koko aineistossa vain 16, mutta tämä pieni joukko on niin tyytyväistä (keskiarvo 8,8), että ero netin kohtuukäyttäjien on merkittävä. Netittä elävät käyttävät vähemmän kaikkea muutakin mediaa – paitsi kirjoja, joita he lukevat sitäkin ahkerammin. Netittömyys yhdistettynä korostetun korkeaan tyytyväisyyteen median parissa vietettyyn aikaan näyttää tässä valossa tietoiselta valinnalta, ellei peräti elämäntavalta.

Tarkennetut kysymykset netinkäytöstä (ks. kuvio 10) esitettiin vain niille, jotka ovat netissä vähintään viikoittain. Tässä joukossa ei netin käyttömuodoilla tai niiden säännöllisyydellä ole juuri yhteyttä siihen, kuinka tyytyväinen vastaaja on median parissa viettämäänsä aikaan. Nettipelien pelaaminen tosin näyttää jossain määrin liittyvän korkeampaan tyytyväisyyteen, samoin

päivittäinen muiden tekemien sisältöjen (esim. uutisten tai blogikirjoitusten) edelleen välittäminen ja yksityisiin nettikeskusteluihin (kuten WhatsApp) osallistuminen. Yhteistä näille on yhteydenpito muihin netinkäyttäjiiin. Havainnot ovat siis edellä todetun suuntaisia siinä, että etenkin julkinen, sosiaalinen ja aktiivisesti tuottava toiminta parantavat nuorten kokemuksta oman mediankäyttönsä monipuolisuudesta (kuvio 22). Samaan liittyyneekin, että tyytyväisimpiä median parissa viettämäänsä vapaa-aikaan ovat nimenomaan ne nuoret, joille median käytössä tärkeää on yhteydenpito ystäviin ja muihin ihmisiin, kun taas tiedonsaannilla tai uuden oppimisella ei ole vastaavaa yhteyttä tyytyväisyyteen (vrt. kuvio 24).

Varsinaisia mediankäyttömääriä ei tässä kyselyssä mitattu, joten käyttömäärän yhteys tyytyväisyyteen täytyy päätellä nuoren itsensä raporttoiman mediasuhteen perusteella. Nuoret, jotka kokevat jonkun median käyttötavoista itselleen niin tärkeäksi, että tekevät sitä melkein aina ja se on merkittävä osa vapaa-ajan viettoa, ovat keskimääräistä tyytyväisempiä median parissa viettämäänsä vapaa-aikaan. Median parissa vietetyn vapaa-ajan osalta yhteys on siis päinvastainen kuin tyytyväisyydessä vapaa-aikaan yleensä,

KUVIO 73. TYYTYVÄISYYS VAPAA-AJANVIETTOON MEDIAN PARISSA. 10–29-VUOTIAAT. (ANNETTUIEN KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

jota käsiteltiin edellä. Mediaa harrastavat ovat johdonmukaisesti tyytyväisempiä (8,3) kuin ne, joilla ei ole mediaharrastusta (8,1). Sillä, harrastako mediaa yksin vai yhdessä muiden kanssa ei ole merkitystä tyytyväisyydelle, ei myöskään sillä, onko mediaharrastus ohjattua vai omatoimista. Mediaa mielestään monipuolisesti käyttävät olivat myös tyytyväisimpiä median parissa viettämänsä vapaa-aikaan. Ne vastaajat, jotka kokivat käyttävänsä mediaa liikaa, olivat puolestaan vähemmän tyytyväisiä median parissa viettämänsä aikaan.

TYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN

Se, kuinka tyytyväinen vastaaja on elämäänsä, on yleisimmän mahdollisen tason kysymys, ja mittaa Suomen kaltaisessa korkean elintason maassa pitkälti samaa asiaa kuin onnellisuus. Kysymys on äärimmäisen pelkistetty, mutta samalla siihen tiivistyy hyvin paljon kokemustietoa, johon ei muilla hyvinvointi-indikaattoreilla välttämättä päästä käsiksi. Nuorisobarometreissa tämä kysymys on ollut seurannassa vuodesta 1997 alkaen (ks. trenditiedot kuvioista 71, 75 ja 76).

Kaikki elämänaalueet ovat vahvasti yhteydessä siihen, miten tyytyväinen vastaaja on elämäänsä kokonaisuutena. Eri alueiden syy-yhteyksien vertailu kertoo, että kaikkein vahvimmin yleiseen tyytyväisyyteen vaikuttavat tyytyväisyys ihmissuhteisiin sekä vapaa-aikaan. Myös terveydentilalla ja taloudellisella tilanteella on hyvin voimakas yhteys yleiseen tyytyväisyyteen. Heikoin yhteys oli yleisen tyytyväisyyden sekä tyytyväisyyden median parissa vietetyn vapaa-ajan välillä. Tämä on ymmärrettävää, sillä mediatiytyväisyys ulottuu varsin rajatulle elämänaalalle, mikä tekee vertailun muiden, kokonaisia elämänaalueita kattavien kysymysten kanssa vaikeaksi.

Ihmissuhteet ja terveydentila ovat kaikissa aiemmissa Nuorisobarometreissa linkittyneet voimakkaimmin yleiseen tyytyväisyyteen. Vapaa-ajan ja talouden yhteys yleiseen tyytyväisyyteen on nyt tehdyssä kyselyssä voimakkaampi

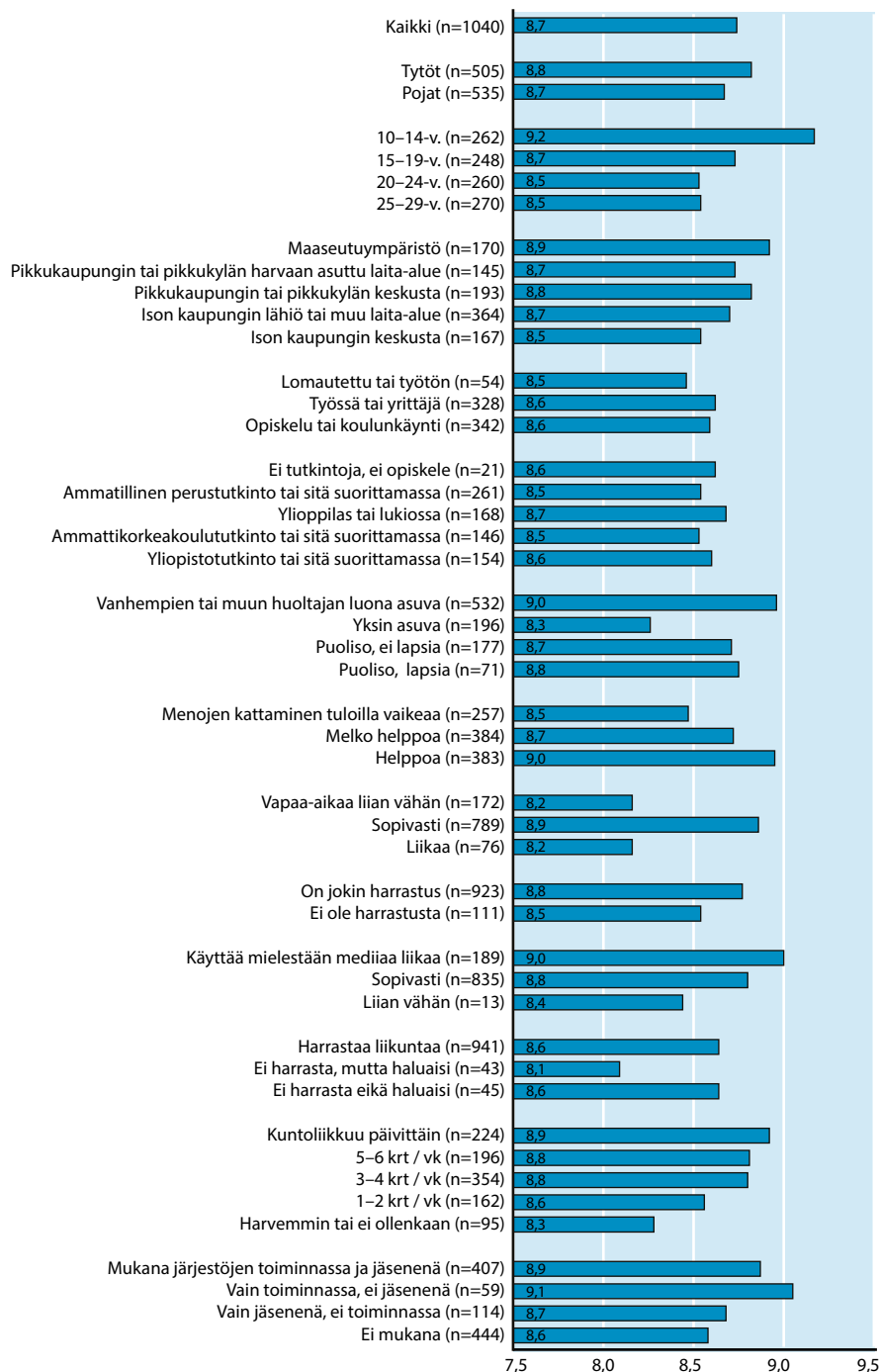
kuin aiemmin. Yhden kyselyn perusteella ei voi vielä päätellä, kuinka pysyvästä muutoksesta on kyse. Tilastollisen yhteyden ohella elämäna-alueiden tärkeyttä nuorille seurataan suoraan kysymällä – tällä tavoin mitattuna oma terveys ja ihmissuhteet ovat osoittautuneet säännön-mukaisesti kaikkein tärkeimmiksi asioiksi Nuorisobarometreissa (ks. esim. Myllyniemi 2013, 59). Kiinnostavasti vapaa-aikaa on pidetty työtä tärkeämpänä. Aiemmissa kaikenikäisille tehdyissä eri elämäna-alueiden tärkeyttä mittaavissa kyselyissä nuoret ovat poikenneet vanhemmista sukupolvista nimenomaan siinä, että vapaa-aika on nuorille tärkeämpää kuin työ.²² Kun Hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksessa 2009 selvitettiin, miten suomalaiset kokevat elämänlaatunsa nuoruudesta vanhuuteen, havaittiin, että eri elämäna-alueiden tärkeys vaihtelee ikävaiheittain. Nuorimmilla korostui elämän merkityksellisyys ja elämästä nauttiminen. (Vaarama ym. 2010.)

Kuvio 73 esittää tyytyväisyyden elämään jaoteltuna taustamuuttujien perusteella. Tytöt (8,8) ovat keskimäärin hieman poikia (8,7) tyytyväisempiä. Tyytyväisyys laskee iän myötä noin 20 ikävuoteen saakka. Kuvioista 74 ja 75 nähdään, että sukupuolen ja ikäryhmän vaikutus yleiseen tyytyväisyyteen on vaihdellut pidemmällä aikavälillä.

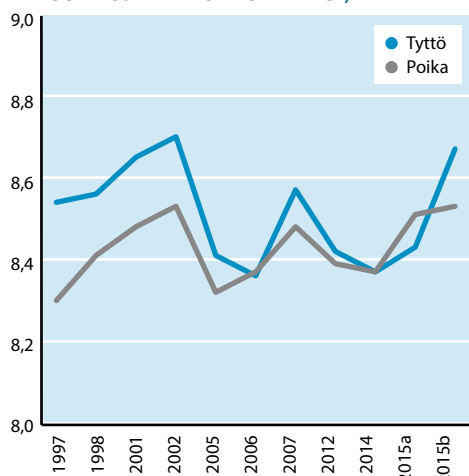
Tavallisilla sosioekonomisilla tekijöillä, kuten koulutustasolla tai pääasiallisella toiminnalla ei juuri ole vaikutusta siihen, miten tyytyväinen vastaaja on elämäänsä. Aluevertailussa havaitaan, että maaseudulla nuoret ovat tyytyväisempiä elämäänsä kuin kaupungeissa. Erot ovat suurimmillaan 15–19-vuotiaissa, jolloin varsinkin isojen kaupunkien keskustoissa asuvien nuorten tyytyväisyydessä on selvä notkahdus.

Aktiivisuus on yhteydessä korkeampaan tyytyväisyyteen elämään yleisesti. Parhaita arvostanoja nykyiselle elämälleen antavat nuoret, joilla oli jokin harrastus, jotka toimivat järjestöissä tai olivat muuten sosiaalisesti tai liikunnallisesti aktiivisia. Vaikutussuhteiden suunta ei välttämättä ole itsestään selvä. Esimerkiksi ystävien lukumäärä voi parantaa elämänlaatua, mutta yhtä hyvin voi olla niinkin, että elämäänsä tyytyväiset

KUVIO 74. TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN KAIKEN KAIKKIAAN. 10–29-VUOTIAAT.
(ANNETTUIJEN KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

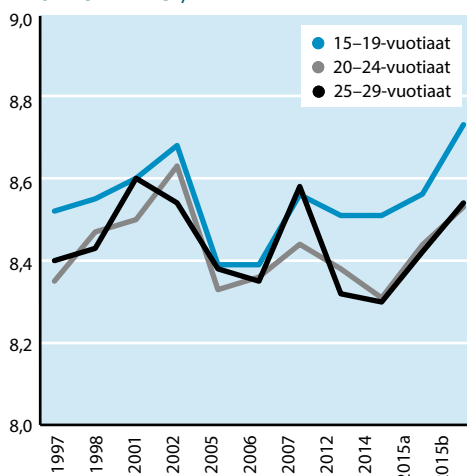

KUVIO 75. TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN KAIKEN KAIKKIAAN SUKUPUOLEN PERUSTEELLA VUOSINA 1997–2015. (ANNETTUIEN KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

Lähteet: Nuorisobarometrit 1997–2015a. 2015b viittaa tähän tutkimukseen.

KUVIO 76. TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN KAIKEN KAIKKIAAN IÄN PERUSTEELLA VUOSINA 1997–2015. (ANNETTUIEN KOULUARVOSANOJEN 4–10 KESKIARVO.)

Lähteet: Nuorisobarometrit 1997–2015a. 2015b viittaa tähän tutkimukseen.

saavat helpommin hyviä ystäviä. Syy-seuraussuhde voi tulla myös mutkan kautta. Esimerkiksi liikuntakertojen tiheys näyttää kuviossa 74 olevan voimakkaasti yhteydessä siihen miten tyytyväinen vastaaja on elämäänsä, mutta jos vakioidaan se, miten tyytyväisiä vastaajat ovat omaan terveyteensä, ei liikuntakertojen yhteys yleiseen tyytyväisyyteen ole enää tilastollisesti merkitsevä.

Muutos

Kuviossa 71 esitetään muutokset tyytyväisyydessä kaikkien selvitettyjen elämäntilanteiden suhteen. Yleisenä huomiona voi todeta, että nuorten tyytyväisyys elämäänsä on viime vuosina parantunut. Kuvioissa 75 ja 76 esitellään vielä erikseen sukupuolen ja ikäryhmän vaikutusta siihen, miten tyytyväisiä vastaajat ovat eri tutkimuksissa olleet elämäänsä.

Tytöt olivat 1990-luvulla pääsääntöisesti poikia tyytyväisempiä elämäänsä, mutta 2000-luvun alun mittaan sukupuolten väliset erot ovat taantuneet (kuviot 75). Viimeisin muutos, jossa

tyttöjen yleinen tyytyväisyys on poikia korkeampi, on tavallaan paluuta 1990-luvun tilanteeseen.

Myönteisin kehitys ikäryhmien vertailussa tulee alle 20-vuotiaiden kohonneesta tyytyväisyydestä. Aiemmin erot vanhempiin ikäryhmiin olivat pieniä tai olemattomia, mutta noin 10 vuoden ajan teini-ikäisten tyytyväisyys on ollut muita ikäryhmiä korkeammalla tasolla. Siinä, missä yli 20-vuotiaiden tyytyväisyydessä näkyy notkahdus, on 15–19-vuotiaiden tyytyväisyys pysynyt samalla korkealla tasolla. Ajankohta, johon parikymppisten tyytyväisyyden väheneminen osuu, viittaa siihen, että mahdollinen selitys voisi olla vuonna 2008 alkanut talouden taantuma, joka iski etenkin nuoreen työvoimaan. Heikentyneet taloussuhdanteet ovat todennäköisesti koettelleet vähemmän alle parikymppisiä, jotka pääosin opiskelevat ja asuvat vielä vanhempiensa kanssa. Kysymys siitä, kuinka tyytyväinen on omaan elämäänsä kokonaisuutena, on toisaalta niin kaiken kattava, ettei tuloksia voi johtaa suoraan mistään yksittäisestä yhteiskunnallisesta muutoksesta.

1. Vanhempien koulutus pitäisi suhteuttaa heidän syntymävuosiinsa, mutta tätä tietoa ei ole saatavilla.
2. Vuoden 1999 kyselyssä ei tosin puhuttu ”musiikkisoittimista”, vaan käytetty muotoilu oli ”stereot, CD- tai kasettisoitin” (Saani-lahti 1999, 5).
3. Ahonen (2015) Lapsen ensimmäinen puhelin on lähes aina älypuhelin. *Savon Sanomat* 10.8.
4. Vuorela (2013) Aikuista ei kiinnosta kännykän sisältö, sanovat lapset. *Yle* 26.9.
5. Kysymys esitettiin vain niille, joilla kysytty media-aihe oli käytettävissä vapaa-ajalla. Kaikkien niiden osuudet, jotka eivät ole osanneet sanoa onko heillä kyseistä laitetta käytettävissään, tai kuinka usein he sitä käyttävät, on yhdistetty luokkaan ”ei käytettävissä tai ei osaa sanoa”. Kaikkiaan ”en osaa sanoa”-vastauksia oli vain 1 kysymyksessä 5a, ja 2 kysymyksessä 5c.
6. Ks. myös Karvonen (2006) Kulmilla notkuneet nuoret siirtyivät verkkoon. *Digitoday* 23.3.
7. Oosi (2016) Perinteiset tv-kanavat pitävät pintansa netti-tv:n rinnalla. *Yle* 25.1.
8. Yli 22-vuotiaita ei ole mukana kuvioissa 31, sillä heistä lähes kaikki ovat jo muuttaneet pois vanhempiensa luota.
9. Kuvion 42 luvuista on jätetty pois ”en osaa sanoa”-vastaukset, joita oli kaikkiaan 14 (1 %) harrastamiseen liittyvässä kysymyksessä, ja 23 (2 %) aloittamishalukkuuteen liittyvässä kysymyksessä.
10. Vanha kysymysmuotoilu oli: ”Oletko nykyisin mukana tai kuulutko jäsenenä johonkin, aivan mihin tahansa järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan?” Tätä seuraavat kysymykset mukanaolon muodoista (kuten osallistumisesta konkreettiseen toimintaan, toiminnan suunnitteluun jne.) ja järjestötyypeistä (kuten liikuntaseura, partio jne.) esitettiin vain niille, jotka vastasivat ensimmäiseen kysymykseen ”kyllä”. Vuoden 2012 kyselyä tehdessä tiedonkeruuyritys raportoi tapauksista, joissa edellä haastattelussa oli jo tullut ilmi, että vastaaja esimerkiksi urheilee urheiluseurassa tai on partiossa, mutta haastateltava vastasi silti järjestökiinnittneysyystä mittaavaan kysymykseen ”ei” – yksinkertaisesti siksi, ettei ymmärtänyt, mitä siinä kysyttiin. Niinpä tällä kysymysmuotoilulla ei välttämättä saada tarkkaa kuvaa järjestöaktiivisuudesta, sillä osa vastaajista ei tunnista omaa toimintaansa sellaiseksi.
11. Kotitalouden taloudellista tilannetta selvitettiin pyytämällä vastaajia valitsemaan sopivin seuraavista vaihtoehdoista: varakas, hyvin toimeentuleva, keskituloinen, heikosti toimeentuleva ja köyhä.
12. Myös vuoden 2015 Nuorisobarometrin vertailussa alle 20-vuotiaiden tapaamistahti oli laskussa. Erona nyt saatuihin tuloksiin, oli barometrissa vähintään 20-vuotiaiden tapaamistahti kavereiden kanssa pikemminkin tiivistymässä.
13. Kouluterveyskyselyissä ilman läheisiä ystäviä olevien 8.–9.-luokkalaisten osuus on ollut jopa noin 10 prosenttia. Edellisessä vuoden 2013 vapaa-aikatutkimuksessa saman ikäisten eli 15–16-vuotiaiden ystävättömien osuus oli 1 prosentti. Kysymisen tapa on tässäkin ratkaisevassa asemassa. Kouluterveyskyselyssä kysytään, onko vastaajalla

yhtään läheistä ystävää, jolloin ilman ystäviä olevien osuudet ovat paljon suurempia. Ilmeisesti on helpompi vastata ”kyllä” kysymykseen läheisten ystävien puuttumisesta, kuin ”nolla” kysymykseen läheisten ystävien määrästä.

14. Ystävien määrää on aiemmin selvitelty vaihtelevin tavoin. Vuoden 2009 vapaa-aikatutkimuksessa kysyttiin ”todella hyvistä ystävisistä”, vuonna 2012 ”läheisistä ystävisistä” ja nyt 2015 kysymysmuotoilu oli yksinkertaisesti ”Kuinka monta ystävää sinulla on?” Kysymysten muotoilu vaikuttaa vastauksiin, mikä tekee vertailusta vaikeaa. Lisäksi 2009 kyselyssä omaa ja toista sukupuolta olevat ystävät selvitettiin erikseen, mikä saattoi nostaa kokonaismäärää. Vuoden 2009 kyselyssä kaikkien vastausten keskiarvo oli 6,7, vuoden 2012 kyselyssä 5,9. Nyt muutamat hyvin korkeat arvot nostavat keskiarvon peräti yli viidentoista. Vaikka mukaan otettaisiin vain alle 50 suuruiset arvot, olisi keskiarvo edelleen 11,0. Mediaani ja moodi voivatkin olla kuvaavampia keskilukuja. Vuonna 2012 sekä mediaani että moodi olivat 5, nyt molemmat ovat 10. Yli 10 ystävää oli vuoden 2012 kyselyssä 7 prosentilla, nyt 35 prosentilla.
15. Teini-ikäisten liikunnan määrän jyrkkä väheneminen havaittiin paitsi edellisessä vapaa-aikatutkimuksessa (Myllyniemi & Berg 2013), myös esimerkiksi kouluterveyskyselyissä, Nuorten terveystapatutkimuksissa, Kansallisessa liikuntatutkimuksessa (SLU 2010b, 32), Nuorisobarometrissa 2012 (Myllyniemi 2012), Maailman terveysjärjestön WHO:n koordinoimassa koululaistutkimuksessa (Fogelholm ym. 2007, 35; Samdal ym. 2006). Ilmiö on havaittu myös pitkittäistutkimuksissa, joissa samoja lapsia ja nuoria on seurattu säännöllisin väliajoin toistuvien kyselyin (Telama ym. 2000, Yli-Piipari 2011, Dumith ym. 2011, Salmela 2006).
16. Liikkumattomuudella tarkoitetaan tässä sitä, että lapsi tai nuori vastasi kieltävästi kysymykseen: ”Harrastatko nykyisin jotain, aivan mitä tahansa liikuntaa?” (Liitteen 1 K33.)
17. Luvuista on poistettu kaikki ne, jotka vastasivat johonkin kysymyksistä ”en osaa sanoa”. Näitä tapauksia oli kaikkiaan 7 %.
18. Ranta (2013) HS vertaili lasten harrastusten hintoja: Partio halvin, ratsastus kallein. HS 23.7.; Lempinen (2015) Jättiselvitys junioriurheilun hinnoista: Tiesitkö, että maksat 87000 euroa lapsesi jääkiekkoharrastuksestaan? IS 4.3.
19. Muutamissa tapauksissa vastaus esitettiin muodossa 50–100 euroa. Koska kysymyksen muotoilu viittasi suurimpaan summaan, jonka vastaajat olisivat valmiita maksamaan, valittiin suurempi mainituista arvoista. Myös vastaukset kuten ”enintään 100 euroa” otettiin tarkoittamaan ilmoitettua ylärajaa.
20. Jos määritellään suurimman todellisen kuukausittaisen liikuntaan laitettavissa olevan rahamäärän rajaksi 600 euroa (eli poistetaan kaikki 14 sitä suurempaa arvoa), on keskiarvo 72 euroa. Myös näin laskettuna pojat ovat valmiita laittamaan liikuntaan vähän enemmän rahaa (78 euroa) kuin tytöt (66 euroa). Alle 20-vuotiaiden keskiarvo tällä rajauksella olisi 92 euroa ja vähintään 20-vuotiailla nuorilla 64 euroa.
21. Kysymys esitettiin vain 10–14-vuotiaille, mikä osaltaan selittää merkitsevien erojen puuttumista.
22. Alkuperäisaineistot vuoden 2000 World Values Surveystä (Suomen osalta) sekä vuoden 2002 Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksesta.

- Aapola, Sinikka (1991) *Ystävyyden keinulauta. Helsinkiläistytöjen ystävyyskulttuurista*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Aira, Tuula & Kannas, Lasse & Tynjälä, Jorma & Villberg, Jari & Kokko, Sami (2013) *Hiipuva liikunta nuoruusiässä. Drop off -ilmiön aikatrendejä ja kansainvälistä vertailua WHO-Koululaistutkimuksen (HBSC-Study) aineistoilla 1986–2010*. Terveystieteiden tutkimuskeskus, julkaisuja 5. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ahonen, Iida (2015) Lapsen ensimmäinen puhelin on lähes aina älypuhelin. *Savon Sanomat*. 10.8. <http://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Lapsen-ensimm%C3%A4inen-puhelin-on-l%C3%A4hes-aina-%C3%A4lypuhelin/538559> (Viitattu on 26.4.2016.)
- Antila, Juha (2005) *Veteen pürretty viiva? Työn ja yksityiselämän välisen rajapinnan tarkastelua*. Työpoliittinen tutkimus nro 272. Helsinki: Työministeriö.
- Berg, Päivi (2005) Miten se meitä liikuttaa? – Suomalaisten liikunta- ja urheiluharrastukset 1981–2002. Teoksessa Mirja Liikkanen & Riitta Hanifi & Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus, 135–168.
- Berg, Päivi (2012) Kunnan kansalaisia kasvattamassa – vanhempien ja valmentajien näkemyksiä kodin ja urheiluseuran kasvatustehtävistä. *Nuorisotutkimus* 30(4), 34–52.
- Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisa & Konttinen, Niilo & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2015) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Riikka Hämylä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto, 73–82.
- Coogan, Kaisa and Kangas, Sonja (2001). *Nuoret ja kommunikaatioakrobatia. 16–18-vuotiaiden kännykkä- ja internetkulttuuri*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Elisa Communications.
- Currie, Candace & Zanotti, Cara & Morgan, Antony & Currie, Dorothy & de Looze, Margaretha & Roberts, Chris & Samdal, Oddrun & Smith, Otto R.F. & Barnekow, Vivian (toim.) (2012). *Social Determinants of Health and Well-Being Among Young People. Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Study: International Report from the 2009/2010 Survey*. Health Policy for Children and Adolescents, No. 6. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe.
- DNA (2014) *Esikoulu- ja ala-asteikäisten puhelimen hankinta ja käyttö – tulokset*. <https://www.dna.fi/documents/15219/157828/Koululaistutkimus+2014/efe73d70-95f0-4cb3-93e1-6de0f2ea9782> (Viitattu 8.4.2016.)
- Ebrand (2015) Nuoret ja ajankäyttö. *Some ja nuoret 2015*. <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/1-nuoret-ja-ajankaytto> (Viitattu 6.6.2016.)
- Finnpanel (2016a) Television vetovoima näkyy suorissa lähetyksissä. *Finnpanel*. <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tiedote.php?id=191> (Viitattu 13.5.2016.)
- Finnpanel (2016b) TV-katselu Suomessa vuonna 2015. *Finnpanel*. http://www.finnpanel.fi/lataukset/tv_vuosi_2016.pdf (Viitattu 10.5.2016.)
- Fogelholm, Mikael & Paronen, Olavi & Miettinen, Mari (2007) *Liikunta – hyvinvointipoliittinen mahdollisuus. Suomalaisen terveystieteiden tila ja kehittyminen 2006*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & Opetusministeriö & UKK-instituutti.

- Grover, Karan & Pecor, Keith & Malkowski, Michael & Kang, Lilia & Machado, Sasha & Lulla, Roshni & Heisey, David & Ming, Xue (2016) Effects of Instant Messaging on School Performance in Adolescents. *Journal of Child Neurology* 31(7), 850–857.
- Haanpää, Leena & af Ursin, Piia & Matarma, Tanja (2012) Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla – kyselytutkimus 6.- ja 9.-luokkalaisille. Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 3/2012. Turun yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4934-2> (Viitattu 24.4.2016.)
- Haikola, Piia (2013) *Sosiaalisen median käyttö urheiluseuran viestinnässä. ”Saadaan koko lajin pöhinä näkyviin”*. Ylivieska: Centria ammattikorkeakoulu.
- Helanko, Rafael (1953) *Turun poikasakit. Sosiologinen tutkimus 9–16-vuotiaiden poikien spontaanisista ryhmistä vv. 1944–51*. Turun yliopiston julkaisuja, Ser. B, Vol 46. Turku: Turun yliopisto.
- Hemánus, Pertti & Partanen, Juha & Virtanen, Matti (1987) *Virittäryyden ongelma*. Tampereen yliopiston julkaisuja Sarja C, 9/1987. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Herrala, Helena (2015a) *Tytöt kaukalossa. Etnografinen tutkimus tyttöjen jääkiekkoharrastuksesta*. Acta Universitatis Lapponiensis 303. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Herrala, Helena (2015b) Jääkiekkoilevat tytöt ja naiset – kohti tasa-arvoisia toimintatapoja. *Liikunta & Tiede* 52(5), 26–29.
- Ranta, Elina (2013) HS vertaili lasten harrastusten hintoja: Partio halvin, ratsastus kallein. *Helsingin Sanomat*. 23.7. <http://www.hs.fi/kuluttaja/a1374466128521> (Viitattu 6.6.2016.)
- Huhta, Helena & Salasuo, Mikko (2014) Ainahan voi kerätä käpyjä ja kävellä metsässä! Nuorten liikunnan harrastamisen eriarvoistuminen ja työttömien todellisuus. Teoksessa Anu Gretschel & Kari Paakkunainen & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 150. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 199–203.
- Huhta, Helena (2011) Ideologiset liikunta- ja urheilumallit, lahjakkaiden tunnistaminen ja drop out. Teoksessa Helena Huhta & Suvi Nipuli *Askelmerkkejä lasten ja nuorten nykyaikaiseen kilpaurheiluun. Katsaus kansainvälisiin ja kotimaisiin urheilujärjestelmiin ja malleihin*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 40. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuori Suomi, 49–78.
- Huhta, Helena (2015) *”Pitää pään kasassa työttömyysaikana” Liikunta työttömien nuorten arjessa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 167. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Husu, Pauliina & Paronen, Olavi & Suni, Jaana & Vasankari, Tommi (2011) *Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010. Terveystta edistävän liikunnan nykytila ja muutokset*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:15. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Lempinen, Marko (2015) Jättiselvitys junioriurheilun hinnoista: Tiesitkö, että maksat 87000 euroa lapsesi jääkiekkoharrastuksesta? *Iltasanomat*. 4.3. <http://www.iltasanomat.fi/muutlajit/art-2000000888035.html> (Viitattu 6.6.2016.)
- Karvonen, Tuomas (2006) Kulmilla notkuneet nuoret siirtyivät verkkoon. *Digitoday*. 23.3. <http://www.digitoday.fi/viihde/2006/03/23/kulmilla-notkuneet-nuoret-siirtyivat-verkkoon/20065978/66> (Viitattu 6.6.2016.)
- Kinnunen, Taina (2001a) *Pyhät bodarit. Yhteisöllisyys ja onni täydellisessä ruumiissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kinnunen, Taina (2001b) Ruumiiden ja tilojen kohtaaminen kuntosalilla ja aerobicissa. Teoksessa Anne Puuronen & Raili Välimaa (toim.) *Nuori ruumis*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 23. Helsinki: Gaudeamus & Nuorisotutkimusverkosto, 121–136.
- Kokko, Sami (2016) Portion of those fulfilling the PA recommendations in 2002–2014 (%) National Results of HBSC in Finland. Julkaisematon.

- Kokko, Sami & Hämylä, Riikka (2015) (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto.
- Kokko, Sami & Hämylä, Riikka & Villberg, Jari & Tynjälä, Jorma & Aira, Tuula & Kannas, Lasse (2015) Lasten ja nuorten liikuntakäyttämisen trendiseuranta (LIITU) – alkumittaus. Teoksessa Sami Kokko & Riikka Hämylä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto, 9–13.
- Koski, Pasi (2004) Liikuntasuhde. Teoksessa Kalervo Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopiston tutkimuksia 3. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 189–207.
- Koski, Pasi & Tähtinen, Juhani (2005) Liikunnan merkitykset nuoruudessa. *Nuorisotutkimus* 23(1), 3–18.
- Kyttä, Marketta & Broberg, Anna & Kahila, Maarit (2009) Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47(2), 6–25.
- Lasten ja nuorten liikunta. Suomen tilannekatsaus 2014 ja kansainvälinen vertailu (2014) Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus ja Jyväskylän yliopisto.
- Lehmuskallio, Mari (2007) *Liikuntakulutus kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa*. Turun yliopiston julkaisuja Sarja C, Osa 263. Turku: Turun yliopisto.
- Lehtonen, Kati & Turpeinen, Salla (2012) Mä oon täällä! -harrasteliikuntahanke. Teoksessa Kati Lehtonen (toim.) *Nuorten harrasteliikunnan kehittäminen 1999–2011*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:2. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto & Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, 14–16.
- Lin, Liu yi & Sidani, Jaime E. & Shensa, Ariel & Radovic, Ana & Miller, Elizabeth & Colditz, Jason B. & Hoffman, Beth L. & Giles, Leila M. & Primack, Brian A. (2016) Association Between Social Media Use and Depression Among U.S. Young Adults. *Depression and Anxiety* (painossa).
- Lyhty (2016a). *Tekijänoikeusbarometri 2015*. Helsinki: Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY.
- Lyhty (2016b). Tekijänoikeusbarometri 2015: Striimaus yleisin piratismin muoto. *Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY*. <http://www.lyhty.info/gallupit/?itemid=338481&a=viewItem> (Viitattu 13.5.2016.)
- Lämsä, Jari (2002) Harrastusten jääminen – nuorten luopuminen urheilusta. Teoksessa Tapio Kuure & Mika Vuori & Mika Gissler (toim.) *Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen -siirtymävaiheen tarkastelua*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta NUORA, 79–88.
- McIlwraith, Robert D. (1998) "I'm addicted to television": The Personality, Imagination, and TV Watching Patterns of Self-identified TV Addicts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 42(3), 371–386.
- Mikkola, Ina (2015) *Television tulevaisuus tubettajien aikana. Miten YouTube'n suosio vaikuttaa television tulevaisuuteen?* Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2007) Mitä subjektiiviset kysymykset lapsuudenkodin toimeentulosta oikeastaan mittaavat? *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 44(3), 144–152.
- Myllyniemi, Sami (2009a) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 92. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2009b) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 97. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.

- Myllyniemi, Sami (2012) Nuorisobarometri. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipuolinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 127, Hybridit. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 140. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.
- Myllyniemi, Sami (2016) Nuorisobarometri. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 174, Kenttä. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.
- Määttä, Suvi & Nuutinen, Teija & Ray, Carola & Eriksson, Johan G. & Weiderpass, Elisabette & Roos, Eva (2014) Vanhempien sosiaalisen tuen ja koulutustason yhteys lasten liikuntaan. *Liikunta & Tiede* 51(6), 71–77.
- Nikander, Timo (2009) Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina. *Tilastokeskus*. http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2009_01.html (Viitattu 2.6.2016.)
- Nuorisosaian neuvottelukunta (1996) *Nuorisobarometri 1/1996*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Nuorisosaian neuvottelukunta (1997) *Nuorisobarometri 2/1997*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Nurmela, Sakari (1998) *Nuorten järjestökiinnittyneisyys. Yhteenvetoraportti 1998*. Nuorisosaian neuvottelukunta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosaian_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuorten_osallistuminen_1998.pdf (Viitattu 25.3.2016.)
- OKM (2014) *Opiskelijatutkimus 2014. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:10. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2015) *Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2016) *Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Oosi, Riikka (2016) Perinteiset tv-kanavat pitävät pintansa netti-tv:n rinnalla. *Yle*. http://yle.fi/uutiset/perinteiset_tv-kanavat_pitavat_pintansa_netiti-tvn_rinnalla/8622745 (Viitattu 5.6.2016.)
- Parviainen, Niina (2012) *Suomalaisnuorten lukemisen ja verkon käytön monipuolisuus*. Muistiot 2012:7. Helsinki: Opetushallitus.
- Pehkonen, Juhani (2001) *Nuorten järjestökiinnittyneisyys 2001. Nuorten subde järjestöihin ja globalisaatioon*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Piispa, Matti (1999) *Alkoholi, huumeet ja media*. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/99. Helsinki: Terveyden edistämisen keskus.
- Piispa, Mikko (2015) Elämäntapalajit, huippu-urheilu ja suomalainen urheiluliike. Teoksessa Päivi Harinen, Veli Liikanen, Anni Rannikko & Pasi Torvinen (toim.) *Liikuttukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 90–97.
- Pope, Harrison G. Jr. & Phillips, Catharine A. & Olivardia, Roberto (2000) *The Adonis Complex: How to Identify, Treat, and Prevent Body Obsession in Men and Boys*. New York: The Free Press.
- Puronaho, Kari (2006) *Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista*. Jyväskylä Studies in Business and Economics 52. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Puronaho, Kari (2014) DROP-OUT vai THROW-OUT? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Teoksessa *Mikä maksaa?* Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:2. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 49–47.

- Rahja, Rauna (2013, toim.) *Nuorten mediamailma päbheinänuoressa*. Helsinki: Mediakasvatusseura ry.
- Rajala, Katja & Kankaanpää, Anne (2011) *Kuudesluokkalaisten ja aikuisten uimataito Suomessa vuonna 2011*. Suomen uimaopetus- ja hengenpelastusliitto. http://www.suh.fi/files/200/uimataitortti_fin.pdf (Viitattu 11.7.2016.)
- Saanilahti, Marja (1999) *Lasten ja nuorten muuttuva mediakulttuuri*. Series B42/1999. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saarela, Pekka (2000) *Nuorisobarometri 2000*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2013) Sukupolvia liikkeessä – fyysisestä pakkoaktiivisuudesta liikukumattomuuteen. Teoksessa Antti Häkkinen & Anne Puuronen & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksessa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 139. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko (2012) *Kuntodoping. Näkökulmia dopingaineiden käyttöön huippu-urheilun ulkopuolella*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 120, Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko & Huhta, Helena (2015) *Huippu-urheilijan elämänkulku. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 166, Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne (2016) From Local Cliques to Subcultures and Late Modern Youth. Interpretations of Young People's Group Behavior in Finnish Youth Research. Teoksessa Tommi Hoikkala & Meri Karjalainen (toim.) *The Finnish Youth Research Antology 1999–2014*. Finnish Youth Research Network Publications 172. Helsinki: Finnish Youth Research Society, 565–584.
- Salmela, Jaana (2006) Sosiaalinen tuki, itsearvostus ja pätevyyden kokemukset heijastuvat nuoruusiän liikunnassa. *Liikunta & Tiede* 43(3), 10–15.
- Salmela-Aro, Katariina & Upadaya, Katja & Hakkarainen, Kai & Lonka, Kirsti & Alho, Kimmo (2016) The Dark Side of Internet Use. Depressive Symptoms, School Burnout and Engagement Among Finnish Early and Late Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence* (painossa).
- Samdal, Oddrun & Tynjälä, Jorma & Roberts, Chris & Sallis, James F & Villberg, Jari & Wold, Bente (2006) *Trends in Vigorous Physical Activity and TV Watching of Adolescents from 1986 to 2002 in Seven European Countries*. <http://eurpub.oxfordjournals.org/content/eurpub/17/3/242> (Viitattu 14.7.2016.)
- Sanomalehtien liitto (2016) *Mihin nuoret luottavat verkossa?* http://www.sanomalehdet.fi/files/5168/Mihin_nuoret_luottavat_2015_01022016.pdf (Viitattu 2.2.2016.)
- Saros, Leila (2012) *Fyysinen aktiivisuus eri elämänvaiheissa. Yhdeksäsluokkalaisten kestävyysliikunnan harjoittamisen motiivit*. Käyttätymistieteellinen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 335. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sievänen, Harri (2013) Liikkumaton liikkujia ilmi – kysymällä vai mittaamalla? *Liikunta & Tiede* 50(6), 19–22.
- Sintonen, Sara & Fornaro, Salla & Kauppinen, Tuomas & Noroviita, Olli (2013) *Lapset mediatuottajina: 8–11-vuotiaiden suomalaislasten kännykkäkuvaaminen ja heijastumia mediakasvatukseen*. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakalapset/main/2016/02/01123848/LapsetMediatuottajina_2013.pdf (Viitattu 29.4.2016.)
- SLU (2010a) *Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. Aikuisliikunta*. SLU:n julkaisusarja 6/2010. Helsinki: SLU.
- SLU (2010b) *Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. Lapset ja nuoret*. SLU:n julkaisusarja 7/2010. Helsinki: SLU.

- Sulkunen, Sari (2012) Suomalaisnuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen muuttuminen vuodesta 2000. Teoksessa Sari Sulkunen & Jouni Välijärvi (toim.) *PISA09. Kestääkö osaamisen pohja?* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 12–33.
- Suoninen, Annikka (2013) *Lasten mediabarometri 2012. 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö.* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 62. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Tammelin, Tuija & Iljukov, Sergei & Parkkari, Jari (2015) Kasvuikäisten liikunta. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 131(18), 1707–1712.
- Tammelin, Tuija & Laine, Kaarle & Turpeinen, Salla (2013, toim.) *Oppilaiden fyysinen aktiivisuus.* Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 272. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES.
- Telama, Risto & Yang, Xiaolin & Viikari, Jorma & Välimäki, Ilkka & Wanne, Olli & Raitakari, Olli (2005) Physical Activity from Childhood to Adulthood: A 21-Year Tracking Study. *American Journal of Preventative Medicine* 28(3), 267–73.
- Tiirikainen, Mikko & Konu, Anne (2013) Miksi lapset ja nuoret katoavat liikunta- ja urheiluseuroista murrosiässä? Lopettamisaikeisiin yhteydessä olevia tekijöitä. Teoksessa *Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta?* Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 31–47.
- Tilastokeskus (2010) Jo joka toinen suomalainen käyttää internetiä useasti päivässä. *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö.* http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_tie_001_fi.html (Viitattu 26.5.2016.)
- Tilastokeskus (2011) Liitetaulukko 23. Internetin käytön useus 2002 ja 2009, miehet ja naiset yhteensä, %. *Ajankäyttötutkimus.* http://www.stat.fi/til/akay/2009/03/akay_2009_03_2011-05-17_tau_023_fi.html
- Tilastokeskus (2015) Internetin käyttö mobiilia, laitteet henkilökohtaisia. *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö.* http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2015/sutivi_2015_2015-11-26_tie_001_fi.html (Viitattu 26.5.2016.)
- Tolonen, Tarja (2001) *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset.* Helsinki: Gaudeamus & Nuorisotutkimusverkosto.
- Tuomi, Kari (2015) Perinteisen television tulevaisuus. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201511131371> (Viitattu 11.7.2016.)
- Vaarama, Marja & Siljander, Eero & Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu (2010) Suomalaisten kokemus elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi.* Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 126–149.
- VLN (2015) *Valtionballinto liikunnan edistäjänä 2011–2015.* Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto.
- Vuorela, Ulla (2013) Aikuista ei kiinnosta kännykän sisältö, sanovat lapset. *Yle.* <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/09/26/aikuista-ei-kiinnosta-lasten-kannykan-sisalto-sanovat-lapset>, (Viitattu 29.4.2016.)
- Yippee (2006) *Yippee 2006-tutkimus.* Helsinki: Sanoma Magazines.
- Yli-Piipari, Sami (2011) *The Development of Students' Physical Education Motivation and Physical Activity: A 3.5-Year Longitudinal Study Study Across Grades 6 to 9.* Studies in Sport, Physical Education and Health 170. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

HETA MULARI JA FANNY VILMILÄ

MEDIOITUNUTTA VAPAA-AIKAA – NÄKÖKULMIA VUOROVAIKUTUKSEEN JA MEDIAHARRASTUKSIIN

Lasten ja nuorten mediakulttuureihin avautuu heidän arkikokemuksensa perustuvia näkökulmia, kun huomio kiinnitetään laitteiden tai yksittäisten mediailmiöiden sijaan siihen, *miten ja miksi* lapset ja nuoret käyttävät mediaa osana sosiaalista vuorovaikutusta, vapaa-aikaa ja harrastuksia. Tutkijan näkökulmasta lasten ja nuorten omaan kokemukseen pohjaavaan tietoon pääsy ei ole helppoa. Median läsnäoloa on vaikeaa pukea sanoiksi, se on usein piilossa tai itsestään selvää, ja eri käyttötapojen ja laitteiden merkitys sekoittuu. Lapset ja nuoret elävät monin eri tavoin *medioituneessa* lasten- ja nuorisokulttuurissa, median kanssa ja sen keskellä, ja aiheen lähestyminen vaatii tutkimusmenetelmiltä joustavuutta ja jatkuvaa refleksiivistä kehittämistä (vrt. Couldry 2012, 180–181). Kuinka sitten voimme lähestyä mediasisältöjen, -laitteiden ja -käyttötapojen merkityksiä lasten ja nuorten vapaa-ajassa? Jaamme tässä tekstissä Nick Couldryn näkemyksen siitä, että media-analyysien tulisi pohjata jokapäiväiseen käyttöön, tapoihin ja tottumuksiin. Tämän sosiaalisen kytköksen huomioiminen on erityisen tärkeää nykyisessä mediaympäristössä, jossa teknologinen kehitys on nopeaa. (Couldry 2012, x–xi; 8–9.)

Analyysimme kohteena ovat vuonna 2015 kyselytutkimuksena toteutetun Nuorten vapaa-aikatutkimuksen lasten ja nuorten mediasuhteisiin liittyvät avovastaukset. Avovastaukset ovat arvokas lisä muutoin määrälliseen aineistoon, mutta vastausten analysoinnissa on myös haasteita. Esimerkiksi se, että kännykkä tai tabletti on lapsen tai nuoren mielestä tärkein medialaite, ei juurikaan kerro niistä tunteista, ajatuksista ja merkityksistä, joita nuori laitteeseen liittää. Lasten ja nuorten avovastaukset ovat tyypillisesti vain yhden tai kahden sanan mittaisia ja hyvin

yleistasoisia. Sama vastaus saattaa eri vastaajilla tarkoittaa lukemattomia eri asioita, kuten kysymyksen ”Hyödynnätkö nettiä tai muuta mediaa harrastuksessasi? Jos kyllä, miten?” yleisin vastaus ”tiedonhaku”. Tutkijalle yhden sanan vastaus ei anna kovin tarkkaa tietoa, koska tiedonhaku voi teoriassa tarkoittaa kaikkea MM-kisatulosten tarkistamisesta uuden tanssikoreografian opetteluun.

Lähdemme vastausten analysoinnissa siitä näkemyksestä, että lasten- ja nuorisokulttuuri on monin tavoin medioitunutta. Medioitumisella tarkoitamme tässä yhteydessä ensinnäkin medialaitteiden ja median käyttötapojen lomitumista tiiviisti lasten ja nuorten arkeen. Sähköisen median laitteet ja sovellukset ovat nykyisin erottamaton osa lapsiperheiden arkea (Lahikainen 2015), ja etenkin mobiililaitteet, kuten älypuhelimet ja tabletit ovat 2010-luvulla tulleet uudella tavalla osaksi lasten ja nuorten vuorovaikutusta ja harrastustoimintaa alakoulusta alkaen (Noppari 2014). Muutos on viime vuosikymmenen aikana ollut nopeaa, ja tekninen kehitys on lisännyt myös eriarvoisuutta lasten kasvuympäristöissä, mitä ei toistaiseksi ole Suomessa juurikaan tutkittu (Couldry 2012, 10–11).

Toiseksi medioituminen merkitsee median läsnäoloa sosiaalisessa kanssakäymisessä ystävien, vanhempien ja muiden aikuisten kanssa. Median yhteydessä termi *sosiaalinen* esiintyy usein sanaparina *sosiaalinen media*, jolla viitataan esimerkiksi Facebookin ja Instagramin kaltaisiin yhteisöpalveluihin, virtuaalipeli- ja blogiyhteisöihin ja WhatsAppin kaltaisiin viestisovelluksiin. Median sosiaaliset merkitykset lasten ja nuorten elämässä ovat kuitenkin huomattavasti laajempia. Millaisia sosiaalisia suhteita ala- ja yläkouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyy?

Entä miten lapset ja nuoret jäsentävät mediankäyttöään sosiaalisesti suhteessa ystäviin, sisaruksiin, vanhempiin ja muihin aikuisiin?

Kolmanneksi medioituminen on yhteydessä lasten ja nuorten harrastustoimintaan. Lapsilla ja nuorilla on paitsi suoraan mediaan liittyviä harrastuksia, myös monia harrastuksia, joiden tukena hyödynnetään erityisesti internetiä. Nuorten harrastuneisuutta on aiemmissa Nuorisobarometreissä ja Nuorten vapaa-aikatutkimuksissa selvitetty yleisellä tasolla sekä temaattisesti esimerkiksi liikunta-, taide- ja järjestöharrastuksia painottaen (mm. Myllyniemi & Berg 2013; Myllyniemi 2009a; Myllyniemi 2009b). Tämän vapaa-aikatutkimuksen mediateeman mukaisesti lapset ja nuoret ovat vastanneet kysymyksiin harrastusten ja median käytön suhteesta. Lasten ja nuorten mediakäyttöä on sivuttu useissa muissakin kyselyissä ja kartoituksissa, tosin yleensä vain median käyttötottumusten näkökulmasta (esim. Keskinen & Nyholm 2012; Matikainen 2009; Weissenfelt & Huovinen 2013).

Nuorten harrastusten yhteyttä mediankäyttöön voidaan analysoida samankaltaisella jaotellulla, kuin muutakin mediankäyttöä (esim. Rahja 2013). Yksinkertaisimmillaan jako voidaan tehdä mediasisältöjen kuluttamiseen, tuottamiseen ja vuorovaikutteiseen tekemiseen ja toimimiseen. Nämä eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä tai toisiaan poissulkevia luonnehdintoja, sillä media-toimijuus sekoittaa usein käyttäjän ja tuottajan rooleja (Kupiainen 2013a). Mediasisältöjen kuluttaminen tarkoittaa yleensä valmiiden sisältöjen katselua, kuuntelua, lukemista tai kokemista. Mediasisältöjen kuluttamista tutkivia kyselyjä toteutetaan vuosittain useita; esimerkiksi Lasten mediabarometrit, Nuorisobarometrit, Nuorten vapaa-aikatutkimukset, Kouluterveyskyselyt, Pelaajabarometrit, WorkIT-barometri sekä monet yhdistysten ja yritysten tuottamat kyselyt kuten Pelastakaa lapset ry:n Mobiilikyselyt, Vanhempainliiton Vanhempien barometri, DNA:n Viihde- ja digitaalisten sisältöjen tutkimus 2015 ja Sanoma Kids Median Yippee-tutkimus kaikki tutkivat nuorten tapaa kuluttaa mediasisältöjä. Mediasisällön kuluttamisen tapoja ovat

painettujen kirjojen ja lehtien lukemisen lisäksi musiikin kuuntelu, televisiosarjojen, elokuvien, videoiden katselu sekä erilaisten nettimateriaalien kuten blogien, juttujen ja viestiketjujen lukeminen. Mediasisältöjen tuottamistavoista viime vuosina suosiotaan ovat kasvattaneet mm. videoiden ja tekstien tuottaminen ja niiden kommentointi, valokuvaaminen sekä ohjelmointi (mm. Keskinen & Nyholm 2012; Myllyniemi & Berg 2013). Tutkimusten valossa kaikesta lasten ja nuorten mediaan liittyvästä toiminnasta sisällöntuotanto on huomattavasti kuluttamista vähäisempää (mm. Kupiainen 2013b). Vuorovaikutteisen mediatekemisen ja -toiminnan megatrendejä ovat mediavälitteinen pelaaminen sekä sosiaalisen median kanavilla ja yhteisöpalveluissa tapahtuva vuorovaikutus, josta esimerkkeinä keskustelu-, kommentointi- ja jakamiskulttuuri.

Medialaitteet ja niiden käyttö osana vapaa-aikaa

Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa selvitettiin medialaitteiden ja käyttötapojen merkitystä lasten ja nuorten vapaa-ajassa kysymällä, mitkä medialaitteista ovat tärkeimpiä ja mitä laitteista he kaipaavat eniten, jos eivät enää voisi käyttää niitä. Jatkokysymys keskittyi laitteiden sijaan käyttötapoihin: ”Onko joku mediaan liittyvistä käyttötavoista sinulle niin tärkeä, että teet sitä melkein aina ja se on merkittävä osa vapaa-ajan viettoa?”

Avoimista vastauksista paljastuu, että laitteet ja käyttötavat sekoittuvat lasten ja nuorten mediasuhteessa. Monet vastasivat tärkeimpiin käyttötapoihin ”älypuhelin” tai ”kännykkä” ja toisaalta tärkeimpien medialaitteiden joukossa oli WhatsAppin ja Instagramin kaltaisia nettisovelluksia. Erityisesti 10–19-vuotiaista vastanneista suuri osa mainitsi sekä tärkeimmäksi laitteeseen että käytettäväkseen puhelimen. Vapaa-ajan vieton ja harrastamisen painottuminen kyselyssä saattoi johdatella vastauksia siihen, että medialaitteiden merkitys yhteydenpitovälineenä vanhempiin ei näkynyt nuorimpienkaan lasten

mediankäyttötavoissa. Aiemmissa lasten mobiilimedian käyttöä koskevissa tutkimuksissa on kuitenkin huomattu vanhempien tavoittamisen merkitys lasten mediankäytössä (vrt. Noppari 2014, 7).

Vuoden 2010 jälkeen lasten ja nuorten mediaympäristössä on tapahtunut nopea murros mobiililaitteiden, kuten älypuhelimien ja tablettien yleistyessä jo päiväkotikäisten lasten käytössä (Noppari 2014, 49–51). Alle 9-vuotiaiden mediankäyttöä selvittäneessä Lasten mediabarometrissä 2013 puolestaan selviää, että 5-vuotiaista suomalaislapsista joka kymmenenellä, 6-vuotiaista joka neljännellä, 7-vuotiaista kahdella kolmasosalla ja 8-vuotiaista jo 94 prosentilla on oma kännykkä (Noppari 2014, 50; Suoninen 2014).

Puhelimen tärkeys tuli esiin myös tämän vapaa-aikakyselyn tuloksissa. Puhelin oli kaikissa ikäryhmissä tärkein mediallyhtein sekä tyttöjen että poikien keskuudessa. Lähes puolet 7–9-vuotiaista pojista ja tytöistä lähes kaksi kolmasosaa kertoi puhelimen olevan tärkein mediallyhtein. Puhelimeen liittyvistä käyttötavoista mainittiin muun muassa pelaaminen, musiikin kuuntelu ja YouTube-videoiden selaaminen ja katsominen. Vähän vanhemmista vieläkin useampi piti puhelinta tärkeimpänä mediallyhteinena; yli kolme neljäsosaa 10–14-vuotiaista pojista ja yli neljä viidesosaa tytöistä piti puhelinta tärkeimpänä mediallyhteinena. Nuorempaan ikäryhmään verrattuna 10–14-vuotiaiden puhelimeen liittyvissä käyttötavoissa painottuivat erilaiset sosiaalisen median sovellukset ja yhteydenpito, erityisesti YouTube ja viestipalvelu WhatsApp. Samaan tapaan 15–19-vuotiaiden vastauksissa puhelin oli tärkein mediallyhtein yli kolmella neljäsosalla pojista ja yli neljällä viidesosalla tytöistä.¹ Mobiilisovelluksista mainittiin muun muassa YouTube, WhatsApp ja Instagram.

Mobiililaitteiden yleistymisen ja niiden merkityksen lisääntyminen lasten ja nuorten arjessa näkyy siinä, että muihin laitteisiin liittyvät vastaukset ovat kaikissa ikäryhmissä selvästi vähemmistössä. Puhelimen jälkeen 7–9-vuotiaiden poikien tärkein mediallyhtein oli televisio,

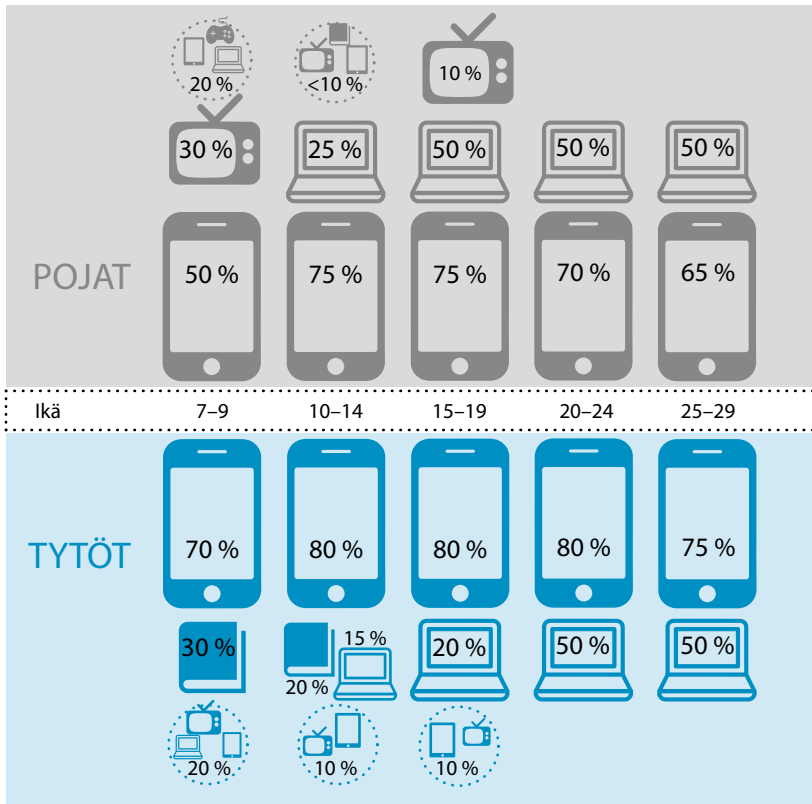
jonka mainitsi noin kolmannes vastanneista. Seuraavaksi tärkeimmät laitteet olivat tabletit, tietokoneet ja pelikonsolit, joista kustakin kertoi noin viidesosa vastanneista.² 7–9-vuotiaiden tyttöjen mediaympäristössä puhelimen jälkeen tärkeimpiä olivat kirjat, joista kertoi vajaa kolmannes vastanneista. Kolmanneksi tärkeimpiä tyttöjen mediallyhteinena olivat tabletit, televisio, ja tietokone.³ Yksikään 7–9-vuotiaista tytöistä ei maininnut pelikonsolia tärkeimpänä mediallyhteinena, mutta toisaalta käyttötavoista kysyttäessä myös tytöt kertoivat pelaavansa esimerkiksi puhelimella.

10–14-vuotiaista tytöistä vajaa viidesosa vastasi kirjojen olevan suosituin mediallyhtein ja vajaa kuudesosa mainitsi tietokoneen. Seuraavaksi suosituimpia 10–14-vuotiaiden tyttöjen mediallyhteinena olivat televisio ja tabletti.⁴ Samanikäisten poikien vastauksissa puolestaan tietokone oli puhelimen jälkeen suosituin mediallyhtein – siitä kertoi reilu neljäsosa vastanneista. Alle kymmenesosa vastasi tabletin, television ja kirjat, ja pelikonsolit saivat vain muutaman maininnan.⁵ 15–19-vuotiaista tytöistä reilu viidesosa nimesi tietokoneen tärkeimpänä mediallyhteinena. Televisio ja tabletti olivat seuraavaksi suosituimpia.⁶ Samanikäisistä pojista lähes puolet kertoi tietokoneen olevan tärkein mediallyhtein, jonka jälkeen televisio oli seuraavaksi tärkein. Tablet, pelikonsolit ja lehdet olivat tässä ikäryhmässä tärkeimpiä mediallyhteinena vain muutamille vastanneista.⁷

Vertaamalla tämän vapaa-aikatutkimuksen tuloksia nuorille tärkeimmistä laitteista vuonna 1999 julkaistuun kyselytutkimukseen lasten ja nuorten mediakulttuurista on puhelimen ja tablettien merkityksen kasvu selvä. Vuoden 1999 tutkimuksessa 10–15-vuotiaiden tärkeintä mediallyhteinena (kyselyssä viestintälaite) selvitettiin kysymyksellä: ”Mitä käyttämistäsi tavaroista kaipaisit eniten, jos se rikkoutuisi?” Tärkein laite oli televisio, jota kaipasi 40 prosenttia kaikista vastaajista. Television jälkeen tärkeimpiä olivat tietokone (17 %), puhelin sekä jonkinlainen musiikkisoitin (8–16 %). Muiden laitteiden, kuten pelikonsolien ja kirjojen merkitys jäi kyselyssä pieneksi. (Saaniolahti 1999, 20–21.)

KUVA 1. TÄRKEIMMÄT MEDIALAITTEET.

Vastausten perusteella matkapuhelin on kaikissa ikäryhmissä se medialaite, jota kaivattaisiin eniten. Täysi-ikäiset vastaajat kaipaisivat matkapuhelimen lisäksi tietokonetta, nuoremmilla vastaajilla vastaukset hajoavat koskemaan useampia medialaitteita. Kuva on viitteellinen ja perustuu avovastausten tulkintaan.

Aineiston perusteella 7–19-vuotiaiden mediaympäristöä luonnehtii ennen kaikkea mobiiliviestintä omassa puhelimessa olevan nettiyhteyden kautta. Esimerkiksi vuoden 2012 Lasten mediabarometrin tuloksista selviää, että noin 70 prosentilla 10–12-vuotiaista suomalaislapsista on omassa kännykässään nettiyhteys (Suoninen 2013). Puhelinta ja muita mobiililaitteita käytettiin erityisesti yhteydenpitoon ja viestimiseen, mutta laitteet mahdollistavat myös pääsyn YouTubeen, musiikin kuuntelun ja pelaamisen. Näiden vastausten perusteella on selvää, että kyselyyn osallistuneet käyttävät mobiililaitteita monipuolisesti medioituneen vuorovaikutuksen ja harrastustoiminnan välineinä.

Yhdessä aikuisten kanssa

Tämä vapaa-aikatutkimus selvitti median käyttöön liittyviä sosiaalisia suhteita kysymällä sekä äidin, isän ja muiden aikuisten kanssa yhdessä käytetystä mediasta että mediavälineiden avulla muodostetuista ja ylläpidetyistä vertaissuhteista. Keskitymme tässä erityisesti aikuisten kanssa tapahtuvaan mediaan liittyvään vuorovaikutukseen. Tampereen yliopiston Media, perheen vuorovaikutus ja lasten hyvinvointi -tutkimushankkeessa (2010–2014) selvitettiin medialaitteiden ja -sisältöjen merkitystä lapsiperheiden vuorovaikutuksessa koteihin asennettujen kameroiden ja tutkimusperheiden haastattelujen

ja niiden yhteydessä kerätyn lomakeaineiston kautta. Tutkimuksessa huomattiin, että esimerkiksi television tai älypuhelimien läsnäolo kodin vuorovaikutustilanteissa sekä erottaa että yhdistää lapsia ja aikuisia: medialaitteet voivat viedä aikuisen huomion lapsen vuorovaikutukselta (ja toisinpäin), mutta toisaalta puhelimen, tabletin tai television ääreen kokoonnutaan yhteisen tekemisen ääreen.

Media, perheen vuorovaikutus ja lasten hyvinvointi -hankkeeseen saatujen vastausten perusteella tutkimusperheissä oli keskimäärin seitsemän medialaitetta, joihin kuuluivat televisiot, tietokoneet, pelikonsolit ja DVD-soittimet. Näiden lisäksi perheissä oli mobiililaitteita, kuten älypuhelimia ja tabletteja, mutta niiden määrää ei selvitetty. Lapset ja nuoret ovatkin kodeissaan lukuisten eri medialaitteiden ja -sisältöjen äärellä, usein samanaikaisesti (Lahikainen & Arminen 2015, 264–269). Vaikka kotien media maailma on monipuolistunut ja digitalisoitunut, ja medialaitteiden samanaikainen ja lomittainen käyttö yleistynyt, voidaan tämän vapaa-aikatutkimuksen vastausten perusteella todeta, ettei televisio ole kokonaan menettänyt merkitystään lapsiperheiden arjen rytmittäjänä (television merkityksestä ks. Couldry 2012, 15–16; muutoksesta ks. Saanilahti 1999, 37–57).

Television katsominen yhdessä oli 7–19-vuotiaiden tyttöjen ja poikien yleisin tapa viettää aikaa aikuisen kanssa median parissa. Television katselua on kuitenkin viime vuosina kohdannut murros: useissa vastauksissa kerrottiin elokuvien tai sarjojen katsomisesta, muttei mainittu katsottiinko niitä televisiölähetystenä, nettilevisiosta, kuten Yle Areenasta tai esimerkiksi suoratoistopalvelu Netflixistä (vrt. Couldry 2012, 15–16). Tämän vuoksi television katseluun liittyvät vastaukset ovat tulkinnanvaraisia: kaikki elokuvavastaukset mukaan luettuna television merkitys olisi vielä tässä esitettyä suurempi. Yli kaksi kolmasosaa 7–9-vuotiaista tytöistä ja pojista kertoi katsovansa televisiota äidin, isän tai muun aikuisen kanssa.⁸ Läheskään kaikissa vastauksissa ei kerrottu, mitä ohjelmia katsottiin, mutta nimettyjen ohjelmien joukossa oli muun

muassa elokuvia, televisiosarjoja, uutisia, musiikkiohjelmia, tietovisailuja, luonto-ohjelmia ja piirrettyjä. Television ja elokuvien katsominen perheen kesken oli suosituin mediaan liittyvä ajanviete myös 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä. Yli kolme neljäsosaa sekä pojista että tytöistä kertoi katsovansa televisiosta esimerkiksi elokuvia, urheilua ja uutisia yhdessä äidin, isän tai muun aikuisen kanssa.⁹ Television suhteellinen tärkeys yhteisenä ajanviettotapana pysyi samana ja jopa kasvoi siirryttäessä nuorimmista vanhempiin ikäluokkiin. 15–19-vuotiaista tytöistä ja pojista yli kolme neljäsosaa kertoi katsovansa televisiota (esimerkiksi sarjoja, uutisia, urheilua ja elokuvia) aikuisen kanssa siinä missä muut yhteiset mediankäyttötavat, kuten lukeminen ja pelaaminen vähenivät nuorimmista vastaajista vanhimpiin.¹⁰

Digitaalisten pelien pelaaminen yhdessä aikuisen kanssa näkyi erityisen selvästi nuorimman ikäryhmän vastauksissa. 7–9-vuotiaista pojista kolmasosa ja tytöistä lähes kolmasosa kertoi pelaavansa digitaalisia pelejä, kuten Singstaria tai Minecraftia aikuisen kanssa. Yhdessä pelaaminen väheni selvästi 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa vain vajaa seitsemäsosa pojista ja kymmenesosa tytöistä kertoi yhdessä pelaamisesta. Pelaaminen sai enää muutaman maininnan 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä.¹¹ Myös sarjakuvien, satujen ja kirjojen lukeminen yhdessä aikuisen kanssa näkyi ainoastaan nuorimpien, 7–9-vuotiaiden vastauksissa, joista ilmeni, että tytöistä neljäsosa ja pojista vajaa viidesosa lukee yhdessä aikuisen kanssa.¹²

Vastausten perusteella internetiä käytetään yhdessä aikuisen kanssa myös muun muassa tiedonhakuun, videoiden katseluun YouTubesta sekä kuvien etsimiseen ja muokkaamiseen. Sosiaalisen median sovellukset, esimerkiksi WhatsApp, saivat kaikissa ikäryhmissä vain muutamia mainintoja. Tämä herättää ihmetystä etenkin, kun WhatsApp on 10–19-vuotiaiden vastausten perusteella heille tärkeimpien mediankäyttötapojen joukossa. WhatsAppin käyttöä aikuisten kanssa ei ehkä koeta ajanvietteeksi ja ”mediaan liittyväksi tekemiseksi” samalla tavalla

kuin television katselua tai pelaamista, vaikka WhatsAppia käytettäisiinkin aktiivisesti perheen sisäisessä viestinnässä.

Tässä vapaa-aikakyselyssä selvitettiin myös sitä, mitä mediaan liittyvää lapset ja nuoret halusivat tehdä enemmän yhdessä aikuisen kanssa. On huomattava, että kaikista ikäryhmistä valtaosa jätti vastaamatta tähän kysymykseen, ja vastausten määrä väheni edelleen siirryttäessä nuorimmista vastanneista vanhimpiin. Tämä kertoo siitä, että vanhemmilla lapsilla ja nuorilla mediankäyttö itsenäistyy, ja esimerkiksi ystävien kanssa pelataan enemmän kuin vanhempien tai muiden aikuisten kanssa.

Etenkin nuorimpien vastanneiden kohdalla näkyy kuitenkin kiinnostava havainto pelaamisen sosiaalisuudesta. Kysymykseen ”Mitä mediaan liittyvää haluaisit tehdä yhdessä aikuisten (tai aikuisen) kanssa?”, 7–9-vuotiaista pojista ja tytöistä hieman yli puolet vastasi haluavansa pelata aikuisen kanssa enemmän digitaalisia pelejä.¹³ Yhdessä pelaaminen oli lasten vastauksissa useimmin mainittu toive mediaan liittyvästä yhteisestä tekemisestä. Tytöt mainitsivat myös kirjojen lukemisen: ”Esim. lukea paljon paljon vielä enemmän”, kommentoi yksi vastanneista tytöistä. Muutamat lapset mainitsivat myös YouTube-videoiden ja kuvien katselun ja itse tekemisen. Television katsominen sai ainoastaan yhden maininnan poikien vastauksissa ja kaksi mainintaa tyttöjen vastauksissa. Tähän on varmaankin syynä se, että televisiota katsotaan jo valmiiksi paljon perheen kesken.

Toiseksi digitaalisten pelien painottuminen vastauksissa osoittaa, että alakouluikäisten lasten mediankäyttö on sosiaalista ja aktiivista. Vaikka vastauksia on vähän, niissä käytetyt sanavalinnat kuvaavat lasten toiveita mediankäytön vuorovaikutuksellisuudesta. Kysymykseen vastanneet 7–9-vuotiaat lapset selkeästi toivoivat pelaamiseen aikuisen seuraa. Yksi kyselyyn vastanneista 7–9-vuotiaista pojista kommentoi: ”Jos kaikilla perheenjäsenillä olisi enemmän vapaa-aikaa yhdessä, niin haluaisi pelata pelikonsolipelejä enemmän yhdessä, jos olisi myös kaikille ohjaimia tarpeeksi.” Yksi vastanneista

tytöistä puolestaan toivoi seuraavaa: ”[V]ois vaikka kattoo kivoja kuvia. Yleensä teen yksin.” Pelaaminen ja kuvien ja videoiden tekeminen kytkeytyvät siis osaksi median parissa harrastamista ja itse tekemistä, johon erityisesti nuorimmat vastanneet toivoivat aikuisen seuraa. Joissakin vastauksissa näkyi myös lapsen toive siirtää omaa mediatietoaan aikuisille: ”Enemmän pelata yhdessä ja opettaa äitiä pelaamaan”, kommentoi yksi 7–9-vuotiaista pojista.

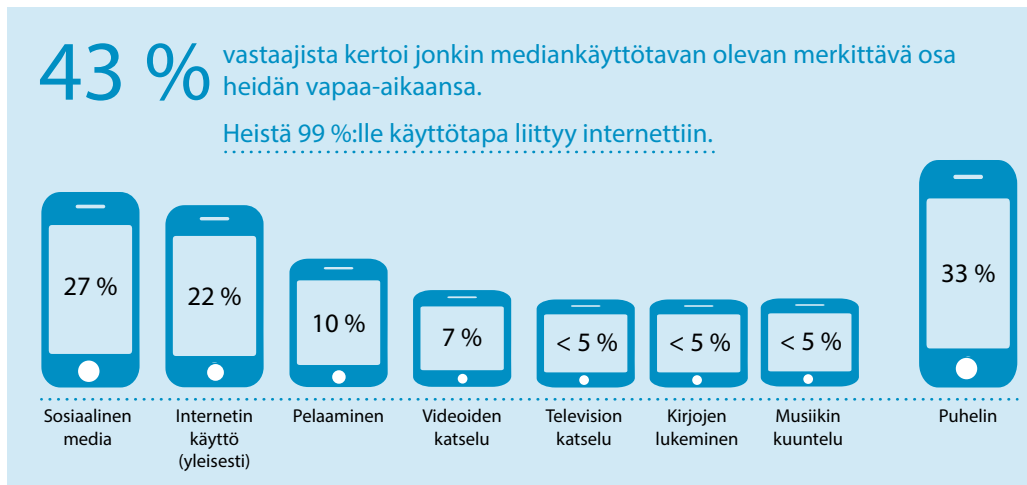
Lasten ja nuorten mediaharrastukset

Sanaan *harrastus* latautuu odotuksia, toiveita ja mahdollisuuksia. Lasten ja nuorten harrastuksista puhutaan usein ennaltaehkäisevänä ja identiteettiä rakentavana toimintana sekä sosiaalista ja tietotaidollista pääomaa kasvattavana tekemisellä (mm. Löfblom 2013; Laurinkari & Niemelä 1999; Paananen ym. 2012; Catterall 2009). Harrastus ymmärretään tyypillisesti tavoitteellisenä, omaehtoisenä tai ohjattuna toimintana, joka rytmittää lapsen tai nuoren vapaa-aikaa. Median parissa vietetty vapaa-aika ja harrastaminen kiinnostavat myös yhteiskunnallisia päättäjiä, viranomaisia, harrastus- ja nuorisotoimintaa järjestäviä tahoja, kaupallisia toimijoita sekä lapsuutta ja nuoruutta tutkivia tai tukevia asiantuntijoita. Usein toistettu ”on mentävä sinne, missä nuoret ovat” tarkoittaa tässä yhteydessä erityisesti nuorten suosimia mediaympäristöjä.

Nuorten median pariin kuuluville harrastuksille ei ole helppo luoda yhtä määritelmää. Selkeyttääksemme eroa mediasta suoraan johdettavien harrastusten ja mediaa muuten hyödyntävien harrastusten välillä käytämme tässä tekstissä *mediaharrastusta* yläkäsitteenä niille harrastuksille, jotka lapset ja nuoret ovat itse nimenneet kysymyksen ”Mitä mediaan liittyvää harrastat?” avovastauksissa. Mediaharrastus on samaan tapaan yläkäsite kuin esimerkiksi liikunta- tai taideharrastus, joiden alle kuuluu monta eri lajia jalkapallosta hiihtoon sekä tanssista viulunsoittoon. Usein yksittäisen harrastuksen lokerointi on vaikeaa, sillä eri harrastukset lomituvat toisiinsa, ja liikunta- tai taideharrastuksella

KUVA 2. MEDIANKÄYTTÖTAVAT.

Lasten ja nuorten median käyttötavat liittyvät tyypillisesti internetiin. Suosituimpia käyttötapoja ovat sosiaalinen media sekä yleinen, määrittelemätön internetin käyttö. Osa vastaajista on sekoittanut medialaitteet ja -käyttötavat vastauksissaan. Kuva on viitteellinen ja perustuu avovastausten tulkintaan.

voi olla medioitunut muotonsa esimerkiksi blogin tai Instagramin kautta. Yhteistä mediaharrastuksille on kuitenkin se, että ne eivät olisi mahdollisia ilman medioita.

Lähes puolet (42 %) kaikista vapaa-aikakyselyyn vastanneista yli 10-vuotiaista lapsista ja nuorista kokee harrastukseksi jonkin mediaan liittyvän toiminnan. Heistä noin kolmasosa nimesi useamman kuin yhden mediaharrastuksen.¹⁴ Nuorempien 10–14-vuotiaiden vastaajien kohdalla harrastukset painottuvat sisältöjen tuottamiseen tai joko sosiaaliseen tai interaktiiviseen vuorovaikutukseen. Yleisimpiä harrastuksia vastausten perusteella (noin kaksi kolmesta mainitsi jonkun näistä) ovat pelaaminen, valo- tai videokuvaaminen sekä bloggaaminen.¹⁵ Noin kolmasosa niistä lapsista ja nuorista, joilla on jokin mediaharrastus, nimesi harrastukseksi musiikin kuuntelun, lukemisen, tv-sarjojen tai elokuvien katsomisen. Tutkimusten mukaan 10–14-vuotiaat lapset ja nuoret kuluttavat mediasisältöjä useita tunteja viikossa (mm. Suoninen 2012; Kangas ym. 2008). Iso osa lapsista ja nuorista ei koe mediasisältöjen kuluttamista harrastukseensa. Tämä viittaa siihen, että sisältöjen kuluttaminen liittyy yleisemmin vapaa-aikaan, ei

niinkään harrastamiseen. Vastaava ilmiö on havaittavissa myös esimerkiksi pelaamisen suhteen (Myllyniemi & Berg 2013, 42).

Mediasisältöjen kulutus harrastuksena vaikuttaisi kasvavan iän myötä. Niistä 15–29-vuotiaista, jotka ilmoittivat harrastavansa jotain mediaan liittyvää, jo noin 40 prosenttia kertoo harrastukseksi mediasisältöjen, kuten elokuvien, tv-sarjojen tai musiikin kuluttamisen.¹⁶ Vastausten perusteella 15 vuoden ikä jakaa erityisesti musiikin kuuntelemiseen liittyvää harrastuneisuutta. Musiikki mediaharrastuksena on 10–14-vuotiaiden kohdalla vain puolet siitä, mitä se vastausten perusteella on vanhemmissa ikäryhmissä.

Ylivoimaisesti suosituin mediaharrastus 10–14-vuotiailla pojilla on pelaaminen, jota ilmoitti tekevänsä kaksi kolmesta kysymykseen vastanneista.¹⁷ Poikien kohdalla pelaaminen on suosiossa myös myöhemmällä iällä. 15–19-vuotiaista pojista pelaamista kertoo harrastavansa kolme viidestä, 20–24-vuotiaista lähes puolet ja 25–29-vuotiaistakin vielä yli kolmasosa.¹⁸ Tyttöillä ikäryhmän mediaharrastukset painottuvat sitä vastoin tuottamiseen, ja lähes puolet kysymykseen vastanneista 10–14-vuotiaista tytöistä

kertoi harrastavansa kuvaamista tai bloggaamista. Kuvaaminen ja bloggaus ovat myös vanhempien tyttöjen suosiossa, vaikkakin näiden harrastuneisuus on vähäisempää; 15–19-vuotiaista noin neljäsosa, 20–24-vuotiaista noin viidennes ja 25–29-vuotiaista reilu kolmannes kertoo harrastavansa kuvaamista ja bloggausta.¹⁹ Pelaaminen ei harrastuksena vaikuttaisi olevan tyttöjen suosiossa vaikka muiden tutkimusten mukaan myös tytöt pelaavat. Vain 34 kaikista 508 kyselyyn vastanneesta 10–29-vuotiaasta työstä kertoi harrastavansa pelaamista. Vuoden 2013 Pelaajabarometrin mukaan 10–75-vuotiaista tytöistä ja naisista kuitenkin lähes 68 % pelaa digitaalisia pelejä. Muihin digitaalisiin peleihin verrattuna mobiilipelin pelaaminen on tyttöjen kohdalla huomattavan yleistä. (Mäyrä & Ermi 2014.) Tulokset eivät kerro, millaisiin ympäristöihin ja tilanteisiin tyttöjen pelaaminen liittyy, mutta vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että pelaaminen on useimmille tytöille ennemmin-kin tapa kuluttaa aikaa kuin elämään merkityksellistä toimintaa tuova harrastus.

Mediaharrastamisen vahvistuvat trendit?

Lasten ja nuorten avovastauksissa on viitteitä siitä, että käsitys mediaan liittyvästä harrastamisesta on laaja ja että harrastukseksi mielletään myös toimintaa, joka ei käänny yksiselitteisesti harrastuspuheen traditioon. Esimerkiksi 15–19-vuotias poika kuvailee internetharrastustaan seuraavasti: ”Lära känna folk, lära mig nya saker, blir bättre på det jag gör (Internet).” Vastauksensa perusteella yhteiskunnallisista teemoista kiinnostunut 15–19-vuotias tyttö kertoo harrastavansa ”Amnestyn ja vastaavien sivujen uutisten lukemista”. Internetharrastusta luonnehditaan yleisesti joko muotoon tai sisältöön perustuen. Samaan ikäryhmään kuuluvista tytöistä toinen kuvailee harrastustaan suosimiensa sivustomuotojen avulla: ”Katselen aika paljon noita image-pohjaisia kuvasivuja ja muita vastaavia. Esim. Viralnova.” Toinen puolestaan korostaa sisältöä sivustomuodon sijaan: ”Kerään erään tv-sarjan näyttelijöistä kaikentyyppistä

tietoa.” Näistä vastauksista voidaan tunnistaa myös kiinnostus tietoon ja sen kartuttamiseen tiettyyn teemaan tai tavoitteeseen liittyen.

Lapsilla ja nuorilla on jonkin verran kiinnostusta myös itselleen uuden mediaan liittyvän harrastuksen aloittamiseksi – kaikista 10–29-vuotiaista kyselyyn vastanneista noin 7 prosenttia ilmoitti haluavansa aloittaa jonkin mediaan liittyvän harrastuksen. Heistä lähes jokainen kertoi olevansa kiinnostunut sisältöjen tuottamisesta kuten bloggaamisesta, videoiden tekemisestä ja kuvaamisesta. Näiden lisäksi muutamia mainintoja tuli lähinnä soittimen soittamiseen, elokuvien katseluun ja kirjojen lukemiseen liittyen. Harrastus- ja nuorisotoiminnalla voisi olla myös oma roolinsa kiinnostukseen vastaamisessa ja uuden harrastuksen aloittamisen tukemisessa.

Media harrastusta hyödyttämässä

Medioilla ja internetillä vaikuttaa olevan tärkeä rooli lasten ja nuorten harrastusten osana, vaikka lapsi tai nuori ei kokisikaan harrastavansa varsinaisesti mitään mediaan liittyvää. Kaikista yli 10-vuotiaista vastaajista 89 prosenttia ilmoitti ylipäänsä harrastavansa jotain. Heistä lähes 700 kertoi hyödyntävänsä nettiä tai muuta mediaa osana harrastustaan. Ylivoimaisesti tyypillisin tapa yhdistää media ja harrastus on tiedonetsintä, joka vaikuttaisi liittyvän usein omassa harrastuksessa kehittymiseen joko osana harrastusryhmää tai yksilöharrastamista (katso myös esim. Herkman & Vainikka 2012; Rahja 2013). Osa vastaajista myös eritteli tiedonhakuun liittyviä osa-alueita; muun muassa harrastushaku, aikataulut, ohjeet ja vinkit, opetusmateriaali, tulokset ja tuotokset ovat harrastajien hakujen kohteena. Vain noin yksi seitsemästä vastaajasta ei maininnut vastauksessaan selkeästi tiedonhankintaan liittyvää median hyödyntämistä osana harrastustaan. Nämä vastaukset liittyivät esimerkiksi pelaamiseen, kuvien ja tekstien jakamiseen tai yhteydenpitoon muiden harrastajien kanssa. Tiedonetsintään liittyvät avovastaukset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, sillä kaikista vastauksista ei voi päätellä, liittyykö median

hyödyntäminen tiedonhankintaan vai esimerkiksi sisällöntuottamiseen tai yhteydenpitoon.

Toinen tyypillinen tapa hyödyntää mediaa osana harrastusta on vertaistuki ja yhteydenpito suhteessa sekä omaan harrastusryhmään että muihin saman alan harrastajiin. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa keskusteluryhmät tai oman harrastusalan sivustot. Tämän lisäksi medioiden kautta jaetaan jonkin verran omia tai muiden tuloksia tai tuotoksia sekä kuvia tai videoita omaan harrastukseen liittyen. Nettiä ja medioita hyödynnetään myös harrastukseen liittyvien välineiden ostamisessa ja myymisessä: ”Metsästysvarusteiden katselu netistä ettei tarvitse kivijalkakauppoja kahlata läpi”, erään 20–24-vuotiaan pojan sanoin.

Median hyödyntäminen osana harrastusta on yhteydessä median arkipäiväistymiseen (Herkman & Vainikka 2012; Joensuu 2011). Harrastaja löytää nyt netistä helposti sisältöjä, jotka aiemmin kulkivat reissuvihkoissa ja tulostetuissa tiedotteissa. Medialaitteet ja netti myös mahdollistavat aktiivisen vuorovaikutuksen ryhmäkeskustelujen tai -sivustojen kautta. Viestiryhmillä vaikuttaisi olevan vakiintunut rooli harrastamisessa. Applikaatioista WhatsApp mainittiin useimmin, ja muita mainittuja palveluja olivat esimerkiksi Facebook, Instagram, YouTube sekä joitain harrastustoimintaan profiloituja sivustoja kuten joukkueille suunnattu Nimenhuuto.com. Vastausten analysointi antaa yleiskuvan medioiden ja netin hyödyntämisestä osana harrastustoimintaa, mutta teeman yksityiskohtaisempi tarkastelu vaatii lisätutkimusta esimerkiksi lasten ja nuorten tiedonhankinnalle antamista merkityksistä.

Media osana lasten ja nuorten vapaa-aikaa

Medioituneessa lasten- ja nuorisokulttuureissa sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus lomittuvat medialaitteisiin ja käyttötapoihin. Medialaitteet ja -sisällöt rakentavat, mahdollistavat ja muokkaavat sosiaalisia prosesseja (vrt. Couldry 2012, 8) ja lomittuvat osaksi sosiaalista niin tiiviisti,

ettei mediaa ole mielekästä tarkastella irrallaan lasten ja nuorten arjesta, vuorovaikutuksesta ja harrastuksista. Esimerkiksi ystävyssuhteet muodostuvat ja muuntuvat yhtä aikaa kasvokkain ja virtuaalisesti. Nuorten vapaa-aikakyselyn tulosten perusteella oma puhelin on 7–19-vuotiaiden tärkein medialaite. Puhelin mahdollistaa pääsyn verkkoon, viestimisen sekä erilaiseen sisällöntuotantoon osallistumisen kuluttajana ja itse tehden. Aikuisen kanssa vietetty, mediaan liittyvä vapaa-aika oli 7–19-vuotiailla vastaajilla ennen kaikkea television katselua yhdessä. Nuorimmilla, 7–9-vuotiailla vastanneilla myös pelaamisen merkitys painottui, ja siihen toivottiin enemmän aikuisen seuraa. On kuitenkin huomattava, että suurin osa erityisesti yli 10-vuotiaista vastanneista ei toivonut aikuisen seuraa median parissa vietettyyn vapaa-aikaan. Mediaan liittyvä tekeminen ja harrastaminen tarkoittavat tässä ryhmässä siis etenkin lasten ja nuorisokulttuurin sisäistä ilmiötä (ks. myös Tuukkanen 2014).

Mediaharrastus ei ole pienen joukon etuoikeus vaan lähes puolet (42 %) 10–29-vuotiaista lapsista ja nuorista kertoo harrastavansa jotain mediaan liittyvää, kuten pelaamista, valo- tai videokuvausta, tv-ohjelmien tai elokuvien katsomista tai bloggaamista. Ymmärrys lasten ja nuorten harrastamisen yhteydestä mediaan avaakin lasten ja nuorten toimijuuden ja ehkäpä myös harrastamisen käsitettä. Mediaharrastus saattaa myös johtaa osalla nuorista ammattiin, mikä herättää kysymyksen harrastusten suuntaa-antavuudesta; esimerkkinä voidaan mainita mm. peliteollisuus, ammattibloggaus sekä audiovisuaalinen ala. Myös mediaharrastuksen tuottaman osaamisen hyödyntäminen myöhemmin ammatillisesti joko verkostojen tai sisällöllisen osaamisen kautta näkyy jo nykyisissä toimenkuissa (mm. Siivonen 2013); esimerkiksi mediakanavien hyödyntäminen osana viestintää, suunnittelua, työn tekemisen tapoja täydentää lähes ammattia kuin ammattia tiedonhaun, sisällöntuottamisen ja vuorovaikutteisen toiminnan kautta. Harrastavista lapsista ja nuorista 86 % hyödyntää mediaa tai nettiä osana

harrastusta mm. etsimällä tietoa, pitämällä yhteyttä harrastusryhmään tai muihin harrastajiin sekä jakamalla harrastukseen liittyvää sisältöä netin kautta, ja tämä tietotaito on siirrettävissä myös muille elämän osa-alueille. Toisaalta harrastuneisuuden yleisyys ja muodot tarjoavat mahdollisuuden harrastustoiminnan kehittämiseen tavoitteellisesti ja harrastuksen ehdoilla.

Puhe mediaharrastuksista positiivisena nuoren toimijuutta korostavana ilmiönä tuo myös tärkeää vastapainoa medioihin liittyvään uhkaja suojelusävytteiseen puheeseen: harrastus on nuoren itselleen tärkeäksi määrittelemää toimintaa, jolla on arvoa myös sinänsä.

Viitteet

1. Tärkeimmistä medialaitteista kysyttäessä puhelimen vastasi 7–9-vuotiaista pojista 34/76 ja tytöistä 52/83; 10–14-vuotiaista tytöistä 99/118 ja pojista 103/133; 15–19-vuotiaista pojista 96/125 ja tytöistä 103/122.
2. Televisio: 26/76; tabletti: 16/76; tietokone: 15/76; pelikonsoli: 14/76.
3. Kirjat: 24/83; tabletti: 17/83; televisio 16/83; tietokone 13/86.
4. Kirjat: 21/118; tietokone: 18/118; televisio: 12/118; tabletti: 11/118.
5. Tietokone: 37/133; tabletti: 11/133; televisio 10/133; kirjat 9/133.
6. Tietokone: 34/122; televisio 12/122; tabletti 9/122.
7. Tietokone 57/125; televisio 15/125; tabletti 4/125; pelikonsoli 3/125; lehdet 3/125.
8. Television katsominen oli vastauksena ”Mitä mediaan liittyvää teette isän/äidin/ muun aikuisen kanssa useimmiten?” -kysymykseen 52/75 7–9-vuotiaista pojista ja 60/79 7–9-vuotiaista tytöistä.
9. 83/104 vastanneista 10–14-vuotiaista pojista ja 80/101 vastanneista 10–14-vuotiaista tytöistä kertoi katsovansa televisiota yhdessä aikuisen kanssa.
10. 64/83 vastanneista 15–19-vuotiaista pojista ja 65/77 vastanneista 15–19-vuotiaista tytöistä kertoi katsovansa televisiota yhdessä aikuisen kanssa.
11. Digitaaliseen pelaamiseen liittyvät suhdeluvut olivat 7–9-vuotiailla pojilla 27/75 ja tytöillä 21/79, 10–14-vuotiailla tytöillä 10/101 ja pojilla 14/104 ja 15–19-vuotiailla tytöillä 5/77 ja pojilla 6/83.
12. Kirjoihin ja lukemiseen liittyvät suhdeluvut olivat 7–9-vuotiailla pojilla 14/75 ja tytöillä 20/79.
13. Kysymykseen ”Mitä mediaan liittyvää haluaisit tehdä yhdessä aikuisten (tai aikuisten) kanssa?” vastasi digitaalisen pelaamisen 14/25 7–9-vuotiaista pojista ja 11/20 7–9-vuotiaista tytöistä.
14. 139/436 nimesi useamman kuin yhden mediaharrastuksen.
15. 61/93 kertoi harrastavansa jotain näihin liittyvää.
16. Kysymykseen ”Pidätkö jotain mediaan liittyvää harrastuksenasi?” 139/343 nimesi jonkin sisältöjen kuluttamiseen (esim. elokuvat, tv-sarjat tai musiikki) liittyvän harrastuksen.
17. 35/53 10–14-vuotiaista pojista kertoi harrastavansa pelaamista.
18. 15–19-vuotiaista pojista pelaamista kertoo harrastavansa 41/68, 20–24-vuotiaista 30/65 ja 25–29-vuotiaistakin 25/64.
19. 15–19-vuotiaista tytöistä 13/52, 20–24-vuotiaista 10/50 ja 25–29-vuotiaista 17/43 kertoo harrastavansa kuvaamista tai bloggaaamista.

Lähteet

- Catterall, James S. (2009) *Doing Well and Doing Good by Doing Art: The Effects of Education in the Visual and Performing Arts on the Achievements and Values of Young Adults*. Los Angeles & Lontoo: Imagination Group/I-Group Books.
- Couldry, Nick (2012) *Media, Society, World. Social Theory and Digital Media Practice*. Cambridge: Polity Press.
- Herkman, Juha & Vainikka, Eliisa (2012) *Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Joensuu, Mika (2011) Nuoret verkossa toimijoina. Teoksessa Merikivi, Jani & Timonen, Päivi & Tuuttila, Leena (eds.) *Sähköä ilmassa. Näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 111. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Humanistinen ammattikorkeakoulu & Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, 14–22.
- Kangas, Sonja & Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara (2008) *Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa*. Liikenne- ja viestintäministeriö 2008/Lasten ja nuorten mediaforumi.
- Keskinen, Vesa & Nyholm, Anna Sofia (2012) *Nuoret Helsingissä 2011. Vapaalla, koulussa, vaikuttamassa*. Tutkimuksia 2012:3. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kupiainen, Reijo (2013a) Diginatiivit ja käyttäjälähtöinen kulttuuri. *WiderScreen* <http://widerscreen.fi/numerot/2013-1/diginatiivit>. (Viitattu 10.5.2016.)
- Kupiainen, Reijo (2013b) *Media and Digital Literacies in Secondary School*. New York: Peter Lang.
- Lahikainen, Anja Riitta (2015) Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen & Tiina Mälkiä & Katja Repo (eds.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino, 15–39.
- Laurinkari, Juhani & Niemelä, Pauli (1999) *Elämäntähtäintä ja syrjäytyminen Suomessalmella*. *Tutkimus ennaltaehkäisevän sosiaalipolitiikan toimintaohjelman toteuttamiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1999 (28). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Löfblom, Katariina (2013) *Nuorten kokemien elämysten yksilölliset ja yhteisölliset merkitykset*. Turun yliopiston julkaisuja sarja C, osa 358. Turku: Turun yliopisto.
- Matikainen, Janne (2009) *Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla*. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3/2009. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Myllyniemi, Sami (2009a) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 97. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami (2009b) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 92. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura.
- Mäyrä, Frans & Ermi, Laura (2014) *Pelaajabarometri 2013. Mobiilipelaamisen nousu*. TRIM Research Reports 11. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Noppari, Elina (2013) *Mobiilimaksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika (2012) *Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa*. Raportti 52/2012. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Rahja, Rauna (2013, toim.) *Nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa*. Mediakasvatusseura ry. http://www.mediakasvatus.fi/files/nuorten_mediamaailma_pahkinankuoressa.pdf. (Viitattu 10.5.2016.)

- Saanilahti, Marja (1999) *Lasten ja nuorten muuttuva mediakulttuuri*. Julkaisuja B42. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Salmenkivi, Sami & Nyman, Niko (2007) *Yhteisöllinen media ja muuttuva markkinointi 2.0*. 2. painos. Helsinki: Talentum.
- Siivonen, Riku (2013, toim.) *Piilotettu osaaminen. Emme tunnista nykyajan kansainvälisiä osaajia – mutta juuri heitä jokainen työnantaja tarvitsee muuttuvassa maailmassa*. Helsinki: Demos.
- Suoninen, Annikka (2012) *Lasten mediabarometri 2012. 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 62. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Suoninen, Annikka (2014) *Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 75. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Tuukkanen, Terhi (2014) *A Framework for Children's Participation in Online Environments*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 510. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Weissenfelt, Jukka & Huovinen, Juha (2013) *Sosiaalinen media ja nuoret 2013*. Ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. <http://www.ebrand.fi/someja-nuoret2013>. (Viitattu 10.5.2016.)

LAURI PALSA

MEDIALUKUTAITO TUKEE KASVUA JA OSALLISTUMISTA YHTEISKUNTAAN – MITEN TAATAAN TASA-ARVOISET MAHDOLLISUUDET MEDIAKASVATUKSEEN?

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen vastaajien ikä vaihteli seitsemästä 29 vuoteen. Nuorimmat vuonna 2015 tehtyyn kyselyyn osallistujat olivat siis syntyneet vuonna 2008 ja vanhimmat puolestaan vuonna 1986. Koska suomalainen yhteiskunta on tuossa ajassa muuttunut monella tapaa, on nuorin ja vanhin ikäluokka varttunut varsin erilaisissa ympäristöissä. Eräs merkittävin muutos on median roolin kasvu jokapäiväisessä elämässä.

Vuonna 1986 syntyneitä ympäröivät televisio, radio, elokuvat, kirjat, sanomalehdet ja aikakauslehdet sekä erilaiset äänitteet. Tyypillisiä medialaitteita olivat myös filmikamerat ja videokamerat, lankapuhelimet, videonauhurit ja levy- ja kasettisoittimet. Tiedonvälitys oli jo tuolloin nopeaa ja monipuolista. Vuoden 1986 yleisurheilun MM-kisälähetyksessä Suomessa tehtiin ensimmäinen kokeilu, jossa lajitulokset olivat luettavissa teksti-tv:stä samanaikaisesti stadionin taulun kanssa. Yleisradion monopoli oli päättynyt vuotta aiemmin, joten vuonna 1986 radiosta voitiin kuunnella Ylen kanavien lisäksi myös paikallisradiokanavia. Paikallisradioiden myötä kuultiin myös ensimmäiset kaupalliset radiomainokset, jotka edustivat aivan uutta mainonnan muotoa. Vuonna 1986 elokuvateattereissa katsotuimmat kotimaiset elokuvat olivat Ere Kokkosen ohjaamat *Uno Turhapuro muuttaa maalle* ja *Pikkupojat* sekä Mikko Niskasen *Elämän vonkamies*. Elokuista *Uno Turhapuro* keräsi tuolloin yli 550 000 katsojaa.¹ Vuoden 1986 seuratuimpia mediatapahtumia olivat mm. Diego Maradonan juman käsi -maali, Mikkelin panttivankidraaman takaa-ajo sekä Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus.

Vuoteen 2008 mediamaisema oli muuttunut tästä merkittävästi. Esimerkiksi kännykät

ja älypuhelimet, tietokoneiden kehittyminen ja yleistymisen sekä internetin tulo toivat laajoja muutoksia mediakulttuuriin ja ihmisten elämään. Muutoksen ohella moni asia myös säilyi. Televisiolla, elokuvilla, radiolla, kirjoilla, sanomalehdillä ja aikakauslehdillä oli edelleen merkittävä roolinsa ihmisten elämässä. Vuonna 2008 katsotuimmat kotimaiset elokuvat olivat Kari Juusosen ja Michael Hegnerin ohjaama *Niko – Lentäjän poika*, Mari Rantasilan *Risto Riihijää* sekä Matti Grönbergin *Kummeli Alivuokralainen*. Elokuista *Niko – Lentäjän poika* keräsi elokuvateattereissa yli 200 000 katsojaa.² Katsotuimmat televisio-ohjelmat olivat puolestaan itsenäisyyspäivän vastaanotto ja itsenäisyyspäivän illan uutislähetys TV1-kanavalla sekä mäkihyypyn maailmancup Bischofshofenissa MTV3-kanavalla. Itsenäisyyspäivän vastaanottoa seurasi yhteensä 1 748 000 katsojaa.

Teknologioiden kehittyessä ja yleistyessä oli vuonna 2008 yhä useammalla mahdollisuus myös mediatuottamiseen ja omien sisältöjen julkaisemiseen, esimerkiksi verkon videopalveluiden kautta. Vuonna 2008 YouTube-videopalveluun ladattiin maailmanlaajuisesti 15 tuntia videomateriaalia joka minuutti. Videopalvelun myötä syntyi myös uusia tapoja katsella mediasisältöjä. Vuoden 2008 suosituin YouTube-video, Avril Lavignen musiikkivideo ”Girlfriend”, keräsi maailmanlaajuisesti yli 100 miljoonaa katselukertaa.³ Verkossa ihmisillä oli monipuolisemmat mahdollisuudet ilmaista itseään ja keskustella muiden kanssa. Vuonna 2008 Facebook nousi maailman suosituimmaksi sosiaalisen median kanavaksi MySpacen ohi. Vuonna 2006 perustettu Twitter lisäsi puolestaan ihmisten mahdollisuuksia reaaliaikaiseen ja maailmanlaajuiseen viestintään. Näiden palveluiden

mahdollistama viestintä olisi vuonna 1986 kuu-
lostanut vähintäänkin utopistiselta.

Eri medioiden muodostamaa kokonaisuutta voidaan kutsua *mediamaisemaksi*. 1980-luvun ja 2010-luvun eroja tarkastelemalla voidaan tode-
ta, että mediamaisema on laajentunut jatkuvasti. Vaikka vuosikymmenten saatossa mediat ovat muuttuneet ja kehittyneet, ja uusia medioita on syntynyt, ei yksikään merkittävä media ole hävinnyt kokonaan. Mediat pystyvät mukautu-
maan uusiin tilanteisiin ja linkittymään monin tavoin toisiinsa. (Ks. Seppänen & Väliaverron 2012.) Esimerkiksi sanomalehden verkkoversi-
osta voi nykyään tekstin lukemisen lisäksi kat-
soa kuvia ja videoita, tutustua erilaisiin grafiikoi-
hin ja keskustella muiden lukijoiden kanssa.

Muutosta 1980-luvulta 2010-luvulle voidaan tarkastella myös *medioitumisen* näkökulmasta. Medioitumisella viitataan yksinkertaisesti medi-
an läsnäolon ja merkityksen kasvuun ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa (Seppänen & Vä-
liaverron 2012). Tämän tekstin alussa tehty vertailu vuosien 1986 ja 2008 mediamaisemien välillä pyrkii havainnollistamaan median muut-
tunutta merkitystä suomalaisessa yhteiskunnas-
sa. Esimerkeistä huomataan, että media kuuluu ihmisten arkielämään monenlaisina välineinä, sisältöinä ja rutineina. Yksilötason näkökulmia medioitumiseen ovat myös esimerkiksi median rooli identiteetin rakentamisessa, vuorovaiku-
tuksessa ja yhteisöön kuulumisessa. Toisaalta medialla on suuri merkitys paitsi yksilön, myös yhteiskunnan kannalta, esimerkiksi politiikan ja talouden toiminnassa. Lisäksi media rakentaa historiaa dokumentoimalla tapahtumia, ja on samalla muodostamassa yhteisiä jaettuja muis-
toja – sillä on siis merkittävä rooli myös kulttuu-
rihistoriallisesta näkökulmasta. Mediakulttuuria on siis juuri sen läpäisevyyden vuoksi erittäin tärkeää tarkastella kriittisesti, huomioiden eten-
kin sellaiset tapahtumat ja näkökulmat, jotka jäävät tyypillisesti raporttoimatta. Medioitumi-
nen, eli median kasvava merkitys yhteiskunnas-
sa, tekee myös mediaan liittyvästä osaamisesta entistä tärkeämpää.

Nuorten moniulotteinen mediamaisema

Vuoden 2016 vapaa-aikatutkimus selvittää las-
ten ja nuorten tapoja käyttää mediaa. Aineiston perusteella sekä nuoria ympäröivä mediamaise-
ma että heidän tapansa käyttää mediaa näyttävät monipuolisilta. Tutkimuksen perusteella lapset ja nuoret käyttävät paljon erilaisia medioita. Kyselyyn vastanneista 10–29-vuotiaista yli 30 prosenttia käyttää mediaa omasta mielestään monipuolisesti.

Nuoret käyttävät internetiä, kuuntelevat musiikkia, seuraavat uutisia ja ajankohtaisia asi-
oita, lukevat sarjakuvia, ottavat valokuvia tai vi-
deoita ja pelaavat pelejä. Erityisesti internetillä on korostunut asema nuorten mediankäytössä. Yli 90 prosenttia 10–29-vuotiaista käyttää nettiä ainakin lähes päivittäin. Netinkäyttö on myös suurilta osin mobiilia, eli tapahtuu älypuheli-
mella tai tabletilla ilman suoraa yhteyttä tiettyyn käyttöpaikkaan.

Internet tarjoaa nuorille mahdollisuuden monenlaiseen toimintaan, eikä yhtä ainutta ta-
paa käyttää nettiä ole. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan eniten netissä luetaan tai katsellaan muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä esimer-
kiksi videopalveluissa tai sosiaalisessa medi-
assa. 10–29-vuotiaista suuri osa myös seuraa ajankohtaisia asioita ja uutisia tai hakee tietoa. Netti myös selvästi yhdistää nuoria. Lähes 60 prosenttia 10–29-vuotiaista osallistuu yksityisiin nettikeskusteluihin ainakin melkein päivittäin, esimerkiksi WhatsAppin kaltaisten pikaviesti-
nohjelmien avulla. Hieman harvempi saman ikäisistä kommentoi tai tykkää muiden käyttäji-
en tekemistä tai jakamista sisällöistä netissä.

Nuoret myös tuottavat itse erilaisia media-
sisältöjä ja tuovat niitä esiin muille. Viidennes 10–29-vuotiaista jakaa yksityisesti (eli itse mää-
rittelemälleen yleisölle) kuvia tai videoita mel-
kein päivittäin. Muut median tuottamiseen, julkaisemiseen ja jakamiseen liittyvät toiminnot ovat kuitenkin harvinaisempia. Vaikka blogien ja videoblogien, vlogien, suosio on kasvanut viime vuosina todella paljon, vain harva kuitenkaan

tuottaa niihin sisältöä itse. Tutkimuksen perusteella noin viisi prosenttia 10–29-vuotiaista blogga tai vlogga vähintään viikoittain.

Luvut antavat hyvin suuntaa siitä, miten laajasti erilaisiin tarkoituksiin internetiä ja muita medioita käytetään. On kuitenkin muistettava, etteivät lapset ja nuoret ole yhtenäinen joukko, vaan tarkastellut ikäluokat koostuvat yksilöistä, joilla on erilaisia tapoja, tarkoituksia ja mahdollisuuksia käyttää ja hyödyntää mediaa. Nuoret myös antavat medialle ja mediankäytölle erilaisia merkityksiä. Erilaiset median käytön tavat, mediavälineiden ja -sisältöjen muodostamat media-kulttuurit ja niiden tuomat mahdollisuudet ovat erittäin moniulotteisia. Tämä moniulotteisuus tulisi ottaa huomioon myös mediaosaamisen kehittämisessä. Monipuolinen mediaosaaminen tukee yksilön kasvua ihmisenä ja hänen aktiivista osallistumistaan yhteiskuntaan.

Kriittisyys on tärkeä osa medialukutaitoa

Mediaan liittyvästä tietämyksestä, asenteista, osaamisesta ja taidoista käytetään nimitystä *medialukutaito*. Vaikka sana *lukutaito* itsessään painottaa lukemisen osaamista, se sisältää samalla myös kirjoittamisen taidon. Tässä kirjoituksessa tarkastelen medialukutaitoa erityisesti lukemisen, kirjoittamisen ja aktiivisen osallistumisen näkökulmista. Nämä näkökulmat eivät kuitenkaan ole irrallisia, vaan nivoutuvat toisiinsa monin tavoin.

Mediavälitteinen tiedonsaanti on nykyään osa jokapäiväistä elämää ja arkirutiineja niin, että aina ei välttämättä tule edes ajatelleeksi eri medioiden merkitystä maailmankuvan rakentamisessa. Medioiden avulla on mahdollista saada tietoa elämästä ja tapahtumista eri ajoilta ja eri puolilta maapalloa, sellaisistakin paikoista, joissa emme olisi koskaan välttämättä käyneet, tai joihin meillä ei olisi edes mahdollisuutta mennä. Media välittää tietoa ja selityksiä myös omassa elinympäristössämme tapahtuvista asioista. Internetin myötä saavutettavissa oleva tietomäärä on kasvanut entisestään. Nuorten

vapaa-aikatutkimuksen mukaan tiedonsaanti onkin nuorille tärkeää: lähes 60 prosenttia 10–29-vuotiaista pitää sitä hyvin tärkeänä. Relevantin ja luotettavan tiedon tunnistaminen vaatii kuitenkin tiedonhakuun liittyvän medialukutaidon kehittämistä.

Tiedonvälittämisen helpottuessa myös virheellisen, jopa valheellisen tiedon tuottaminen ja jakaminen on lisääntynyt. Se on lisännyt myös tarvetta lähdekriittisyydelle ja kyvyille erottaa luotettava tieto epäluotettavasta. Verkossa toimivien trollien ja MV-lehden kaltaisten valemedioiden myötä medialukutaitoon kuuluvien tulkinnan taitojen ja mediakriittisyyden tärkeys onkin korostunut julkisessa keskustelussa.

Erilaisiin mediasisältöihin liittyen on tärkeää pohtia esimerkiksi tiedon tuottajan luotettavuutta, huomion herättämiseksi käytettyjä keinoja, mediasisällön monitulkintaisuutta ja sen edustamia arvoja ja näkökulmia, sekä sitä mitkä näkökulmat on jätetty näkymättömiin. Oleellinen kysymys on myös mediasisällön tuottamisen tarkoitus, eli se, miksi ylipäänsä tietty media-tuote on tehty, jaettu tai lähetetty. Viime vuonna Caitlin Dewey lopetti *The Washington Postissa* ylläpitämänsä ”What was fake on the internet this week” -palstan, joka keskittyi erilaisten netissä leviävien huijausten paljastamiseen. Huijausten määrä ja julkaisu tahti on viime vuosina kasvanut niin suureksi, että valheita paljastavan kolumnin ylläpito ei ollut Deweyn mukaan enää järkevää.⁴ Netissä leviäviä huijauksia tehtaillaan muun muassa klikkausten myötä kasvavien mainostulojen toivossa. Väärän tiedon ja tarkoitushakuisen viestinnän vuoksi erityisesti mediakriittisyyteen on tärkeää kiinnittää myös tulevaisuudessa huomiota osana medialukutaitoa.

Sen lisäksi, että saamme mediasta tietoa maailman tapahtumista, voi sen avulla opetella uusia asioita ja kehittää erilaisia taitoja. Perinteisten medioiden kuten kirjojen, lehtien ja televisi- on lisäksi internet on luonut aiempaa paremmat mahdollisuudet uuden oppimiselle. Esimerkiksi YouTube voidaan nähdä koko kansan oppimisen ja opettamisen areenana, ”aikamme

kulttuurisena sivistysfoorumina” (Sintonen ym. 2015). Digitaalinen mediakulttuuri tarjoaakin eri tavoin lähes rajattomasti mahdollisuuksia oppimiselle ja sivistyksen kehittämiselle (Palsa & Salomaa 2016).

Medialukutaitoinen osaa tuottaa mediasisältöä

Toinen medialukutaidon ulottuvuus on ”median kirjoittaminen”, eli erilaisten mediasisältöjen tuottaminen. Toiminnan näkökulmasta mediankäyttäjä ei ole enää vain passiivinen vastaanottaja – lukija, kuuntelija tai katselija – vaan entistä helpommin myös aktiivinen toimija, ajatusten ilmaisija ja median tuottaja. Medialukutaitoa edistämällä voidaan siis monella tavalla tukea ihmisten toimijuutta mediakulttuurissa. Teknologian kehittyessä, medialaitteiden yleistymisessä ja toimintojen monipuolistuessa ihmisillä on aiempaa paremmat mahdollisuudet tuottaa mediatekstejä esimerkiksi kirjoittamalla, valokuvaamalla, videokuvaamalla, äänittämällä tai muokkaamalla jo olemassa olevia mediasisältöjä. Samoin mahdollisuudet omien mielipiteiden esittämiseen ja itseilmaisuuksiin paranevat. Media yhdistää ihmisiä ja sen avulla voidaan lisätä vuoropuhelua ja ihmisten välistä ymmärrystä. Jakamalla omia tuotoksiaan erilaisissa kuva-, ääni- ja videoteosten julkaisemiseen keskittyvissä palveluissa tai sosiaalisessa mediassa nuoret voivat esittää mielipiteitään ja osallistua kulttuurin rakentamiseen. Kulttuurisen moniäänisyyden ja vuorovaikutuksen avulla on mahdollista myös edistää ymmärrystä ihmisten välillä ja murtaa ennakkoluuloja. Median avulla voi osallistua keskusteluun, kertoa omasta elämästään ja nostaa esiin tärkeitä pitämiään asioita. Bloggaamalla ja vloggaamalla tavalliset nuoret voivat kertoa omasta arjestaan, ja blogeja seuraamalla pääsee puolestaan tutustumaan myös sellaisten ihmisten elämään, joita ei muuten arjessaan kohtaisi. Vuorovaikutuksen avulla käsitys ihmiselämästä voi monipuolistua.

Media ja mediaosaaminen ovat monin tavoin yhteydessä myös esteettisiin ja luoviin

mahdollisuuksiin. Yli puolet nuorten vapaa-aikakyselyyn vastanneista 10–29-vuotiaista pitää itseilmaisua ainakin jonkin verran tärkeänä asiana median käytössä. Mediat mahdollistavat monia eri ilmaisumuotoja, joita voidaan pitää itseilmaisun mahdollistavina työkaluina. Teknologisen kehityksen ja medialaitteiden yleistymisen myötä mahdollisuudet muun muassa valokuvaamiseen, videokuvaamiseen, äänittämiseen, musiikin tekoon ja erilaisten mediasisältöjen muokkaamiseen ja yhdistämiseen ovat kasvaneet.

Median avulla nuoret voivat saada omia teoksiaan muiden nähtäville aiempaa helpommin. Verkosta löytyy monia erilaisia taide- ja mediateosten julkaisemiseen tehtyjä palveluita, joissa aloittelevatkin taiteilijat voivat saada näkyvyyttä teoksilleen. Mediatuottamisen tueksi monia media-aineistoja, esimerkiksi kuvia ja videoita, on julkaistu avoimilla lisensseillä, jotka sallivat kenen tahansa hyödyntää niitä osana omia teoksiaan. Esimerkiksi kotimaisesta Finna.fi-palvelusta löytyy yli 200 000 avoimesti lisensoitua kuvaa suomalaisesta kulttuuriperinnöstä.⁵ Omiin teosten julkaisemisen lisäksi verkossa voi tutustua erilaisiin gallerioihin, taidemuseoihin ja -näyttelyihin. Mediavälineiden käyttäminen luovaan toimintaan edellyttää medialukutaidolta tuottamiseen painottuvaa osaamista.

Media myös yhdistää ihmisiä, ja moni vuorovaikutustilanne tapahtuu nykyään mediaympäristössä. Vapaa-aikatutkimuksen perusteella vuorovaikutus ja yhteydenpito ovat merkittävä osa nuorten mediankäyttöä – lähes jokainen 10–29-vuotias tutkimusvastaaja piti yhteydenpitoa ystäviin ainakin jonkin verran tärkeänä osana median käyttöään. Vuorovaikutus ei kuitenkaan rajaudu vain ystäväpiiriin, vaan median avulla pidetään yhteyttä myös muihin ihmisiin – yli 80 prosenttia vastanneista piti yhteydenpitoa muihin ihmisiin ainakin jonkin verran tärkeänä osana median käyttöään. Internetin keskustelukulttuuri nostattaa kuitenkin jatkuvasti enemmän huolta. Keväällä 2016 joukko kotimaisten medioiden päätoimittajia otti julkisesti kantaa verkon keskustelukulttuuriin: ”Suomalainen

keskustelutapa on muuttunut nopeasti. Eritoten sosiaalisessa mediassa solvaaminen, halventaminen, mustamaalaaminen ja suoranainen valehtelu ovat arkipäiväistyneet.”⁶ Nettikeskusteluissa toistuvat negatiiviset piirteet, kuten vihapuheen, rasismin ja syrjinnän yleisyys ovat herättäneet kysymyksiä sananvapaudesta ja siitä, kuinka keskustelun tasoa voitaisiin parantaa. Osallistumismahdollisuuksien monipuolistuminen antaa myös uusia mahdollisuuksia vastavaikuttamiseen. Vihapuhetta vastaan ja positiivisen verkkokulttuurin puolesta on järjestetty esimerkiksi Plan Suomen Ei vihapuheelle sekä Ehyt ry:n Somelove-kampanjat.

Median avulla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa

Kolmas tässä kirjoituksessa esiin tuomani medialukutaidon osa-alue on osallisuus, aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen median avulla. Nykyistä mediakulttuuria kuvataan usein osallisuuden kulttuurina, mutta osallistuminen, osallisuus ja osallistumattomuus voivat usein olla päällekkäisiä ja toisiinsa liittyviä käsitteitä (ks. Virolainen 2014). Onkin tärkeää ymmärtää, miten medioituminen vaikuttaa yhteiskunnalliseen osallisuuteen, ja miten osallisuuteen vaadittavia tietoja ja taitoja edistetään mediakasvatuksessa. Osallisuus niin yhteisöllisellä, yhteiskunnallisella kuin kulttuurisellakin tasolla paranee laaja-alaisen medialukutaidon edistämällä. Osallisuus mediakulttuuriin kuuluu kaikille iästä, sukupuolesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta (OKM 2013).

Medialla on suuri merkitys myös kansalaisyhteiskunnan kannalta. Perinteisen näkemyksen mukaan mediat ovat mukana määrittelemässä poliittisia päämääriä ja tavoitteita – ne tukevat siis julkista keskustelua yhteiskunnan tavoitteista ja suunnasta (esim. Seppänen & Väliaverron 2012). Toisaalta mediat voivat parantaa yksilön mahdollisuuksia osallistua suoraan toimintaan ja esittää omia mielipiteitään. Lähes 60 prosenttia vapaa-aikatutkimuksen 10–29-vuotiaista vastaajista pitää asioihin vaikuttamista ainakin jonkin

verran tärkeänä asiana median käytössä. Median hyödyntäminen vaikutusväylänä siis vähintään tiedostetaan nuorten keskuudessa. Vuonna 2013 julkaistun nuorisobarometrin perusteella nuoret näkevät vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi netissä käydyllä poliittisella keskustelulla tai lehtien yleisönosastolle kirjoittamisella (Myllyniemi 2013).

Asioihin voi pyrkiä vaikuttamaan median kautta monella eri tavalla. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tietoisuuden lisäämistä tärkeistä aiheista, epäkohtien esiin nostamista, kampanjointia puolesta tai vastaan tai organisoitumista toiminnan tueksi. Vaikuttaminen ei siis jää vain median pariin, vaan se nivoutuu muuhun median ulkopuoliseen toimintaan. Nykyään esimerkiksi monia mielenilmauksia suunnitellaan ja niistä tiedotetaan sosiaalisessa mediassa ja niihin voi ilmoittaa osallistuvansa suoraan verkossa. Verkossa voi keskustella vaikuttamiseen liittyvistä aiheista ja jakaa tietoa tapahtumista. Jakamalla esimerkiksi sosiaalisessa mediassa kuvia, tietoa ja linkkejä, voivat tapahtumat saada huomattavasti enemmän näkyvyyttä kuin ilman medialäsnäoloa. Yhteiskunnallista vaikuttamista ovat myös kansalaisaloitteet, joihin voi kerätä allekirjoituksia verkossa. Medialukutaidon näkökulmasta osallistuminen ei kuitenkaan rajoitu vain digitaalista mediaa hyödyntävään toimintaan. Media, sanan laajassa merkityksessä, mahdollistaa monia eri vaikuttamisen tapoja myös digitaalisen kulttuurin ulkopuolella – esimerkiksi katutaide ja graffitit voivat myös olla yhteiskunnallisia viestintävälineitä ja osa kansalaisten poliittista osallistumista (Tolonen 2016).

Medialukutaitoa edistetään mediakasvatuksella, mutta missä mediakasvatus tapahtuu?

Suomessa medialukutaito on perinteisesti ymmärretty verrattain laajasti (Palsa 2016; Palsa & Ruokamo 2015), mikä on mahdollistanut myös monenlaisia lähestymistapoja. Suomessa mediakasvatusta onkin tehty monen eri tahon toimesta. Käytännön toiminnan näkökulmasta

medialukutaidon moniulotteisuus on tärkeää tiedostaa, sillä muuten käsite voi laajuudessaan vaikuttaa vaikeasti käytäntöön sovellettavalta (Mihailidis & Diggs 2010). Vaikka mediakasvatus ja medialukutaidon edistäminen voivat alkaa jo varhaiskasvatuksessa, kiinnitän tässä kirjoituksessa huomiota erityisesti mediakasvatukseen, joka kohdistuu vapaa-aikatutkimuksen ikäryhmiin, eli 7–29-vuotiaisiin.

Tavoittavuuden ja merkityksen näkökulmasta peruskoululla on erityinen rooli suomalaisessa mediakasvatuksessa. Perusopetuksessa medialukutaitoon on kiinnitetty huomiota vuosikymmeniä – jo 1970-luvulla puhuttiin joukkotiedotuskasvatuksesta osana perusopetusta (Kupiainen ym. 2007). Tänä vuonna voimaan astuvissa uusissa opetussuunnitelmissa media ja siihen liittyvä osaaminen ovat vahvasti läsnä. *Media* mainitaan perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa yli 200 kertaa. Medialukutaidon näkökulmasta erityisen tärkeää on opetussuunnitelmissa *monilukutaidoksi* nimetty laaja-alainen osaamiskokonaisuus. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja. Tekstit käsittävät sanallisten tekstien lisäksi myös muun muassa kuvallisia, ääneen pohjautuvia ja numeerisia tekstejä. Monilukutaitoon kuuluvat esimerkiksi taidot hankkia, muokata, tuottaa ja esittää tietoa eri muodossa ja eri välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittistä ajattelua ja oppimista. Erityisen merkittävää on monilukutaidon määrittelemisen laaja-alaiseksi osaamiskokonaisuudeksi, mikä tarkoittaa, että sitä tulee edistää kaikissa oppiaineissa (OPH 2014). Medialukutaidon edistämistä ei voi kuitenkaan jättää pelkästään koulun varaan. Mediakulttuurin kehityksen myötä myös osaamistarpeet muuttuvat. Miten voidaan taata, että koulunsa jo päättäneet voivat päivittää osaamistaan mediakulttuurin jatkuvasti kehittyessä?

Media-aiheista nuorten vapaa-aikatutkimusta on tärkeä tarkastella myös nuorisotyön näkökulmasta. Nuorisotyön tekemä mediakasvatus voi olla monellakin tavalla erilaista kuin koulujen mediakasvatus, ja siten monipuolistaa

mediakasvatuksen kenttää. Nuorisotyössä on olennaista tarkastella nuorten kanssa olemisen tapoja, eli oppimisympäristöä ja prosessia, varsinaisten tavoitteiden tai oppimistulosten sijaan. Nuorisotyössä mediaa voidaan käyttää esimerkiksi poliittisen osallistumisen areenana, itseilmaisun kanavana, sosiaalisia ongelmia ehkäisten tai terveysnäkökulmaa korostaen. (Tuominen ym. 2016.) Nuorten mediataitojen edistäminen nuorisotyössä vaatii kuitenkin osaavia nuorisotyöntekijöitä, ja vaatisi monen kohdalla lisäkoulutusta. Verken vuonna 2015 toteuttamassa kyselyssä lähes 30 prosenttia vastanneista nuorisotyöntekijöistä näki mediakasvatuksen ja nuorten mediataitojen tukemisen oman osaamisensa kehittämiskohteena (Linkosalo 2015). Nuorisotyöntekijöiden koulutuksen lisäksi tärkeä kehittämiskohde on yhteisten mediakasvatustavoitteiden määrittelemisen osaksi kuntien tekemää nuorisotyötä. Yhteisten tavoitteiden myötä mediakasvatus ei jää kiinni vain yksittäisten nuorisotyöntekijöiden motivaatiosta, kyvyistä tai taidoista (Tuominen ym. 2016).

Kirjastojen rooli mediakasvatuksessa ulottuu 1800-luvulla tehtyyn lukutaidon edistämistyöhön. Varsinaista mediakasvatusta on tosin kirjastoihin tuotu vasta 2000-luvulla erilaisten hankkeiden ja projektien myötä. (Mustikkamäki 2016.) Kirjastoilla on mediakasvatuksessa paljon vahvuuksia, esimerkiksi käyttäjäkunnan laajuus: kirjastopalveluiden piiriin kuuluu kansalaisia iästä, sosioekonomisesta taustasta tai elämäntilanteesta riippumatta. Kirjastoilla on myös käytössään suuret kokoelmat erilaisia tekstityyppejä sekä mediavälineitä ja teknologioita, ja siten mahdollisuus edistää monia medialukutaidon osa-alueita. Mediakasvatuksessa kirjasto voi hyödyntää erityistä asemaansa osana yhteiskuntaa; se kun ei kuulu yksityisen kodin piiriin, eikä toisaalta ole myöskään muodollinen oppimisympäristö (mt.). Eräs haaste kirjastojen mediakasvatuksessa voi toisaalta olla esimerkiksi resurssien ja työntekijöiden mediakasvatusosaamisen puute (OKM 2012).

Myös museoilla on paljon mahdollisuuksia mediakasvatuksessa ja medialukutaidon

edistämisessä. Kirjastojen tapaan myös museot tavoittavat laajan ikäryhmän lapsista ja nuorista aikuisiin. Museohenkilöstölle tehdyn kyselyn mukaan museoiden mediakasvatus liitetään osallisuuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, kulttuuri-identiteetin hahmottamiseen, yhdessä kokemiseen, tekemiseen ja tuottamiseen, sekä kykyyn ymmärtää ja tuottaa tarinoita ja pohtia kokemuksia ja tunteita niiden avulla. Museoiden mediaosaamisen vahvuus on toisaalta niiden näyttelyiden ja kokoelmien muodostama ainutlaatuisen laaja ja monipuolinen aineistopohja, ja toisaalta kokoelmien digitalisoitumisen tulevaisuuden mediakasvatukselle antamat mahdollisuudet. Vaikka museoilla selvästi on mahdollisuuksia monipuoliseen medialukutaidon edistämiseen, saattaa kirjasto- ja nuorisotyön tapaan haasteena olla henkilöstön osaamisen kehittäminen. Samaisessa kyselyssä henkilökunta puhui mediakasvatusosaamisen lisäämisen tarpeesta. Selvityksen mukaan tavoitteena on, että museon kaikilla perustoimintojen alueilla voitaisiin tehdä itsenäisesti tai yhdessä museopedagogiikan kanssa omaan museoon soveltuvia mediakasvatuskokonaisuuksia. (Tornberg 2015.)

Mediakasvatuksen toimijoiden kirjo on kuitenkin erittäin laaja. Esimerkiksi vuosittain vietettävä valtakunnallinen mediakasvatuksen teemaviikko, mediataitoviikko, kokoaa yhteen medialukutaitojen edistämisestä kiinnostuneita toimijoita. Suomessa on paljon mediakasvatusta tekeviä toimijoita niin julkisella, yksityisellä kuin kolmannellakin sektorilla. Tästä kirjoituksesta jäivät puuttumaan muun muassa mediakasvatusta tekevät ja edistävät viranomaiset, korkeakoulut ja tutkimusyhteisöt, kansalaisjärjestöt, yritykset sekä erilaiset hankkeet (ks. esim. Lundvall & Andersson 2012; Palsa ym. 2014). Medialukutaitoa edistetään myös media-alalla. Esimerkiksi Yle on jo vuosia järjestänyt Uutisluokkaa, jossa lapset ja nuoret pääsevät tekemään journalistista sisältöä.

Medialukutaidon opettelu ei kuitenkaan tapahdu aina siihen erikseen varatuissa tiloissa, vaan oppimista voi tapahtua kaikkialla ja kenen

tahansa toimesta. Medialukutaito voi kehittyä tavallisissa arjen kohtaamisissa ja keskusteluissa kiinnittämällä huomiota mediassa esitettyihin näkökulmiin ja pohtimalla mediaan liittyviä kysymyksiä. Sosiaalisessa mediassa on myös medialukutaitoon erikoistuneita yhteisöjä; esimerkiksi Facebookissa toimiva Klikinsäästäjä on yli 100 000 ihmisen yhteisö, jonka tavoitteena on parantaa verkkojournalismin tasoa julkaisemalla harhaanjohtavimpia klikkiotsikkoja.

Medialukutaito on kaikille kuuluva kansalaistaito

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusteella nuoret käyttävät medioita monipuolisesti erilaisiin tarkoituksiin. Median yhteiskunnallinen merkitys kuitenkin kasvaa jatkuvasti, mikä asettaa kovenivia vaatimuksia myös mediaosaamiselle. Medialukutaito parantaa yksilön mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja lisää toimijuutta kaoottiseltakin vaikuttavassa mediamaisemassa. Se ei nimestään huolimatta ole yksi taito, vaan enemmän yhdistelmä erilaisia taitoja (Palsa 2016). Monipuolinen mediakasvatus on avainasemassa laaja-alaisen medialukutaidon edistämisessä.

Monet eri tahot työskentelevät Suomessa medialukutaidon edistämiseksi. Mediakasvatuksella antavien toimijoiden monimuotoisuus näkyy myös opettettavien taitojen monipuolisuutena. Eri toimijoilla on erilaisia vahvuuksia, joten yksittäisen mediakasvatustoimijan antaman opetuksen lisäksi on huomioitava myös kentän eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitys.

Mediakasvatus on myös tasa-arvokysymys. On tärkeää löytää keinoja, joilla taataan eri taustoista tuleville yhtäläinen mahdollisuus osallisuuteen medioituneessa yhteiskunnassa. Tasa-arvoa voidaan lisätä myös muun muassa tutkimuksen avulla, epätasa-arvoa aiheuttavien tekijöiden tunnistamiseksi mediakasvatuksessa. Mediakasvatustoiminnalle on taattava riittävät resurssit, ja mediakasvatuksen ja medialukutaidon edistäminen on sisällytettävä yhteisiin suunnitelmiin. Mediakasvatusosaamisen

kehittämiselle on annettava lisää mahdollisuuksia esimerkiksi nuorisotyö-, kirjasto- ja museotyöntekijöiden parissa. Yhteiskunnallisten toimijoiden antaman mediakasvatustyön lisäksi on hyvä pitää mielessä, että mediakasvatus voi tapahtua myös näiden instituutioiden ulkopuolella. Medialukutaitoa voi edistää kasvattamalla lasten ja nuorten ymmärrystä mediaan liittyvistä

oikeuksista ja mahdollisuuksista ja keskustelemalla heidän kanssaan mediaan liittyvistä kysymyksistä. Medialukutaidon moniulotteisuus tarkoittaa, että myös mahdollisuudet sen edistämiseen – ja samalla lasten ja nuorten kasvatamiseen täysipainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi – ovat kaikkialla.

Viitteet

1. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 1986 (2011) *Elokuva-uutiset.fi*.
2. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 2008 (2011) *Elokuva-uutiset.fi*.
3. Vertailun vuoksi tämän hetken katsotuin video on PSY:n ”Gangnam Style” yli 2,5 miljardilla katselukerralla. Videomateriaalia ladattiin vuonna 2015 jo 400 tuntia minuutissa.
4. Dewey (2015) What was fake on the Internet this week: why this is the final column. *The Washington Post* 18.12.
5. Finna.fi avaa ennätysmäärän suomalaista kulttuuridataa (2016) *Kansalliskirjasto.fi*.
6. Päätoimittajien kannanotto: Luotettavan median puolesta (2016) *Yle.fi* 1.3.

Lähteet

- Dewey, Caitlin (2015) What was fake on the Internet this week: Why this is the final column. *The Washington Post* 18.12. <https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2015/12/18/what-was-fake-on-the-internet-this-week-why-this-is-the-final-column> (Viitattu 20.6.2016.)
- Finna.fi avaa ennätysmäärän suomalaista kulttuuridataa (2016) *Kansalliskirjasto.fi*. <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/uutiset/finnafi-avaa-ennatysmaaran-suomalaista-kulttuuri-dataa>. (Viitattu 20.6.2016.)

- Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara & Suoranta, Juha (2007) Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa Reijo Kupiainen & Heikki Kynäslähti & Miika Lehtonen (eds.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Helsinki: Mediakasvatusseura ry, 3–26.
- Linkosalo, Helmi (2015) ”Internet ei ole mörkö, vaan mahdollisuus” – Internetin käyttö kunnallisessa nuorisotyössä 2015. <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2015/12/Kuntakyselyraportti-2015.pdf>. (Viitattu 20.6.2016.)
- Lundvall, Anniina & Andersson, Juulia (2012) *Katsaus mediakasvatuksen toimijoihin 2012*. Mediakasvatusseura ry. http://www.mediakasvatus.fi/files/Mediakasvatus_Suomessa2012_paivitysversio2.pdf. (Viitattu 20.6.2016.)
- Mihailidis, Paul & Diggs, Valerie (2010) From Information Reserve to Media Literacy Learning Commons: Revisiting the 21st Century Library as the Home for Media Literacy Education. *Public Library Quarterly* 29 (4): 1–14.
- Mustikkamäki, Mika (2016) Sivistys, kirjastot ja mediakasvatus. Teoksessa Leo Pekkala & Saara Salomaa & Sanna Spišák (eds.) *Monimuotoinen mediakasvatus*. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 1/2016. Helsinki: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, 74–91.

- OKM (2013) *Hynä medialukutaito. Suuntaviivat 2013–2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2012) *Kirjastot ja media 2012. Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu- ja. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM23.pdf?lang=fi>. (Viitattu 20.6.2016.)
- OPH (2014) *Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet*. Helsinki: Opetushallitus.
- Palsa, Lauri (2016) Käsitteellisestä hajanaisuudesta medialukutaitojen moninaisuuteen. Teoksessa Leo Pekkala & Saara Salomaa & Sanna Spišák (eds.) *Monimuotoinen mediakasvatus*. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 1/2016. Helsinki: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, 36–52.
- Palsa, Lauri & Pääjärvi, Saara & Tossavainen, Tommi & Pekkala, Leo (2014) *Mediakasvatushankkeet 2009–2013. Selvitys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla rahoitetuista hankehakemuksista*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. https://kavi.fi/sites/default/files/documents/kavi_selvitys_mediakasvatushankkeet_2009-2013.pdf. (Viitattu 20.6.2016.)
- Palsa, Lauri & Ruokamo, Heli (2015) Behind the Concepts of Multiliteracies and Media Literacy in the Renewed Finnish Core Curriculum: A Systematic Literature Review of Peer Reviewed Research. *Seminar.net – International Journal of Media, Technology and Lifelong Learning* 11 (2): 101–119.
- Palsa, Lauri & Salomaa, Saara (2016) Sivistyk- sellinen medialukutaito digiloikan varjossa. *Kritiikki* (1): 23–32.
- Päätoimittajien kannanotto: Luotettavan median puolesta (2016) *Yle.fi* 1.3. http://yle.fi/uutiset/paatoimittajien_kannanotto_luotettavan_median_puolesta/8709207 (Viitattu 20.6.2016.)
- Seppänen, Janne & Väliaverronen, Esa (2012) *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Sintonen, Sara & Vesterinen, Olli & Kynäslähti, Heikki (2015) YouTube koko kansan oppimisen ja opettamisen areenana. *Aikuiskasvatus* 35 (3), 208–214.
- Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 1986 (2011) *Elokuva-uutiset.fi*. <http://www.elokuva-uutiset.fi/site/sf-2011/vuositolastot/4032-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-1986>. (Viitattu 20.6.2016.)
- Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 2008 (2011) *Elokuva-uutiset.fi*. <http://elokuva-uutiset.fi/site/sf-2011/vuositolastot/4746-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-2008>. (Viitattu 20.6.2016.)
- Tolonen, Jonna. (2016) *Madridin katujen kasvot – laitton graffiti osana Espanjan 15M-protesteja*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Tornberg, Leena (2015) *Ensiksi tahtoa, sitten osaamista & välineitä. Selvitys museoiden mediakasvatuksesta 2014*. Suomen museoliiton julkaisuja 63. http://www.museoliitto.fi/doc/Selvitys_museoiden_mediakasvatuksesta_2014.pdf. (Viitattu 20.6.2016.)
- Tuominen, Suvi & Holm, Isabella & Jaakola, Vesa & Kiilakoski, Tomi (2016) Nuorisotyöntekijän mediakasvattajuus on läsnäoloa. Teoksessa Leo Pekkala & Saara Salomaa & Sanna Spišák (eds.) *Monimuotoinen mediakasvatus*. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 1/2016. Helsinki: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, 176–196.

LIITE 1

NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2015, KYSELYLOMAKE

Tässä on N.N. (oma nimi) tutkimustoimisto Feelback Oy:stä hyvää iltaa. Teemme opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta haastattelututkimusta suomalaisten lasten ja nuorten vapaa-ajan vietosta.

Puhelinnumeronne tuli satunnaisesti mukaan poimintaan, jossa haetaan vastaajiksi 7–9-vuotiaiden lasten vanhempia. Haluaisimme haastatella Teitä ja lastanne lapsen vapaa-aikaan liittyen.

Tutkimushaastattelu tehdään henkilökohtaisena haastatteluna luonanne. Tutkimuksessa on kysymyksiä sekä vanhemmalle että lapselle, joten kummankin tulisi olla läsnä haastattelun aikana. Haastattelu kestää korkeintaan 25 minuuttia. Sopiiko teille, että tutkimushaastattelija tulee haastattelemaan teitä ja lastanne lapsen vapaa-aikaan liittyen?

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tutkitaan niin, ettei kukaan tiedä kuka on vastaaja. Tutkimuksen tuloksista ei voi tunnistaa sinua tai ketään muuta haastateltua. Milloin ja missä haastattelu sopisi Teille parhaiten?

SOVI TARKKA HAASTATTELUAIKA JA -PAIKKA.

Tässä on N.N. (oma nimi) tutkimustoimisto Feelback Oy:stä hyvää iltaa. Teemme opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta kyselytutkimusta suomalaisten lasten ja nuorten vapaa-ajan vietosta.

Puhelinnumeronne tuli satunnaisesti mukaan poimintaan, jossa haetaan vastaajiksi 10–14-vuotiaiden lasten vanhempia. Haluaisin haastatella Teitä ja lastanne lapsen vapaa-aikaan liittyen. Haastattelun alussa on muutamia kysymyksiä vanhemmalle ja sen jälkeen kysymyksiä lapselle, joten kummankin tulisi olla samassa paikassa haastattelun aikana. Haastattelu kestää noin 20 minuuttia. Sopiiko teille haastattelu nyt vai vähän myöhemmin?

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tutkitaan niin, ettei kukaan tiedä kuka on vastaaja. Tutkimuksen tuloksista ei voi tunnistaa sinua tai ketään muuta haastateltua.

SOVI TARVITTAESSA TARKKA HAASTATTELUAIKA

Tässä on N.N. (oma nimi) tutkimustoimisto Feelback Oy:stä hyvää iltaa. Teemme opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta kyselytutkimusta suomalaisten nuorten vapaa-ajan vietosta.

Puhelinnumerosi tuli satunnaisesti mukaan poimintaan, jossa haetaan vastaajiksi 15–29-vuotiaita suomalaisia. Haluaisin haastatella sinua hetken aikaa vapaa-aikaasi liittyen. Haastattelu kestää noin 15 minuuttia. Sopiiko sinulle haastattelu nyt vai vähän myöhemmin?

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

SOVI TARVITTAESSA TARKKA HAASTATTELUAIKA

JOS VASTAAJA KYSYY, MISTÄ SAI PUHELINNUMERON, KERRO LÄHDE: HENKILÖTIETO VÄESTÖTIETOJÄRJESTELMÄSTÄ (VTJ) JA PUHELINNUMERO FONECTALTA. POIMINTA ON TEHTY OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN / VALTION NUORISO-ASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN TOIMEKSIANNOSTA.

TAUSTAKYSYMYKSET

(Ikä ja asuinkunta suoraan rekisteristä)

(ALLE 15-VUOTIAILLA SUKUPUOLI SUORAAN REKISTERISTÄ / NIMEN PERUSTEELLA)

(15–29-VUOTIAILTA)

T1 Mikä on sukupuolesi?

(Tyttö/nainen / Poika/mies / muu tai ei osaa tai halua sanoa)

(ALLE 15-VUOTIAIDEN VANHEMMILLE)

T1b Mikä on suhteesi haastateltavaan lapseen?

- ☐ äiti
- ☐ muu naispuolinen huoltaja
- ☐ isä
- ☐ muu miespuolinen huoltaja

(ALLE 15-VUOTIAIDEN VANHEMMILLE, 15–29-VUOTIAILLE ITSELLEEN)

T2 Mikä seuraavista kuvaa parhaiten asuinpaikkaasi/-paikkaanne?

KÄYTÄ APUNA OMAA ALUETUNTEMUSTASI, JOS VASTAAJA ON EPÄVARMA

- a) Ison kaupungin keskusta
- b) Ison kaupungin lähiö tai muu laita-alue
- c) Pikkukaupungin tai pikkukylän keskusta
- d) Pikkukaupungin tai pikkukylän harvaan asuttu laita-alue
- e) Maaseutu ympäristö
- f) Ei osaa sanoa

T3 Keitä kuuluu kotitalouteen, jossa lapsesi asuu? (ALLE 15-VUOTIAIDEN VANHEMMILLE. EI VAIHTOEHTOJA a - d)

T3 Keitä kuuluu kotitalouteen, jossa asut? (15–29-VUOTIAILLE)

- a) asun yksin (JOS KYLLÄ, SIIRRYTÄÄN KYSYMYKSEEN T4)
- b) Asun soluasunnossa/kämpin kanssa (JOS KYLLÄ, SIIRRYTÄÄN KYSYMYKSEEN T4)
- c) avio- tai avopuoliso tai rekisteröity puoliso
- d) omia tai puolison lapsia => (LÄT)
- e) äiti
- f) muu naispuolinen huoltaja

- g) isä
- h) muu miespuolinen huoltaja
- i) lapsen veljiä/velipuolia => (IÄT)
- j) lapsen siskoja/siskopuolia => (IÄT)
- k) muu, kuka? _____

TARVITTAESSA SELITYS: TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA TARKOITAMME KOTITALOUDELLA HENKILÖITÄ, JOTKA ASUVAT JA RUOKAILEVAT YHDESSÄ TAI JOTKA MUUTEN KÄYTTÄVÄT TULOJAAN YHDESSÄ. JOS VÄHINTÄÄN 15-VUOTIAS VASTAAJA ASUU USEAMMASSA KUIN YHDESSÄ KOTITALOUDESSA, PYYDETÄÄN AJATTELEMAAN SITÄ, JOSSA VIETTÄÄ ENITEN AIKAA. JOS ALLE 15-VUOTIAS VASTAAJA ASUU USEAMMASSA KUIN YHDESSÄ KOTITALOUDESSA, PYYDETÄÄN VASTAAMAAN SEN KOTITALOUDEN MUKAAN, JOHON PUHELU / KÄYNTIHAASTATTELU TULI.

(ALLE 15-VUOTIAILLA KYSYTÄÄN VANHEMMILTA)

(Kysymysmuotoilu Tilastokeskuksen Tulo- ja elinolotutkimuksesta)

T4 Kun taloutenne kaikki tulot otetaan huomioon, saatteko tavanomaiset menonne niillä katetuiksi? (suurin vaikeuksin / vaikeuksin / pienin vaikeuksin / melko helposti / helposti / hyvin helposti)

(T5 – T10 VAIN JOS IKÄ > 15)

T5 Opiskeletko parhaillaan oppilaitoksessa tai oletko ammatillisessa koulutuksessa?

(VALITSE KAIKKI SOPIVAT)

- a) En opiskele
- b) Peruskoulussa
- c) Lukiossa
- d) Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa
- e) Ammattikorkeakoulussa
- f) Yliopistossa
- g) Työvoima- tai työllisyyskoulutuksessa
- h) Oppisopimuskoulutuksessa
- i) Avoimessa yliopistossa tai avoimessa ammattikorkeakoulussa
- j) Jokin muu, mikä? _____

T6 Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

- k) Kyllä, kokopäiväisesti
- l) Kyllä, osa-aikaisesti
- m) Kyllä, keikkaluontoisesti
- n) Ei
- o) Ei vastausta

(T7 VAIN TYÖSSÄ OLEVILLE, ELI JOS T6=a,b,c)

T7 Koetko omassa elämässäsi työn ja vapaa-ajan välisen rajan selväksi?

(5=Täysin, 4= Paljon, 3= Jonkin verran, 2= vähän, 1= En yhtään, 99=eos)

T8 Onko mielestäsi hyvä vai huono asia jos työn ja vapaa-ajan välinen raja on selvä?

(5=hyvä, 4=melko hyvä, 3=ei hyvä eikä huono, 2=melko huono, 1=huono, 99=eos)

T9 Mikä on pääasiallinen toimintasi tällä hetkellä?

- a) Opiskelu tai koulunkäynti
- b) Työssä tai yrittäjä
- c) Lomautettu tai työtön
- d) Varusmies tai siviilipalvelusmies
- e) Lasten hoitoon tarkoitettulla vapaalla (Äitiys-, isyys-, hoito- tai vanhempainvapaalla)
- f) Työharjoittelu
- g) Eläkkeellä
- h) Muu, mikä? _____

T10 Mikä on korkein tähän mennessä suorittamasi tutkinto?

- a) Peruskoulu
- b) Ylioppilastutkinto
- c) Ammatillinen perustutkinto
- d) Ammattikorkeakoulututkinto
- e) Yliopistotutkinto
- f) Ei tutkintoa

(T11 JA T12: 15–29-VUOTIAAT VOIVAT BIOLOGISTEN VANHEMPIEN SIJAAN VOIDAAN VASTATA ÄITI- TAI ISÄPUOLEN MUKAAN, JOS VASTAAJA KOKEE MERKITYKSELLISEMMÄKSI. ALLE 15-VUOTIAILLA KYSYTÄÄN SUORAAN VANHEMMILTA . KYSYMYKSET KOHDISTUU T3:SSA TARKOITETUN KOTITALOUDEN HUOLTAJIIN.)

T11 Mikä on äitisi (tai muun naispuolisen huoltajan) koulutustaso?

(ALLE 15-VUOTIAILLA SUORAAN VANHEMMILTA)

T11 Mikä on koulutustasosi? (JOS VASTAAJA NAINEN) / Mikä on puolisesi koulutustaso? (JOS VASTAAJA MIES)

LUETTELE, MERKITSE YLIN

- a) Ammatillinen perustutkinto
- b) Opisto tai ylioppilastutkinto
- c) Korkeakoulututkinto
- d) Ei tutkintoa
- e) Ei osaa sanoa

T12 Mikä on isäsi (tai muun miespuolisen huoltajan) koulutustaso?

T11 Mikä on koulutustasosi? (JOS VASTAAJA MIES) / Mikä on puolisesi koulutustaso? (JOS VASTAAJA NAINEN)

LUETTELE, MERKITSE YLIN

- a) Ammatillinen perustutkinto
- b) Opisto tai ylioppilastutkinto
- c) Korkeakoulututkinto
- d) Ei tutkintoa
- e) Ei osaa sanoa

(T13 JOS IKÄ 15–29-VUOTTA)

T13 Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?

(KYLLÄ, PALJON / KYLLÄ, VÄHÄN / EN / EOS)

- a) Etninen tausta
- b) Aatteellinen vakaumus tai mielipide
- c) Uskonnollinen tai uskonnoton vakaumus
- d) Seksuaalinen suuntautuminen (kuten homo, bi, lesbo)
- e) Sukupuoli-identiteetti (kuten transihminen)
- d) Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
- e) Ulkonäkö (kuten ihonväri, pukeutuminen tms.)
- f) Jokin muu vähemmistö

KYSYMYKSET VAPAA-AJASTA

(JOHDANTOTEKSTI VAPAA-AIKAKYSYMYKSIIN)

Vapaa-ajalla tarkoitetaan aikaa työn, koulun/läksyjenteon ja kotiin liittyvien velvollisuuksien ulkopuolella. Myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit, matkat kodin, koulun, ja harrastusten välillä kuuluvat vapaa-aikaan.

(ALLE 15-VUOTIALLE VOI MUOTOILLA VAPAAMUOTOISEMMAKSI)

Olemme kiinnostuneita lasten ja nuorten vapaa-ajasta. Sillä tarkoitetaan sitä aikaa, kun et ole koulussa tai tekemässä läksyjä tai kotitöitä. Myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit, matkat kodin, koulun, ja harrastusten välillä kuuluvat siis vapaa-aikaasi.

(K1 JA K2 KAIKILTA)

K1 Kuinka paljon vapaa-aikaa sinulla on?

(liian vähän / sopivasti / liikaa / eos)

K2 Onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa? (LUE TARKENNUS: harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan vaikka sitä tekisi esim. yksin kotona.)

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(K3 VAIN 10–29-VUOTIAILLE)

K3a Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä? Niillä tarkoitetaan esimerkiksi urheilu- tai liikuntaseuraa, partiota, 4H-toimintaa, nuorisojärjestöjä, taide- tai kulttuuriyhdistyksiä, kansalaisjärjestöjä tms. (HAASTATTELIJALLE OHJEISTUKSEKSI, ETTÄ TARKOITETAAN NIMENOMAAN KOLMANNEN SEKTORIN JÄRJESTÄMÄÄ TOIMINTAA, EI KAUPALLISTEN YRITYSTEN TAI JULKISEN SEKTORIN (KUTEN KUNNAN) TOIMINTAA. JÄRJESTÖTOIMINTAA EIVÄT SIIS OLE ESIM. NUORISOTYÖN PALVELUT, KOULUN KERHOT, TANSSI- JA MUSIIKIOPISTOT....)

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

K3b Entä kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön? (HUOM! Voit vastata kyllä myös siinä tapauksessa, vaikkeet osallistuisi konkreettiseen toimintaan.)

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

MEDIA

(ALLE 10-VUOTIAILLE JOHDANTOKYSYMYSTÄ VOI YKSINKERTAISTAA ESIM. AN-TAMALLA KONKREETTISIA ESIMERKKEJÄ LAITTEISTA JA SISÄLLÖISTÄ.)

Seuraavaksi kysyn mediaan liittyviä kysymyksiä. Medialla tarkoitetaan niin laitteita (kuten tietokone, televisio, kännykkä, kirja) kuin niillä käytettäviä, välitettäviä ja tuotettavia sisältöjäkin (kuten elokuvia, pelejä, sovelluksia). Mediaa ovat myös internet, verkkopalvelut ja sosiaalinen media. Kysymykset koskevat ainoastaan vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa median parissa. (MUISTUTUS: Myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit kuuluvat vapaa-aikaan.)

AKTIIVISUUS JA PASSIIVISUUS

(KAIKILTA)

K4 Mitkä käyttämästäsi medialaitteista ovat sinulle tärkeimpiä? Eli mitä kaipaisit eniten jos et voisi enää käyttää? (AVOIN, VOI MAINITA USEAMPIA, TARVITTAESSA MUISTUTUS SIITÄ, ETTÄ ESIMERKIKSI TIETOKONE, TV, KÄNNYKKÄ, KIRJA, LEHDET OVAT MEDIAA.)

(VAIN ALLE 15-VUOTIAILTA) (7–9-VUOTIAILLA MYÖS VANHEMPI SAA VASTATA, YKSIN TAI LAPSEN APUNA)

K5a Mitkä seuraavista laitteista on käytössäsi vapaa-ajallasi? (LUETTELE YKSI KERRALLAAN. MERKITSE KAIKKIIN SOPIVIIN ”kyllä”) (HAASTATTELIJALLE OHJEEKSI: TÄSSÄ KYSYTÄÄN NIMENOMAAN FYYSISIÄ LAITTEITA. ELI MERKITÄÄN VAIN ”taulutietokone” VAIKKA VASTAAJA ESIM. KATSOISI TABLETILLA TV:TÄ JA KUUNTELISI SILLÄ RADIOA.)

- a) Pöytätietokone
- b) Kannettava tietokone (läppäri)
- c) Taulutietokone (tabletti)
- d) Kännykkä
- e) (JOS d = kyllä) Älypuhelin (TARVITTAESSA SELITYS: KÄNNYKKÄ, JOSSA ON KOSKETUSNÄYTTÖ, NETTI JA OHJELMIA)
- f) Pelikonsoli
- g) Televisio
- h) Radio
- i) Musiikkisoitin (esim. mp3-soitin, ipod tms.)

(KYSYTÄÄN JOKAISEN K5a ”KYLLÄ”-VASTAUKSEN YHTEYDESSÄ) (EI TARKOITETA KOTITALOUDEN YHTEISTÄ OMAISUUTTA, VAAN LAPSEN OMAKSEEN KOKEMAA.)

K5b Entä onko tämä laite sinun oma?

(Kyllä / ei / eos)

(T5c VAIN 10–14-VUOTIAILTA) (KYSYTÄÄN JOKAISEN T5a ”KYLLÄ”-VASTAUKSEN YHTEYDESSÄ)

K5c Kuinka usein käytät näitä laitteita?

(MONTA KERTAA PÄIVÄSSÄ / PÄIVITTÄIN / VIIKOITTAIN / HARVEMMIN / / EOS)

(10–29-VUOTIAILLE)

K6a Kuinka usein teet seuraavia asioita?

(monta kertaa päivässä, päivittäin tai melkein päivittäin, muutaman kerran viikossa, viikoittain, harvemmin tai ei ollenkaan, eos)

(7–9-VUOTIAILLE)

K6b Teetkö joskus seuraavia asioita? (kyllä / ei / eos)

- a) Luet tai selailet kirjoja sarjakuvia jne. (7–9-VUOTIAILLE LISÄYS: TAI SINULLE LUETAAN ÄÄNEEN)
- b) Seuraat uutisia tai ajankohtaiskeskustelua
- c) Kuuntelet musiikkia
- d) Otat valokuvia tai videokuvaa
- e) Pelaat digitaalisia pelejä (eli pelaat tietokoneella, kännykällä, konsolilla tms.)
- f) Käytät nettiä (JOS K6a f = HARVEMMIN KUIN VIIKOITTAIN TAI K6b f = EI, SIIRRY KYSYMYKSEEN K9)

(K7–K8 KYSYTÄÄN VAIN JOS K6a f = VÄHINTÄÄN VIIKOITTAIN TAI K6b f = KYLLÄ)

(10 – 29-VUOTIAILLE)

K7b Entä kuinka usein teet seuraavia asioita netissä?

(monta kertaa päivässä, päivittäin tai melkein päivittäin, muutaman kerran viikossa, viikoittain, harvemmin tai ei ollenkaan, eos)

(7–9-VUOTIAILLE)

K7b Teetkö joskus seuraavia asioita netissä?

(kyllä / ei / en osaa sanoa)

- a) Pelaat netissä
- b) Haet tietoa
- c) Seuraat ajankohtaisia asioita ja uutisia
- d) Välität edelleen muiden tekemiä sisältöjä (esim. uutisten tai blogikirjoitusten linkittäminen)
- e) Luet tai katselet muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä (esim. YouTubeissa, Facebookissa, Tumblrissa)
- f) Kommentoit tai tykkäät muiden käyttäjien tekemistä päivityksistä tai heidän jakamistaan sisällöistä netissä
- g) Osallistut julkisiin nettikeskusteluihin (esim. avoimet keskustelufoorumit, videoiden ja lehtijuttujen julkinen kommentointi)
- h) Osallistut yksityisiin nettikeskusteluihin (eli niin, että niihin osallistuu vain tietty porukka, esim. WhatsAppissa)
- i) Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita julkisesti (ELI NIIN ETTÄ KUKA TAHANSA VOI NE NÄHDÄ)
- j) Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita yksityisesti (esim. kavereille)
- k) Jaat itse tekemiäsi kuva- tai videomuokkauksia (esim. meemejä tai remixejä)
- l) Ylläpidät blogia tai videoblogia tai tubetat

(K8-K10a KAIKILTA)

K8 Millä laitteella arvioisit käyttäväsi nettiä eniten?

- a) älypuhelimella
- b) tabletilla (taulutietokoneella)
- c) läppärillä (kannettavalla tietokoneella)
- d) pöytäkoneella
- e) muu, mikä? _____
- f) en osaa sanoa

(OHJE: EI KYSYTÄ MEDIALAITTEISTA EIKÄ VAIN NETISTÄ, VAAN KAIKISTA MEDI-
AN KÄYTTÖTAVOISTA, HAASTATTELIJA VOI MUISTUTTAA KIRJOISTA JNE)

K9 Mitkä median käyttötavoista ovat sinulle tärkeimpiä. Eli mitä kaipaisit eniten jos niiden käyttö ei enää olisi mahdollista? (AVOIN KYSYMYKSI, K6 JA K7 LUOKITTELUA VOI KÄYTTÄÄ VASTAUSTEN KIRJAAMISESSA) _____

K10a Onko joku median käyttötavoista sinulle niin tärkeä, että teet sitä melkein aina ja se on merkittävä osa vapaa-ajan viettoa? (kyllä / ei / eos)

(JOS K10a=KYLLÄ)

K10b Mikä? (AVOIN KYSYMYKSI, K6 JA K7 LUOKITTELUA VOI KÄYTTÄÄ VASTAUSTEN KIRJAAMISESSA) _____

(10 – 29-VUOTIAILLE)

K11 Kuinka tärkeitä seuraavat syyt ovat itsellesi tärkeimmän median käyttöön)?

(3=Hyvin tärkeä, 2=jonkin verran tärkeä, 1=ei lainkaan tärkeä, ei osaa sanoa)

- a) Yhteydenpito ystäviin
- b) Yhteydenpito muihin ihmisiin
- c) Esikuvien ja idolien seuraaminen
- d) Ajankulu
- e) Tiedonsaanti
- f) Asioihin vaikuttaminen
- g) Media tukee harrastustani
- h) Mediankäyttö tarjoaa mahdollisuuden omaan rauhaan ja yksinoloon
- i) Median avulla voin ilmaista itseäni
- j) Haluan oppia uusia asioita tai kehittää hyödyllisiä taitoja
- k) Muu, mikä? _____

(K11 ALLE 10-VUOTIAILLE)

K11a Mikä netin käytössä on kivaa? (AVOIN) _____

K11b Entä mikä netin käytössä ei ole kivaa? (AVOIN) _____

(KAIKILLE)

K12a Mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten omaa median käyttöäsi?

- a) Käytän mediaa liikaa
- b) Käytän mediaa sopivasti
- c) Käytän mediaa liian vähän
- d) En osaa sanoa (EI LUETA ÄÄNEEN)

(ALLE 15-VUOTIAIDEN VANHEMMILLE)

K12b Mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten lapsesi median käyttöäsi?

- a) Hän käyttää mediaa liikaa
- b) Hän käyttää mediaa sopivasti
- c) Hän käyttää mediaa liian vähän
- d) En osaa sanoa (EI LUETA ÄÄNEEN)

(K13-K16 10 – 29-VUOTIAILLE)

K13 Entä mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten ikäistesi nuorten median käyttöä?

- a) He käyttävät mediaa liikaa
- b) He käyttävät mediaa sopivasti
- c) He käyttävät mediaa liian vähän
- d) En osaa sanoa (EI LUETA ÄÄNEEN)

K14 Entä käytätkö omasta mielestäsi mediaa

- a) Monipuolisesti
- b) Yksipuolisesti, vai
- c) Siltä väliltä
- d) En osaa sanoa (EI LUETA ÄÄNEEN)

(10–29-VUOTIAILLE JOS K12 = käyttää liian vähän tai K14=käyttää yksipuolisesti)

K15 Osaatko arvioida mistä johtuu, ettet mielestäsi käytä riittävästi tai monipuolisesti mediaa? Kuinka suuri merkitys seuraavilla syillä on?

(3=suuri merkitys, 2=jonkin verran merkitystä, 1=ei lainkaan merkitystä, 99=EOS)

- a) ajanpuute
- b) taloudelliset syyt
- c) välineiden puute
- d) osaamisen puute
- e) kiinnostuksen puute
- f) huonot kokemukset
- g) tekniset ongelmat kuten nettiyhteyksien puute
- h) kiellot
- i) muu syy, mikä? (AVOIN)_____

(10–29-VUOTIAILLE)

K16 Kuinka usein katsot seuraavilla tavoilla tv-ohjelmia tai elokuvia? (TÄSSÄ KYSYTÄÄN ERI TAVOISTA KATSOA KUVAOHJELMIA RIIPPUMATTA SIITÄ, MILLÄ LAITTEELLA SE TAPAHTUU)

(monta kertaa päivässä, päivittäin tai melkein päivittäin, muutaman kerran viikossa, viikoittain, harvemmin tai ei ollenkaan, eos)

- a) perinteinen TV, jota katsotaan ohjelma-aikaan ("suorana")
- b) perinteisestä TV:stä (maksullinen tai maksuton kaapeli- tai satelliittitelevisio) tallennetut ohjelmat (esim. tallentava digiboksi)
- c) netin kautta striimatut tai netistä vuokratut ohjelmat ja elokuvat (kuten Netflix, Sonera viihde, Makuuni24, Yle Areena, MTV Katsomo)
- d) Netin videopalvelut: kuten youtube ja vimeo, jne.
- e) Vertaisverkot, torrentit tms.
- f) elokuvissa käyminen
- g) elokuvien tms. vuokraaminen liikkeestä (kuten Makuuni, Filmtown)

(K17–K19 LAPSUUDENKODISSA ASUVILLE)

K17a Onko teillä isän, äidin tai muiden perheen aikuisten kanssa tapana tehdä yhdessä jotain mediaan liittyvää, esimerkiksi pelata, käyttää nettiä, katsoa telkkaria? (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa / eos)

(JOS K17a = usein tai joskus)

K17b Mitä tehdään eniten/useimmiten. (AVOIN)

(JOS K17a = EI)

K17c Haluaisitko tehdä jotain mediaan liittyvää yhdessä aikuisten (tai aikuisen) kanssa?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa / eos)

(JOS K17a = KYLLÄ)

K17c Haluaisitko tehdä jotain muuta mediaan liittyvää yhdessä aikuisten (tai aikuisen) kanssa?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa / eos)

(JOS K17c = KYLLÄ)

K17d Mitä mediaan liittyvää haluaisit tehdä yhdessä aikuisten (tai aikuisen) kanssa? (AVOIN)

K18 Tuleeko sinulla perheen aikuisten (tai aikuisen) kanssa ristiriitoja liittyen median käyttöön tai sen rajoittamiseen...

(Usein / Joskus / Ei koskaan / En osaa sanoa / eos)

(K19 VAIN VÄHINTÄÄN 15-VUOTIAILLE LAPSUUDENKODISSA ASUVILLE)

K19 Entä kuinka arvelisit perheen aikuisten (tai aikuisen) arvioivan omaa median käyttöäsi?

- a) Heidän (tai hänen) mielestään käytän mediaa liikaa
- b) Heidän (tai hänen) mielestään käytän mediaa sopivasti
- c) Heidän (tai hänen) mielestään käytän mediaa liian vähän
- d) En osaa sanoa (EI LUETA ÄÄNEEN)

MEDIA HARRASTUKSENA

(Alkuun muistutus määritelmästä: harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan ja jota voi vaikkapa tehdä yksin kotona.)

(K20–K25 VAIN 10–29-VUOTIAILTA)

K20a Pidätkö jotain mediaan liittyvää harrastuksenas? esim. pelaaminen, elokuvat, tv-sarjat, musiikki, nettiblogaaminen kuvaaminen, ohjelmointi...

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(K20b–d KYSYTÄÄN, JOS K20=KYLLÄ)

K20b Mitä mediaan liittyvää harrastat? (avoin kysymys?)_____

K20c Harrastatko sitä enemmän ohjatusti vai omatoimisesti? (pääosin ohjatusti / pääosin omatoimisesti / suunnilleen yhtä paljon ohjatusti ja omatoimisesti / eos)

K20d Entä harrastatko enemmän yksin vai yhdessä muiden kanssa vai? (pääosin yksin / pääosin yhdessä / suunnilleen yhtä paljon yksin ja yhdessä / eos)

(KYSYTÄÄN, JOS K20a=EI)

K21 Haluaisiko aloittaa jonkin viestintään tai mediaan liittyvän harrastuksen?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa / eos)

(KYSYTÄÄN, JOS K21=KYLLÄ)

K22 Minkä viestintään tai mediaan liittyvän harrastuksen haluaisit aloittaa?

(AVOIN KYSYMYKSI) _____

(K23-K25 KYSYTÄÄN JOS K2 = kyllä)

K23 Kyselyn aluksi vastasit, että sinulla on jokin harrastus. Pidätkö muihin samoja asia harrastaviin yhteyttä harrastusfoorumeilla tai viestiryhmissä? (MUKAAN LASKETAAN MYÖS OMAT VA-PAAMUOTOISET, ESIM. WhatsApp-RYHMÄT)

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

K24 Entä hyödynnätkö nettiä tai muuta mediaa harrastuksessasi? (LUETAAN ESIMERKKEJÄ: tiedonhankinta, harrastukseen liittyvä nettiyhteisöt, liikuntasuoritusten, harrastuskuvien tms. jakaminen netissä...)

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

K25 Jos kyllä, miten? (AVOIN)_____

YHTEYDENPITO JA YHTEISÖLLISYYS

(KAIKILTA)

K26 Kuinka monta ystävää sinulla on? _____ (OHJE: JOS VASTAAJA EI YMMÄRRÄ KYSYMYSTÄ, VOIT KERTOA HÄNELLE, ETTÄ YSTÄVÄ TARKOITTAA SAMAA KUIN HYVÄ KAVERI)

(K27–K32 VAIN 10–29-VUOTIAILLE JA JOS K26 > 0, ELI AINAKIN YKSI YSTÄVÄ)

K27 Oletko tutustunut joihinkin ystävästäsi ensi kertaa netissä?

(kyllä / ei / eos)

(K28 JA K29 Jos K27=kyllä)

K28 Missä tutustuitte? (AVOIN KYSYMYKSI)_____

K29 Entä onko sinulla sellaisia ystäviä, joita et lainkaan ole tavannut kasvotusten?

(kyllä / ei / eos)

K30 Koetko kuuluvasi jonkun sosiaalisen median palvelun (ml. peliyhteisöt) yhteisöön niin, että olet osa sitä “porukkaa”?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa / eos)

K31 Kuinka usein olet jonkun median (tai viestimen) kautta yhteydessä seuraavien kanssa?

(monta kertaa päivässä, päivittäin, viikoittain, kuukausittain, harvemmin tai ei ollenkaan, eos)

- a) Perheenjäsenet
- b) Muut sukulaiset
- c) Harrastusten ohjaajat ja opettajat
- d) Ystävät
- e) Koulukaverit
- f) Harrastuskaverit, joiden kanssa tapaavat harrastuksen parissa muutenkin (fyysisesti)
- g) Harrastuskaverit, joiden kanssa tapaavat vain netissä

(JOS K26 > 0, ELI AINAKIN YKSI YSTÄVÄ)

K32 Kuinka usein tapaavat ystäviäsi kasvotusten? ”(TARVITTAESSA VOI KERTOA MITÄ KASVOTUSTEN TARKOITTA, ”fyysisesti”, ”livenä”, ”naamakkain”, ”henkilökohtaisesti”, ”ei netissä tai puhelimesta”)

(päivittäin, viikoittain, kuukausittain, harvemmin tai ei ollenkaan, eos)

LIIKUNTA

JOHDANTOTEKSTI LIIKUNTAKYSYMYKSIIN:

Seuraavaksi kysyn liikuntaan liittyviä kysymyksiä. Liikunnalla tässä kyselyssä ei tarkoiteta pelkästään erilaisia urheilulajeja, vaan kaikkea liikkumista ja liikuntaa, myös sellaista, jota teet itskesesi tai kavereiden kanssa. Esimerkiksi liikkuminen kävellen, juosten, polkupyörällä, potkulaudalla, rullaluistimilla, suksilla tai muulla vastaavalla lasketaan liikunnaksi. Ainoastaan koululiikuntaa ei tähän lasketa, sillä tutkimus koskee vapaa-ajan toimintaa.

(K33 KAIKILTA)

K33 Harrastatko nykyisin jotain, aivan mitä tahansa liikuntaa?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(K34a KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIALTA, JOS K33= KYLLÄ, ELI HARRASTAA JOTAIN LIIKUNTAA)

K34a Kuinka monena päivänä viikossa harrastat liikuntaa vähintään puoli tuntia kerrallaan niin, että ainakin lievästi hengästyt ja hikoilet?

(JOS KAUSIVAIHTELUT OVAT SUURET, PYYDÄ TARVITTAESSA ARVIOIMAAN KESKIMÄÄRIN VUODEN AIKANA)

(Päivittäin / 7 päivänä viikossa, 6 päivänä, 5 päivänä, 4 päivänä, 3 päivänä, 2 päivänä, 1 päivänä, harvemmin, en koskaan, en osaa sanoa)

(K34b KYSYTÄÄN ALLE 15-VUOTIAIDEN VANHEMMILTA)

K34b Kuinka monena päivänä viikossa lapsesi harrastaa liikuntaa vähintään puoli tuntia kerrallaan niin, että ainakin lievästi hengästyy ja hikoilee?

(JOS KAUSIVAIHTELUT OVAT SUURET, PYYDÄ TARVITTAESSA ARVIOIMAAN KESKIMÄÄRIN VUODEN AIKANA)

Päivittäin / 7 päivänä viikossa, 6 päivänä, 5 päivänä, 4 päivänä, 3 päivänä, 2 päivänä, 1 päivänä, harvemmin, ei koskaan, en osaa sanoa)

(K35 KYSYTÄÄN JOS K33 = KYLLÄ, ELI HARRASTAA JOTAIN LIIKUNTAA)

K35 Mitä liikuntaa harrastat? (OHJEEKSI HAASTATTELIJALLE: Luettele sekä ohjatusti että yksin tai kavereidesi kanssa ilman ohjausta harrastamasi liikuntamuodot ja urheilulajit.) Avoin _____

(K35 KYSYTÄÄN JOS K33 = EI, ELI EI HARRASTA MITÄÄN LIIKUNTAA)

K36 Haluaisitko harrastaa jotain liikuntaa?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

K37 Mitä liikuntaa haluaisit harrastaa? (OHJEEKSI HAASTATTELIJALLE: Liikunnaksi luetaan sekä ohjatusti että yksin tai kavereidesi kanssa ilman ohjausta tapahtuvat liikuntamuodot ja urheilulajit.) Avoin _____

(JOS K33 = KYLLÄ)

K38 Harrastatko nykyisin liikuntaa urheilu- tai liikuntaseurassa? (HAASTATTELIJALLE OHJEISTUKSEKSI, ETTÄ TARKOITETAAN NIMENOMAAN KOLMANNEN SEKTORIN ELISEUROJEN, JÄRJESTÖJEN JA YHDISTYSTEN JÄRJESTÄMÄÄ TOIMINTAA. URHEILU- TAI LIIKUNTASEURALLA EI TARKOITETA YRITYSTEN (KUTEN KAUPALLISEN SALLIN) TAI JULKISEN SEKTORIN (KUTEN KUNNAN TAI KOULUN) JÄRJESTÄMÄÄ LIIKUNTAA.

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(JOS K38 = KYLLÄ JA IKÄ 10–29-VUOTTA)

K39 Kuinka usein liikut urheilu- tai liikuntaseurassa?

(Päivittäin tai lähes päivittäin / muutaman kerran viikossa / suunnilleen kerran viikossa / suunnilleen joka kuukausi tai harvemmin / eos)

(K40a KYSYTÄÄN 10–29-VUOTIAILTA, JOS K33=ei, ELI EI HARRASTA MITÄÄN LIIKUNTAA)

K40a Kuinka merkittäviä syitä olla harrastamatta liikuntaa seuraavat asiat ovat sinulle?

(Hyvin merkittävä / Jonkin verran merkittävä / Ei lainkaan merkittävä / EOS)

- a) Et pidä liikunnasta
- b) Sinulla ei ole aikaa liikkua
- c) Sinulla on vamma tai sairaus, joka vaikeuttaa liikunnan harrastamista
- d) Liikunta on liian kilpailuhenkistä
- e) Liikunta, jota haluaisit harrastaa, on liian kallista
- f) Sinulla on huonoja kokemuksia koululiikunnasta
- g) Sinulla on huonoja kokemuksia liikunnasta ylipäätään
- h) Tarjolla ei ole sopivaa ohjattua liikuntatoimintaa tai liikuntapaikkaa
- i) Et ole liikunnallisesti lahjakas
- j) Sinulla ei ole tietoa olemassa olevista liikuntamahdollisuuksista
- k) Muu syy, mikä? _____

(KYSYTÄÄN 7–9-VUOTIAILTA, JOS K33=ei, ELI EI HARRASTA MITÄÄN LIIKUNTAA)

K40b Sanoit, ettet harrasta mitään liikuntaa. Osaisiko kertoa syitä sille, miksi et? Luettele kaikki mieleesi tulevat syyt. (AVOIN) (HUOM! VARMISTA VASTAAJAN LOPETETTUA SYIDEN LUETTELEMISEN, ETTÄ TÄMÄ ON TODELLA LUETELLUT KAIKKI LOPETTAMISPÄÄTÖKSEEN VAIKUTTANEET SYYT.)

(KYSYTÄÄN, JOS K40a:n KOHTA e = HYVIN TAI JONKIN VERRAN MERKITTÄVÄ, ELI HINTA MUODOSTAA ESTEEN LIIKUNNALLE)

K41 Mikä laji on kyseessä? (AVOIN)_____

(OHJE K42: JOS KAUSIVAIHTELUT OVAT SUURET, PYYDÄ TARVITTAESSA ARVIOIMAAN KESKIMÄÄRIN VUODEN AIKANA)

(7–14-VUOTIAIDEN VANHEMMILLE)

K42a Kuinka paljon olet valmis maksamaan lapsesi liikuntaharrastuksesta kuukaudessa kaikki kulut huomioiden? (AVOIN)_____euroa (OHJE: KOSKEE VAIN HAASTATETTAVANA OLEVAA LASTA)

(15–29-VUOTIAILLE)

K42b Kuinka paljon olet valmis maksamaan liikuntaharrastuksesta kuukaudessa kaikki kulut huomioiden? (AVOIN)_____euroa (OHJE, MYÖS VANHEMPIEN YM. MAHDOLLINEN TUKI HUOMIOIDAAN, EI VAIN ITSE MAKSETTUA)

(JOS K33 tai K38.=EI)

K43 Oletko aiemmin harrastanut liikuntaa urheilu- tai liikuntaseurassa, mutta lopettanut?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(JOS K43=KYLLÄ)

K44 Minkä ikäisenä lopetit? (ikävuosina)

(K45–K47 KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIAILTA, JOS K33a = KYLLÄ, ELI HARRASTAA JO-TAIN LIIKUNTAA)

K45 Liikunta ja urheilu voivat olla niin ohjattua (esimerkiksi urheiluseuroissa) kuin omatoimista (kuten omin päin lenkkeilyä tai kavereiden kanssa pelailua). Kuinka arvioisit omaa tapaasi liikkua kokonaisuudessaan?

- a) liikun pääosin ohjatusti
- b) liikun pääosin omatoimisesti
- c) liikun suunnilleen yhtä paljon ohjatusti ja omatoimisesti

K46 Entä kuinka iso osa kokonaisliikunnastasi tapahtuu yksin ja kuinka iso osa kavereiden kanssa tai muussa porukassa?

- a) liikun pääosin yksin
- b) liikun pääosin porukassa
- c) liikun suunnilleen yhtä paljon yksin ja porukassa

K47 Päivittäinen fyysisen aktiivisuuden kokonaismäärä kertyy paitsi arki- ja hyötyliikunnasta (kuten välimatkojen kulkemista kävellen tai pyöräillen, pihatöitä, marjatusta tai sienestystä jne.) ja erikseen harrastetusta liikunnasta ja urheilusta (kuten kuntosalilla käynnistä, tietyn lajin treenaamisesta tai kilpaurheilusta). Kuinka arvioisit omaa tapaasi liikkua kokonaisuudessaan?

- a) pääosin arki- ja hyötyliikuntaa
- b) pääosin liikuntaa harrastuksena
- c) hyötyliikuntaa ja liikuntaharrastusta suunnilleen yhtä paljon

TYTYTYVÄISYYS

(K48–K55 KAIKILTA)

K48 Kuinka tyytyväinen olet vapaa-ajanviettoosi median parissa kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K49 Kuinka tyytyväinen olet vapaa-aikaasi kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K50 Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K51 Kuinka tyytyväinen olet terveydentilaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K52 Kuinka tyytyväinen olet fyysiseen kuntoosi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K53 Kuinka tyytyväinen olet ulkonäköösi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K54 Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä omaan taloudelliseen tilanteeseesi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K55 Kuinka tyytyväinen olet nykyiseen elämäsi kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla 4–10?

LIITE 2

VASTAAJAT TAUSTAMUUTTUJITTAIN

SUKUPUOLI	n	%
Nainen	592	49
Mies	613	51
Yhteensä	1205	100
IKÄRYHMÄ	n	%
7–9	160	13
10–14	263	22
15–19	249	21
20–24	262	22
25–29	271	23
Yhteensä	1205	100
ÄIDINKIELI	n	%
Suomi	1148	95
Ruotsi	57	5
Yhteensä	1205	100
ASUINPAIKAN LUONNE	n	%
Ison kaupungin keskusta	179	15
Ison kaupungin lähiö tai muu laita-alue	443	37
Pikkukaupungin tai pikkukylän keskusta	225	19
Pikkukaupungin tai pikkukylän harvaan asuttu laita-alue	159	13
Maaseutuympäristö	198	16
Ei osaa sanoa	1	0
Yhteensä	1205	100
ASUMIS- JA PERHEMUOTO	n	%
Huoltajan tai huoltajien kanssa	694	58
Yksin	198	16
Puoliso, ei lapsia	177	15
Puoliso, lapsia	72	6
Soluasunnossa tai kämppiksen kanssa	55	5
Muu	9	1
Yhteensä	1205	100
OPISKELU	n	%
En opiskele	377	50
Peruskoulussa	20	3

Lukiossa	85	11
Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	91	12
Ammattikorkeakoulussa	75	10
Yliopistossa	113	15
Yhteensä	761	100

PÄÄASIALLINEN TOIMINTA (vain vähintään 15-vuotiaat)	n	%
Opiskelu tai koulunkäynti	343	44
Työssä tai yrittäjä	329	42
Lomautettu tai työtön	54	7
Varusmies tai siviilipalvelusmies	4	1
Lasten hoitoon tarkoitettulla vapaalla (Äitiys-, isyys-, hoito-)	17	2
Työharjoittelu	1	0
Eläkkeellä	1	0
Muu, mikä?	33	4
Yhteensä	782	100

KIRJOITTAJAT

Jani Merikivi toimii tutkijana Aalto-yliopistossa tieto- ja palvelutalouden laitoksella.

Heta Mulari (FT) on tutkija Nuorisotutkimusverkoston Diginuoruus mediakaupungissa -hankkeessa, jota rahoittaa Koneen säätiö.

Sami Myllyniemi (VTM) Nuorisotutkimusverkoston tutkija

Lauri Palsa on projektitutkija Kansallisessa audiovisuaalisessa instituutissa ja tekee parhaillaan väitöskirjaa medialukutaidosta Lapin yliopistossa.

Mikko Salasuo on talous- ja sosiaalihistorian dosentti, joka toimii vastaavana tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa.

Fanny Vilmilä toimii tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa.

TIIVISTELMÄ

Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo (toim.): Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta

Tässä julkaisussa tarkastellaan lasten ja nuorten vapaa-aikaa. Tulokset perustuvat 7–29-vuotiaiden, Suomessa asuvien nuorten haastatteluihin, joita tehtiin yhteensä 1 205. Julkaisu on osa joka toinen vuosi toteutettavaa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimussarjaa, jonka tutkimuskohteena ovat niin ystävyys-suhteet, järjestöissä toimiminen kuin vapaa-ajan harrastuksetkin. Tällä kertaa varsinainen pääteema on media eri muodoissaan. Tutkimuksen toinen painopiste on liikunta.

Nuorten suhteesta mediaan nousee esiin viisi huomiota:

- 1) Älypuhelin on käytetyistä medialaitteista ylivoimaisesti suosituin. Koulunsa aloittavista älypuhelin on noin 60 prosentilla, yläkouluun siirryttäessä sellainen on jo lähes kaikilla.
- 2) Netti jalkautuu. Älypuhelin on lasten ja nuorten kaikkein eniten käyttämä nettipääte – enemmistö kaikista kyselyyn vastanneista yli 10-vuotiaista arvioi käyttävänsä nettiä eniten juuri älypuhelimella. Älypuhelin on nettipääteenä erityisesti tyttöjen suosiossa.
- 3) Nuoret käyttävät nettiä monipuolisesti, vaikka he eivät itse välttämättä pidäkään käyttöönsä monipuolisena. Valtaosa nuorista kokee, että heidän mediankäyttönsä on myös määrällisesti sopivaa. Eniten nuoret käyttävät netissä aikaa muiden tuottamien sisältöjen lukemiseen tai katseluun, mikä on suosittua kaikissa tutkituissa ikäluokissa. Suosittua on myös tiedon hakeminen sekä ajan-kohtaisten asioiden ja uutisten seuraaminen, joihin kiinnostus kasvaa iän myötä. Yksityisiin netti-keskusteluihin osallistuminen on hyvin arkipäiväistä, ja erityisen vilkasta niihin osallistuminen on teini-iässä. Teini-ikäiset tytöt myös jakavat ottamiaan kuvia ja videoita yksityisesti, kun taas saman ikäisille pojille tyypillistä on pelien pelaaminen. Sekä kuvien ottaminen että pelaaminen vähenevät iän myötä.
- 4) Internet on ykkössijalla televisio-ohjelmien ja elokuvien katselutapojen joukossa, mutta myös perinteinen ohjelma-aikaan katsottava televisio pitää pintansa. Netin videopalvelut ovat suosituimmillaan 13–16-vuotiaiden ja erityisesti poikien keskuudessa. Perinteistä televisiota puolestaan katsovat etenkin lapset ja nuoret aikuiset. Televisio myös yhdistää sukupolvia. Yli kaksi kolmasosaa 7–9-vuotiaista kertoi katsovansa televisiota yhdessä vanhempiensa kanssa. Vanhempien kanssa katselu vähenee teini-iässä, vaikka televisio muuten säilyykin nuorille merkityksellisenä ajanvietteenä.
- 5) Lapset haluaisivat pelata aikuisten kanssa. Alle 10-vuotiaiden lasten yleisin mediaan liittyvä toive on saada pelata yhdessä perheen aikuisten kanssa. Tytöt toivoivat myös lisää kirjojen lukemista yhdessä. Näihin toiveisiin kannattaa tarttua, sillä teini-iässä lapset itsenäistyvät mediankäyttäjinä.

Liikuntaa käsittelevässä osassa tarkastellaan muun muassa liikunnan harrastamisen yleisyyttä, harrastettuja liikuntalajeja ja liikkumattomuuden syitä. Useampi kuin yhdeksän kymmenestä sanoo harrastavansa liikuntaa. Lasten ja nuorten kaikenlainen liikkuminen vaikuttaa yleistyneen, ja myös

kuntoliikunnan säännöllisyys näyttää lisääntyneen. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin syytä huomioi-
da, että lisääntynyt julkinen keskustelu lasten ja nuorten vähäisestä liikkumisesta vaikuttaa nuorten ja
heidän vanhempiensa liikunta-asenteisiin, ja sitä kautta heidän antamiinsa vastauksiin.

Liikuntaa koskeva osio antaa signaaleja hitaasta kehityksestä lasten ja nuorten arkiliikunnassa, mut-
ta osoittaa huolestuttavia lyhyen aikavälin signaaleja urheiluseuraharrastamisessa. Kaiken kaikkiaan
teini-iälle ominainen liikunnan väheneminen näyttäisi viime vuosina tasoittuneen, mutta samanaikai-
sesti teini-iässä seuraliikunnan lopettaneiden osuus on kasvanut entisestään. Tavallisin lopettamisikä
on 15 vuotta, mutta jo 14-vuotiaista joka viides on lopettanut seuraliikunnan. Lopettamisikä vaikuttaa
olevan aikaistumassa etenkin tytöillä. Kyselyssä selvitettiin myös sitä, kuinka paljon nuoret ja heidän
vanhempansa olisivat valmiita maksamaan liikuntaharrastuksesta. Nyt saatujen tulosten vertaaminen
aiempiin selvityksiin osoittaa, että maksuvalmiuden ja harrastusten todellisten hintojen välillä on huo-
mattava ero. Harrastamisen hinnoista käytävä keskustelu on tulosten valossa siis hyvinkin tarpeellista.

REFERAT

Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikeko Salasuo: Mediekoll. Undersökning om barns och ungdomars fritid 2016 beträffande media och idrott

I denna publikation granskas barns och ungdomars fritid. Resultaten baserar sig på 1 205 intervjuer som gjordes med 7–29-åriga ungdomar bosatta i Finland. Publikationen ingår i undersökningsserien om barns och ungdomars vardag som genomförs vart annat år och som forskar i både vänskapsförhållanden, organisationsverksamhet och hobbyer. Denna gång utgör media i olika format undersökningens huvudsakliga tema. Undersökningens andra tyngdpunkt är idrott.

Beträffande ungdomars förhållande till media lyfts det fram fem iakttagelser:

- 1) Smarttelefonen är den överlägset populäraste apparaten för att ta del av media. Ca 60 procent av barnen som börjar skolan har en smarttelefon, och när de övergår till högstadiet har redan nästan alla elever en smarttelefon.
- 2) Internet sprider ut sig. Smarttelefonen är den internetterminal som barn och ungdomar använder allra mest – majoriteten av alla ungdomar över 10 år som besvarade enkäten uppskattade att de använder internet mest på sin smarttelefon. Smarttelefonen som internetterminal är särskilt populär bland flickor.
- 3) Ungdomar använder internet på ett mångsidigt sätt trots att de kanske inte själv anser sig vara mångsidiga användare. Majoriteten av ungdomarna anser även att mängden tid de spenderar på att använda medier är lämplig. Största delen av den tid ungdomarna spenderar på nätet lägger de på att läsa eller se på innehåll som producerats av andra, vilket var populärt i alla de granskade åldersklasserna. Det var även populärt att söka information och att följa med aktuella händelser och nyheter; intresset för detta växer med åldern. Det är mycket vardagligt att delta i privata diskussioner via webben, och dessa diskussioner är särskilt livliga i tonåren. Tonårsflickor delar dessutom bilder de tagit och videor de filmat privat, medan det är typiskt för pojkar i samma ålder att spela spel. Både fotograferandet och spelandet minskar med åldern.
- 4) Internet står på första plats då det kommer till sätt att se på tv-program och filmer, men traditionellt tv-tittande under programtid är även det fortfarande populärt. Videotjänster på webben är som populärast bland 13–16-åringar, i synnerhet pojkar, medan i synnerhet barn och unga vuxna tittar på traditionell tv. Tv:n sammanför även generationerna. Över två tredjedelar av 7–9-åringar berättade att de tittar på tv tillsammans med sina föräldrar. Att titta på tv med föräldrarna minskar i tonåren, trots att tv:n i sig fortfarande utgör ett meningsfullt tidsfördriv för ungdomarna.
- 5) Barn skulle vilja spela med vuxna. Den vanligaste önskan barn under 10 år har gällande media är att de skulle få spela med de vuxna i familjen. Flickor vill även läsa fler böcker tillsammans. Det lönar sig att ta tag i dessa önskemål eftersom barnen blir mer självständiga medieanvändare då de når tonåren.

I delen som berör idrott granskas bland annat hur vanligt det är att syssla med idrott, vilka idrotts-grenar ungdomar sysslar med och orsakerna till att någon inte sysslar med idrott. Fler än nio av tio säger att de sysslar med idrott. All slags motion verkar ha blivit vanligare bland barn och ungdomar, och även konditionsträningen verkar ha blivit mer regelbunden. Då man tolkar dessa resultat bör man ändå beakta att den ökade offentliga debatten om barns och ungdomars bristfälliga motionering påverkar ungdomars och deras föräldrars attityder gentemot idrott, och därmed de svar som ungdomarna ger.

Delen som berör motion ger signaler om en långsam utveckling inom barns och ungdomars vardagsmotion, men pekar ut oroande korttidssignaler beträffande barnens aktivitet inom idrotts-klubbar. I allmänhet verkar minskningen i idrott som är utmärkande för tonåren ha jämnats ut under senaste år, men samtidigt har andelen ungdomar som slutar syssla med klubbidrott i tonåren växt ytterligare. Den vanligaste åldern att sluta med idrottshobbyer är 15 år, men redan i 14 års ålder har var femte unga person slutat. I synnerhet flickor verkar sluta syssla med klubbidrott allt tidigare. I enkäten utredde man även hur mycket ungdomarna och deras föräldrar vore redo att betala för idrottshobbyer. När man jämför resultaten från denna enkät med tidigare resultat kan man se att skillnaden mellan betalningsberedskapen och idrottsverksamhetens verkliga kostnader är betydliga. Därför kan man i ljus av resultaten säga att en debatt om hobbyernas kostnader är mycket nödvändig.

SUMMARY

Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo: A Grip on Media – A study of children's and young people's leisure activities in 2016, with an emphasis on media and physical activities

This publication examines the leisure activities of children and young people. The results are based on a total of 1,205 interviews carried out with young people aged 7–29 years who live in Finland. The publication is part of a biennial series of studies into the leisure activities of children and young people, which focuses on friendships, organisational activities and hobbies. The main theme for this study is various forms of media, but the study also focuses on physical exercise.

When examining the relationship that young people have with media, five observations stand out:

- 1) The smart phone is by far the most popular media device. Approximately 60 per cent of children have a smart phone when they start school, and almost all of them have one by the time they start secondary school.
- 2) The internet is becoming increasingly mobile. The smart phone is the device that children and young people use the most to access the internet – the majority of all young people over the age of 10 who took part in the survey estimated that most of their internet usage is done on a smart phone. Using the internet on a smart phone is particularly popular among girls.
- 3) Young people use the internet in a versatile way, even though they do not see themselves as versatile users. The majority of young people feel that they spend a suitable amount of time accessing media. Young people spend most of their time online reading or watching content produced by others, which was a popular activity among all age groups that were included in the study. Other popular activities were searching for information as well as following current events and news. The interest in these activities increases with age. Taking part in private online discussions is part of young people's everyday lives, and teenagers in particular are active in this area. Teenage girls also privately share pictures they have taken and videos they have filmed, while gaming is a typical activity for boys of the same age. Both of these activities become less popular with age.
- 4) The internet occupies the top spot when it comes to watching television programmes and films, but traditional television with programmes being watched at scheduled times also remains popular. Video streaming services are most popular among 13–16-year-olds, particularly boys, while children and young adults in particular watch traditional television. The television also bridges generational gaps. Over two thirds of 7–9-year-olds said that they watch television with their parents. The amount of time spent watching television with parents declines in the teenage years, even though the television itself remains a meaningful pastime for young people.
- 5) Children would like to play games with adults. The most common wish for children under the age of 10 when it comes to media is that they would like to play games with the adults in the family. Girls would also like to read more books together. These wishes should be acted upon, because young people become more independent as media users when they become teenagers.

The section on physical exercise examines how common exercise is as a hobby, which forms of exercise are popular, and the reasons for not exercising. More than nine out of ten say that they exercise. All kinds of exercise among children and young people seems to be on the rise, as is regular fitness training. When analysing these results it is, however, necessary to take into account the fact that increased public debate on the low levels of exercise by children and young people has affected the attitudes of young people, and their parents, towards exercise and thus the young people's responses to the survey.

The section on physical exercise is showing signs of slow improvement regarding children and young people's everyday exercise, but it also includes alarming short term signs regarding participation in sports clubs. All in all, a reduction in the amount of exercise, which is characteristic for teenagers, seems to have evened out in the past few years, but the number of young people who stop participating in sports clubs when they become teenagers has continued to grow. The most common age to stop is 15 years, but one in five 14-year-olds have already left their sports clubs. Particularly girls seem to quit their clubs at an increasingly young age. The survey also examined how much young people and their parents are prepared to pay for physical exercise as a hobby. By comparing the latest results with previous studies it was found that there are considerable differences between the sums people are prepared to pay, and the actual costs. These results show that a discussion on the costs of physical exercise as a hobby is definitely required.

MEDIA HANSKASSA

Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta keskittyy tällä kertaa mediankäyttöön. Kyselytutkimuksen tarkoitus on parantaa ymmärrystä siitä, millaisia merkityksiä lapset ja nuoret itse antavat mediankäytölleen. Mediamaisema ymmärretään tutkimuksessa laajasti, joten kysymykset käsittelevät niin kirjojen lukemista kuin älypuhelinsovelluksiakin. Huolipuheen sijaan painoarvo on lasten ja nuorten omassa kokemuksessa – käyttävätkö he itse mielestään mediaa liikaa tai liian yksipuolisesti, mitkä ovat heille tärkeimpiä tapoja käyttää mediaa, tai mitä he ajattelevat mediankäytöstä yhdessä vanhempien kanssa?

Tutkimuksen toisena painopisteenä jatkaa Nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2013 pääteemana ollut liikunta. Lasten ja nuorten vähäinen liikunta on merkittävä kansanterveydellinen haaste, joten sen syitä pyritään valottamaan niin arki- kuin harrasteliikunnan osalta. Huomio kiinnittyy myös liikunnan käsitteen muuttumiseen, harrastamisen lopettamisen aikaistumiseen ja liikuntaharrastusten kasvaneisiin kustannuksiin.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
NUORISOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA
VALTION LIIKUNTANEUVOSTO

